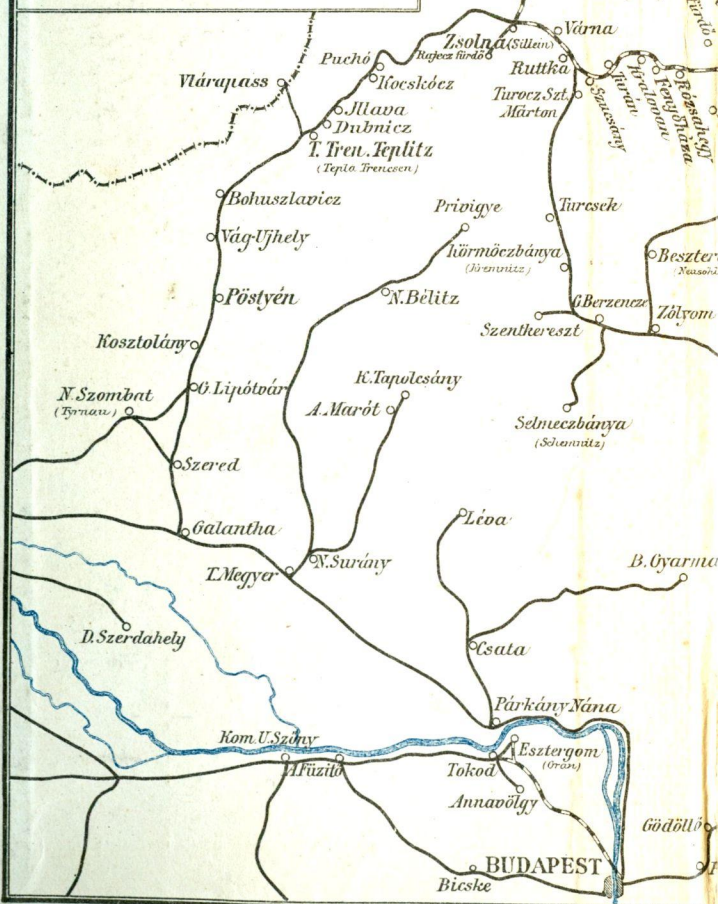

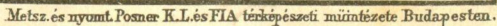
Útirányok a Tátra felé.

Routes de voyage vers la Tatra.

Ways of travelling to the Tatra.

Routenkarte zur Tátra.

TÁTRAKALAUZ

UTMUTATÓ

a Magas Tátrába s a Tátravidéki fürdőkbe

A Magyarországi Kárpátgyesület
közreműködésével szerzette

Dr. SZONTAGH MIKLÓS

kir. tanácsos.

A szerző halála után átnézte

Dr. JÁRMAY LÁSZLÓ

TÉRKÉPEKKEL

III. KIADÁS

A Kassa-Oderbergi vasut támogatásával kiadja
SINGER ÉS WOLFNER BUDAPESTEN

ELŐSZÓ.

Singer és Wolfner könyvkiadó cég felhívásának engedve, bocsátom közre e művet. Lényegében nem más, mint a mult év végén „*A Magas Tátra és hegyvidéke*“ címen megjelent művemnek kisebb, tömörített átdolgozása. Hogy tágabb körben ismertebbé tétessék a Magas Tátra s annak a környéke, szükségessé vált, kisebb alakban s lényegesen olcsóbb kiadásban összefoglalni mindazt, ami a túristát és a fürdővendéget érdekli. Tekintettel voltam a Kassa-Oderbergi vasút magyar vonalaira s az általa üzemben tartott vicinális vonalakra, melyek lehetővé teszik, hogy a turista könnyű szerrel eljussen mind oda, ahová eddig csak nagy fáradsággal, idővesztéssel és anyagi áldozattal tudott eljutni. S ezen szempontokból kibővítettem a kört, mely eredeti munkám tárgyául szolgált. Belevontam Kassa, Eperjes vidékét egyfelől s Zsolna—Árvavár vidékét másfelől.

Aki jobban érdeklődik a részletek iránt, az azokat meg fogja találni nagyobb monografikus művemben.

E helyen ujból leróvóm azok iránt hálám adóját, kik e munka megírásánál gazdag ismeretükkel támogattak. Ilyen elsősorban a cs. és kir. katonai föld-

rajzi intézet, mely legnagyobb készséggel rendelkezésemre bocsátotta a mult évben eszközölt fölvételeit s magassági méreteit; ilyen a Magyar Kárpát Egyesület, Dénes Ferenc tanár, a Magas Tátra ezen kitünő ismerője, Fischer Miklós főgimn. igazgató, Pelech János dr., Szontagh Ábrahám dr., s. m., kik közvetve, vagy műveik által közvetlenül, becses anyaggal gyarapították e Kalauzt.

Ujtátrán, 1896 május havában.

A szerző.

Előszó a harmadik kiadáshoz.

Szontagh Miklós dr., e mű érdemdús szerzője, a Tátrának felejtethetlen barátja és ismerője, 1900. évben elhunyt. Az újabb harmadik kiadás kibocsátása szükségessé vált, annak átnézésére Jármay László dr. ó-tátrafüredi fürdőorvost kértük fel. A mű egészben változatlan marad, csupán az első kiadás ideje óta történt változásokra, különösen újabb építkezések és utakat illetőleg lett figyelem fordítva s a mű ezen irányban kiegészítve,

Budapest, 1905 április havában.

A kiadók.

I. ÁLTALÁNOS RÉSZ.

A túristaság lényege, haszna és jogosultsága.

Miként az erős atmoszférikus rázkódások váratlanul csapnak le, látszólag minden rendszer és belső rugó nélkül, épp úgy támad fel időről-időre az emberek lelkében a vándorlási ösztön, a nélkül, hogy tudnók, mi birta őket a nagy útra. Ilyenek voltak az ősmagyarok, a húnok többszörös vándorlásai. Lehet, hogy nemzetgazdasági válságok, a megélhetés és vagyonszerzés nehézségei indították útnak. Ki tudná megmondani? Máskor kisebb-nagyobb néptömegeket mozgósítottak telepítés céljából. Ezek sorába valók az erdélyi szászok, a szepesi, bányavárosi, bácskai és bánáti németek. Legujabban a nyomor kergeti a szegény munkásnépet át az Óceánon Amerikába.

Ugy a nagy, mint a kisebb népvándorlások közös jellemvonása a nyugat felé vonulás. Ázsia, az emberiség bölcsője, ősi hazája, a mesebeli paradicsom vidéke nem vonzotta sohasem az embereket a bevándorlásra. Ezek nyugaton sejtettek új földet. Ennek fölfedezésére indultak és azt meg is találták.

Ami a nagy néptömegek összességében mint vándorösztön észlelhető, ugyanaz megvan minden ember egyéniségében is. Időről-időre elfog bennünket az utazási vágy, a minthogy a mindennapi munka után is szükségét érezzük a sétának. Ez adja meg a korrektívumot a szellemi és irodai munkára utalt ember testi egyoldalúságainak ellensúlyozására.

A túristáskodás nem időhöz, órához kötött divat.

hanem bizonyos élethivatás mellett valóságos szükséglet, természetes gyógyeszköz, mely az emberek spontán hajlamaiból csaknem öntudatlanul fejlődött ki, s mint ilyen mindenha fenn fogja magát tartani.

Aki vissza tud emlékezni egy emberöltő előtti idők eseményeire, az tudja, hogy nagyapáink élete, foglalkozása, gondolkozása, sőt szórakozása is sokkal nyugodtabb hangulatban folyt le, mint a jelenkor embereié. Apáink kimért, egyszerű és természetes életmódja és rendszeres, jóformán órára szabott munkája nem vette igénybe nagyobb mértékben idegrendszerüket. Azt a szenvedély és kapzsiság mérge nem metyeljezte. Ellenben a mai kor munkája és élete izgalmas jelenetek gyors váltakozása, valóságos küzdelem a létért, melynél éles kombináción kívül a döntő pillanat alakulásainak gyors fölhasználása adja meg a sikert.

A világesemények híre a távíró és távbeszélő segítségével villámgyorsan terjed szerteszét. A politikai és nemzetgazdasági alakulásokat az emberek saját hasznukra aknázzák ki. A ki gyorsabban áll elő a kínálattal, az előbb végez. De a távíró éjjelt nappallá tesz s a pénzsóvár gentlemannak még akkor sem enged pihenőt, midőn a szegény kézműves már kiérdemelt álmát aluszsza.

A haladó korrál, mindennapi munkánkkal mind szűkebb pályamederbe szoríttatunk. Dolgoznunk kell nagyobb izgalmak és fáradságok közt. S munka után az élvezetek a színházban, a zene- és klubélet, a lukullusi asztalörömök inkább idegizgatók, mint nyugtatók.

Ez a szünetnélküli munkálkodás, igaz, a mai kor bámulatos sikereit eredményezte. De az izgalmas munka a testi és szellemi erő gyors kimerülését is vonja maga után. Idegesség, ideggyöngeség, az időelőtti nyugalomba vonulásnak szükségérzete áll be oly korban, a melyben elődeink még teljes munkacserőben voltak.

A modern kultúra betegeit az orvos nem vizsgálja fizikai műszerekkel, a diagnózist nem állapítja

meg vegyi kémszerek és górcsővi vizsgálatok útján; de a javaslatba hozott gyógyhelyet sem taksálja gyógyvizeinek analízise szerint. Mentül ellentétesebbek, mentül egyszerűbbek a viszonyok, melyet a gyógyhely felőlel, annál hatásosabb az a kultúra betegére. A tiszta, hamisítatlan természet, egyszerű életmód, az agy pihentetése, a fizikai munka fokozása a kifáradásig, de nem kimerülésig, mindennapi séták, nagyobb kirándulásuk, sőt fárasztó hegy-mászások, lovaglás, vadászat, úszás, evezés, ezek az igazi gyógyszerek, melyek a kultúra betegét meggyógyítják. Ez különösen az eszmék és érdekek tágas körében mozgó szellemi munkásokat illeti, államférfiakat, ügyvédeket, mérnököket, orvosokat, tanárokat, írókat, művészeket, kik hivatásukban teljes odaadással, lelkesedéssel, sőt szenvedéllyel járnak el.

Ha tehát a testi és lelki bántalmak oka a rendellenes életmód, a szellemi túleröltetés, kedélyrázkódtatások és hiányos vagy elégtelen testi mozgás a szabadban, akkor föl kell mennünk a havasok magaslataira, a tiszta, idegéltető ritkított levegőbe s testgyakorlatainkat fokozott arányban kell folytatni. A módszerüleg gyakorolt hegyjárás úgy vérképződésre, mint az idegéletre feltűnően jó hatással lesz s csakhamar vissza fogja adni a testnek a hiányzó rugékonyságot s a léleknek a frissiséget, a kedélynek a nyugodtságot.

S ha mindezek után annak tudatára jöttünk, hogy a mai kor sajátos küzdelme a létért mennyire hátrányos az emberi szervezetre, ha szemlét tartunk a beteges állapotok egész sorozatán, melyet a modern kultúra okoz s ha meggondoljuk, hogy ezek ivadékról-ivadékra mind súlyosabb örökösödési hajlammal nehezednek reánk, úgy a túristáskodást örömmel kell fogadnunk.

Valóságos áldás, hogy az utazás a hegyek felé divattá lett s férfiasabb, erélyesebb alakjában, mint alpinsport sokaknak szenvedélyévé vált s hogy e szép hazában van hová utaznunk.

A Központi Kárpátok heggyaraja.

A Központi Kárpátok az északnyugoti Kárpátok láncolataihoz sorakoznak, ama újabb keletkezési hegynyulványokhoz, melyek a Duna és Morva medencék által megszakított, de ezekkel ugyanazon geológiai alkotást feltüntető keleti Alpoknak folytatásai.

A Központi Kárpátok nyugoti határát Rózsahegytől Alsó-Kubinig húzódó keskeny völgy képezi, feljebb az Árva-folyónak folyton szélesbedő medre, mely Alsó-Kubin és Jablonkán át az árva-dunajeci vízválasztóig ér. Az északi határvonalat a Dunajec széles völgymedencéje képezi, a vízválasztótól a Vörös-Klastromig. Innen Gnezdáig azon haránt-völgy, mely Koronahegyfürdön, Lipniken, Kamjonkán át vonul.

Kelet felől a Központi Kárpátokat a Poprád völgye határolja, Gnezdától Busócon, Bélán és Késmárkon át Poprádig.

A déli határ Poprádtól a Poprádi és Vágvölgy mentén Rózsahegyig húzódik. A déli és északi határvonal csak hosszvölgyekben húzódik, a keleti és nyugoti részint hossz-, részint harántvölgyben. A déli határvonal magasabb az északínál, a keleti a nyugotinál.

Ezen határokon belül kiemelkedő Központi Kárpátok hossza 96, szélessége az előhavasokat is hozzászámítva 46 km. Miután a nyugoti és keleti határvonal nem merőben északról dél felé, hanem északkeletről délnyugot felé húzódik, e szerint az egész hegytest 4416 □km.-nyi parallelogrammot képez.

A Központi Kárpátok belső magvát gránittömeg képezi, s teljesen el van szigetelve. Ezen gránittömeg déli lejtője nincs újabb keletű üledékes kőzetrétegektől földve, ellenben az északi oldalon a gránitmag felé magasra tornyosulnak fel az eocén-rétegek. A Központi Kárpátok e szerint az úgynevezett „egyoldalulag kifejlődött hegységekhez“ tartoznak. Tiszta lánchegység, mely redőzés folytán keletkezett. Ezen földredőzés délről észak felé ható többszöri erős oldalnyomás által keletkezett. Hosszcsapása ennél fogva nagyobb részt keletnyugati, keleten a Magas Tátrában és nyugaton a Čochs-láncolatban azonban egy kissé déldnyugatról északkeletre eltérő.

Az ezen határok közt fekvő hegycsoportok szoros domborzati és még szorosabb geotektónikai összefüggésben állnak egymással. Ennek dacára e részek mindegyike annyi különbségeket mutat, hogy az egymás közti határvonalak könnyen húzhatók.

A legnyugatibb a *Čochs-láncolat*. Magassága közepes és legnagyobb részt krétadolomitból van fölépítve. Nem szakad meg hirtelen, hanem északi háta mögött folytatást talál s egyszersmind az északi lejtőnek fedőjét képezi egészen a Dunajec-folyó mélyedéseig.

Sokkal magasabb és egészen más kőzetanyagból van fölépítve a *Liptó-árva-galiciai Tátra*, mely ettől egészen eltérő hegyalakzatokat tüntet fel. Magva gránit, gneisszal vegyítve, mely magvat mesozoikus korszaku rétegek szegélyeznek. A harmadik rész a *Magas Tátra*, melyet nyugaton a Koprova- és Tichavölgyből a ferde csúcsu Kriván vezet be. E mögött folytatódik a második rész galíciai részlete, mely egészen a Bialka-folyóig visz. A Magas Tátra végét a Bélai mészhegyek képezik, melyek a Belpatakba hirtelenül és meredően lejtősödve esnek le. A Magas Tátra az egész láncolatnak legmagasabb, legszaggatottabb és ennél fogva legvadabban kinéző része. Déli lejtője gránitból áll s ezen a Kriván tövén keskeny gneiszöv fekszik. Északi oldala a Sirokán és a Javorina-bélai láncolaton a diasztól a krétáig, sőt az alsó eocénig érő üledékes rétegeket

tartalmaz, melyek változatos alakzataival a szemlélő figyelmét kellemesen kötik le.

A negyedik rész a *szepesi Magura*, szerény, egyszerű hegyhát-formában elhúzódó csapás, mely szorosán a Magas Tátra csapásához simúl, és keletkezését szemmel láthatólag ugyanazon emelő vagy jobban mondva a redőző erőnek köszöni. Anyagát túlnyomólag közép és fiatalabb eocénrétegek képezik. Főleg, a Pálenica-hegykúpon és végén, a ruzsbachi hegyeken régibb, mesozoikus rétegeket találunk a triasztól a krétáig. Evvel, valamint csapásával a Központi Kárpátokhoz való hozzátartozását mutatja, holott a Magura keleti végén lévő gnezda-folyvárki hágón és völgyön túl egészen más, ettől derékszögben eltérő csapásban húzódó, tehát már kelet-kárpáti jelleget mutató láncolatokat találunk. A Központi Kárpátok eme négy részre való tagoltságát legszembetűnőbben lehet kivenni a Kecsehegyről, mely a batizfalvi vasuti állomástól délre fekszik.

1. A *Chocs-láncolat*. Kezdődik a rózsahegy-kubini völgyszakadékkal és elnyúlik a Szucha- és Sztudena-patakok völgyéig. Nyugot felé sorakozik hozzá az alacsony Hrdosin-hegység, ezen túl pedig a Tátra-Kis-Kriván gránittömege, keleten a Liptó-árvai Tátra.

A 25 km. hosszú és 18 km. széles Chocs-láncolat csapása délnyugot-nyugotról északkelet-kelet felé irányul, hasonlít tehát a Tátra-láncolat csapásához, csak hogy ez inkább délről északra irányul. Több helyen mély, pittoreszk alakzatu sziklavölgyek szakítják meg. A gerinc fölött emelkedő kúpok magassága keleten 1100—1373 m., nyugoton pedig 1613 m., mely utóbbi magasságot a Chocs éri el.

A Chocs keleti oldalán húzódik a több mint 6 km. hosszú Lucskivölgy, melynek déli bejárásánál a meleg forrásairól nevezetes Lucski gyógyfürdő van.

2. A *Liptó-árva-galiciai Tátra* (Nyugoti Tátra). Csapása első felében nyugot-keleti, magassága tetemes, s egészben véve e hegység már havasi jelleget ölt. Főgerincének iránya a gránitos mag irányának megfelelőleg az első 20 km.-nél nyugot-keleti,

nyugoti kezdetén egy kis kiöblítéssel észak felé; a következő 20 km.-nél a mélyre bevájt Tichavölgygyel párhuzamosan először északkeletre, azután megint keletre fordul, míg a Voloszin végén kelet-keletészakra folytatódik és a Bialkavölgybe hanyatlik. Egész hossza 40 km., szélessége 16 km.

A Liptó-árva-galíciai Tátra határa nyugoton a kvacsán-zubereci völgyvonal, délkeleten a Béla-Koprovavölgy, keleten a Bialka-Roztokavölgy. Ezen határokon belül a gerincmagasság nyugoton 2000 m., középén 1900 m. s keleten 2050—2100 m. Nyugaton a 2250 m., magas Bisztra, középén a 2128 m. magas Krzeszanica és keleten a 2293 m. magas Svinnica a legmagasabb csúcsok; a legmélyebb hágó az 1689 m. magas Ticha-hágó.

A Nyugoti Tátrában a gneisz-rétegek a laposan hozzájuk simuló eocén-homokkőrétegek alól meredeken törnek elő. Ezen gneisz-rétegek, melyek csakhamar gránittal váltakoznak, egyenletesen, de meredeken emelkedő, buja növényzettel borított lejtőket és kerekded, ritkán csúcsos kúpokat képeznek. A völgyek mélyre vannak vájva és egészen a vízválasztó főgerinc alá húzódnak. A völgyek felső részeiben, kivált katlanszerű végeiben jégkorszakból eredő moréna-törmeléket és moréna-gátakat találunk. Keskeny, szaggatott hegygerincek és szédítő mélységű falak itt ritkábbak, mint a Magas Tátrában.

A völgyeknek circus-alaku kitágulásai a Nyugoti Tátrában ritkák s katlanaiban gyéren fordulnak elő havasi tavak. Egész éven át tartó hómezőket itt csak az északi oldalon találni. Kivételt képeznek az északi lejtők, kivált a Voloszin északi lejtője, melynek egész zord, meredek, sziklás, hozzáférhetetlen tavakkal és hómezőkkel tarkított külseje egészen a Magas Tátrára emlékeztet.

A gránittömb déli és északi lejtőibe mélyen bevájt patakmedrek nagyfoku erosióról s magas korról tanuszkodnak. A kereszt-hegygerincek itt nagyon hosszúak és a rajtok lévő kúpok sokkal magasabbak, mint a vízválasztó főgerincén lévőek. Ilyen a 2250

m. m. Bisztra, a 2189 m. m. Jakubina, a 2184 m. m. Visoki vrch, az 1953 m. m. Rásztoka és a 2054 m. m. Velka kopa, melyek a mellékgerincről emelkednek ki. Ellenben a főgerinc legmagasabb csúcsa, a Bani-kov, csak 2178 m. magas.

A déli lejtő hét völgye nyugotról kelet felé számítva a következő: Jaloveci, Szmracsinkai, nyugoti és kelet-Pribilina, Kamenisza, Ticha- és Koprova-völgy. Leghosszabb a 13 km. h. Ticha- és a 12 km. hosszú Koprova-völgy, melyek legjobban észak felé nyomultak. A Ticha- és Koprova-völgyből jön a rohamos folyású Béla-tolyó, a Tichavölgyön át van a legkényelmesebb átjáró az északi oldalra Zakopáneba.

3. A *Magas Tátra*. A Központi Kárpátoknak nevezett egész hegyláncolatnak legmagasabb, legimpozánsabb és legbámulatosabb alakzatu része a Magas Tátra. Hossztengelye délnyugot-nyugoton a 2496 m. magas, hirtelenül a Koprova-völgyből emelkedő Krivánnal kezdődik és kelet-keletészakon az 1947 m. magas Homlokoson végződik, mely a Kotlina-völgybe hanyatlik. A Koprova-völgy és az ennek északi folytatását képező Rosztokavölgy adják a Magas Tátra nyugoti, 15 km. hosszú határát, mely délnyugatról északkeletre vonul. A Svinnica- és a Miedzany-csúcs közötti vízválasztó is, melyen át a határvonal húzódik, 1900 m.-re süllyed és 3 km. hosszú depressziót képez és így szembevetően választja el a Magas Tátrát a Nyugoti Tátrától. A keleti, helyesebben mondva, északkeleti határvonalat a Magas Tátra és az alacsony Magura-gerinc között a Kotlini, Zsdjári és Podszpádii völgyvonulat képezi, melynek hossza szintén 15 km. A Magas Tátrának 30 km.-nyi hossz-tengelye ennél fogva nem tisztán nyugot-keleti, hanem délnyugot-nyugot-északkelet-keleti.

A Magas Tátra hossza a Koprova-völgytől a Kotlina-völgyig 30 km., szélessége 14—15.5 km. Nyugoton a Magas Tátra gránitmagva összeolvad a Liptó-galíciai Tátráéval s itt legszélesebb. A keleti határon a Bélai mészkőhegység közetrétegei az eocéni

Magurába is átcsapnak s itt a finom élű Pálenicát (1172 m.) alkotják.

A gránittömbnek gerincmagassága 2250—2400 m. A gerinchorpadások 2360—2150 m.-nyire apasztották le a vízválasztót a völgyek irányában. A gránitövet az üledékes zónától elválasztó Kopahágó csak 1770 m. m. Magán a vízválasztón ülő csúcsok 2300—2620 m. magasak. A vízválasztótól kiinduló haránt-ágakat koronázó csúcsok pedig szintén 2350—2664 m. magasak. A mellékgerincek csúcsai a főgerincen lévőket magasságban fölülmúlják.

A főgerinc és a mellékgerincek a Magas Tátrában hosszúira nyult, keskeny, szaggatott tarajokat képeznek. A déli mellékgerincek a főgerintől elválván, kezdetben emelkednek; azután rendkívül keskeny sziklatömbökbe feloldott hátat képezve, rohamosan és meredeken hanyatlanak. Később mindinkább szélesednek, meredekségben veszítenek s a szomszédos harántgerinc lejtőjével majdnem egybefolynak, úgy hogy a poprádi völgybe lassanként átmennek. Klasszikus példát nyújt erre a Lomnici csúcs mellékgerince.

Az északi oldalon lévő harántgerincek ellenben sokkal rövidebbek. A főgerincből külön kúpokat ritkán képeznek és hirtelen eséssel a sziklatatlanokban, vagy a völgyek belsejében véget érnek.

A Magas Tátra a gerinceknek alakulása szerint egészen más látványt nyújt a déli s mást az északi oldalon. Délről tekintve csak a mellékgerinceken ülő legmagasabb hegyóriásokat látjuk, azok között itt-ott nagy távolban a hágókat, a főgerincet ellenben úgyszólván sehol sem látni. Azt a Poprádvölgyből közvetlenül emelkedő gigászi hegykúpok fedik, melyek innen egész figyelmünket lekötik. Északról pedig két egymás mögé rejtőző gerincet látunk, melyen csak jelentéktelen kúpok ülnek és mely mögött magasabb, de távolságuknál fogva szintén nem nagyon imponáló csúcsok emelkednek. Ezekben a csúcsokban csak nehezen ismerjük meg a Lomnici és Gerlachfalvi csúcsot, a Koncsisztát és a Bihircset.

A Magas Tátra üledékes rétegei két, egymástól helyrajzilag teljesen elválasztott hegycsoportot képeznek: a Siroka-csoportot és a béla-javorinai hegyláncolat. E két hegycsoport és a gránitos hegység közé van beékelve egyrészt a Javorova völgye, másrészt a hátsó Rézaknák völgye. Bámulatos fensőséggel emelkedik a Javorovavölgy háttérében a gyönyörű alakzatú jégvölgyi csúcs: A Siroka és a Voloszin, a Szvisztovka és a Hétgránátos végszakadécai közt terül el a Bialka-Poduplaszki völgy, melynek háttérében a széles alkotású Gerlachfalvi csúcs látható. Jobbra pedig, délnyugat felé látjuk a Halastó völgyét.

A Magas Tátra gránitos sziklagerincei rendkívül keskenyek, szaggatottak, lezuhanásra kész sziklatömbökre szétrepesztve. Hasonló alakúak a sziklacsúcsok is, melyek ijesztően meredek gerincformákat öltenek, majd orgonasípszerűleg egymás mellé sorakozott szirtoszlopokból állanak. A Nyugoti Tátrában ellenben a kerekded, gyeppel bevont gerincek és kúpok túlnyomók.

A Magas Tátra völgyei is nagyban eltérnek a Nyugoti Tátra völgyeitől. Az utóbbiakban, néhány kis tócsától eltekintve, nincsenek tavak, nincsenek tófalak, hiányoznak a hómezők, a görelymezők, hiányzik végre az óriási mennyiségű, a jégkorszakból eredő moréna-törmelék, mely majd a völgyek fenekét szerteszét borítja, majd a lejtőket óriási hosszgátakban kíséri. Itt-ott a jég hátán lehordott, hegymagasságu görelyrakásokat, fensíkokat, mélyedéseket és a völgybe meredeken leszakadó sáncokat alkot. A Nyugoti Tátra csak északi, kivált északkeleti völgyeiben mutat fel jelentékenyebb morénaképződéseket. A Magas Tátrában fordítva áll a dolog. Itt a déli lejtőkön sokkal hatalmasabbak a moréna-lerakódások. Ennek magyarázata abban található, hogy a Magas Tátra déli oldalán a völgyek magasabban fekszenek, mint az északi oldalon és széles sziklakatlanokká tágnak ki.

Ezek a katlanok ma apró hómezőket tartalmaznak, de a jégkorszakban hatalmas hó- és jégtömegek gyűl-

helyei voltak. Lejebb vonulva, e glecserek más völgyből jövőkkal egyesültek s a hatalmas jégárok a keskeny völgybejárat felé tódultak. Itt összeszorultak és emelkedtek, hogy aztán annál nagyobb erővel a hegység tövében elszélesedjenek és a jég hátán lévő óriási mennyiségű kőtörmelék lerakódjék. A jég már nem létezik, de a glecsermorénák még megvannak s majd minden völgy oldalán és alsó végén láthatók. Ez mióta a jégárok a völgyfalakról lezuhanó kőtörmelékkel a völgyekből ki nem szállíthatják, azóta a falakról lezuhanó nagymennyiségű törmelék a völgyek lejtőibe vésett árkok alján felhalmozódik s görelykúpotokat képez.

A Magas Tátra völgyeinek jellemző sajátosságát képezi továbbá a hegyi tavak és a tófalak. A Tátravavak (tengerszemek) több úton-módon keletkeztek. A legfelsőbb völgykatlanok besüppedése a jégkorbeli glecsereknek kivájo hatása alatt történhetett. Más helyütt a völgyek a morénák oldal- és homlokgátjai által eltorlaszoltattak és elzárattak. Végre a jégár alsó végének helyén medencék keletkeztek, melyekbe a jégár domboru hátának oldalairól nagymennyiségű kőanyag hullott le és az öblöt elzárta. Az első csoportba számítjuk a magyar és lengyel Öt tót, a Hinczó-tavat, a Felkai és Poprádi tavat stb.; a harmadik csoportnak legnagyobb szerű képviselője a Csorbai tó.

Az élő, még most létező Tátra-tavaknak száma a katonai térkép bejegyzései szerint 114, melyekből a Magas Tátrára 105 esik. A legnagyobb a Wielki staw a lengyel Öt tó közül, 34·84 hektárral, a Halastó 33 h., a Csorbai tó 20·40 h. A legmélyebbek a legfelsőbb katlanvölgyekben lévők, melyeknek mélysége 29—78 m., de a Csorbai tó is 20·7 m. mély. Általában az északi oldalon lévő tavak nagyobbak és mélyebbek, mint a déliek. A tavak mind veszőfélben vannak, a folyton leguruló kő és kavics temeti el. A Virágos kert egy tó helyén van; kis maradéka még most is látható. Több egykori tó feneké, mint a minőt a kis-tarpataki és felkai völgyekben is találunk, el-

tűnt mint tó és virággazdag rétekké változott. A tavak az előttök lévő görelygátakkal, kőhorzsolásokkal, kerekded kúpokkal az egykori glecserek fokenkénti visszavonulásait jelzik. A glecserjégnek egykori vastagsága sok helyütt egész biztossággal kimutatható. A Tarajka p. hatalmas oldalmoréna; törmelékanyagának fekvését a helytálló sziklákon világosan lehet látni. A jégvastagság e helyen 100 m.-nél nagyobb volt. Nem csoda, ha ezek az óriási jégtömegek, a sziklavölgyeken lefelé csúszva, ezeket mindkét oldalt 100—200 méter magas völgyfalakká horzsolták. A Magas Tátrának ez a sajátsága majdnem minden völgyben fölismerhető.

Feltűnő sajátsága a Magas Tátra völgyeinek továbbá az úgynevezett tófalak. A völgyek emelkedése ugyanis nem történik állandó folytonossággal. Az emelkedés helyenként nagyon csekély, alig észrevehető, más helyütt meg magas és meredek; néha alig megmászható völgyzárulatokkal találkozunk, melyek helytálló sziklákból állnak. Ezen meredek, 200—400 m. magas völgyzárulatok mögött igen gyakran bukkanunk tavakra, melyek egy és ugyanazon völgy záradékát képezik, vagy egy kisebb és egy nagyobb völgy találkozásánál fordulnak elő. A tófalakról lezuhanó vizek hatalmas, mesziről is ezüstszalag gyanánt fölismerhető vízeséseket képeznek.

A Magas Tátra völgyei mind a hegység zöme elé tolt, óriási mennyiségű kőhalmaztól képezett magaslatokba mennek át, melyeknek vége nagyon meredeken hanyatlik. A völgyekből jövő, vízgazdag patakok a homlokmorénákban mély bevágást vájtak ki, melyben sokszor 1—2 kilométer hosszú, tájtékozó zuhatagokat alkotnak, a mint ezt nagyon tanulságosan a Tarpataknál és a Felkai pataknál láthatjuk. A homlokmorénák hótörmeléke, mely közt néha háznagyságu vándorkövet is látni, a Magas Tátra egész alját olyannyira fedi, hogy itt egyetlenegy helyen sem lehet látni a gránitnak és az üledékes rétegeknek találkozását. Volt tehát egykoron oly idő, melyben a Magas Tátra déli lejtőjét 900 m.-ig lefelé összefüggő

jégpáncél vette körül, olyformán mint ezt ma is az uj-seelandi alpoknál látjuk.

Az összefüggő törmelék-burkolatból és a dombokat képező moréna-magaslatokból azt lehet következtetni, hogy a mi hegységünkben is kétszeri eljegesedés történt: egy régebbi és nagyobb mérvű, és egy újabb és kisebb kiterjedésű. A két jégkorszak közti időből, az úgynevezett jégmentes, interglaciális időből származhatik ama vízlehorodta patakkavics és durvaszemű, itt-ott porcellánföldben gazdag homok, mely a hegység legalsóbb tövét, 800—900 m.-ig, födi. A Tátra morénáinak elterjedéséből következtetve, a régibb és nagyobb eljegesedés hóhatárát körülbelül 1500 m.-nyi magasságban, a későbbi és kisebb eljegesedés hóvonalát ellenben vagy 1700 m.-nyi magasságban keressük. Az első eljegesedéskor a Magas Tátra hóviszonyai hasonlóak voltak az uj-seelandi alpok hóviszonyaihoz, mely hegységnek hóhatára, dacára annak, hogy Felső-Itáliának déli szélességében, de tengertől körülvelt és ennél fogva rendkívüli nedves vidéken fekszik, már 1800—1900 m.-nyi magasságban van: a második eljegesedés idejében pedig hasonlóak lehettek a Tátra hóviszonyai a mal Montblanc hegycsoportéhoz.

Ha a Magas Tátra az uj-seelandi alpok helyén állana, akkor 1900 m.-nél magasabb csúcsai, gerincei és völgykatlanai egész éven át havat viselnének és az utóbbiakból 1700—1600 m.-ig leérő glecserjég húzódnék le. Most, mint tudjuk, glecsereknek nyoma sincsen a Tátrában. A Tátra hóhatára nagyon magasan fekszik s 2300 m.-nél magasabban fekvő szakadékaiban a hó nyáron át is megmarad. Kisebb, egész éven át kitartó hómezőket és hószalagokat 1900 m.-nyi magasságtól kezdve mindenütt találni, a hol a fal a szélnek útját állta s utóbbi nagymennyiségű havat összehordott. Az 1900 méternél magasabban fekvő tavak csak július hóban olvadnak föl egészen; mások, melyek részben árnyékban fekszenek, hűvös nyarakon fagyva maradnak. Ezek az úgynevezett jeges tavak.

A Magas Tátra déli oldalán lévő völgyek nagyobb számuak, de kisebb kiterjedésűek, mint az északiak. A határképző völgyeken kívül, tehát nyugaton a Koprován, keleten a Zsdjár-Kotlinai völgyön kívül, a déli oldalon a legnagyobb völgyek a Menguszfalvi, Nagy-Tarpataki és a Zöldtői völgy.

A Menguszfalvinak hossza 8 km., legnagyobb szélessége legfelsőbb végén $3\frac{1}{2}$ km. A Poprádi tónál kiágazik belőle a Menguszfalvi törmelék völgy, mely 5 km. hosszú és fent 3 km. széles. Az utóbbiból kiágazik észak felé a Sárkányvölgy és északkelet felé két kisebb sziklás völgyfülke. A menguszfalvi völgy északkeleti völgyfülkéje a Békás tavak völgye, melyen át az út a Tengerszem-csúcsra visz. Az egész völgyterületen van összesen 9 tó; ezek közt a legmagasabban fekvő a Hincói tó 1961 m., mely egyszersmind a legnagyobb, 19·11 hekt. A Menguszfalvi völgy középső részén és alsó végén folynak össze a vízben gazdag Poprád-folyónak forráspatakjai. A Poprád-folyó a Magas Tátrában a legnagyobb vízér. Eredeti déli iránya közvetlenül a völgy legsalsóbb végén egy hatalmas, 7 kilométer hosszú végmoréna által keletre van terelve és csak a Mosztki volt fűrészmalomnál fordul ismét délre, a Nagy-Rausch völgyébe.

Nagyságra nézve a második rangot foglalja el a Nagy-Tarpataki völgy, melyből vízgazdagságra nézve a Magas Tátra második nagy patakja, a Tarpatak folyik. Ennek a völgynek hossza $6\frac{1}{2}$ km., szélessége legfelsőbb végén 3 km., alsó részén, a Tarpatak-szállónál, $\frac{1}{2}$ km. Északi oldalán a Zerge-szállóval szemben ágazik ki belőle a Kis-Tarpataki völgy, melynek hossza 5 km., alsó szélessége $1\frac{1}{2}$, felső szélessége az Öt tónál 2 km. Az Öt tó alatti tófal $\frac{2}{3}$ -ad magasságában ágazik ki belőle délnyugatra a $\frac{1}{2}$ km. széles Vöröstorony-völgyecske, mely a Kisnyereghágón át a Javoróevölgybe, az északi oldalra vezet. A Kis-Tarpataki völgy háttérében emelkedik örökös hómezők mögött, melyek a Magas Tátrában a legnagyobb köze tartoznak, a kétszű-

esű Jégvölgyi csúcs. A Kis-Tarpataki völgyben találunk 5, a Nagy-Tarpatakiban 15 tavat.

Harmadik helyen említett völgy a Zöldtő völgye, melynek alsó folytatását a Fehérvíz völgye képezi. A Zöldtővölgy egy óriási félcirkusz alakját mutatja, melynek hossza $4\frac{1}{2}$ km., átmérője majdnem 3 km. Délkeleti oldalát meredek sziklalejtő képezi, míg délnyugoti és nyugati oldalán öt, hótól és törmeléktől telt sziklavölgy-fülke köti le figyelmünket. Ezen sziklagerincek egyikének végén emelkedik a néprege által szárnyra emelt Karbunkulus-torony. Északnyugat felé a Kopakúp és a Bolond Gerő között vezet gyönyörű pázsittól fölelevenített völgyecske, az Előlső Rézagnak s a Kopahágon át (1770 m.) a sokkal nagyobb, Hátsó Rézagnak nevű völgybe. A tavaknak száma e völgyterületen 12.

Ezen három völgnél kisebbek: a Felkai, Batizfalvi, a Mlinica- és Furkotavölgy. Ezek közül a Felkai völgy $5\frac{1}{2}$ km. hosszú, $1\frac{3}{4}$ km. széles. Tavai: a Felkai tó (1641 m.) és a Hosszu-tó (1930 m.). A Felkai tó felett van a Virágos kert, egy volt tónak a feneke, melyet a Bibircsról jövő törmelékkő majdnem egészen eltemetett. A 160 m. m. tófal felett zuhog le a felkai vízesés.

A Batizfalvi völgynek hossza 5 km., legnagyobb szélessége a katlanszerű kitágulásában $1\frac{3}{4}$ km.: 1894 m. m.-ban van a Batizfalvi tó: felette tágas hómezők.

Lejtőit keleten a Gerlachfalvi csúcsnak borzasztóan szaggatott és rendkívül meredek sziklafalai, nyugaton a nemkevesbbé meredek, de valamivel alacsonyabb Koncsisza meredélyei képezik.

Rendkívül szabályos alakot tüntet fel a Mlinicavölgy. Hossza $5\frac{1}{4}$ km., szélessége 2 km. Felsőrészeit a Fátyol-vízesés díszíti. Felette 5. különböző magasságú tavat találunk, melyek közül a Szentiványi-tó 2087, Döller-tó 2104 m. magas.

Majdnem olyan hosszú, de sokkal keskenyebb és szabálytalanabb alaku a Furkotavölgy, mely annyiban tér el a többi Tátravölgytől, hogy a

völgy felső végénél nem széles sziklakatlannal, hanem szűk, éles hasadékkal végződik. Ezen legvégső völgyzsűkületben fekszik a felső, 2158 m. magas, tehát a Tátra-tavak között legmagasabban fekvő Wahlenberg-tó. Ezenkívül van még három tó e völgyben. Valamint a Felkai patak, úgy a Furkota-patak is a moréna-hordalékok által eredeti irányától balfelé van leszorítva, épp úgy, mint a Tátra-patakok nagyrésze más mederben folyik, mint a jégkorszak előtti időben.

A Furkotavölgnél kisebbek a Krátka- és a Handelvölgy, melyek lent a Predni-Handelvölgyben egyesülnek. A Handel-völgyben, a Kriván keleti lejtője alatt van a Zöldtó. A két völgyből lefolyó és egyesülő Vág a jégkorszakbeli morénák által eredeti medréből nyugot felé szorítottatott le.

A Magas Tátrát nyugot felől a Koprovavölgy határolja. Ez a völgy S-alakkal bír, 10 km.-nél hosszabb s nagyszerű látványt nyújt. Nyugoti lejtőjét a hosszú Kopa-gerinc képezi, mely lent erdős, fent gyeperes, itt-ott sziklás és görélyes, egyenletes szakadékokat alkotó. Észak felől a lengyel Öt tóhoz vezető alacsony hátgerinccel záródik. Talán a legnagyobb-szerű látványt az egész Tátrában e völgynek keleti oldala nyújtja. Itt ugyanis annál nagyobb mellékvölgyekbe megy át, mentül jobban fölfelé haladunk.

Legelől, a Kriván-szakadék oldalába bevésve, van a Terianszka- és Kotlini-szurdok. Ezután jön a Nefcer-völgy három távával, utána a tó nélküli Hlinszkavölgy, utolsónak a 2½ km. hosszú, két tóval ékesített Szmrecsinvölgy.

A Krivánon kívül bámulatba ejtenek a Hrubo hatalmas és szédítő magasságu sziklaromjai.

A keleti határt a Bélapatak völgye alkotja. Ez Barlangligetnél kezdődik; a szűk Kotlina- és tág Zsdjári völgyön fölfelé húzódik és a lejtős Priszlop-hágón végződik. Egészben véve 11 km. hosszú. Déli lejtőjét a Bélai és Javorinai havasok képezik, melyek közül a Havran legjobban tűnik fel. Északon a Magura enyhén emelkedő lejtőjén Zsdjár szétszórta fa-

házikóit látjuk, mindegyiket a maga zab- és krumpli-földje közepén.

A másod- és harmadrendű völgyek közül a következőket soroljuk föl. A Drechslervölgy a Vaskapu alatt, mely botanikai tekintetben kiválóan érdekes. A Késmárki csúcsról keletészak felé a Hunfalvy-árok húzódik le. Ennek nyugoti, jóval nagyobb szomszédja a Kőpataki völgy, mely regényesen fekszik a Lomnici csúcs keleti meredélye alatt. Fenekén a Kőpataki tó tükröződik, míg a feljebb lévő Tölcsértó jóformán már nem is létezik.

A Bibircsőről 2 km. hosszúságban és nem egészen 1 km. szélességben húzódik le a görgetegben gazdag Blázy-völgy, melynek fenekén a Szontagh-tó fekszik. Alsó végén van egy csermelytől keresztülmetszett homokmoréna.

A Gerlachfalvi csúcs két nyulványa között van a Gerlachfalvi katlan, mely alakjánál fogva már megszűröl a Poprádvölgyből feltűnik. E katlanban és a csúcs felé húzódó lejtőn a hó nagyon sokáig tartja magát. Csak június második felében tűnik itt fel először két fekete alak, mely a jámbor batizfalviak hagyománya szerint a „barát és az apáca“ alakját jelzi.

A Koncsisza és a Tupahegy között jön ki a kis Szuchavölgy. S végre a Kriván görbe kúpjáról, annak két hatalmas szárnya között, húzódik le a Kriván déli lejtőjén lefelé a keskeny, meredek Belánszko-szurdok.

A déli völgyeknek iránya délkeleti és a Zöldtó völgyét és a Kropovavölgyet kivéve, majdnem teljesen párhuzamosak.

Egészen más az északi oldalon fekvő völgyeknek elrendezkedése. Itt tulajdonképpen csak két, de hatalmas, 10—13 km. hosszú fővölgy van: a Javorova és a Bielavoda völgye. Ezek is alsó végükön annyira konvergálnak, hogy Javorina melletti távolságuk egymástól már csak $1\frac{1}{2}$ km. A Javorovavölgy jobbkeleti oldalán folyton kisebbedő völgyekbe tagozódik. Ilyen: a Rézaknak völgye, a Kolovevölgy és a Feketető völgye.

A Javorovavölgy nyugoti lejtőjén, a Sirokakúp alatt van egy kis oldalvölgyecske a Zöldtóval. A Javorovavölgybe torkollik a Sirokavölgy s távolabb Javorinától északra a Bielavodavölgy, melyből mindjárt kezdetben a Rosztokavölgy ágazik el, mely a Magas Tátrát a Nyugoti Tátrától választja el.

Míg a Javorovavölgy keleti oldala négy mellék-völgyre tagozódik, addig a 12 km. hosszú Bielavoda nyugoti oldala még hatalmasabb és még több mellék-völgyre oszlik fel. A Rosztokavölgyet már említettük. Előtte van még az 5 kilométer hosszú Rovinkivölgy, melynek alsó végét Waksmundszka dolinának is hívják. A Rosztoka fölött következik a Halastói völgy a Halastóval és Tengersizemmel. A Halastói völgy torkolata felett, honnan kezdve a fővölgy régi nevén Poduplaszki völgynek hivatik, a mellékvölgyek kisebbek, inkább katlanszerűek. Ilyenek a Békástavak völgye, a Tieszki völgy és a Zöldtó-Litvorovavölgy. A fővölgy záródásában, a Lengyelnyereg alatt fekszik a Jeges-tó. A Tieszki völgynek hátterét a Tátracsúcs, a Zöldtóét pedig a Gerlachfalvi csúcs képezi. A gyönyörű rétekekkel díszített völgynek keleti oldalán csak egy völgyet találunk. Ez a Rovinki völgy.

Kiegészítésképpen fölemlítjük, hogy a Bélajavorinai hegylánc északi oldalán 11 völgy nyílik, mely közül a legnevezetesebb a Babilóvszki-völgy a Tokánnya-kúppal és a Rothbaumgrund-völgye az Alabastrom-barlanggal. Ez a hegylánc barlangokban gazdag s legismertebb közülök a Bélai barlang.

4. A *Szepesi Magura*. A Központi Kárpátok negyedik részének, a Szepesi Magurának hegyrajzáról csak futólagosan emlékezünk meg, minthogy valami nagyobb túrisztikai jelentősége nincsen. Az oly annyira nevezetes Dunajec-áttörés a Pienninek mészsírtjein keresztül már nem fekszik a Központi Kárpátok területén.

A Szepesi Magura határát képezik: nyugaton a Bialka-folyó, Podszpáditól Friedmannig, északon a Dunajec-folyó, a Lipnik- és Kamjonka-patak medre Gnezdáig, délkeleten a Poprád-folyó Busócig, délen

a Béla-patak medre a völgyhorpadás folytatásával Podszpadiig. A főgerinc csapásának iránya nyugaton teljesen párhuzamos a Béla-javorini láncolat irányával, keleten pedig a Magas Tátra csapásával s ugyanazon geodynamikai közösségre enged következtetni. Ez az oka annak, hogy a hegység lényegesen eltérő anyagának, külső alakjának és a Tátra magasságával szemben majnem eltörpülő alacsonyságának dacára a Magurát is a Központi Kárpátok rendszerébe tartozónak tekintjük.

A hegységet két csoportra osztjuk: a nyugotira, a tulajdonképpeni Magurára és a keletire, a Ruzsbachi hegycsoportra. Az elsőnek hossza 22, a másiké 12 km. Az első, sokkal hosszabb és sokkal szélesebb csoportban nagyon világosan lehet két, sőt az ide tulajdonképpen nem tartozó Pienin-sorozat nyugati részének hozzászámításával, három párhuzamos gerinc-láncolatot megkülönböztetni. Az északi láncolata a tulajdonképpeni Magurának 200 méterrel alacsonyabb, mint a déli és két helyen át van törve az Oszturnyai és Ofalvi pataktól.

A Magura déli, összefüggő láncának átlagos gerincmagassága 1100—950 m. közötti. A kúpok magassága 800—1267 m. s magas erdővel és szántóföldekkel vannak borítva. A hegységnek vízrendszerét három nagyobb patak, u. m. a Kacvinka-, az ófalvi Rjeka- és a Lipnik-patak. és számos mellékpatak és csermely képezi. Ezek a vizek mind a gyönyörű hullámu, pisztrángban és lazacban gazdag Dunajecbe folynak.

Turisztikai tekintetben érdekes heggyvidékre csak a Magura északkeleti határán akadunk, hol is a 8 km. hosszú Dunajec-áttörés köti le a figyelmünket.

A Magas Tátra növényélete.

A Magas Tátrát körülövező erdő kizárólag tűlevelűekből áll. Csak itt-ott vegyül a fenyők közé egy-egy nyír- s égerfa, mogyoró, madársom, fényeslevelű és rekettyefűz. Nyírek és sorbusok főleg a felső erdőhatáron találhatók, a többi zsombékos, vadvizes helyeken, források közelében és a vizek mentén. A leggyakoribbak a lucfenyők, melyek közé a felső erdőhatáron vörösfenyő, az alsó erdőhatáron pedig erdei fenyő vegyül. Fehérfenyő a Tátra déli oldalán ritka; gyakoribb a keleti és nyugoti oldalon.

Az erdő felső határa 1576 méter magasságig terjed s sűrű törpefenyő-öv választja el a fennhavas-tól. Talán sehol másutt nem találni oly szilárd sáncot a havasok kővilága s az erdő tenyészélete közt, mint éppen a Tátrán. Ennek köszönhető, hogy lavinák, föld- és törmelékkő-csuszások itt nem igen fordulnak elő.

A jégkorszakot követő időben a Tátra erdőségének lényeges alkotó részét a tiszafa képezte. Ezt a kihalófélben lévő fát ma már csak nagyon szórványosan találni.

A törpefenyő-táj alsó határa 1330 méter magasságban van, de egyes törpefenyőbokrok a vizek mentén, kivált lápos helyeken, sokkal lejjebb is található. A törpefenyő felső határa mint tömör öv mintegy 1800 méter magasságig terjed, egyes példányokban egészen 2000 méterig.

A cirbolyafenyő elszórtan 1295 és 1612 méter magasság közt majd minden Tátravölgyben található.

Nagyobb mennyiségben előfordul a Menguszfalvi, Mlinica-, Furkota-, Kis- és Nagytarpataki völgyben.

Az erdő lényegesen be szokott folyni a tájkép jellemébe. Ő adja meg az egésznek azt a komoly színezetet, mely egyszerre csodálatot és félelmet gerjeszt. És mégis, a ki egyszer állandóan ütötte fel benne tanyáját, lelke rejtett gyökereivel csügg rajta, s ha távoznia is kell, csakhamar visszavágyódik a hegyekbe.

A sűrű erdő egyáltalában csak apróbb csemetéket, igénytelen mohokat, zuzmókat és fénykerülő gombákat tűr környékén és a bokrosabb cserjéket szereti kiszorítani. Ellenben az erdőszélek és vágások, a gyepes tisztások s a források nedves környéke szívesen adnak menhelyet Flóra színgazdag ivadékaiknak is, hol aztán rendesen buján nőnek. 1300—1500 m. magasságban az összefüggő erdőség megszűnik. Innen kezdve minden magasabb fa eltűnik s korcsalakok, bokrok és törpecserjék lépnek helyükbe, míg végre ezek is a törpefenyőnek adják át a küzdtert.

Itt a növények már egészen havasi jeleggel bírnak. Számszerint kevesebb fajból vannak összeállítva, mint a völgyben, de színelebenségükből és bőségükből semmit sem veszítenek. Az új növénycsoportozatok a faji szegénységet, illat, sajátságos jellem és eleven színezet által pótolják.

Itt egy értől öntözött rét tárul ki, ott egy zöldelő havasi legelő, melyen a tehéncsorda vagy zerge nyáj találja mindennapi táplálékát. De virágos legelők mellett végtelen szírhalmok és kőmezők terülnek el; felettük és alattuk ezernyi láb magas szirtfalak tornyosulnak a merész falakban húzodnak a csúcs felé. Egyes helyeken végtelen változatosság uralkodik a zöld és szürke szín, a pázsitos párkányok és sziklák elosztásában, amott egy sziklacsoport kimart vályúkkal, zig-zug hasadékokkal. Színezete szürke, ősz, de különféle irányban változó: majd sötét lesz egész a feketéig, majd zöldes-fehér.

S e temetőszerű vadonban is van még élet. Úgy állati, mint növényi organizáció. A növények

csaknem kivétel nélkül többszertendősek. S ennek így kell lenni, mert különben megeshetnék, hogy egy kedvezőtlen év, mely a magvat meg nem érlelheti, egész növénynemzedékek vesztét vonná maga után. Az évelő növények azonban, melyek gyöktő és bujtó-ág által is szaporodnak, ráérnek egy jobb nyarat bevárni, a midőn majdan magvuk is megérhet s azt a szél távolabb helyekre elviheti. Miután ily termő évek a Magas Tátrán, kivált nedves, árnyékos helyeken ritkák s a növények inkább oldalsarjadzás által szaporodnak, az a jelenség áll be, hogy egy faj tömegesen összecsoportosul s egész szikla-párkányokat elföd. Ebből világos, hogy mily lényeges befolyással van egy kedvező nyár a havasok küllemének változására.

Már a faneműek apró alakjából a korcs- és törpefajokból ki lehet a havasi vegetáció jellemét ismerni. Mentül feljebb megyünk, annál alacsonyabb lesz minden növény, szervezetük annál tömörebb. A magas cserjék félcserjékké válnak, a tűzek számos faja kúszó harasztokká korcsosodik s végre egészen elenyésszik. A csemetenövények összezsugorodnak, a pázsitok néhány centiméternyi magasságra szállnak alá. Minden növényke a hidegebb légből az aránylag melegebb felé szít s hozzá lapul fekvő irányu leveleivel a földhöz, mintha a magas téli hó földhöz nyomta volna. A növények levelei kisebbek, erősebbek s keményebbek, mint a lapályon s sokkal szőrösebbek. Virágaik az alatt a néhány meleg hét alatt, melyen ki kell fejlődniök, gyorsan felnőnek s nagyobbak lesznek. Ennek oka a humuszföld könnyűségében, nedvességében, a világosság intenzitásában s a levegő tisztaságában rejlik.

Ehhez járul még az is, hogy a havasi növények sokkal élénkebb színekkel bírnak. A mélyen színezett indigókék mellett találjuk a leggyöngébb piros színt, erős, majdnem feketébe átmenő barna mellett vakító fehér és sárga színt. Miután a havasi növények rendszeren sűrű gypet képeznek s vánkosok alakjában földik el az éles szirtbordákat s ezek ismét gyöngé

nyujtványok által állnak itt-ott egymással összefüggésben, úgy a nagyobb csoportokban föllépő pompás színvegyülék az eleven-zöld pázsitszőnyegnek sok bájt kölcsönöz. Nem kevésbé emeli azt a havasi virágok s egész növényegyedek balzsamos illata. Az alpesi flóra határozottan több aromatikusan illó növényfajt mutat fel, mint a lapály viránya; e mellett az alpin-növények nagyrésze keserű és zsongító anyagokat is tartalmaz.

Minden növényfajnak megvan a maga hivatása, ideje és helye. Némelyek kopasz sziklákat fednek, mások a csermelyek partjait ékesítik, míg mások a hómezőket szegélyezik, vagy a havasi réteket díszítik virágzó telepeikkel. Mindegyik hódít országot, talál helyet, hol őt az éltető természet kifejti.

A Magas Tátra éghajlati viszonyai.

Az éghajlat jellegének alakulására több körülmény működik közre. A földrajzi és helyrajzi fekvésen és a tenger feletti magasságon kívül az éghajlatot befolyásolják a helynek többé vagy kevésbé védett helyzete, a napnak és levegőnek szabadabb vagy kevésbé szabadabb hozzáférése (insolatio), a terep száraz vagy nedves állapota, a talaj rossz vagy jó melegvezető képessége s a táj vegetációja (erdő).

A klimát nemcsak a hőmérséknek viszonylagos foka, hanem a levegőnek párányomása és relatív nedvessége, a szelek alakulása, a verőfény tartama s a csapadékok gyakorisága és mennyisége adják meg. Ezek a tényezők okozzák, hogy a Magas Tátrának déli oldalán a fenyőöv éghajlata sokkal enyhébb, mint ugyanazon magasságban fekvő vidékeké az északi hegyoldalon, s mint a nap által kevésbé érintett tátrai völgyeké.

Közép-Európának nagy meteorológiai alakulásai kihatnak a Magas Tátrára is. Az erős kontinentális depressziók megzavarják a Tátra védett övét is. Az országos esőzések a Kárpátokban is csapadékot szülnek, a szél iránya szerint vagy egy-két nappal később, mint a nagy magyar Alföldön, vagy, ha északi irányzat az uralkodó, ugyanannyi nappal korábban.

A Tátrának külön klimája nincsen: de a hegység tömege a légtünnettani jelenségeket sokféleképpen befolyásolja és módosítja. Egyszer védőbástyául szolgál az északi hideg szelek ellen, máskor a szél

irányát eltereli, a hőmérséket csökkenti vagy emeli, sőt a felhőzet alakulására s a csapadék mennyiségére és minőségére is kihat.

A légtünnettani jelenségek alakulásától függ a klímának s a klimatikus gyógyhelynek értéke is. A meteorológiai tünetek helyes ismerete, tehát nagyon fontos, s ez csak úgy szerezhető meg, ha a megfigyelések legalább 20—30 éven át pontosan vezetnek s az ezernyi jegyzetekből középértékek vonattak le. Csakis az ilyen úton gyűjtött tapasztalatok jogosítanak a *klimatikus gyógyhely* elnevezésre s a klíma jellegének meghatározására.

Ily értelemben vett klimatikus gyógyhely a Tát-rában csak egy van: *Új-Tátrafüred*, mely 22 éven át télen-nyáron folytatott rendszeres meteorológiai megfigyelések felett rendelkezik. A mennyiben azonban a helyi és magassági viszonyok a megfigyelő állomás viszonyaihoz hasonlóak, Új-Tátrafüred meteorológiai középértékei átvihetők a Tát-ra déli övének más hasontermészetű pontjaira is. De csak általános szempontokból. Részletekben nagy különbségek merülhetnek fel ugyanazon helynek egymáshoz közelfekvő pontjai közt is, a szerint, a mint az egyik a napos, másik a beárnyékolt oldalon, az egyik száraz, a másik nedves talajon, az egyik közel az érhez, az erdőhöz, a másik a vágáshoz fekszik. Ezek a különleges sajátságok teszik az egyik pontot szelidebbé, a másikat zordabbá.

A Tát-ra keletről nyugatnak irányult masszívjával minden előhavasok nélkül, közvetlenül emelkedik ki a Poprádi völgyből, domboru oldalával szabadon tekintve délnek, homoru részével pedig északnak. Mialatt tehát a délololdali erdőövet az északi hideg szelek ellen megvédi, ugyanakkor széles felületét egészen a napnak irányítja, mely reggeltől estig rajta nyugszik s a talajt kellőleg áthevíti. A déli lejtők alakzata egyuttal lehetővé teszi, hogy a völgyekből felszálló és a havasokról levonuló köd a nyílt lejtőn hamarabb elvonul s ritkábban feneklik meg, mint azt a völgyek alján és zárt havasi medencékben tapasztaljuk.

A Táttra déli oldalának védett fekvése mellett föl kell említenünk még azt a körülményt is, hogy a Tátrában, dacára annak, hogy 2600 m. magas masszíva mellett már a hórégióba nyúlik bele, tulajdonképpen glecserek nincsenek s e szerint a Tátravidék a jeges légáramlatok káros befolyásától is ment.

A déli hegyoldalak éghajlatát enyhévé teszik továbbá azok a tényezők, melyek mint rossz meleg vezetők szerepelnek. Ilyen a gránittörmelék, mely hézagokban levegőt tartalmaz, ilyen a tőzeg- és hangaföld s a mi ezen nő, a mohák tömött bundája, az áfonyák s apró cserjék bozótjai s végre a mérföldekre terjedő fenyves erdő. Mindezek megóvják a föld melegét és védnek a hideg ellen, épp úgy, mint a vastag szőnyeggel leborított szoba is melegebb annál, melynek márványpadozata van. A köznép, mely a fizikai tünetmények okát nem fürkészi, de a tényekkel számol, igen jól tudja, hogy szeles és hideg napokon a ievegő a Tátrafüredek táján melegebb, mint lent a völgyben.

Míg télen átlag mintegy 300 méter magasságot kell meghaladnunk, hogy a középhőmérsék egy fokkal alább szálljon, addig nyáron ehhez már 160 méter elégséges. A hőkülönbség a lapály és hegy közt legnagyobb nyár elején, legkisebb tél elején. A völgyek tavasszal a hóolvadás után gyorsan fölmelegednek, a hegyek ellenben ezután is még sokáig hóval maradnak borítva. A hőkülönbség tehát a völgy és hegy közt ilyenkor a legnagyobb. A tavasz melege a völgyekből csak lassan, mintegy lépésről-lépésre terjed fölfelé a hegyekbe. Míg az 5 fokú meleg isotherma Budapestről Tátrafüredre ér, majd három hétig van útban. Innen fölfelé még sokkal lassabban halad s mire a Gerlachfalvi csúcsra ér, majd ugyanannyi hónapra van szüksége, mint előbb hétre. Körülbelül május 20-ika lesz, mire a fagyponthisotherma (0° C.) a Gerlachfalvi csúcsra ér. A Gerlachfalvi csúcsnak tehát május végével körülbelül ugyanazon hőmérséke van, mint Dél-Grönlandnak s a Középf-Hudsonbainak. Juliusban pedig már csak az északi sark közvetlen területe az, amely még hidegebb a Gerlachfalvi csúcsnál.

De míg nyáron a havasok csúcsai sarki hőviszonyokat mutatnak fel, addig télen feltűnően melegek, Ősszel a völgyek erősebben hűlnek le, mint a hegyek, melyekről a súlyos hideg levegő lefolyhat s a mélyebb völgyfenékeken tózszerűen felhalmozódik. Azért találunk a hegyoldalakon és hegycsúcsokon ilyenkor még hosszabb ideig enyhe időjárást, míg a völgyben a reggelek és éjszakák már keserves hidegek. Az átlagos hőcsökkenés tehát ebben az időben a hegyeken nagyon lassan, vagy éppen nem terjed s ellenkezőleg tetemes hőregbedést vonna maga után, ha az őszi csak verőfényes napokból és derült éjszakákból állana. De esős és szeles időben a havasok magaslatain a tél közeledését ilyenkor már nagyon megérezni, sokkal jobban, mint a völgyben. Ez rontja meg a pozitív átlagot.

Az alsó völgyfenék télen mintegy 0.5 fokkal hidegebbnek bizonyul a rendesnél. 150 méterrel feljebb rendes hőviszonyok uralkodnak, ellenben a magasabb fekvésű partokon, 700 és 1200 m. közt sokkal magasabb (átlag 0.4 $^{\circ}\text{C}$ -al) hőmérséketet találunk. Azon túl egész a hegycsúcsokig ismét rendes viszonyok állnak fenn.

Nyáron a hőmérsék a magassággal fokozatosan csökken. A legmagasabb csúcsokon azonban tényleg kisebb hőmérséketet találunk, mint a fokozatos csökkenés azt várhatóvá tenné.

Szepesvármegyének legalacsonyabb hőmérsékét a Hernádvölgyben jegyezték 1888. jan. 2-án. Ekkor Iglón — 36.5°C ., Istvánhuttán — 34°C ., Margitfalun — 37.5°C . és Phönixhuttán — 39°C . hideg volt. A hőmérsék negatív szélsőségei tehát a Hernádvölgy legmélyebb fenekére esnek.

A havasi klímának sajátása, hogy viszonylagosan meleg tele s hűvös nyara van. Ebben különbözik a sarki éghajlattól. Így például Iglónak 0.5° -kal hidegebb tele, s 2.4° -kal melegebb nyara van, mint Uj-Tátrafürednek. Késmárknak tele 1.2° -kal hidegebb, mint Uj-Tátrafüredé és nyara 1.5° -kal melegebb, mint emezé.

A Hernádvölgynek feltűnően alacsony téli középhőmérséke abban találja a magyarázatát, hogy itt a bércekről lefolyó hideg légtömegek felhalmozódnak.

A Hernádvölgy és mellékvölgyei határozott kontinentális éghajlattal bírnak. Nyáron a legnagyobb meleg s télen a legnagyobb hideg itt található. A hőmérsék már tavasszal erősen felszökken s éppen nyár derekán éri el tetőpontját, épp úgy a legnagyobb hideg is tél közepére esik. Oceáni jelleggel bír a Magas Tátra déli lejtőinek és magaslatainak éghajlata. Itt a tavasz még meglehetősen hűvös, a hőmérsék lassan emelkedik s a nyár második felében éri el legnagyobb magasságát. Épp úgy a legalacsonyabb hőmérsék is inkább tél végével szokott bekövetkeztetni. A déloldali Tátrának tehát hűs tavasza s nyara, de meleg ősze s tele van. A legkisebb hőmérséki ingadozást a Tátra magaslatán, 1800 és 2500 m. magasság közt találjuk, hol az mintegy $14-16^{\circ}$ -ot tesz ki, tehát nem többet, mint a leghatározottabb tengeri klímával bíró helyen. A legnagyobb hőmérséki ingadozást pedig Igló adja 55° -kal, hol a hőmérsék abszolút szélsőségei is a legnagyobbak ($+ 34$ és $- 36.5$) = 70.5° .

Hogy a hely topografiai fekvése mily lényeges befolyással van annak hőmérsékére, bizonyítja Javornia példája. Javorina ugyanazon tengerfeletti magasságban fekszik, mint Ujtátrafüred, de a Tátra északi oldalán és ezért 2.4° C.-szal alacsonyabb évi középhőmérséke van.

Javoriának isothermája tehát oly magasra nyúlik fel, mint a déli oldalon a Tarpataki óriási vizesés, vagy a Poprádi tó. Sőt tavasszal és ősszel, midőn Javorinát már csak néhány órán át érinti a nap, a hőmérsék itt 4 fokkal alacsonyabb, mint ugyanazon magasságban a déli oldalon.

A Tátravidék *csapadék-viszonyai* szegényeseknek mondhatók, mert a magas fekvés a tenger színe felett s a hegyek befolyása a vízpárak sűrűsödésére sokkal nagyobb csapadékmennyiséget tételezne föl.

A legkisebb évi csapadékösszeget Késmárk tüntet föl 619 miliméterrel s ez oly csekély összeg Budapest keleti oldalának 715 mm. évi csapadékával szemben, hogy dr. Schenzel Guidó Késmárkot esőben szűkölködő

külön szigetnek vette fel s ezt az anomáliát azzal magyarázta, hogy Késmárk a Magas Tátra esőárnyékába esik. De Lőcse 661 mméterrel s Igló 663·9 mméterrel nagyon közel állnak Késmárkhoz s Újtátrafüred, mely egészen benn fekszik a Tátrában, 814·6 mm.-rel szinte szegényesnek mondható. Hogy meg tudjuk itélni a Magas Tátra eső- és hőmennyiségét, föl kell említenünk, hogy Mármarosban Szinevér—Polyanán 1500 mm. esőmagasságot konstataáltak, Fiumében 1600 mm.-t, Fiume vidékén, Lokván és Kamerál-Moravicán 2009 mm.-nél többet s az osztrák bajor Alpokban körülbelül ugyanennyit. A Magas Tátrának viszonylagos csapadék-szegénysége egyik fajlagos sajátosságát képezi ennek a hegységnek.

A Tátra déli és északi oldalát egymással összehasonlítva, a következő számarányokat kapjuk:

		Tengerf. magasság	Évi közép- hőmérsék	Évi közép- légnymás	Évi csapadék- mennyiség
Déli oldal	Újtátra- füred . . .	1005 m.	5·5° C.	675·1	814·6 mm.
	Késmárk .	618 m.	6·3° C.	705·9	619·0 mm.
	Igló . . .		7·3	720·7	663·3
	Lőcse . .		7·3	—	661·0
	Szomol- nokhutta .		7·9	—	
	Árvavár- alja . . .		6·0	717·23	914·0
	Liptó- Ujvár . .	694 m.	5·9	—	711
Északi oldal	Javorina .	1018 m.	3·1° C.	674·0	
	Zakopáne	832 m.	4·2° C.	—	933·0 mm.
	Poronin .	745 m.	4·9° C.	697·6	

Az éghajlattal szoros viszonyban áll a növényzet fejlődése. A hol a 10 C°-ú középhőmérsék egy hónapnál rövidebb ideig tart, ott a tenyészet az *erdő-őr* felső határát éri el.

Hol a 15°-ú középhőmérsék legalább két hónapig tart, ott van a *gabona-termés* határa. Kiválóan védett

helyen, 11 $\frac{1}{2}$ hónap mellett is megéri a rozs. árpa és zab, mint pld. Újtátrafüreden, Széplakon és Mosztkin, de megérése már szeptember közepére esik. Rendes viszonyok közt 800 m. magasságban 15° napi középhőmérsék már csak kivételesen fordul elő. Újtátrafüred tehát itt is kivételt képez, mert a Magas Tátra északi oldalán, Javorinán a nyár 13.70 C. havi középhőmérsékkel éri el a maximumot.

Szepesvármegyének legtermékenyebb része a Hernádvölgy és mellékvölgyei, a legterméketlenebb a Magura.

Az *őszi rozs* a Hernádvölgyben középszámban június 2-án kezd virágozni s július 26-án aratják. A Poprádvölgyben pedig július 6-án kezd virágozni s augusztus 10-én aratják.

Az *árpa* a Hernádvölgyben június 20-án kezd virágozni s július 31-én aratják. A Poprádvölgyben pedig július 6-án kezd virágozni s augusztus 15-én aratják.

A *búza* a Hernádvölgyben június 17-én indul virágzásnak s augusztus 5-én aratják. A Poprádvölgyben június 25-én kezd virágozni s augusztus 15-én aratják.

A *szénatakarítás* a Hernádvölgyben június 23-án, a Poprádvölgyben július 3-án, a havasi réteken július 25-én veszi kezdetét. Sarjút a Hernádvölgyben augusztus 29-én, a Poprádvölgyben szeptember 10-én takarítanak.

A *gyümölcserés* ideje is legkorábban áll be a Hernádvölgyben, legkésőbb Újtátrafüreden. Legkorábban érik a földi eper, melyet Iglón és Lőcsén már június 11-én, Késmárkon június 21-én s Tátrafüreden június 25-én hoznak piacra.

Feltűnő jelenség, hogy Újtátrafüreden némely melegebb esztendőben a gyümölcs még megéri, u. m. a nagyszemű meggy, a Mirabelle- és reineclaudé-szilva és a vörös nyári alma. Oltott ribizke, egres, málna s zöltség minden faja Újtátrafüreden későn bár, de teljesen kifejlődik.

Általános uti jegyzetek, a kirándulások ideje, a megszállás helye. Fölszerelés.

A legtöbb turista Tátra-kirándulásait július-augusztusban teszi. Bizonyára azért, mert erre az időre esik az iskolák és hivatalok szünideje, és mert július- és augusztusban van a nyárnak legnagyobb melege, a midőn a hegyek és fenyvesek iránti vágyakozás a legnagyobb. De a kinek viszonyai nem engedik, hogy ilyenkor távozzék otthonról, az más időt is választhat a Tátra megtekintésére s nem ritkán kedvezőbb időre akad, mint lett volna nyár derekán.

A törpefenyő-táj a Tátrának délnyugati lejtőjén 1800 méter magasságig rendszerint már április végével ment szokott lenni hótól. Május- és júniusban a talaj már teljesen alkalmas Tátra-kirándulásokra, nemcsak azért, mert ekkor vannak a leghosszabb napok, lelegelevenebb a növényzet, legillatosabb az erdő s ebben legszebb az erdei énekesek hangversenye, — a Tátrában ugyanis a fenyők május közepén rügyeznek s ekkor terjesztik a legkellemesebb illatot, — hanem azért is, mert a Tátra tájképe sokkal szebb, ha egyik felét zöld virány fedi, másik fele pedig vakító fehérségben a télre emlékeztet. Különben is téves volna azt hinni, hogy hóval fedett csúcsok és hegygerincek meg nem mászhatók. Lágy hó mellett nehezebben, keményre fagyott hó mellett azonban bizonyos körülmények között, különösen a hol terjedelmes kötörmeléket és görgeteget s hegyszakadékokat áthidal, határozottan könnyebben megmászhatók.

Kell, hogy az ember ily eshetőségekre előre gondoljon, megfelelőleg öltözködjék s a glecsereken és havasi vidékeken dívó fölszerelést magával vigye, u. m. meleg gyapju alsót, könnyü köpenyt vagy felöltőt, erős vasalt bakancsot, manilla-kötelet, a hátzsákban rezerva harisnyát, lámpást, hágesó vasat, kevés élelmiszert és frissítőt s fordított baltaéllal ellátott vasalt turistabotot, mely egyaránt mászásra és lépcsővágásra alkalmas. Kevésbé gyakorlott turisták a legközelebbi tavakhoz és völgyekbe rándulnak ki, a honnan a szokásos virágfüzérén s fokozott étvágyon kívül magasztos érzelmeket és emlékeket hoznak magukkal. Ezek közt nem utolsó helyen áll az a benyomás, melyet bennök a terjedelmes hómezőkön való vándorlás, a befagyott zuhatagok és a vakító fénybehatások keltettek.

Ujabb időben Tátrafüred télen is nyitva marad s így a kirándulások egy új nemét, a téli kirándulásokat teszi lehetővé. Csak aki egy szép, verőfényes téli napon látta a Tátrát, midőn annak minden csúcsát, erdejét csillogó hólepel fedi, élvezi azt igazán a maga fenségében.

Hegyi kalauzok, bérkocsik, háts lovak.

Szepesvármegye törvényhatósága szabályrendelet által tartja fenn a fegyelmet a hegyi vezetők, bérkocsisok és háts lovak bérbeadói közt. A kalauzok felett az ellenőrzést a M. Kárpátgyesület gyakorolja, őket kiképezteti, osztályozza, jelvényt nyel és kalauz-könyvekkel ellátja. A M. Tatra magyar részén ez időben a következők bírnak jogosítvánnyal a kalauzolásra:

A három Tátrafüreden I. rendű vezetők: Kirner Pál, id. Hunsdorfer János, Horvay Jakab, id. Franz János, Zaborszki Pál, Suranovszki Jakab. ifj. Hunsdorfer János, Schmögner János, Csiszák Pál, Breuer János, Spitzkopf Pál, Stromf János, Spitzkopf Jakab. II. rendű vezetők: ifj. Kirner János, Spitzkopf Pál (Urban), ifj. Spitzkopf Pál.

A Csorbai tónál: Huszka Mihály, Horvay János, ifj. Franz János, Schulek Pál.

Tatra-Lomnicon: Veszter Pál.

A kalauzdíjakat az egyes hegyi túrok leírásánál fogom közölni. Általános szabályzat I. rendű vezetőnél, egész napra 7 korona, félnapra 4 korona, II. rendű vezetőnél e díj háromnegyede. Hordár díja egész napra 3 korona, félnapra 2 korona, hegyi túrnál 4 korona.

A gácsországi Tátraegylet is nevelt hegyi kalauzokat s meg kell adni, nem kisebb sikerrel, mint a M. K. E. Főérdeme volt ebben dr. Chalubinski orvostanárnak Varsóból, ki Zakopánénak megteremtője és a Tátratúristaságnak lelke volt a lengyelek közt.

A zakopáni kalauzok közül ajánljuk a következőket: Bachleda Klimek, Bachleda János, Gasienica József, Obrochta Bartek, Tatár József.

A lengyel kalauzok napi díja 4 koronára van szabva. E mellett ételmezést is kapnak. A Lomnici, Gerlachfalvi, Jégvölgyi és Tátracsúcsnál ezenkívül 2 korona pótdíj igénybe vételére vannak jogosítva.

A Gerlachfalvi, Lomnici, Jégvölgyi, Tengerszem és Tátracsúcsra, a Középoromra és új, eddig meg nem mászott, vagy ritkán látogatott csúcsra I. osztályu hegyi kalauz igénybe vételét ajánljuk.

Vezető nélkül ne járjon senki sem a hegyekben. Hirtelen leereszkedő köd vagy zivatar járatos turistát is zavarba hozhat, elcsuszamlás, vagy láb ficam pedig kiszámíthatatlan következményeket vonhat maga után. Kiseb kirándulásokra is hordárt ajánlunk, aki a felöltöt viszi és segítségünkre lehet.

Kocsialkalmatosságok a Kassa-Oderbergi vasut nagyobb állomásain rendszerint kaphatók. Így: Rózsahegyen, Liptó-Szent-Miklóson, Csorbán, Iglón, Szepes-Váralján, Margitfalun, Lőcsén, Poprád-Felkán, Alsó-, Ó- és Újtátrafüreden nyár derekán száznál több kocsit találni. Nagyjából kényelmes hintók, fél-fődeles, vagy vízmentes vászonnal, oldalt is zárható ruganyos kocsik.

A kétlovas fődeles kocsi díja a poprád-felkai állomástól Ó-, Új- és Alsó-Tátrafüredre 7 korona. Egész napi díj reggeli 6 órától esti 8 óráig 16 korona, fél napi díj 8 korona. Ó- és Újtátrafüredről a Csorbai tóhoz és vissza 14 korona, Tátra-Lomnicra és vissza 6 korona, Barlangligetre és vissza 8 korona, egész napra 14 korona.

A hátslovak díja Alsó-, Ó- és Újtátrafüreden egész napra 6 korona, fél napra 3 korona, a Felkai völgybe 4 korona, a Tarajkára 2 korona 40 fillér.

Útlevel, posta, távirda, pénz, költség.

A külföldről jövő utasokat figyelmeztetjük, hogy Magyarországon útlevelet nem kérnek, de oly esetben, melyben az utas pénz- vagy értékküldeményt vár, vagy a hatósággal érintkeznie kell, személyigazolvány előmutatása szükséges s illet jó mindig magával vinni. Oderbergben vámvizsgálat van, melynél a pénzügyőrség különösen a szivar becsempészését szigorúan ellenőrzi. Aki gyorsan és baj nélkül akar utazni, az vámköteles tárgyakat ne vigyen magával.

A Táttra déli oldalán a következő helyeken találai kir. postahivatalokat: Liptó-Szt-Miklóson, Liptó-Ujváron, Vichodnán, Csorbán, a Csorbai tónál, Batizfalván, Lucsivnán, Poprádon, Felkán, Alsó-Tátrafüreden, Ó-Tátrafüreden, Uj-Tátrafüreden, Széplakon, Csorbatónál, Nagy-Szalókon, Szepes-Szombaton, Nagy-Lomnicon, Késmárkon, Bélán, Javorinán, Barlangligeten, Táttra-Lomnicon; Gácsországi részen Zakopánén, Poroninon.

Táviratok minden vasuti állomáson feladhatók s azonfelül a következő kir. távirdahivatalokban: Liptó-Szt-Miklóson, Liptó-Ujváron, Poprádon, Késmárkon, Alsó-Tátrafüreden, Ó-Tátrafüreden, Uj-Tátrafüreden, Csorbai tónál, Barlangligeten. Táttra-Lomnicon: az északi oldalon Zakopánén és Poroninon.

Távbeszélő van Alsó-, O- és Ujtátrafüreden, Táttra-Lomnicon, Felkán, Poprádfelkán, Virág völgyben s Poprádon, mely állomások a poprádi postahivatallal mint központtal vannak összekötve. Azonkívül távbeszélővel van összekapcsolva Barlangliget és Javo-

rina. Ujabban egész Szepesmegye távbeszélő hálózattal lett összekötve.

Évad derekán, midőn a fürdővendégek és turisták nagyszámmal özönlenek a Tátra felé, ajánljuk, hogy aki jobb lakásra igényt tart, azt magának jó eleve távirati uton megrendelje, vagy legalább Poprádfelkáról távbeszélő útján érintkezésbe helyezze magát a fürdőigazgatóságokkal.

Külföldről érkező utasokat figyelmeztetjük, hogy osztrák-magyar pénzzel lássák el magukat. Egyébként a poprádfelkai vasuti állomás pénztáránál s az ó-tátrafüredi Maurer-bazárban készséggel váltanak pénzt.

A költségek nagysága felől sokféle téves nézet van forgalomban. Egészen véve a Tátraalja olcsó vidéknek mondható és még a drága hírben álló Alsó-, Ó- és Újtátrafüreden is mérsékelt áron lehet megélni, ha nem a főrangúak és milliomosok életmódját követjük, hanem erszényünk szerint élünk. Aki a fővárosból importált drága húsfélék, csemegék és nehéz borok közt válogat, gyakran kirándulásokat tesz kocsin és lóháton, este hangversenyekben vesz részt, vagy cigányozik, az ne csodálja, ha az előírányzott összeggel ki nem jön. De aki szerényen azokkal az ételekkel beéri, amelyek a felvidéken megteremnek és kirándulásait, amennyire lehet, gyalog teszi meg, az Tátrafüreden sem fog többet költeni, mint a legtöbb magyar gyógyhelyen s jóval kevesebbet, mint hasonló nevű külföldi gyógyhelyeken.

A legelőkelőbb társaságot Alsó-, Ó- és Újtátrafüreden, a Csorbai tónál és Tátra-Lomnicon találjuk s ezek a helyek ennél fogva valamivel drágábbak, mint a többi tátrai megszálló helyek. A jó szoba átlagára itt 4—6 korona naponta, ebéd 3 korona, túristaszoba 2—3 korona, ágy 80 fillér, Barlangligeten, Lucsivnán, Széplakon, Matlárházán, Virágvölgyben a jobb szoba ára átlag 3 korona, ebéd 2½ korona, Felkán, Poprádon, Tátraházán, Gánócon, Baldócon a jó szobák ára 2 korona, 2 korona 40 fillér, ebéd 2 korona 40 fillér.

Vasuti menetek a Magas Tátra felé.

Általános uti tájékoztatás, időbeosztás.

A Magas Tátra déli oldalára legkönnyebben juthatni a Kassa-Oderbergi és Poprádvölgyi vasuton, mely két vonal a Tátrát annak tövéen nyugotkeleti irányban metszi. A Tátra északi oldalát meg lehet közelíteni a gácsországi transzverzális vasuton is, melynek chabovkai állomásáról Zakopanéba szárnyvonal vezet. Zakopanéból most Neumarkt állomáson át az árvavölgyi vasúttal közvetlen el lehet jutni a Kassa-Oderbergi vasut Kralován állomására.

Kassa és Ruttká felől érkező utasok, tehát úgy a magyar, mint osztrák és német turisták kivétel nélkül a Kassa-Oderbergi vagy Poprádvölgyi vasut egyik vagy másik állomáson szállnak ki. Az Ó-Sandec-Leluchov-Orló felől jövők jól teszik, ha jövet, vagy menet Orlónál kiszállnak s innen Lublón át Podolinig kocsin, Podolinből pedig vasuton mennek a Tátraalja tetszés szerinti állomásáig. Ez által elkerülük az Abosi nagy kerülést és a Poprádvölgyet is megsejlemléihetik.

A Magas Tátrát az előnyös vasuti összeköttetések folytán Budapest felől három oldalról egyaránt könnyen lehet elérni és pedig: *Kassán*, *Ruttkán* és *Zsolnán* át, mely utóbbi útvonalhoz Galgócon a Bécs felől jövő vonal csatlakozik, míg a németországi látogató Oderbergen át közelítheti meg legjobban a Kárpátok e remek hegycsoportját. Ezen említett útvonalakhoz csatlakoznak azonkívül az ország keleti, illetve nyugoti részein áthaladó vasutvonalak.

A budapesti kirándulók számára, akik a Tátralátogatók zömét képezik, ez idő szerint úgy a nappali, mint éjjeli csatlakozások a lehető legkedvezőbbek. Az utas, aki éjjeli 10 óra 40 perckor indul el Budapestről a gyorsvonattal, már reggel 6 óra 45 perckor érkezik Kassán át Poprád-Felkára, avagy 7 óra 30 perckor reggel Csorbára, a Tátrakirándulások legalkalmasabb pontjaira, a honnan útját fogaskerekű vasuton, kocsin, vagy gyalog folytathatja. Azok, akik több idő felett rendelkezve, az éjjeli utazás fáradalmait kerülni kívánják, habár ezen fáradalmak, tekintve, hogy a Kassa felé menő éjjeli vonatok hálókocsikkal bírnak, elenyészően csekélyek, a nappali gyorsvonatokkal szintén hamar elérik utazásuk célját.

A reggeli gyorsvonat, mely a keleti pályaudvarról Kassa felé 7 óra 40 perckor indul, 3 óra 34 perckor érkezik Poprádra, tehát oly időben, mely még alkalmas arra, hogy az utas az $\frac{5}{4}$ órányira fekvő Tátrafüredek egyikét, avagy más helyet még megtekinthessen. Aki Ruttkán át szándékozik utazni, az ugyancsak a keleti pályaudvarról 7 óra 10 perckor reggel indulva, délután 2 óra tájt érkezik Ruttkára, a honnan útját a Kassa-Oderbergi vasut gyorsvonatával folytatja, mely alkalommal a ruttká-poprádi vasutvonal mentén látható természeti szépségekben, de kivált a felső *Vágvölgy* szebbnél szebb részleteiben gyönyörködhetik. Reggeli 7 óra 10 perckor indul Budapest *nyugoti* pályaudvarról a Zsolna felé menő gyorsvonat is, melylyel az utas a kies Vágvölgyön át 1 óra 33 perckor délután éri el a Zsolna állomást, a honnan, épp úgy mint a Ruttká felől érkező kiránduló gyorsvonattal, folytatva útját, esteli 5 órakor érkezik Poprád-Felkára. Ezek a gyorsvonatok mindkét irányban az utazó közönség kényelmére Poprádig menő közvetlen kocsikkal bírnak. A Kassa-Oderbergi vasut nappali gyorsvonataival a nyári időny alatt az oderberg-poprádi vonalon étkező kocsikat is járat. A gyorsvonatoknál végre kilátásos kocsik is közlekednek.

A visszautazásra az egyes útirányokon át szintén kedvező csatlakozások létesíttetnek. A Poprádról Kassán át Budapestre menő utas igénybe veheti az 1 óra 25 perckor délután, avagy 10 óra 20 perckor este induló gyorsvonatokat, amelyekkel esteli 10 órakor, illetve reggeli 6 óra 55 perckor érkezik Budapestre. Ez utóbbi gyorsvonattal hálókocsi is közlekedik. A ruttkai és zsolnai útirányon át menő gyorsvonat Poprád-Felkáról délelőtti 11 óra 40 perckor indul és esteli 9 óra 15 perckor érke-

zik Budapestre. A németországi utas Poprád-Felkáról a reggeli 8 óra 44 perckor vagy délelőtti 11 óra 40 perckor induló gyorsvonatokkal utazhatik. Ezek a vonatok 4 óra 30 perckor illetve 5 óra 25 perckor délután érkeznek Oderbergre és előnyös csatlakozásokkal birna Németország felé.

Magától értetődik, hogy ezek a vasuti összeköttetések kiegészítettnek a Kassa-Oderbergi vasut vonalain közlekedő személyvonatok által is, melyek szintén kedvező csatlakozással birnak; továbbá a nevezett vasut által üzemben tartott több helyiérdekű vasut vonalai által, melyek a fővonal vonatjainak folytatását képezik.

A helyi érdekű vasutak közül mint a legfontosabbat kiemeljük, a poprádvölgyi h. é. vasutat, mely Podolinig vezet és Tarpatakon ágazik el Tátralomnic felé s Elágazás nevű állomásnál Szepes-Béla-Barlangliget felé. Megemlítendő még a Kassa-Oderbergi vasut Margitfalu állomásán csatlakozó gölnicvölgyi h. é. vasut, mely Gölnicbányaig, a Szepesség eme nevezetes bányavároskájáig szabványos vágányu, innen Szomolnokhutaig pedig keskeny vágányu. Nem régen megnyílt az árvavölgyi vasut is, mely Kralován állomástól ágazik el s Arva-megyén végig az ország határáig vezet. A Tátrakirándulóra nézve csekélyebb fontossággal birnak az Iglóról Lőcsére és a Szepes-Olaszról Szepes-Váraljára vezető h. é. vasutak.

1. A *Kassa-Oderbergi* vasutak *zsolna-poprádi vonalan* a turistát a következő állomások érdeklik:

Zsolna a Vág mentén, szemben a budatini várrom. Beljebb a nedeci vár, a Pongráczok ősi fészke, Zsolnától 14 km. távolságra fekszik Rajecfürdő, hová vasuti szárnyvonal vezet.

Várna, Várnai völgy, Roszudec, balfelől Óvár, jobbfelől a *Sztrecsnói* várrom.

Ruttká vasuti gócpont s elágazás Budapest felé.

Kralován Arva-megyében. Innen ágazik el az árvai vasut. Bővebbet később.

Fenyőháza, a Vág mentén, kincstári erdészteleppel s hasonló nevű fürdő- és nyaralóhelylyel.

Rózsahegy, a Vág mentén. Innen a besztarcebányai országúton Koritnyica 3 óra, Sturec.

Tepla, a Vág mentén. Innen félóránnyira Lucski fürdő: vasas therma a Chocs alatt.

Liptó-Szent-Miklós, a vármegye székhelye. Szálloda a Fekete sashoz. Kirándulás Szentiványba 1 óra, a Bisztrai völgybe 4 óra, Gyömbérre mástél nap, a deménfalvi cseppkő- és jégbarlangba 2 óra. Kalauz az erdőőr házában. A proszéki és kvacsáni völgy 7—8 óra.

Szent-Iván, a Vág balpartján, a Szentiványiak ősi kúriája, számos úri kastélylyal, savanyuvíz- és hévízforrással. A kat. templom sírboltjában a holttestek épek maradtak. Kirándulás a Bisztrai völgybe 2 óra, hol gömöri Szentiványi Józsefnek erdőőri és vadásztuszkuluma van. Innen a Gyömbérre 3 $\frac{1}{2}$ óra.

Liptó-Ujvár, kinestári erdőigazgatóság, tervbe vett nyaralótelep. Brüll-szálloda. Kirándulás Fekete Vágra 1 $\frac{1}{2}$ óra, Pribilinára 2 óra. Kokovára Singer-féle csárda 2 $\frac{1}{2}$ óra, Podbanszkói erdészlakig 4 $\frac{1}{2}$ óra.

Csorba. Innen fogaskerekű vasúton $\frac{1}{2}$ óra távolságra a Csorbai tó.

Lucivna-fürdő, megállóhely, hasonló nevű vízgógyintézet- és nyaralóhelylyel. A vasuti kalauz jó eleve figyelmeztetendő a megállásra, mert különben a vonat tovább megy a batizfalvi állomásra.

Batizfalva. Innen 1 $\frac{1}{2}$ óra Felső-Hági.

Poprád-Felka, a szepesi felföldnek legfőbb állomása, nevezetesen: Poprádnak, Huszparknak, Virág völgynek, Grébparknak, a Felkai túristatelepnek, a Dobsinai jégbarlangnak, Weszter-szállodának Nagy-Szalókon, Alsó-, Ó- és Újtátrafürednek, Széplaknak, Felső-Háginak, a Tarpataki szállodának s a Zerge-szállodának. Poprád-Felka a turistaforgalom empóriuma a Szepességen. A pályaudvarral szemben van a Tátra-szálloda és a Nemzeti szálloda.

2. A *Kassai-Poprádi vasuti vonalon* a következő érdekesebb pontokat érintjük:

Kassa. Innen 2 $\frac{1}{2}$ órányira Ránk-Herlány-fürdő, időszaki forrással (geyser).

Abos, elágazás Eperjes-Orló és Bártfa felé.

Kis-Ladna és Margitfalu közt a Hernád vize szűk sziklamederben tör magának utat. Vadregéyes tájrészletek.

Margitfalu-tól szárnyvonal ágazik Göllnicbánya Szomolnokhutta felé, fogaskerekű Zsakarócig. Göllnic-től félóránnyira van Thurzófüred szép fenyveserdőben. Az olcsóbb üdülő helyek közé tartozik. Szomolnoktól 1 óra távolságra esik Štoósz hidegvízfürdő.

Krompach, nagyszabású vasgyár.

Szepes-Olaszi. Innen szárnyvonal Szepesváraljára. Szepesi káptalan. püspöki rezidencia. Sibra- és Baldóc-fürdő 25 perc, Szepesvár $\frac{3}{4}$ óra, Mindszent, Hotkóc, Branyiszko, Szlatvin.

Szepes-Igló. Innen Iglófürdő $\frac{1}{2}$ óra, Feketehegy $2\frac{1}{2}$ óra. Szárnyvonal Lőcsére, mely Szepesmegye székhelye. Lőcsfürdő, Gehol.

Gánóc, megállóhely, hasonló nevű fürdővel. Kocsiút hiányában csak a gyalogos vendégek veszik igénybe. A kocsin utazó s málhával ellátott vendégek a poprádi állomáson szállnak ki s innen mennek kocsin Gánócra. Társaskocsi.

3. A *Lemberg-Uj-Szandec-Orlő-Abosi vonalon* fekszenek:

Musina. Ettől 3 óra távolságban Krynicafürdő.

Pivniczna. Ettől $3\frac{1}{2}$ órai távolságban Sescavnicafürdő.

Leluchov-Orlő. Atkélve a Poprádon $\frac{3}{4}$ óra távolságban Lublótürdő.

Eperjes. Savanyúkút. Szinye-Lipóc (Salvator). Eperjesről szárnyvonal Bártfára.

4. A *Poprádvölgyi vasuton* Poprádtól kezdve a következő vasuti állomások fontosak a turistára nézve:

Nagy-Lomnic. Innen a vasut elágazik Tátra-Lomnic felé. Matlárháza.

Késmárk. Meese-szálloda. Innen félóránnyira Tátraháza, 1 óránnyira Késmárki Itató.

Béla-Barlangliget. Innen Barlangliget 1 óra, Cseppkő-barlang. Alabastrombarlang. Zsdjár $2\frac{1}{2}$ óra, Javorina 4 óra, Halastó 8 óra.

5. A *gúcsországi transzverzális vasuton* a következő állomások fontosak:

Chaborka. Innen Zakopaneba szárnyvonal vezet Neumarkton át. A lengyel turisták azon része, mely nemcsak Zakopane, hanem az egész Tátra iránt érdeklődik, inkább Oderberg felől érkezik Poprádra. Különben egy nap alatt kocsival el lehet jutni Tátrafüredre.

A felsorolt állomások elégségesen megadják az irányzatot a részletes érdeklődésnek. Mind e mellett a Tátrakalauznak egyik feladata az is, megjelölni a módot, melylyel a turista bizonyos megállapított idő,

fáradtság és költség mellett lehetőleg sokat lásson, tanuljon s élvezzen.

A turistaútnak — Tátra-Klotild-útnak — országúttá kiépítése megkönnyíti e cél keresztülvitelét. Az által, hogy kényelmes országút köti össze Alsó-, Ó- és Ujtátrafüredet egyrészt a Csorbai tóval, másrészt Barlangligettel, midőn Ó- és Ujtátrafüredről 2 óra alatt el lehet érni a Csorbai tavat és 1 és fél óra alatt Barlangligetet, mindinkább elenyésznek a nagy távolságok s a legtöbb déloldali tátrai kirándulás a turistaútnak bármely lakott pontjáról vihető ki. Nem szükséges tehát, hogy a kiránduló megszokott kényelméből kizavartassa magát és másfelé menjen éjjeli szállásra csak azért, mert erről a helyről a tervbe vett kirándulás egy vagy két órával rövidebb ideig tart. Ma már a Tengerszemcsúcs épp oly kényelmesen mászható meg Tátrafüredről, mint a Csorbai tótól, s viszont a Csorbai tónál vagy Barlangligeten lakó vendég megmászhatja a Lomnici csúcsot, a nélkül, hogy kénytelen volna Tátrafüreden meghálalni. Alsó-, Ó- és Ujtátrafüreden lakó vendégek annyiban vannak mégis előnyben, hogy eme gyógyfürdőkből lóváltás nélkül tehetik meg a turistaút végpontjain fekvő kirándulásokat is.

Másként áll a dolog a szorosán vett turistánál, aki rövid idő alatt sokat akar látni s aki sehol sem üt fel hosszabb időre tanyát. Az elmegy csekély útravalójával egész odáig, ahonnan a célba vett pontot leghamarább érheti el. Ott hál meg, s onnan teszi meg a kirándulást.

Aki különös célt köt össze a kirándulásokkal, aki a hegyek formációját, geológiai és növényzeti viszonyait akarja tanulmányozni, aki füveket, rovarokat, vagy ásványokat gyűjt, e mellett meteorológiai megfigyeléseket végez, vagy a vidékről rajzokat vagy fényképfölvételeket akar eszközölni, annak több időre van szüksége, az a napnak minden óráját ki fogja akarni használni, sőt egy és ugyanazon völgyben vagy hegycsoportban több napot fog tölteni. Ily szakturisták jól teszik, ha a völgyben magában, annak

menedékházaiban, vagy közel hozzájuk fekvő turista-megszállóhelyeken keresnek lakást. Van ilyen majd minden völgyben: a Tarpataki völgyben a tarpataki szálloda és a Zerge-szálloda, a Felkai völgyben a sziléziaiak háza, a Tupa alatt Felső-Hagi, a Menguszfalvi völgyben a Poprádi tónál levő szép nagy vendéglő, a Koprovavölgyben a Podbanszkói erdőlak, a Roztokavölgyben a hasonló nevű menedékház, a Halastónál menedékház, a Javorinavölgyben Podszpadi, a Zöldtónál a hasonló nevű turistaház.

A Tátrakirándulások legfőbb megszálló helye: Alsó-, Ó- és Ujtátrafüred, melyek központi fekvésüknél, nagyságuknál és berendezésüknél fogva úgy a magas, mint szerény igényeket legjobban képesek kielégíteni. A turistára a Tátra bír legtöbb vonzerővel s nagyon természetes, hogy akár szűkre, akár tágra van van az ideje szabva, iparkodjék magába a Tátrába mielőbb behatolni. Csak ha itt már kellőleg szétnézett s egy főcsúcsot is megmászott, menjen tovább a Tátra széleire, vagy a magasabban fekvő turistatelepekre, vagy a völgyben fekvő nyaralóhelyekre, hogy az onnan könnyebben elérhető kirándulásokat megtehesse. Határozottan elhibázott beosztás az, midőn a turista a vasuti állomás közelében elhelyezkedik s onnan tesz néhány rövid kirándulást. Az első látogatás minden körülmények közt a Tátrának szóljon s ne engedje magát senki sem eltántorítani az által, hogy a Tátra aznap sötét felhők által fedve, mogorván néz feléje vagy egész láthatatlanná vált. A hegyek alulról sokkal sötétebbnek látszanak s éppen nem ritka az az eset, hogy a látótért elzáró köd a hegy alsó régiójában van s a hegycsúcsok egészen szabadok és tiszták s rajtok a legszebb verőfény ragyog. De még az eső sem szokott a Tátrában zsinórban ömleni, mint a salzburgi hegyeken s amint elállott, az utak porondja máris felszikkadt s talál a turista egy-két órai időt, hogy a Tarpataki vízeséseket, az Ötforrást, vagy a Felkai tavat megnézhesse.

A Tátra legszebb éke a Csorbai tó és a három

Tátrafüred, úgy fekvésénél, mint fejlettségénél fogva. Ezen ékszerben a természetes drágakövek a Tarpataki vízesések. Ezek megismerését tehát el ne mulasztja senki sem, ha még olyan rövidre is van ideje kimerve. Ezeken kívül ajánljuk egy magasabb csúcs megmászását (legkönnyebb a Szalóki csúcs vagy a Kis-Viszoka), egy Tátravölgybe való betekintést, a hol mindenütt tavakat, u. n. tengerszemeket találunk, hogy a hegység jellegét megismerjük s ha ezeket megnéztük, akkor ránduljunk ki a Dobsinai jégbarlangba, mely egyedüli a maga nemében.

Időbeosztás. Olyanok részére, kiknek idejük ki van szabva, egypár rövid túrt állítottam össze.

Négynapos túr. 1. nap: Utazás Csorba állomáson át a Csorbai tóhoz. 2. nap: Poprádi tó. Kocsin Tátrafüredre. Tarpataki völgy. 3. nap: Kirándulás a Zöldtóhoz. Éjjelre Poprádra. 4. nap: Dobsinai jégbarlang.

Kisebb hétnapos kirándulás. 1. nap: Utazás a Csorbai tóhoz. 2. nap: Poprádi tó. Széplakon át a Felkai tóhoz. 3. nap: Kirándulás a lengyelnyereg és a Kis-Viszokára. Éjjelre Tátrafüredre. 4. nap: Tarpataki völgy, esetleg Öt-tó. 5. nap: Zöldtói kirándulás. Éjjelre Tátra-Lomnic vagy Barlangligetre. 6. nap: Pihenés. Éjjelre Poprádra. 7. nap: Dobsinai jégbarlang.

Fárasztóbb hétnapos kirándulás. 1. nap: A Csorbai tóhoz. 2. nap: Kirándulás a Tengerszem-csúcsra. Kocsin Tátrafüredre. 3. nap: Tarpataki völgy. Öt-tó vagy Lomnici csúcs. 4. nap: A Felkai völgyön s Lengyel-nyergen át a Halas-tóhoz. 5. nap: Kopa-hágón át a Zöldtavat érintve Tátrafüredre vagy Barlangligetre. 6. nap: A bélai cseppkőbarlang megtekintése; pihenés. Éjjelre Poprádra. 7. nap: Dobsinai jégbarlang.

Ehhez a kiránduláshoz, ha van időnk, hozzátcsolhatjuk egypár érdekesebb hegycsúcs megmászását is, ilyenek lehetnek a Kriván, a Ferenc József-csúcs vagy a Szalóki csúcs.

II. KÜLÖNLEGES RÉSZ.

Városok, fürdők, nyaralóhelyek, turistatelepek és egyéb megszállóhelyek.

I. A Kassa-Poprádi vonalon.

Kassa.

Budapestről 389 km., Poprádról 111 km., Eperjesről 33 km.

Kassán az indóházzal szemben fekvő Széchenyiligeten s az aszfaltozott Malom-utcán át a főterre érünk, a hol szemben találjuk magunkkal a dómot.

Gótikus műemlékeink közt első helyen áll a kassai Szent-Erzsébet székesegyház, melynek szerzőjéül a francia Villard de Harnecourt-ot emlegetik. A csúcsívezetű stíl e templomnál van legtökéletesebben kifejlődve.

Trefort akkori kultuszminiszter belátta a dóm restaurálásának szükségességét nemzeti kultúrtörténetünk érdekében s 1877-ben megbízta Steindl műegyetemi tanárt a tervek elkészítésével.

1885-ben készültek el a végleges tervek és a költségvetés, mely 477.292 frtra rugott. Ebből a kormány 240,000 frtot vállalt, a többit a város 30 évi részletekben.

A restaurálás 18 év alatt elkészült s a dóm felszentelése, a millenáris ünnepségek keretében történt meg fényes ünnepléssel.

A dóm északi oldalán szabadon áll az *Orbán-torony* 1556-ból eredő haranggal.

A dombban lesznek elhelyezve Rákóczi Ferenc hamvai.

Kassa Felső-Magyarországnak legfőbb városa, 36 ezer lakossal s tekintélyes számú katonasággal. Kassa az őszi fegyvergyakorlatok összpontosítási helye s minden fegyvernemű csapatok vannak itt jórészt lak-tanyákban elhelyezve.

Kassa r. kat. püspökség székhelye. Van itt kir. ítélőtábla, posta- és távirda-igazgatóság, jogaka-démia, kir. gazdasági intézet, premontreiek főgimnáziuma, kir. főreáltanoda, katonai alreáliskola, kötőiskola, püspöki tanítóképző-intézet.

Megtekintésre méltó a Felsőmagyarországi Múzeum, kivált annak archeológiai osztálya.

Kassán van szép fürdőház, színház, közkórház, a város és vármegye székháza stb. A városon végig gőz-tramvay vezet.

Árak: Szoba ára a szállodákban: 2 korona 40 fillértől 3 koronáig. Társaskocsi a vasúthoz 40 fillér, bérkocsi a vasúthoz 2 korona, a Lajos-torráshoz 2 korona, Bankóra 3 korona, egész napra 10 korona.

Ránk-Herlányi fürdő a szökőkúttal.

Kassáról kocsin 3 óra. Bérkocsi egész napra 10—12 korona.

A kassai hegyen át Böödnél az Ocsvavölgybe jutunk s az országutat, elhagyva, Kemence felé hajtunk Herlány faluig, melynek határában a fürdő fekszik. A gyógyhely maga az eperjes-tokaji hegyek nyugati oldalán, szép tölgyerdőktől körülvelt völgyben, 392 m. m. fekszik.

Ránk legfőbb nevezetessége artézi szökőkútja, melyet 1870-től 1875-ig összesen 404 méter mélyre fúrtak. Ekkor egyszerre nagy erővel fellövelt a víz-sugár s közel 50 méterre szökött, de néhány perc múlva lepadt, hogy 6 óra múlva újra felszökkenjen. Ez az időszaki megjelenése a víz-sugárnak az izlandi geysirekre emlékeztet. Rendszerint 3 méter mélyen áll meg a víz a csőben és gyengén serceg. Egy-

szerre csak emelkedni kezd a vízfelület s erős moraj hallatszik. Mind magasabbra emelkedik s újból alászáll, míg végre nagy garral mintegy 20 méter magasra szökik. A vízsugár tajtékzó fehér a sok szén-savtól.

A régi kút és az erdei kút vize az égvényes sós savanyúvizekhez, a többi forrás a vasas sós vizekhez tartozik.

Vendégek befogadására szolgál két fogadó, svájci ház s több magánépület.

Szoba ára 3—4 korona.

Thurzófüred.

A göllnicbányai vasuti állomástól 5 km., a margitfalvi vasuti állomástól 10 km.

Posta- és tavirdahivatal Göllnicbányán van.

Kassa és Abos közt a Kassa-Oderbergi vasut vonala négyszer keresztezi a Hernád vizét. Abosnál elágazik Eperjes-Orló felé. A fővonalon pedig belemegy a sziklafalak és meredeken leeső, lomberdős hegyoldalak által szűkre zárt Hernádvölgybe. Itt vadregényes tájrészleteket alkot, távolban az Osztrahora (811 m.) éles csúcsa által határolva. A vonat e szűk völgyből a phönixhuttai alaguton jön ki, melyen túl a margitfalvi vasuti állomás van.

Innen szárnyvasut ágazik ki Szomolnokhutta felé. Ennek vonalán fekszik Göllnicbánya és ettől félóránnyira Thurzófüred.

Göllnicbányától a Thurzóvár romjaival koronázott várhegy alatt elhaladva, szép fenyők s lombos fák által alkotott völgykatlanba jutunk. Ebben a rengeteg erdőben, két hegyi ér összefolyásán, 572 m. m. fekszik Thurzófüred, másfél holdas mesterséges tó partján.

Thurzófüreden van 6 épület, összesen 100 lakószobával, külön étteremmel és fürdőházzal. A fürdőházban van egy nagyobb medence, esőzuhanyok, gőzkamara, inhalációs szoba és 6 fürdőszoba.

Az intézetnek külön orvosa van, ki június, július és augusztus hónapokban állandóan Thurzófüreden lakik.

A legtöbb vendég a fővárosból kerül ki. Nagyobb-részt pihenni és üdülni vágyó vendégek.

Kirándulási pontok: Zechen, Farkasszem, Svájci ház, Gloriette, Poppenhof, Thurzóhegy, Hüttengrund, Silberspitz, Trochanka s. m.

Érdekes egyes bányák meg szemlélése és a láncgyárak és szeggyárak megtekintése Grellenseifen nevű völgyben. továbbá a Frigyes főherceg tulajdonát képező fogaskerekű vasut és sodronypálya Zakárfalván és Csáky gróf vasöntője és vaskohója Praktalván, végül a közelben fekvő Istvánhutta, hol a nemes fémek elektrolitikus úton választatnak szét s Szomolnokon a kénkovand bányák és a rézgálicos víz.

Thurzó-Füreden loggiával bíró szoba napjára 4 korona, a kis szobáké 1 korona 60 fillér, külön ágy 80 fillér, kiszolgálat 1 korona 40 fillér hetenként, gyógydíj az az egész évadra 8 korona, zenedíj hetenként 2 korona, gőz-, sós- vagy fenyőfürdő 1 korona 20 fillér, a hidegvízfürdő hetenként 4—6 korona jár.

Marhahús, főzelék, tészta egyaránt 50 fillér, sült 80 fillértől 1 koronáig, kávé 50 fillér, hydropatha-penzió hetenként 18 korona, üdülők abbonementje 21 korona.

Stoósi fürdő.

A szomolnokhutai vasuti állomástól 10 km., a kassa-szepsi vasútnak mecenzéfi állomásától 12 km.

Postaállomás helyben, távirdahivatal Mecenzéfen, melylyel távbeszélővel van összekötve.

Stoósz bányamezővárostól 1 órányi távolságban, a Bodvavölgybe néző déli lejtőnek felső harmadában, sűrű, lombos és fenyőerdők közepén, 670 m. t. f. magasságban fekszik a Stoósi fürdő. Legkönnyebben Mecenzéfen át, a Szepességről pedig Szomolnokon át érhető el: innen a hegyen átkanyarodó s a fürdő mellett elhaladó. jókarban tartott országúton 1 óra alatt lehet a fürdőbe jutni.

Fekvése déli; a fürdő alatt mélyen a völgyben elnyúló Stoósz várost látni.

Lakóház 7 van, összesen 110 szobával, egyszerű, de tiszta butorzattal.

Stoószfürdő vizgyógyintézetnek alapítottatott, s mint olyan kezeltetik. De vannak számosak, a kik nyaralás céljából keresik föl s ezek részére 12 fürdőszobában meleg tisztító és fenyőfürdők rendeztettek be.

Fürdőorvos dr. Czirfusz Dezső.

A legdrágább szoba a főidényben 3 korona 60 fillér, a legolcsóbb 1 korona 60 fillér, felszolgálat 20 fillér, zenedíj hetenkint 2 korona, gyógydíj egyszer s mindenkorra 6 korona, orvos fentartására hetenkint 2 korona, a fürdők használatáért egyenként 40 fillértől 1 korona 20 fillérig, hidegfürdő vagy zuhany 40 fillér, melegfürdő 80 fillér, fenyőfürdő 1 korona 10 fillér. Kocsi Szomolnokról vagy Mecenzéfről a fürdőbe 7 korona.

A hydropata-penzió a fürdőidényben naponta 2 korona 60 fillér, reggeli 40 fillértől 45 fillérig, ebéd 1 korona 70 fillér, esteli 50 fillér vagy 90 fillér. Közös ebéd 3 korona. Lehet étlap szerint is étkezni.

Szepes-Remete.

A szepes-remetei vasuti állomástól $\frac{1}{2}$ km.

Postaállomás helyben van, távirda a vasuti állomáson.

Remete bányamezőváros alsó végén, a Göllnic-folyócska és a középmagasságu hegyek déli lejtője közé ékelve, van egy nyaralótelep, melyet néhány év előtt Pellesch József alkotott s ma egy magántársulat tulajdona.

Az egész telepen van három épület, összesen 22 szobával, üveges étkező pavillonnal s fürdőkkel. A 4—5 holdas park gyümölcsfákkal és fiatal fenyőkkel van beültetve.

Szobák 1—2 koronáig, egész napi penzió 2 korona 40 fillér.

Szepes-Olaszi, Szepesvár, Szepesváralja, Szepeshely.

Margitfalutól folyton a Hernád mentén haladva Istvánhuttát és Krompachot érintjük. Mind két gyári

telep az utóbbi időben nagy lendületet vett. Különösen Krompach elsőrendű vasgyárnak rendezkedett be s nagy szerepre van predesztinálva. Krompach után Szepes-Olasziba érünk. Innen szárnyvonal ágazik a 10 km. távolságu Szepesváralja felé.

Szepes-Olaszi és Váralja közt Dobravolától jobb felé fekszik Zsegra. Ennek Zygra János gróf által 1245—1275-ben épített temploma a legrégibbek közé tartozik az országban. Nagy műtörténeti becszel bírnak e templomnak régi falfestményei, melyek a cserhalmi csatát ábrázolják.

A Drevenyik nevű, mésztufából álló sziklától északnyugat felé bukkan fel előttünk a szepesi vár, a kimagasló hegy ormán, nagyszerű perspektívát nyújtva.

A vár nagyságáról tesznek tanubizonyyságot a fennmaradt romok is. Öt részből állott a vár, mindannyi erős várfallal és védőtornyokkal erősítve. A fellegrvárban van a nagy lovagterem, kápolna és őrtorony, melyből nagyszerű kilátás nyílik a környékre.

Szepeshely a szepesi káptalan székhelye. A törvény értelmében egyházi és közigazgatási tekintetben bekebelezett helység 190 lakossal. Dombon fekszik. 493 m. t. f. magasságban. A körfallal körülvett helység egy utcából áll, melynek két oldalán 10 kanonoki ház, a papnövelde, a püspöki rezidencia, a torony és a kántor háza áll.

A székesegyház déli oldalához támaszkodik az u. n. Krisztus sz. testének kápolnája, mely *Szapolyay-kápolnának* is neveztetik. Ennek nincs különbejárata, hanem a nagy templom oldalhajójával van összekapcsolva. Alapítója Szapolyay István, a ki 1499-ben halt meg. Az adományozási okmányt özvegye, Tescheni Hedvig és két fia, János és György 1511-ben megerősítették.

A kápolna tiszta gót stílusban épült és az ország elsőrendű műremekei közé tartozik. Egyhajóju templom, három oldalán karzattal.

A kápolnát Samassa József, volt szepesi püspök

1873-ban restauráltatta s ablakait művészi festményekkel látta el. A keresztelő kút Császká György volt szepesi püspök ajándéka.

Szepesváraljától északkeletre, körülbelül egy óra járásnyira emelkedik a Branyiszkóhegy, mely határt képez Szepes- és Sárosmegye közt s nyergén országút vezet Szepesből Sárosba. Itt ostromolták meg a hegyet 1849-ben a honvédek Guyon tábornok vezérlete alatt s verték vissza a császári hadakat. Fent a sziklába vágott kapunál egy kúpalaku emlékkő van felállítva e fölirattal: Emlékül az 1849. évi február 5-én győztesen harcolt branyiszkói hősöknek. Állította Szepesmegye 1875.

Baldóc gyógyfürdő.

A szepesváraljai vasuti állomástól 3 km., Szepeshelyről 2½ km., Lőcsétől 10 km. Baldócfürdő és a szepesváraljai vasuti állomás közt rendes társaskocsi jár.

Posta-, távirda- és vasuti állomás Szepesváralján.

Baldócfürdő a déli Szepességben fekszik, 433 m. t. f. magasságban, 500 lépésnyire az hasonlónevű falutól szemben a szepesi várral.

A fürdő alsó része lapályos, a felső hegyes. A laposban vannak a gyógyforrások, az alsó park, a fürdőépületek, a hegyesben a felső park s a fenyveserdő, amely a községi s káptalani erdőben folytatódik. Úgy a fürdőből, de még inkább a Budsofka hegyről gyönyörű panoráma nyílik a Tátrára, Szepesvárra, Szepeshelyre, Szepesváraljára s a krompachi hegyekre.

Baldócon hét épület áll a vendégek rendelkezésére. Ezek egyike az étkező helyiségeket, másik a fürdőszobákat foglalja magában. A többi vendégek befogadására és az ásványvíz kezelésére szolgál. A főépület a gyógyház. Északi oldalán széles kolonád-dal van ellátva, mely az emeleten be is van üvegezve. Rossz időben a betegek itt végzik sétájukat.

Baldócon több forrás van. Fürdéshez a Luci- és Angi-forrás vize használtatik. A Deák-forrás csak

ivásra szolgál; épp úgy az Ilka-forrás, mely a rét szélén van. Az Ernesztin-forrás szénsavban szegényebb és magnéziában gazdagabb forrás, könnyen oldó hatással.

A Deák-forrás a töltőházzal van összekötve, hol a földbe mélyített kezelőfülkékben Czernicki-féle töltőkészülékkel lesznek a palackok töltve. A víz $1\frac{1}{2}$ és $1\frac{1}{1}$ literes, erős falazatu, u. n. export-palackokba töltetik.

A Deák-forrásban a szabad szénsavtartalom nagyobb, mint minden más szepesi ásványvíznél; vastartalmára nézve e forrás a középerős acélvizek közé tartozik.

Kevesebb szabad szénsavat és vasat tartalmaz a Luci- és Angi-forrás, mely azonban szilárd alkatrészekben igen dús, dúsabb mint minden más szepesi forrás. Than tanár szerint a szulfátos ásványvizekhez sorolandó, melyek között nagy jó- és boórsavtartalmánál fogva is előkelő helyet foglal el.

Dr. Bókai Árpád egyetemi tanár azt mondja róla, hogy *házáknak egyedüli tetemesebb glaubersós saranyvize*. A rohitschi Tempelbrunnen glaubersó-tartalmát minden magyar vizünk között legjobban megközelíti, majdnem eléri. Inni is kellemes, lévén benne elegendő szabad szénsav.

A baldóci ásványvizek elsősorban gyomor- bélhurut ellen, a hasi pozsga eseteiben, máj-, epe- és vesebajoknál kitűnők. Másodszorban csúzos és köszvényes betegségek, görvélykór, vérszegénység, csontbántalmak és a légzőszervek hurutjai ellen vannak javalva.

Baldócon 14 fürdőszobában meleg ásványvízfürdők és moórfürdők adatnak.

A Lobogó-fürdő az idegrendszer lehangoltsága, nemi gyengeség, könnyű hűdések, érzéketlenség eseteiben fejti ki hatását.

Baldóc a legolcsóbb fürdők közé tartozik. Szoba ára 1 korona 20 fillértől 3 koronáig, fürdő 1 korona, sültetek 60 fillértől 1 koronáig, kávé süteménynyel 40 fillér.

Sibrai fürdő.

A szepesváraljai vasuti állomástól 3 km., Szepeshelytől 2 km., Lőcsétől 10 km.

Posta-, távirda- és vasuti állomás Szepesváralján.

Szepesváraljáról Lőcsére vezető országút mentén, Szepeshelytől 15 percnyi távolságban, az 506 m. magas Kereszthegy déli oldalán fekszik Sibra.

A fürdőtelep két épületből áll, 10 vendégszobával, 14 fürdőkamarával és vendéglővel. A sibrai ásványvizet úgy fürdésre, mint ivásra használják.

Sibra a szepesi káptalan tulajdona.

A sibrai víz kitűnik a glaubersónak aránylag nagy mennyisége által, mi mellett a boórsavas nátrium s a szénsav lithium is elég tekintélyes mennyiségben fordul elő.

Ezen vegyelemezés alapján a sibrai víz leginkább köszvényes bajok ellen van javalva. Vese- és húgyhólyag-bántalmakban, gyomor- és bélhurut eseteiben is jó sikerrel lehet rendelni.

Kár, hogy a Kereszthegy mészsziklái a befásításnak ellentállnak s a hely alig egy pár nyír és fűzfa által van beárnyékolva.

Sibra a legolcsóbb fürdők közé tartozik.

Szlatvini ásványvíz.

A szepes-olaszi vasuti állomástól 5 km., Szepes-Olaszi várostól 4 km. Posta-, távirda- és vasuti állomás Szepes-Olaszin.

A szlatvini savanyuvízforrás a Szlubicahegy lábánál fekszik, mely hegy a Branyiszkónak kiágazása. A forrás a hasonló nevű falnak északnyugati végén, zárt pavillon alatt betonba van foglalva és Czerbinski-féle töltőgéppel ellátva.

A szlatvini ásványvíz az alkalikus-muriaticus-vasas savanyuvizek közé tartozik s a seltersi vízhez sok tekintetben hasonlít; de a konyhasó utóbbiban kétszerre nagyobb mennyiségben fordul elő.

A szlatvini ásványvíz igen jó sikerrel alkalmazható idült gyomor- és bélhurut-, vese- és hólyagbántalmaknál. A forrás Majunke Géza tulajdonát képezi.

Igló XVI. szepesi város.

A vasuti állomásnál Feketehegyhez címzett szálloda. A városban a nagy városi szálloda, melyben a színház is van.

Szepes-Olasziból Márkusfalván át félóra alatt Iglóra érünk. Márkusfalva a Máriássyak ősi birtoka, régi várrommal és Máriássy Ferenc tornyos kastélyával. Innen szárnyvonal vezet Frigyes főherceg Bindt nevű bányabirtokába, továbbá Rostokára s a kotterbachi vaskőbányába.

Igló a szepesi provinciának, azaz a XVI. szepesi városi hatóságnak 1875 végéig székhelye volt.

Az 1848/49-iki szabadságharc alatt 1849 február 2-án Guyon tábornok 5000 honvéddel Iglóra vonult. Ugyanekkor a császári hadak Schlick hadtestéhez tartozó egyik zászlóalja, Kiesewetter őrnagy vezénylete alatt, Lőcsén táborozott. A császáriak éjnek idején meglepték a honvédeket s a Blaumondról erősen lövették a várost. Már-már győzelmeskedni látszóttak, midőn a honvédeknek sikerült sorakozni s a császáriakat visszaverték. Ekkor égett le a r. kat. templom s számos ház Iglón.

Az elesett honvédek emlékére öntött vaspiramist állítottak a templomot körülvevő sétányon.

Igló Szepesvármegyének legnépesebb városa közel 9000 lakossal. Főbb épületei: az evang. főgimnázium, kat. népiskola, evang. nép- és polgári leányiskola, provincia épülete, városháza, az 1893-ban restaurált gót stílusú templom 86 méter magas tornyával, az evangélikus templom, az állami tanítóképző, a bányapolgárság épülete, az állami faipariskola s a Kassa-Oderbergi vasutársulat nagy alumneuma.

Iglón van kir. járásbiróság, bányakapitányság ipariskola, fős- és keményítőgyár, mőmalom, réz,

olvasztó, dobozgyár. fűrészmalom s legujabban a vilamos telep, mely a város utcáit, üzleteit s egyes lakásokat világítással látja el és ipari célokra hasznosíttatik.

A lakosság intelligens része magyar és német, a kispolgárság nagyja tót.

Szoba ára a fentnevezett szállodákban 1 korona 60 fillér, 3 korona, jobb sültek 80 fillértől 1 koronáig.

Iglófüröd.

Az iglói vasuti állomástól 7 km., Feketehegytől 18 km., Lőcsétől 15 km.

Postahivatal és távirdahivatal helyben van.

A pályaudvartól az út Iglófürödre a városon keresztül vezet. azontul dél felé tér el a fenyvesekkel körözött Jánosvölgybe, melyben egykoron réz- és ezüsbányák voltak s ércolvasztó állott. 6 km.-nyire a várostól, az országút egyik ága Rozsnyóra, másik Szepes-Merényre s ennek határában fekvő Feketehegyi fürdőbe vezet. A kanyarulattól egy kilométer hosszú kocsit vezet Iglófürödre.

Az épületek mesterséges bányahalmokon épültek, a melyeket az igazgatóság serénysége üde pázsittal, fákkal és bokrokkal befedett. A telep 580 m. fekszik.

Iglófüröden 8 épület van, összesen 147 lakószobával. Legszebb szobákat a Hungária, a Millennium tartalmazza, mely erkélyekkel és loggiákkal van ellátva.

A szobák ára 1 korona 20 fillér és 5 korona közt ingadozik, utóbbi árban már nagyon jó szobát lehet kapni. A szobák átlagos ára 2—3 korona. Külön ágy 70 fillér, szolgálat 30 fillér.

Az étkezés étlap szerint, vagy penzióban történik. Utóbbiban a vendég kap: reggelire kávét vagy tejet süteménnyel, ebédre 4 tál ételt, vacsorára egy sültet mellékétellel s ezért fizet naponta 4 koronát. A hydropathia-penzió 40 fillérrel olcsóbb. Az étlap árai: marhahús 40 filler, főzelék 4. fillér, tészta 40—50 fillér, sültek 70—100 filler. Tükörfürdő 50 fillér, zuhany 30 fillér, meleg kád-

fürdő 70 fillér, tenyőtürdő 1 korona. Gyógydíj egyszer s mindenkorra 4 korona, zenedíj hetenként 2 korona.

A fürdők a nagy fürdőházban s az igazgatósági épületben vannak elhelyezve. A keresztet képező nagy fürdőház középpontjában tág fürdőmedence van. A magas terem oldalait öltözőkamrák és esőzuhanyok foglalják el. A hidegvíz-gyógyműveletek a mellék-helyiségben végeztetnek. Napfürdők. Wagner-féle szénsavas fürdők. Bulling-féle inhalatorium. Igen szép társalgóterme van.

Sétányok a közvetlen közelben elterülő rengeteg fenyvesekben s a szomszédos hegyekben és völgyekben nagyszámmal vannak s jól vannak gondozva.

Több órát, vagy egy egész napot igénybe vevő kirándulások tehetők: a Knoll-hegyre, a Márkus-forráshoz, a bindti és kotterbachi bányatelepekhez, a Lapis refugii-hez, a dobsinai jégbarlanghoz és másfelé. A fürdőévad alatt állandó zenekar játszik.

Fürdőorvos: dr. Groó Béla budapesti orvos, egyetemi tanársegéd. Iglófüred részvénytársulat tulajdona.

Feketehegy-fürdő.

Az iglói vasuti állomástól 20 km., Igló-Füredtől 19 km., Merénytől 3 km. Posta- és távirdaállomás helyben.

A feketehegyi vízgyógyintézet egyike a legrégibb ilyenmü fürdőknek Magyarországon, mert azt még 1845-ben Cornides Lajos szepesi erdőmester, későbbi guerilla-vezér alapította, kitől azt Lomniczy Vilmos szerezte meg és teljesen Gräfenberg mintájára alakította. Legközelebbi vasuti állomás Igló, honnan bérkocsin $2\frac{1}{2}$ óra alatt Feketehegy-fürdőre lehet érni, a fürdő 660 m. magasan fekszik a t. f. sűrű fenyőerdők közepén.

A fürdőtelep 10 épületből áll 175 vendégszobával. Azonkívül van 3 ebédlő, társalgó- és olvasóterem. Minden lakóház külön férfi- és női fürdőhelyiséggel van ellátva. A szobaberendezés egyszerű. A legújabban épült „Nagy gyógyház“ azonban teljesen modern berendezésű és nagyobb igényeknek is meg-

felel; a benne elhelyezett vízgyógyintézet is tökéletesen van felszerelve. Ivó- és fürdővíz tekintetében a hely ritkítja páráját. Feketehegy-fürdő főképpen vízgyógyintézet, nap- és légfürdővel, fekvőkurával és villamosgyógymóddal.

Fürdőtulajdonos: özv. Lomniczy Vilmosné. Fürdőorvos: Bartsch Gusztáv. dr. Gyógyszertár Merényben van.

Feketehegy egyike a legolcsóbb fürdőknek a Szepességben. A szobák ára 1 koronától 5 koronaig változik. Teljes élelmezés naponként 3 korona a hydropathák részére, üdülők penziója 4 korona, vízgyógykezelésért hetenkint 4 korona, úgy hogy az összes heti kiadás személyenként 40–60 korona. Bérkocsi az iglói vasuti állomásról 10 korona.

Lőcse. Lőcsefürdő.

Kocsin Tátrafüredről 3 óra, Alsótátrafüredről 2¹/₂ óra, Poprádról 2 óra, Késmárkról 2 óra, Iglóról vasuton 1¹/₂ óra, kocsin 1 óra. Vasut-, posta- és távirdaállomás.

Szálloda a Fekete sashoz. Vendéglő a kaszinóépületben; kávézóhelyiségek cukrászboltokban.

Iglóról szárnyvasút viszi az utast Pálmafalván s a lőcsei majorokon át Lőcsére.

Hazánkban talán nincs város, mely középkori építészeti, szobrászati és festészeti műemlékekben oly gazda volna, mint Lőcse, Szepesvármegye székvárosa.

Lőcse régi szabad királyi város, egy magaslaton fekszik, melynek oldalai meredeken nyúlnak le a völgybe. Különösen szép a város délnyugoti oldala, ódon kinézésű bástyatornyaival, körfalaival s templomaival. Lőcse város külseje századok óta keveset változott, a középkori városok jellegét mai napig is híven megőrizte s a város építészeti tekintetben épp oly érdekes hazánkra, mint Nürnberg város Németországra nézve.

A város mindenütt hármassal volt körülvéve, a falkör előtt mindenütt mély árok húzódik.

Lőcsének három kapuja volt s részben még ma is megvan, u. m. a felső, alsó és menhárdi kapu, utóbbi még ma is főnmálló pylonszerű toronynyal.

A város eredetileg 15 bástyatoronynyal volt megerősítve. Ezek védelme céhekre bízott. Hadászati tekintetben nem lehettek erősek s az ágyúzásnak csak gyengén állhattak ellen.

Lőcse főterén van a Szt.-Jakabhoz címzett plébániatemplom, ettől délre a harangtoronynyal ellátott és 1893/94-ben régi stílusban renovált városháza.

A plébánia-templom hazánk legnagyobbjai közé tartozik.

Lőcsének második középkori monumentális műemléke a sz. Mária tiszteletére szentelt zárdatemplom.

Lőcse harmadik műemléke a főter közepén álló városháza, mely a XVI. század elején épülvén, már renaissance stílusú. A város által 1893-ban 53.000 forint költséggel régi stílusban teljesen restauráltatott.

Lőcse a vármegye székhelye lévén, itt összpontosulnak nemcsak a hivatalok, mint a vármegye közigazgatása, a pénzügyi igazgatóság, törvényszék, ezredparancsnokság, kir. építészeti hivatal, hanem a vármegye értelmisége is, melynek éltető melet ad a kir. főgimnázium, állami főreáltanoda, állami felső leányiskola, püspöki felső leányiskola, a történelmi társulat, kaszinó s számos más kulturális intézmény.

Szobaár a Fekete sashoz címzett szállodában 2—3 korona. Jobbnemű sült 80—100 fillér. Kávé 40 fillér.

Öt kilométer távolságra Lőcséről a Késmárk felé vezető út mentén fekszik igen szép vidéken *Lőcsé-fürdő*, a Szepesség legújabb és igen szépen fejlődő fürdőhelye. Vizgyógyintézete jól van berendezve: az ellátás házas jellegű.

Szobák ára hetenként 12—14 korona. penzió naponta 3 korona.

Hernád áttörése. Lapis refugii. Zápolyakápolna.

Iglóról vasúton Sümegre jutunk. Itt kezdődik a Hernád szűk völgye s terjed egész Káposztafalváig. Ez a hegyszoros a Hernád völgy legszebb része, melyben az érdekes Bélavölgy is beágazik.

A léthánfalvi malom felett egy mészkö fennsíkon

állnak a Lapis refugii, egy hajdani klastrom romjai, hova a szepesi lakosok 1241. évben, a mongolok betörése idején menekültek, innen az elnevezés. A romok Iglóról 4 óra, Káposztafalváról 2 $\frac{1}{2}$ óra alatt érhetők el.

Káposztafalváról jobbra fekszik Csütörtökhely, a híres Zápolya-kápolnával, mely a XV. század végén épült. A kápolna úgynevezett kettős-kápolna s egyike Magyarország legérdekesebb gótikus műemlékeinek. Káposztafalván túl balra fekszik Scavnik falu, a szepesi püspök barokk stílusban épült nyári székhelyével. Még tovább balra, Vernár felett, a püspök szép vadászkastélya.

Poprád-Felka.

A kassa-oderbergi vasutvonalnak legélénkebb, személyforgalmi állomása Poprád-Felka, hol úgy a Kassa, mint Zsolna-Ruttká felől érkező utasok zöme, kik a M. Tátrát kirándulási programjukba vették, ki szoktak szállni. Az esti vonatokkal érkezők egyrésze a pályaházzal szemben fekvő Nemzeti szállodában, Tátra-szállodában, az öt percnyi távolságra eső Huszparkban vagy a felkai túristatelepen töltik az éjszakát. A kevésbbé fáradt utasok tovább utaznak kiszemelt megszálló helyükre. A poprád-felkai pályaházból kilépve, kocsialkalmatosságok nagy sokaságával találkozunk, nagyobb részt jól tartott, ruganyos félfedeles kocsik, melyek 7 koronáért O-, Új- Alsótátrafüredre, 3 koronáért Nagyszalókra, 80 fillérért Poprádra, 1 koronáért Felkára visznek el.

Nemzeti szálloda Payer Gusztáv által tartva, emeletes új épület 14 szobával s fürdőszobával. Szobák ára 2–3 korona, szalon 5 korona, fürdő 50 fillér.

Tátraszálloda. Szobaárak 2–4 korona. Jó konyha és pince.

Felka. Tátra-muzeum.

A poprád-felkai vasuti állomástól 1 km., Poprádtól 1 $\frac{1}{2}$ km., Késmárktól 15 km., Nagy-Szalóktól 3 km., Alsótátrafüredről 9 km., Ó- és Ujtátrafüredtől 11 km.

Felkának van posta- és távbeszélő-állomása, melyen táviratok is továbbíthatnak.

Az úgynevezett Magaslat déli lejtőjén 685 m. t. f. magasságban fekszik a XVI. szepesi város Felka. A hasonló nevű hegyi folyócska kristálytisza és pisztrángokban bővelkedő vizével éppen kellő közepén szeli át a várost és bűvös morájával emeli a M. Tátra látóképét. A szepesi felföld legtitisztább városainak egyike, jó ivóvízzel, tiszta, pormentes levegővel, több árnyas köz- és magánkerttel.

Felkán van r. kat. és evang. templom, kat. és községi iskola, a felkai házi iparegyesület által fenntartott fafaragó és kőcsiszoló műhely, tégl- és alagcsőgyár, dara- és borsóhéjazó gyár, több árubolt, gyógyszerár, két orvos. Számos kirándulás innen épp oly jól tehető, mint Poprádról.

Félórányira van a Csűrerdő, hol a vendégek kényelmére vendégház és menedékház van felállítva. Kényelmes társaskocsi szokta ide a felkai turistatelep vendégeit csekély díjért közös uzsonnára kivinni.

A felkai kat. templom gót stílusban épült s a 13. századból ered. Közelebbi megtekintésre érdemes a kereszt-kút, melynek alsó része régi s szép formákat mutat. A gót stílusú, nagy szentségtartó a 15-ik századból valónak tartatik s remek munka. Az 1880-ban Budapesten rendezett magyar műkincsek kiállításán méltó felüntetést keltett.

Szép emléket emeltek maguknak a felkaiak a *Tátramúzeum* alapítása által. Ez különféle természeti tárgyak, régi kézművek és őskori leletek tudományosan rendezett gyűjteménye a Tátrából. Nemes érdeklődés a felkai polgárok részéről és a Kárpáti Múzeummal való versengés hozta létre.

A Múzeum jövőjének biztosítására 1882-ben Múzeumegylet alakult. Ennek jelenlegi elnöke Topscher Gusztáv dr. Főőre Daits Ede dr.

Ezt az önművelődési hajlékot melegen ajánljuk a turisták figyelmébe.

A felkai túristatelep és nyaralóhely.

E telep a Felkapatak mindkét partján a város kellő közepébe ékelt árnyas kertben terül el, mely műkertészi gonddal ápolva, a sötét fenyvesek közt kellemes tartózkodási helyet képez a városi por és zaj elől menekülőeknek. A kert déli, a főutcat érintő szélén emelkedik a nagy túristaház, túl a hídon a nyugoti utcason Lenke-lak, míg a többi villaszerű épület, u. m. Anna-lak, Jolán-lak és Eremitage a parkban van elhelyezve, mindannyi a főablaksorral és kijáráttal a kertbe.

Összesen 46 szoba áll a vendégek rendelkezésére.

A telep vendéglője a kert déli oldalán épült s két éttermet, egy beüvegezett csarnokot, két lakószobát tartalmaz a vendéglős részére. Közvetlen közepében van a kuglizó.

A fürdőház a park északi részén, a Felkai patak partján áll. Van benne tükörfürdő s 7 fürdőszoba 14 káddal.

A felkai telep, mint neve is mondja, elsősorban nyaraló és üdülő közönségnek és turistáknak való, kik itt jó és olcsó megszálló helyet találnak. Nagyon alkalmas a telep soktagu családoknak, apró gyermekekkel, kik a hely tiszta levegőjén, kitünő vizén, hamisítatlan tején s jó polgári konyháján gyorsan felüdülnek. A faluzás itt fürdőkúrává is felhasználható.

A telep tulajdonosa: Krompecher László, fürdőorvos: Daits Ede dr.

A szobák ára átlag 2 korona naponta: a legolcsóbb 1 korona 40 fillér, a legdrágább 2 korona 80 fillér vagy 70 korona havonta.

A szoba-árak egy teljesen felszerelt ágygyal vannak érte. Minden további ágy ára naponta 80 fillér. A szolgálat naponként és személyenként 20 fillér. gyertya 20 fillér, fűtés 30 fillér.

A tükörfürdő ára 40 fillér, meleg kádfürdő 40 fillér, törpefenyőfürdő 80 fillér, zuhany 30 fillér, nedves ledörzsölés 60 fillér, bepokrócozás 1 korona 60 fillér.

A konyhát jóhírű vendéglős tartja bérben. Az öt fogásból álló ebéd ára 2 korona 20 fillér, kávé két süte-

ménvnyel 40 fillér, sült 80 fillértől 1 korona 20 fillérig, tészta 40 fillér, leves 16 fillér, főzelék teljettel 50 fillér, egy pohár tej 12 fillér. A heti teljes ellátás 20 korona. Gyógy- és zenedíj nincs.

Poprád. Kárpáti Múzeum.

A poprád-felkai vasuti állomástól $1\frac{1}{2}$ km., Felkától $1\frac{1}{2}$ km., Alsótátrafüretől $9\frac{1}{2}$ km., Ó- és Újtátrafüredtől 12 km., Késmárktól 15 km., Lucsivnatól 8 km.

Poprádon posta-, távirda- és távbeszélő-állomás van.

A Lucsivna-Késmárk és felka-dobsinai országút keresztezésén, a Poprád folyó jobbpartján, 676 m. t. f. magasságban fekszik a hasonló nevű városka. Német neve Deutschendorf s lakói a XII. században jöttek be Németországból.

Poprádon van róm. kat. és evang. templom és mindkét felekezetnek jól rendezett iskolája.

A róm. katolikus templom 1245-ben gót stílusban épült.

A templom belsejét szép freskó-festmények díszítik, hasonlók azokhoz, melyeket a löcsei, káptalani, zsegrai és jekelfalvi templomok bírnak.

A freskóképeket Császka György szepesi püspök 1875-ben Daberto Bódog olasz freskófestő által renováltatta.

Műemlékek közül van a poprádi templomban egy gót stílusú kehely a 14-ik századból, gyönyörű zománcokkal s drótdíszítésekkel, szent Egyed apátnak, a templom védszentjének életéből véve, himzett misemondó ruha s egy fatáblára festett régi szent kép, mely a bold. szűzet játszadozó Jézuskával ábrázolja.

A r. kat. templom közelében van az ódon harangtorony, mely alakra és nagyságra a Szepesszombatban és Menhárdon lévőekkel tökéletesen megegyezik.

Poprádot öt irányban szeli országút s a legélénkebb forgalmu városka a szepesi felföldön. Van jóhírű sörgyára, keményítő- és daragyára és papírgyára. A városban találni számos kereskedést, melyek közt első helyen Krompecher Imre, Stromp, Geruska és

Schmögner jól felszerelt boltjait említjük, melyekben a turista minden szükségleteit beszerezheti.

Poprádon áll a Magyar Kárpát-egyesület múzeuma, mely 1885-ben közadakozásból épült. A múzeum olvasótermében van elhelyezve az egyesület szép könyvtára, a múzeumi tárgyak négy osztályban vannak elhelyezve, u. m. az állattani, növénytani, ásványtani és ethnografiai osztályban. A tárgyak száma 1600. A múzeum igazgatója Wünschendorfer Károly.

Huszpark.

A város nyugati végén, a Poprád-folyó és a szepes-liptói országút közt. a poprád-felkai vasúti állomástól gyalog mintegy 8—10 percnyi távolságban van az úgynevezett *Huszpark*. Ez egy jól gondozott, 12 hold nagyságu műkert, számos csinos lakóházzal, melyek főleg turistáknak kedves megszálló helyül szolgálnak.

A Huszparkban 9 épület van. összesen 80 lakószobával. Két épület az étkező, kávézó és társalgó helyiségeket foglalja magában.

Az étkezés a tágas, világos étteremben, valamint szép időben künn a szabadban nagyobbrészt étlap szerint történik. Az ételek izletesek és nem drágák. Az italok közül a poprádi sörgyárban gyártott sörre figyelmeztetünk, mely kellemes íze által általános kedveltségnek örvend.

A fürdő-intézet épülete a „Budapest” lakóházzal fedett és zárt összeköttetésben van s áll: 6 fürdőkamrából, gőzfürdőből és vizgyógyintézetből, külön osztállyal férfiak és nők számára.

Az árak szerények. A jobb szobák ára átlag 2 korona 40 fillér, ágy 60 fillér, a gőzfürdő ára 1 korona, törpefenyőfürdő 80 fillér, kádfürdő 40 fillér: a hydropathikus fürdőműveletekért hetenként 4 koronát fizetnek, egy egyes bepokrócozásért 1 korona 20 fillért, ledörzsölésért 60 fillért, zuhanyozásért 40 fillért, egy napi penzióért hidropathák módja szerint 2 korona 40 fillért.

Zenedíj nem számítatik és gyógydíjat is csak azok fizetnek, kik vízkúrárt használnak.

A telepet Husz örököseitől a poprádi sör- és malátagyár r.-társulat vette meg s azt 1896-ban Matejka Vilmos vendéglősnek adta el.

Tartozunk a mult idők emlékének, midőn Husz Dávid nevét e helyen felemlítjük. Az általa alapított park a M. K. E. megalakulása idejére esik s soká a külföldi, kivált porosz turisták kirándulási gócpontja volt. Fáradhatlan szorgalma, szívélyes modora és reális gondolkozása megteremtette a turistatelepnek, melyért élt, halt, jó hírnevét s neki tiszteletet és szeretetet, úgy, hogy általán csak Husz apónak neveztetett. Husz Dávid 1814-ben született és 1889-ben meghalt.

Virág völgy.

A poprád-felkai vasuti állomástól $5\frac{1}{2}$ km., Poprád várostól 5 km., Gánóctól gyalog 1 óra, a dobsinai jégbarlangtól $3\frac{1}{2}$ óra kocsin.

Virágvölgyön postahivatal és távbeszélő van, mely Popráddal, Alsó-, Ó- és Újtátrafüreddel és Felkával van összekötve és táviratok továbbítására is fölhasználható.

Poprádtól déli irányban, a Dobsina felé vezető országút mentén, ennek baloldalán, szép fenyveserdő által övezett erdei tisztáson, 755 m. t. f. magasságban fekszik.

A telep Poprád város tulajdona s ez időben 7 épületből áll, összesen 102 szobával. Van itt ezenkívül a Kassa-Oderbergi vasut vezérigazgatójának, Ráth Péternek és Szentgyörgyi kúriai tanácselnöknek magánnyaralója.

A fürdőház 8 fürdőszobát tartalmaz, melyekben meleg-, tisztító- és fenyőfürdők adatnak.

A vendégek ételmezése a fogadó nagytermében és ennek tágas tornácán történik. A konyha egyszerű, de jó.

A nyaralóhely kiterjedt fenyveserdő közepén fekszik. Számos lankásan emelkedő gyalogút vezet a hegy oldalába, a hegyháttra, a Dubina nevű tölgyesbe, Gánóc-fürdőbe (1 óra), a Várhegyre, a honnan győ-

nyörű kilátás nyílik a Magas Tátrára, a Poprádi völgybe, Liptó felé s a Hernádvölgybe.

Virág völgy hívatta van mint tej- és savógyógyhely tüdőbetegeknek csendes menedéket és gyógyuló helyet nyújtani.

A szobák ára átlag 2—3 korona közt váltakozik s a legtöbb 2 korona 40 fillérbe számítatik. A két ágygyal felszerelt s verandával ellátott szobák ára 4 korona. Kiszolgálat naponta 20 fillér. Gyógy- és zenedíj nincs. A felfedezés kocsija Poprádra vagy vissza 2, korona. A heti ételmezés penzióban hetenként 20 kor. Étlapárak mérsékeltek: leves 16 fillér, marhahús 40 fillér, sülték 70—100 fillér, tészta 40 fillér. Melegfürdő ára 60 fillér.

Dobsinai jégbarlang.

A poprád-felkai vasuti állomástól 30 km., idő szerint 4½ óra, a dobsinai vasuti állomástól 16 km., idő szerint 2½ óra. A lassúbb haladásnak oka az, hogy mindkét irányban magas hegyek választják el a barlangot az állomástól. Alsó-, Ó- és Újtátrafüredről oda és vissza 14 órai időbe kerül a kirándulás, váltott lovakon 11—12 órába. Legtöbbször a kirándulást elutazásuk előtti napon teszik, midőn a barlangból egyenesen a vasuti állomásra térnek be.

A Sztracsenai völgy elején, virágos rétek közepén, erdővel borított, toronyalaku szikla meredezik az égnek, mely Hegyeskő néven ismeretes. E völgy északnak néző oldala rejti magában a csodás jégbarlangot, mintegy 300 m. magasságban a völgy talpa felett. Magában a völgyben az országút szélén vendéglő és állás, beljebb az erdő felé pedig egy turistaház, fürdőház és több magánvilla áll.

A telep a Göllnicvölgy déli szélén épült, 700 m. magasságban a t. sz. felett. Legközelebbi környékét sűrű fenyőerdők képezik, melyeknek nagy része parkozva van s jó karban tartott sétautakkal bir.

A Jégbarlanghoz címzett új szállodában 7 s a turistaházban 11 szoba áll a vendégek rendelkezésére. A fürdőházban 2 kamara van 3 fakáddal s egy zuhanyozó helyiséggel.

Szoba ára 1 korona 60 fillértől 2 koronáig, kávé 40 fillér, tej 16 fillér, leves 16—20 fillér, marhahús 40—50 fillér, sült 80 fillér, tészta 50—60 fillér.

A Hegyeskö-teleptől jól gondozott sétatutak vezetnek a félórányira fekvő jégbarlanghoz. A tekervényes út meredeken visz fölfelé s a legtöbb ember fölmelegedve érkezik a barlang szájához, a miért is szükséges, hogy itt megpihenjen, nehogy hűlésnek tegye ki magát.

A jégbarlang maga a „Ducsa“ nevű fenyveserdővel borított hegy északi oldalán, 969·5 méter magasságban fekszik. Összes kiterjedése 8874 □ m., melyből 7171 □ méter jéggel borított, 1703 □ méter sziklás felület s e szerint az eddig ismert jégbarlangok között úgy kiterjedés, mint nagyszerűség és látványosság tekintetében az első helyet foglalja el.

A barlang az északnak néző hegyoldal gyomrában, nyugattól kelet felé terjed ki. Üre a bejáratától kezdve lejtőzetesen tart lefelé, úgy, hogy ez a barlang legmagasabb pontját képezi. A barlang szája igen szűk. A mészkőzetben kisebb-nagyobb kiterjedésű ürök s folyosók állandóan óriási jégtömeget tartalmaznak, mely hol sík padlózatot, hol óriási jégfalakat képez, miközben különböző jégcsapokon, kúpokon, oszlopokon kívül csodás szépségű jégalakzatokat alkot, majd víztiszta, átlátszó s színtelen, majd fehéres, átlátszatlan, alabastromszerű, apró jégbuborékokat tartalmaz: benne kevés, állandóan folyó víz is található.

Egészben véve a jégbarlang mintegy két főrészből áll, úgymint a barlang tág, teremyszerű, felső részletéből és a folyosóalakú alsó részletből.

Ha a bejáraton át a barlang szűk, eljegesedett torkában haladunk lefelé, először is a Kisterembe jutunk. Tágas ür ez, melynek egész padlózatát merő jég alkotja, sziklabolthajtását felséges jégkristályok milliói borítják: több nevezetes jégalakzata közül fel kell említenünk a Vízzuhatag, mely a sziklaboltról hatalmas ívben lezuhanó víztömeg által alkottatik, a Fátörzs, Pinceajtó, a Sírkövek és számos meglepő apróbb

jégalakzatok. A barlangban mindenütt kényelmes fapadlózaton, erős karfákkal ellátott falépcsőkön, járdákon száraz lábbal járhatunk. A Kisteremből a barlang főürebe, a Nagyterembe jutunk. Ennek magassága 10—11 m., hossza 120 m., szélessége 35—60 m., terjedelme 4644 □ m. Padlózatát 1726 □ m. terjedelemben tükörsima jég, a körcsolyapálya alkotja; majd lejtős dombos jégtömeg borítja; boltozatát pedig zig-zugos mészszirtek, melyen kisebb-nagyobb jégcsapok, csillagalakzatok s ragyogó jégkristályok csüggnék. Itt van a három jégoszlop, átlátszó tiszta jégből alkotva, 8—10 m. magassággal, 2—3 m. átmérő mellett. Felületüket ezer változatos jégékitmény díszíti ú. m. összekuszált szálak, gyöngysorok, rojtok, jéglemezek, csapok, levelek, sarlók. Szemünk mindenmozdulata, a villamos világítás fényénél más meg más alakot varázsol elő. A boltozat jégkristályaival mint egy gyémántcsillár, ezer színben ragyog s sziporkázó fényt szór szerteszét, mely a padlózat jégtükrében verődve vissza, a fényhomálylyal magikus fényjátékot űz. Az „Ezer egy éj“ mesevilágában érezzük magunkat s nem menekülhetünk a bűvös benyomás elől, mely oly hirtelen a sarkvidékre varázsol.

Nemkevésebbé érdekes a barlang alsó részlete. Ez egy folyosóalaku ürmenetből áll, mely a terem déli oldalfalának irányát követi. E folyosónak hossza 200 m.-t tesz ki, 6—15 m. szélesség, 15—22 m. magasság mellett. Ha már fenn a teremben a jégpadlózat terjedelme meglepett is, még sem volt az valami sohasem látott dolog. De midőn ugyanazon jégpallót vastagságában is látjuk, akkor lehetetlen bámulatunkat elfojtanunk. Oly óriási tömeg ez, milyen csak a sarkvidékeken látható, a mi szélességünk alatt rendes viszonyok között egyáltalán seholsem jön elő.

Említésre méltó jégalakzatok még: a Lugas, mely belülről villamos fénnnyel megvilágítva s kívülről szemlélve, bámulatos szép képet ad. Itt van a merev jégbe vágott Alagút, a gót stílü kápolna, a Gyémántfüggöny, Orgona, az Óriási vízesés, stb. A folyosó egy helyt hirtelen kiszélesedik, fenekén a boltozatról

elszakadozott óriási szirtormok hevernek, alapja meredeken sülyed a mélybe, honnan eljegesedett sötét ürök, aknaszerű menetek tátongnak felénk. Itt is ugyanazon réteges jégfal, kifogyhatlan változatu jégdiszitményeivel gyönyörködteti a szemlélőt. A folyosó e része a Pokol, a barlangnak kétségkívül legzordobb, borzalmasan szép részlete.

A barlangot minden nevezetességeivel 1—1½ óra alatt szemlélhetjük meg. A benntartózkodás nem kellemetlen, léghezamnak legkisebb nyoma sem észlelhető. Mégis célszerű melegebb felöltőben járni be a barlangot, a menet előtt teljesen lehűlni s kijövetkor óvatosan, nem hirtelen térni át a nyár forró légkörébe, mi végből legcélszerűbb a bejárathoz közel tartózkodni egy kis ideig.

A barlangbeli és a küllevegő hőmérséke között szoros viszony létezik.

A jégbarlang villamos világítás mellett május 15-től szeptember végéig megtekinthető. Látogatási idő d. e. ½11-től d. u. 3-ig tart. Ezen időn kívül petroleumvilágítás mellett bármikor.

Belépődíj személyenkint 4 korona, gyermekjegy 2 korona. Külön villamos világítás 50 korona. Belépődíj petroleum világítással 1 korona 40 fillér és minden külön lámpáért 10 fillér. Kocsi ára Tátrafüredről 24 korona, Poprádról 16 korona. Dobsináról 10 korona. Nyáron a barlang legmagasabb hőmérséke $+5^{\circ}\text{C}^{\circ}$ volt, legalacsonyab hőmérséklete $-9^{\circ}\text{C}^{\circ}$ — $-25.5^{\circ}\text{C}^{\circ}$ küllevegőnél.

A barlangbeli jégképződés értelmezésére vonatkozólag e helyt csak annyit jegyezzünk meg, hogy a barlangnak magas s északnak néző fekvése, szűk felső nyílása, eltorlaszolt alsó nyílása és lefelé tartó iránya a barlangbeli levegőnek lehülését s állandó alacsony fokon maradását eszközlik. Ebből a befolyó víz jéggé fagyása s a jégnek állandó megmaradása következik.

A jégbarlang látogatói el ne mulasszák a sztracsenai völgyet is megnézni. Ez a völgy, mely Szepes- és Gömörmegye határát képezi, a szepesi völgyek gyöngye, híres regényes sziklacsoporthairól: a Göllnic-

folyó mentén vezető műútról, melyet 1840. évben Kóburg Ferdinánd herceg építtetett. Érdekes szikla-képződmények a Hegyeskő, az Oltár, a 80—90 méter magas sziklavár, a sztracenai sziklakapu, mely a barlangtól kocsin $\frac{3}{4}$ óra alatt érhető el. A sziklakapun túl a Hollókő alatt egy minden 2—3 órában jelentkező periodikus forrás van. A kaputól 6 pernyi távolságra fekszik a Kóburg-féle vashámor.

Az aggteleki csepkőbarlang. A szádellői-völgy.

Turisták, kik hosszabb ideig tartózkodnak a Tátrában, ne mulasszák el az aggteleki barlangot is meglátogatni. Ezt a látogatást a dobsinai jégbarlang megjárásával lehet egyesíteni vagy önállóan is meg lehet tenni. Első esetben a jégbarlangtól előbb a 12 km. távol fekvő Dobsina városába kocsizunk, (bérkocsi 3 személyre 10 korona), innen vasúton Pelsőcre (38 km.) megyünk. Pelsőcéről kocsin $2\frac{1}{2}$ óra alatt a barlang régi bejáratához érünk, hol egy menedékház áll, melyben az idény alatt vendéglős tartózkodik. A második esetben vasúttal Poprádról Kassára megyünk; innen szárnyvonalon Tornára (42 km. 2 óra menet), hol meghálunk.

Reggel Tornáról a 19 km. távolságu Szinre megyünk vasúton, honnan $1\frac{1}{2}$ óra kocsizás után a barlang új bejáratához jutunk, hol a vezetők háza is van.

Az aggteleki barlang, melyet Baradlának is neveznek, a gömöri érchegységtől délre elterülő mészkő-hegységben fekszik. Eredetét a szénsavtartalmu vízkémikus behatásának nagyobbodását a jégkorszak előtti diluvial víztömegek mechanikus erosiójának köszönheti. A barlangban a paleolith- és neolith-korszakból származó emberi- és állatsontokat, agyagcserepeket és kőszerszámokat találtak, jeléül annak, hogy az ősember itt együtt tanyázott a barlangi medvével. Sok évszázadon át csak az úgynevezett régi barlang volt ismeretes és annak bejárata oda és

vissza 16 órát vett igénybe. 1890. évben több évi fáradságos munka után Münnich Kálmán bányatanácsos mérései és tervei szerint sikerült egy új, második bejáratot alkotni; azóta a barlang új utak és hidak emelése által 8 óráig tart, s így lényegesen megkönnyebbítettett.

A barlang feltárásánál különösen Siegmeth Károly, a magyar államvasutak főfelügyelője és a keleti Kárpátok sectiójának alelnöke szerzett magának nagy érdemeket.

A barlang egész hossza 8666 méter, melyből 3797 méter esik a főágra.

Az Aggtelek és Józsató közti úttól pár lépésnyire egy dolina oldalfalában nyílik a barlang új bejárata és 130 kényelmes lépcső vezet az aknába, mely majdnem vízszintesen vezet a barlang főágába.

A barlang bámulatos szép cseppkőképzeteiből csak a következőket említjük: az Alabastrom oszlop, egy hófehér, mélyedéseiben rózsaszínűen fénylő stalagmit, bámulatos finom alakzat; az Apolló-terem, a barlang egy kiszélesedése, oszlopokkal díszített előcsarnokkal; a 35 m. magas Gellérthegy; a csillagvizsgáló torony, 10 méter magas s alapjánál 8 méter átmérővel bíró óriási stalagmit, határozottan a barlang legszebb képződménye. hasonlít egy gót templomtoronyhoz, mely magnézium világításnál elbűvölő hatással bír, mi még fokozódik, ha a barlang falaira tekintünk, melyek a torony körül egy 32 méter magas boltozatot képeznek. Azután a világító torony, szép karcsu oszlop; a Ganymedeskútja, kristálytisza, kitünő ivóvízzel.

Innen visszafelé haladva 1½ óra múlva ismét az új kijáráshoz érünk. Ha azonban utunkat a régi kijáráshoz folytatjuk, következő képződményekkel találkozunk: a Gyémánt vízesés, Szent László szobra, Szűz Mária szobra, Minerva szobra és sisakja, gyönyörű metszett oszlop, mely egy elég tágas üregben egész a cseppkövekkel elborított tetőig ér fel; azon túl a Tempe völgye, mely schematikusan mutatja, hogy képződnek egymással találkozási stalaklit és stalagmit,

míg idővel cseppkőoszloppá egymásba nőnek. Árva-vára, Pindus hegye, Nagy Sándor és Fülöp szobra, a Gyémánthegy, Pluto-temploma, Apollo-temploma, Semiramis függőkertjei, a Tündérvár, Török mecset, Olympus, a hatalmas Szentháromság szobra, a nagy terem Táborhegyével, Libanon cédrusai, Diana-templom finom oszlopaival, a Török fürdő, a Paradicsom, a barlang egyik legszebb helyisége, 100 méter hosszú és 40 méter széles csarnok, gazdag cseppkőoszlopokban, melyek megfelelő világítás mellett mágikus hatással vannak. Különösen említendő még az aradi 13 vértanu, delphii-templom, a Verestorony és az Élet fája.

A nagy templomból a Denevér-barlangba jutunk, a Király-kútnál felüdítve egy korty kellemes itallal és a Csonttermet elhaladva ahhoz a törmelék-halmazhoz jutunk, melyen végig lépcsők emelkednek a régi bejáráshoz, mostani kijáratunkhoz. A régi bejáratnál levő menedékházban frissítőket találunk és meg is hálhatunk. Egy szoba ára két ágygyal 2 korona 40 fillér.

Bemeneti díj a barlangba 1 korona személyenként, vezető díja 4 korona, hordár 2 korona, nagyobb társaságnak két vezetőt kell fogadni.

Bővebbet „Az aggteleki barlang, Siegmeth Károlytól, Divald Károly eredeti fényképfőlvételeivel, 1891. Eperjes” című műben olvasható. Ára 6 korona.

A szádellői völgy.

Tornáról kocsin megyünk Szádellőig (2 korona) és innen meglátogatjuk a szádellői völgyet, mely a víz lassu erosiojának műve. A vadregényes völgy nem egyéb, mint egy hatalmas sziklarepedés, melynek meredek, majdnem függőleges mészkőfalai 300 méter magasságot érnek el; a völgyfenék mindenütt sziklatömbökkel és törmelékkel van fedve, melyek közt egy vad patak folyik. A patak mentén egy jó karban tartott, a keleti Kárpátok vezetősége által épített út vezet. A völgy fénypontja a cukorsüveg,

egy meredek sziklák által képzett panoráma közepén emelkedő, karcsu szikla szédületes magasságban egész függőlegesen lecsúszó falakkal.

A visszatérést a szép áji völgyön át is eszközölhetjük. A szádellői völgy látogatása egy délutánt vesz igénybe.

Szepes-Szombat.

A szepesszombati vasuti megállóhelytől $\frac{1}{2}$ km., a poprád-felkai vasuti állomástól $1\frac{1}{2}$ km., Felkától $2\frac{1}{2}$ km., Matheóctól 3 km.

Posta- és távirdahivatal helyben.

Városi szálloda.

Poprádtól keleti irányban, 683 m. magasságban fekszik a XVI. szepesi város Szepesszombat (Georgenberg), 950 lakossal. Itt van a szepesi felföld járásbirósága, a tátrai járás szolgabírói hivatala, a szepesszombati országgyűlési választókerület székhelye.

A város magaslaton fekszik s szép kilátással bír a Tátrára s a liptó-gömöri havasokra. Alatta folyik a Poprád folyó, mely a város nyugati határán egyesül a Felka vizével.

A város polgársága szász eredetű német. köznépe tót.

Szepesszombat egykoron vastag védfallal volt erősítve s különben is kedvező fekvéssel bír. Ezen előnyénél fogva a mongolok betörésénél nagy ellenállást nyújtott. A r. kat. templom kevéssel azután épült 1242-ben.

A mai Majunke György-féle ház helyén állott régebben az az épület, melyben Hunyady Mátyás 1474-ben a csehek elleni háború idején egy éjjel meghalt.

Eredeti Szepesszombatnak régi harangtornya, mely a poprádinak s menhardinak hasonmása.

Ugyanitt látható Szepesszombatnak Sz.-György lovagot ábrázoló címere, mely egykoron a város déli kapuján volt alkalmazva.

Alig 5 percnyi távolságban Szepesszombattól, a poprádi országút mentén van a Gréb-park.

Az épületek vendéglőt, tánctermet, fürdőházat s 18 vendégszobát tartalmaznak turisták részére.

Gánóc-fürdő.

A poprád-felkai vasuti állomástól 5 km., a Gánóci vasuti megállóhelytől 2 km.

Posta- és távirdaállomás Poprádon. Vasuti állomás Poprád-Felkán. A gánóci megállóhelyet kocsitól hiányában csak gyalogjárók veszik igénybe. A poprád-felkai vasutállomásról társaskocsi közlekedik a fürdőbe.

A poprád-hernádi vízvázalasztón tul, meredek lejtők által védett medencében, 636 m. t. f. magasságban földes hévvizek fakadnak. Vizek kristálytisztá, erősen pezsgő, csípős-savanyuizű s kissé záptojás szagu. Leginkább szénsavas meszet, keserű- és glaubersót, igen sok szabad és félig kötött szénsavat s kevés hydrotiont tartalmaznak. Hőmérsékük 23—24 C°, mennyiségük pedig 12.000 hektoliter 24 óra alatt. Az eredeti forrás valamivel alacsonyabb hőmérsékű volt és Zsigmondy Vilmos által a 70-es években 182 méterre mélyítettett. Közvetlenül mellette épült 2 tükörfürdő, megfelelő öltöző-fülkékkel, még pedig egy nagyobb férfiak részére s egy kisebb hölgyek részére. Beljebb a gyógyhelyen van a fürdőház, 25 lakószobával és 16 fürdőszobával. A régi épületen kívül van Gánócon még két új lakóház 20 és 9 szobával. Összesen tehát 54 vendégszoba áll a vendégek rendelkezésére.

A park két hold területű, árnyas sétányokkal, tiszta tóval ellátva.

Leginkább csúzos bántalmakban, görvénykórban s makacs csont- és bőrbetegségekbe szenvedők keresik fel Gánócot; az ásványvíz használata vesekőbántalmaknál és gyomorhurutnál nagyon előnyös.

A 21 foku tükörfürdő nagy szénsavtartalmánál fogva az idegrendszer lehangoltsága ellen ajánltatik.

Az intézet fürdőorvosa Szász Ágoston dr., szepesszombati gyakorló orvos.

A szobák ára a régi épületben 1 korona 20 fillértől 1 korona 60 fillérig, az új házban 2 koronától 2 korona 80 fillérig, egy ágygyal és 4 korona két ágygyal, szolgáltat 1 korona hetenként, ugyanannyi a gyógydíj; 5 tál ételből álló ebéd 2 korona. heti penzió 18 korona. melegvagy tükörfürdő 60 fillér.

Nagy-Szalók. Weszter-szálló.

A poprád-felkai vasuti állomástól 4 és fél km. Alsótátrafüredtől 6 km., Ó- és Ujtátrafüredtől 7 km.

Postaállomás helyben, távbeszélő-állomás Felkán, távirdaállomás Poprádon.

Nagy-Szalók a poprád-tátrafüredi országút mentén, az Anna-víz mindkét partján. 691 m. t. f. magasságban fekszik. Az 1050 lakossal bíró községnek van prot. és kat. temploma, két iskolája, szeszgyára, lentörője, gazdasági Kaszinó-egylete, önkéntes tűzoltó egyesülete, dalárdája, s Weszter-szálloda címen ismert nyaralótelepe.

A nagy-szalóki r. kat. templomot I. Róbert király uralkodása alatt 1317-ben kezdték építeni s 1401-ben fejezték be.

Van a templomban két régi műemlék is: két gót stílusú oltár 1503-ból s két ugyanily stílusú kehely a XVI. századból.

Nagy-Szalók déli végén jól ápolt angol kertet találunk, javarészt fenyvesekkel és díszfákkal beültetve.

Ennek az országút felé néző részén áll a Weszter-szálloda, tömör anyagból épült, egyemeletes ház 14 lakószobából s két étteremmel.

A szobák jól vannak berendezve s skrupulózus tisztasággal tartva. A konyha polgárias, tiszta és olcsó. A telepet annak tulajdonosa Weszter Pál s családja házilag kezeli.

A Weszter-szálloda mint nyaralóhely javalva van csendet kereső, soktagu, kivált gyermekekkel meg-

áldott családoknál, kik szerényebb igények mellett a házas életet kedvelik nyaralásuk idején is.

Alsó- Ó- és Ujtátrafüredre és vissza bérkocsik olcsón közlekednek.

Az árak a Weszter-szállodában a következők: Szoba 1 korona 60 fillértől 2 koronáig, egész évadra 80 koronától 120 koronáig, beleértve a szolgálatot, melegfürdő 40 fillér, törpefenyőfürdő 70 fillértől 120 fillérig, zuhany 20 fillér. Társas ebéd 5 fogással 2 korona, heti ételmezés 20 korona, kávé 40 fillér, pohár tej 10 fillér, sütek 60 fillértől 80 fillérig, bérkocsi a félóra távolságra eső poprád-felkai vasuti állomásra 3 korona.

II. A túristaut mentén a Csorbai totól Barlangligetig.

Csorbai tó.

A csorbai vasuti állomástól fogaskerekű vasuton 4 km. a tóhoz. A menet 25 percig tart. A csorbai állomástól különben kocsin igen rossz úton $1\frac{1}{2}$ óra alatt lehet a tóhoz feljutni s ugyanannyi idő alatt gyalog is. Ara a fedeles kocsinak 8 korona, a nyitott kocsinak 5 korona.

A Csorbai tótól a Klotild-úton Felső-Hági 9 km., Széplak 16 km., Tátrafüred 19 km., Tátra-Lomnic $25\frac{1}{2}$ km., Matlárháza 27 km., Barlangliget 35 km.

A csorbai állomás 915 m. t. f. magasságban fekszik a Vág és a Poprád völgye közt, tehát a Fekete-tenger és a Balti tenger vízválasztóján.

Az állomásfőnöknél egyszerű ízletes ételek, tiszta szoba, esetleg fekvőhely kapható.

A Csorbai tónál a nyári évad alatt posta- és távirduhivatal tartatik fenn.

A Csorbai tó nem más, mint egy glecsernek maradványa, a melynek felső vége valamikor a Szolyizskó és Bástyá közötti hegygerincig fölért, a melynek teste a két hegyóriás közt lévő völgyet töltötte ki és a melynek alja azon a területen nyugodott, a hol jelenleg a tó medencéje van. Ama cyklopfal pedig, mely a tó déli keretét képezi, az az u. n. moraena, vagy glecsergát, melyet minden jégár maga előtt tol.

A Csorbai tó 1387 m. t. f. magasságban fekszik.

Alakja tojásdad, vize tiszta s a legmelegebb nyáron sem több mint 20 C. fokú. Nagysága 20 hektár = 31 katasztrális hold; legnagyobb mélysége 20·7 m. Partja magas luc- és öreg törpefenyőekkel van sűrűn benőve s így a víz tükre mintegy örökzöld keretbe foglalva.

Levegője rendkívül tiszta, klímája egészen havasi. Látóhatára tág s az inzoláció hosszú és erélyes.

A Csorbai tónak tulajdonosa id. Szentiványi József gömör-liptói nagybirtokos volt, kinek nemes áldozatkészsége, helyes érzéke és a rajongásig menő lelkesedése a Táttra iránt teremtette meg a magas színvonalon álló kultúrát a Csorbai tónál.

1901. évben a telepet s a környező erdőséget a magyar állam vette meg s azt, valamint Táttra-Lomnicot a Nemzetközi hálókocsi-társaságnak adta 30 évre bérbe, azon kötelezettséggel, hogy mindkét helyen nagyobb, modern szabásu hoteleket építsen.

Most a tó melletti telep 15 épületből áll, összesen 72 szobával. A főbb épületek: a Mária Terézi-lak és az Augusztá-lak, mindkettő modern szabásu bérház loggiákkal s fényesen butorozott szobákkal, Gömör-lak, Szentiványi-lak, turistaház, József-lak, továbbá Prónay Pál magánnyaralója, Rajner Vilmos Tivoli nevű bérháza, a nagy vendéglő, szép kávéház, az erdészlak, csárda és fürdőház.

A fürdőházban, mely a tó keleti partján épült, van 10 fürdőszoba meleg-, tisztasági és fenyőfürdővel, az uszodában van 8 öltöző kamra.

A telepen van állandó zenekar, kuglizó. Különös szórakoztatásul szolgál a csónakázás a tavon. Szép időben, különösen a déli órákban a telep hemzseg a kirándulóktól, kik leginkább a három Táttrafüredről s a szomszéd városokból, fürdőkből és nyaralóhelyekből, részint vasuton, részint a Klotild- és Mária-Terézia-úton odajönnek, hogy a páratlan szépségű tájban gyönyörködjenek.

Sétányokban a telep gazdag s ezek kényelmesek, szépek s igen jó karban vannak tartva. Különösen kedvelt a tó körüli Klotild-sétány, mely a legváltozatosabb s szebbnél-szebb tájképeket tárja a szemlélő

elé, valamint a halastavakhoz (Miklós-tó) vezető sétány.

Nagyobb kirándulások közül a Csorbai tó legkényelmesebb kiindulási pont mindazon hegycsúcsokra és völgyekbe, melyek a Bástya és Kriván közt fekszenek.

A fürdőévad alatt rendes fürdőorvos látja el az egészségügyi szolgálatot és ad betegeknek és kúrátvevő vendégeknek tanácsot.

A Csorbai tó telepe egyike a legmagasabban lakott helyeknek Magyarországon.

Egészségesek, kik a nyári nagy meleg elől menekülni, vagy a városok poros, bűzös atmoszféráját tiszta, illatos levegővel felcserélni, vagy az Alföld maláriás emanációit kikerülni akarják, vagy olyanok, kik egészséges, de gyenge testüket hegymászás, hideg fürdők és légköri gyors változások behatása által erősíteni s edzeni, vagy hízásra való hajlamukat csökkenteni kívánják, alig választhatnak e végre alkalmasabb s a mellett kellemesebb helyet, mint a Csorbai tavat.

Oly betegek, kik elegendő visszahatási képességgel bírnak a csökkent légnyomás által létrehozott változások kiegyenlítésére, sok esetben nagy haszonnal fognak itt időzni. Ilyenek: idegbetegek, makacs váltólázban szenvedők, gyenge emésztéssel s altesti bajokkal küzdők, lábadozók, ideges főfájásban, álmatlanságban, étvágytalanságban szenvedők. Ellenben nagyon gyenge, vérszegény, fázékony, csak kevés meleget és csekély ellentállási képességet kifejteni tudó s magaskorú emberek s a betegek közül szívbillentyű-hibában, tüdővészben s köszvényes, csúzos bántalmakban szenvedők ide nem valók.

Jelenleg a Hálókocsi-társaság két nagy hotel építésébe fogott az étterem két oldalán, úgy, hogy a szállodákból közvetlen lehet az éttermekbe majd eljutni.

Csorbától pár percnyi távolban, a csárdán túl Móri Ferenc építész emelt egy 40 szobával bíró, egyszerűbb, de kényelmes lakóházat vendéglővel. Az új telepen a fogaskerü vasútnak is állomása lesz.

A Csorbai tótól Uj- és Ótátrafüredre s onnan Barlangligetre a Tátra erdőövén át rendes törvényhatósági kocsit vezet, mely a régi turista-útnak részbeni kiszélesítéséből alakult és nyugati vonalán Tátrafüredig Tátra-Klotild-út s keleti vonalán Mária Terézia-út nevet nyert. Ez az út lényegesen megrövidítette a távolságokat.

Ezen az úton haladva, tíz perc alatt a Mlinica-patakhoz érünk, oda, hová a házigazdának, gömöri Szentiványi Józsefnek lelkesedése a természet iránt, a halastavakat megteremtette. A régi József-lak csendes buen-retirója ide helyeztetett át.

A szobaárak 3 korona 40 fillértől 6 és 8 koronáig. Külön ágy 1 korona, szolgálat 20 és 40 fillér.

A vendéglőt a Csorbai tó bérloí, Klimó testvérek tartják házi kezelésben. A konyha és pince kitünő. A közebéd ára 3 korona 20 fillér, reggeli kávé süteménnyel 64 fillér, esteli étlap szerint fővárosi árban. Állandó vendégek teljes penziója, azaz szoba, szolgálat, reggeli, ebéd és vacsora, uzsonna és a szabad csónakázás, a főidényben heti 49 korona, 56 korona vagy 77 korona, az elő- és utóidényben 28 korona vagy 35 korona. Gyógy- és zenedj hetenként 2 korona. Meleg fürdő a főidényben 1 korona, az elő- és utóidényben 80 fillér.

Nagyobb kirándulások a Csorbai tótól mindazok a túrok, melyeket később a Koprova, Furkota, Mlinica és menguszfalvi völgyek tárgyalásánál fogunk leírni s melyeket innen lehet a legkényelmesebben megtenni.

Felső-Hági.

A batizfalvi vasuti állomástól 8½ km., a Csorbai tótól 9 km., Széplaktól 6 km., Tátrafüredről 10 km. Legkényelmesebb a fogaskerekű vasut igénybevételevel Csorbató felől érkezni, vagy valamivel több idő alatt Poprád-Felka állomástól Tátrafüreden át kocsin a turista úton. A legrövidebb út a batizfalvi állomásról rossz s nem ajánlatos.

Postaállomás Batizfalván, távirdaállomás a batizfalvi állomáson van.

A Tátra-Klotild-úton a Csorbai tótól Ó- és Uj-tátrafüred felé haladva, feleúton, azaz a 9-ik km.-nél,

1085 m. t. f. magasságban, szép fenyőerdők közepette, érünk a telepre, hol egy nagy emeletes szállodát, szép tornácos vendéglőt s egy kényelmes fürdőházat találunk. Azonkívül van egy turistaház is olcsó fekhelyekkel.

Felső-Hági északi széltől védett fekvése mellett nyaralásra igen alkalmas. Tűristák azért is szeretik, mert innen az Oszterva, Koncsisza, Batizfalvi völgy, Gerlachfalvi csúcs a Fehérfal felől, továbbá a Csorbai tó, a Menguszfalvi völgy, Bástyá- és Tengerszem-csúcs közelebb esik s gyalog menő turistánál ez számottevő tényező. Felső-Hágin fésztelenebbül élhetnek, mint a nagy fürdőhelyeken s jó konyha mellett az árak is jóval olcsóbbak, mint amott. Kitűnő hegyi tej, pisztrángok s jó borok.

A konyhát és pincét egy szepesi vendéglős bírja bérben és egyszerű, de izletes ételekkel szolgál. A heti penzió ára a főidényben 24 korona, az elő- és utóidényben 18 korona. Az étlap szerinti étkezés a kisebb nyaralóhelyek áraiban számíttatik.

A szobák ára 2—4 korona, melegfürdő 70 fillér, fényfürdő 1 korona, hideg fürdő 50 fillér, zuhany 30 fill.

A telep tulajdonosa: Hohenlohe herceg.

A batizfalvi uradalomhoz tartozik a Poprádi tó mellett lévő menedékház is, melyet hasonlóképp a felsőhági vendéglős tart bérbe. Mult évben a menedékház helyén új nagy vendéglő épült 14 szobával, a szobák ára egy személyre 3 korona, két személyre 5 korona, az ételek és italok 20—25 százalékkal drágábbak, mint Felső-Hágiban.

Tátra-Széplak (Wessterheim).

Magaslati gyógyhely, vízgyógyintézet és turista-szálló.

A poprádi vasuti állomástól 15 km., a tátralomnici vasuti állomástól 10 km., Tátrafüredről 4 km., a Csorbai tótól 15 km.

Posta- és távirdaállomás helyben van.

Tátrafüredtől 4 km. távolságban nyugat felé, a Tátra-Klotild-út mentén, 1001 m. t. f. magasságban,

a Máriássyoknak a Felkai patak mentén fekvő egykori erdejükben, mely vétel útján Weszter Pál és Guhr Mihály nagyszalóki polgárok birtokába ment át, fekszik az utóbbiak által felépített és gondozott Széplak.

Fekvése a Szalóki csúcs lejtőjén, szép fenyőerdőbe illesztve, olyan mint Ó- és Ujtátrafüredé. Egyéb természeti viszonyai is hasonlítanak hozzájuk.

Levegője tiszta, por- és füstmentes; ivóvize kitünő.

Széplak ez időben nyolc épületből áll, öt lakóházból, melynek legszebbikében az éttermek vannak elhelyezve, fürdőházból és két melléképületből. A vendégszobák száma 130.

A fürdőház, mely központi vízfűtéssel van ellátva, magában foglalja a férfiak és nőknek külön két osztálylyal szolgáló modern berendezésű vízgyógyintézetet, a közös várótermet, a temperált vizű uszomedencét s a medicinális törpefenyő- s meleg kádfürdőknek való 12 fürdőhelyiséget. A vízgyógymódra való tekintettel, a fürdő kétszárnyán, emeletes épületben 21 lakószoba épült, szanatóriumi gyógykezelést igénylő betegek számára.

Gyógytényezők. A hegyi klíma és a tudományos alapon művelt, szigorúan individualizált vízgyógymód a diétetikus és a többi fizikális gyógy módokkal egyetemben. Tej-, savó-, kefirkurák. Villanyozás, massage.

Javallatok. Az idegrendszer megbetegedései, kimerültség, testi, lelki megerőltetések után. Utógyógymód ivó és thermálkurák után. A légzőszervek hurutjai és erre való hajlam. Basedow-kór, malária, sápkór, rachitis, görvélykór stb.

Állandó fürdőorvos dr. Guhr Mihály.

Széplak a Klotild-út irányában menő árnyas sétatut által van összekötve a Tátrafüredekkel s ez az egyetlen hosszabb vízszintes sétatut a környéken s ezért a három Tátrafüred vendégeinek legkedveltebb sétája.

Széplak évek óta kedvenc meg szálló helye a sziléziai turistáknak. De mindinkább szaporodik azok száma is, kik e szép helyen nyaralni és üdülni kívánnak. S valóban megérdemli a telep, hogy magyar körökben is mind ismertebbé váljék.

A HÁROM TÁTRAFÜRED KÖRNYÉKE.

UMGEBUNG DER 3 SCHMEKSE.

1 : 24.000.

- 1 Castor és Pollux forrás.
Castor u. Pollux Quelle.

- 2 Kís vízesés.
Kleiner Wasserfall.

- 3 Zsedényi emlék.
Zsedényi Denkmal.

- 4 Máriássy rét.
Máriássy Wiese.

○ Rét Wiese.

— Séta út Prom.Weg.

- - - Erdei út Waldweg.

Málnás rét
Himbeerwiesen

Itt a kecskekökö

1189

□ Rainer emlék
Rainer Denkmal

Zerge szálloda
Hotel Gemse

1302

Jármay út
Jarmay Weg

Vízesés emlék
Wasserfälle

Matlárhaza
Tatra Lomniczra

Tarpatak

Kohlbach

1204

Kohlbach szálloda
Hotel Kohlbach

Wagner út
Wagner Weg

Kämmchen
Tarajka

1267

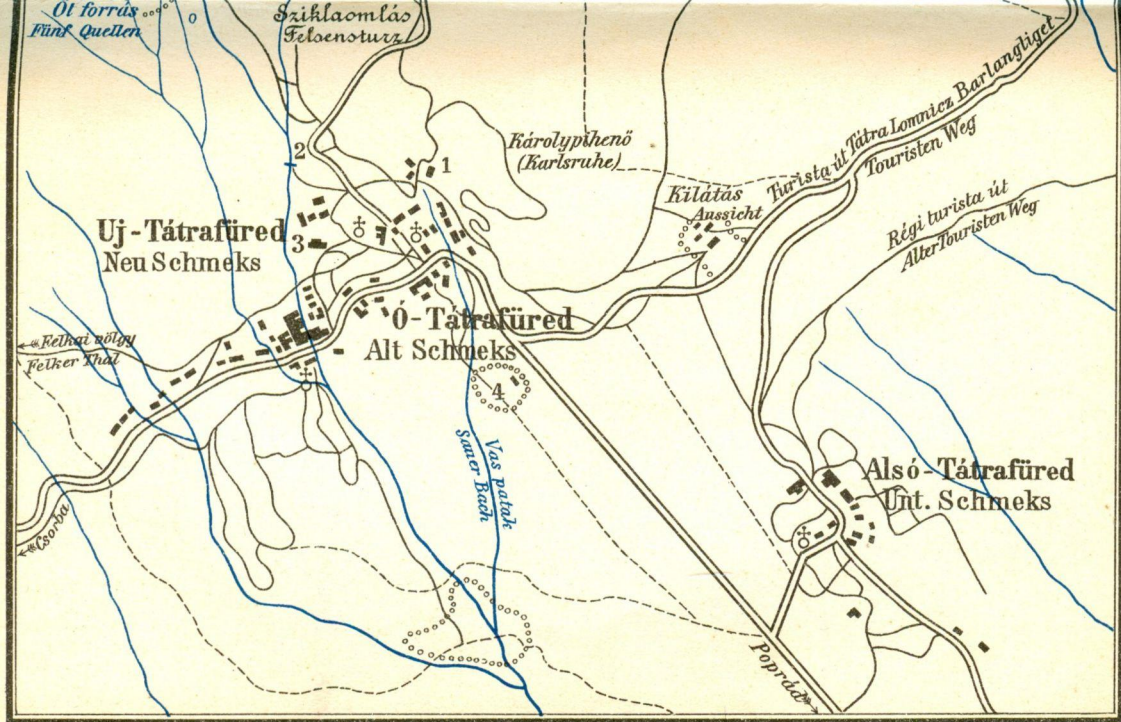
✚ Kilátás
Aussicht

Rablókő
1167 ○ Ränberstein

Törönyhegy
1118 △ Thurnberg

Bierbrunn B.

Christelau

Nagy szoba 2 korona 40 fillér, 5 korona 60 fillér, turistaszoba 1 korona és 2 korona 40 fillér. Külön ágý 60 fillér, szolgálat 2 korona hetenként és szobánként. Gyógy- és zenedíj nincs. A vízkúra hetidíja 5 korona, meleg kádfürdő ruhával együtt 80 fillér, törpefenyőfürdő 1 korona. Uszóbazin 60 fillér.

A turista-egyletek tagjai a lakásnál 10 százalék kedvezményt élveznek.

A konyhát vendéglős bírja bérben; az étkezés egyes vendégek számára *közös asztalnál* és étlap szerint történik. Leves 20—24 fillér, sült 80—140 fillér, tészta 50 fillér, tejes kávé 50 fillér, társasbéd 2 korona 40 fillér és 3 korona, heti penzió 24 korona.

Széplak kiindulási pontja annak a hegyi úthálózatnak, melyet egyrészt a M. K. E. sziléziai osztálya, másrészt Széplak tulajdonosai építettek a Kereszt-halomra és a Gerlachfalvi Rigelen át a Felkai tóhoz és a Sziléziai házhoz. Ez utóbbiban van 6 lakószoba, összesen 12 ágygyal és vendéglő. A Sziléziai ház a nevezett osztály tulajdona s Széplak vendéglőse tartja bérben. Széplakról $1\frac{3}{4}$ óra alatt lehet ide érni.

A Sziléziai házban a következő árakat szabta az osztály. szoba egy ágygyal 3 kor., két ágygyal 5 kor., a M. K. E. és a galicia Tátraegylet tagjai 2 kor., illetve 1 korona 60 fillért fizetnek. Az ételárak 10 fillér, illetve 20 fillérrel drágábbak, mint Széplakon s mindenkor meleg ételek is kaphatók.

A Sziléziai ház 1895 pünkösd napján avattatott fel.

A turistaút mentén tovább haladva, nemsokára a Tátra legnagyobb gyógyhelyére érünk. a három Tátrafüredre, melyeket sorrendben fogunk leírni.

Ujtátrafüred (rövidítve Ujtátra).

Szontagh-féle vízgyógyintézet és szanatórium.

Vasuti állomása Poprád-Felka, mely Budapestről 8 $\frac{1}{2}$, Bécsből 8 $\frac{1}{2}$, Boroszlóból 10, Oderbergből 6 $\frac{1}{2}$, Kassáról 3 $\frac{1}{2}$ óra alatt érhető el. A poprád-felkai pályaudvarban mindenkor kényelmes kocsik állnak rendelkezésre, melyeken 6—8 korona viteldíjért 1 $\frac{1}{4}$ óra alatt a fürdőbe lehet érni. A tátra-lomnici vasuti állomástól 6 kilométer

távolságra esik s innen kocsin $\frac{1}{2}$ óra alatt, gyalog $\frac{5}{4}$ óra alatt érhető el a fürdő. Bérkocsi ára 4 korona

Ujtátrafüreden posta-, távirdahivatal és távbeszélő-állomás van, mely utóbbi a poprád-felkai vasuti állomással, Poprád városi posta- és távirdahivatallal, Alsó:átrafüreddel, Virág völgygyel és egész Szepesmegyével van összekötve.

Ujtátrafüredtől a Táttra-Klotild-út mentén $3\frac{1}{2}$ km. távolságra esik Széplak, 10 km -re Felső-Hági, $18\frac{1}{2}$ km.-re a Csorbai tó, $6\frac{1}{2}$ km.-re Táttra-Lomnic, 8 km.-re Matlárháza, 16 km.-re Barlangliget, 12 km.-re Poprád-Felka, 19 km.-re Késmárk. Ótátrafüreddel közvetlen csatlakozásban van úgy, hogy az ótátrafüredi kis vendéglőtől az ujtátrafüredi nyaralókig (Szontagh-villa) csak 160 lépés.

Ujtátra a Szalóki csúcs déli oldalán ős fenyvesektől szegélyezett erdőtisztásokon fekszik, melyeket a műkertész avatott keze angol kertté alakított s melynek a Murvapatak számtalan vízeséseivel, havasi vegetációjával és számos pisztrángjaival folyton változó életet ad.

Maga a terület Nagy-Szalók község határában van, 1004 m. t. f. magasságban. A fürdőt Szontagh Miklós alapította 1875-ben s nyáron a magasabb társadalmi állású körök gyűlőhelye.

Éghajlata alhavasi, egyenletes, edző, üdítő és gyógyító. Sajátságai: a kisebb légnyomás, alacsonyabb hőmérsék, magas ozon-tartalom, ritka szél s a levegőnek csaknem ideális tisztasága. Évszakokra osztva, nyáron mérsékelten nedves és hűvös, télen pedig száraz és viszonylagosan meleg. Klimája tehát megnyugtató, erősítő és felüdítő.

Ujtátra délnek egészen szabad lejtőn fekszik, messze látó sikkal. A nap korán kél és későn nyugszik, a talajt tehát kellőleg áthevíti, a ködök a nyílt lejtőn hamar elvonulnak, glecserek sehol sem találhatók s e szerint e gyógyhely a jeges jégáramlatok káros befolyástól teljesen ment marad. Helyi éghajlata nincsen és az Európában uralkodó meteorológiai viszonyok Ujtátrafüredre is kihatnak, azaz, ha az országban állandó, derült meleg idő van, akkor a Táttrán is verőfényes napokat élveznek s ha ott ned-

ves idő jár, úgy itt is esik. A különbség főképp abban áll, hogy a hőmérsék Ujtátrafüreden nyáron s csöndes napokon 3—5 fokkal alacsonyabb, mint a fővárosban. Ellenben ha Budapesten szeles, hűvös idő jár, ilyenkor a tátrai fenyvesek védett övében határozottan melegebb.

Ujtátrafüreden ez időben 38 épület áll, mely közül 12 magánnyaraló, a többi az intézethez tartozik. A lakóépületek közül 4 nagyobb, szállodaszerű, a többi villastílusban épült ház, összesen 342 helyiséggel, melyek közül 215 vendégszoba, összesen 340 ágygyal. A régi és új szanatórium s Budapest nevű szálloda a fürdőházzal, éttermekkel s kávéházzal fedett folyosók által van összekötve. A szobák izléses berendezéssel, jó kályhakkal, kettős ablakkal, szőnyegekkel s kivétel nélkül ruganyos betéttel s lószőr-matráccal vannak ellátva. A lakóházakban szobatávirda és szagtalan angol klozetek vannak, bő vízöblítéssel.

A fürdőtársaság gyűlhelye jó időben a sétatér, az azon berendezett tennis-ground, a kuglizó, a zenepavillon környéke s a Klotild-úttal párhuzamosan menő sétaút. Rossz időben a társaság a kávéház és vendéglő nagy tornácán találkozik s itt a gyógycsarnokba vezető, lejtős, fedett verandán végzi sétáját.

A központi épület Ujtátrafüreden az Európa, háromemeletes vendégház, 60 helyiséggel. Itt van az iroda, posta, távirda, távbeszélő, a társalgóterem, itt van a fürdőorvos fogadóhelyisége s a laboratórium. Az Európa szobái a legkeresettebbek közé tartoznak.

Az új szanatórium Müller Antal tervei szerint épült. kétemeletes tömör ház, négy toronnyal. Valóságos gyógyintézet, mely a higiénikus irányelvek szigorú megtartása mellett épült. Központi légfűtés és evvel kapcsolatosan központi ventiláció az épület folyosóinak és lépcsőházának egyforma fűthetését és szellőztethetését eszközlik oly formán, hogy minden szobában a levegő naponként ötvenszer felújítható. A főépületnek fent leírt sorakozása és összekapcsolása lehetővé teszi, hogy az új szanatórium lakói zárt folyosókon át mehetnek a régi szanatóriumba, az ét-

termekbe, kávéházba, a fürdőházba s a fedett sétacsarnokon át a Budapest nevű szállóba. Ez az épület van berendezve téli tartózkodásra.

Az új vendéglő 1895-ben épült s minden igényeket iparkodik kielégíteni. Két nagy étterem, tág tornácok s az esplanád 1000 vendéget képes befogadni. A tornácok egy része esős időben sétacsarnokul használtatik.

Az éttermeket és a kávéházat az igazgatóság bírja házi kezelésben s kitűnő konyhát és pincét tart fenn. Átalában azt a színvonalat iparkodik fenntartani, melyet a jobb fővárosi szállodai vendéglőkben találunk.

Ujtátra ereje elsősorban a hely éghajlati előnyeiben rejlik. A betegre, az üdülést, erősödés és pihenést keresőre egyaránt fontos, hogy ismerje az éghajlatot, hogy számokban kifejezett évi átlagokból vonja le a következtetéseket, az összehasonlítást az egyes hónapokban a M. Táttra, a nagy magyar Alföld és esetleg más hegyvidék klimája közt.

Ujtátra az egyetlen meteorológiai megfigyelő állomás a Tátrában, ama kevés klimatikus gyógyhelyeknek egyike, amelyekben meteorológiával oly értelemben foglalkoztak, melyben az a hely éghajlata megbízható következtetéseket vonni enged.

Huszonkét évi rendszeres meteorológiai megfigyelések alapján a számokkal kimutatható klimatikus gyógyhelyek sorába lépett. Az egyetlen ily klimatikus hely a Tátrában.

Gyógytenyészői közt kiváló helyet foglal el a *hidegríz-gyógyintézet*, mely a fürdőtechnika mindenemű eszközeivel van ellátva. Férfiak és nők részére külön-külön osztályok állnak rendelkezésre.

Több kristálytisza, hegyi forrás látja el a fürdőt vízzel.

A fürdőház földszintén van az új váróterem, pénztár, ásványvíz-készlet, savó stb., továbbá moór- és porcellánfürdők, az emeleten a két vízgyógyintézet, törpefenyő- és sós fürdők és az inhalatórium. Mindezek 1896-ban alapjában rekonstruáltattak, részben

újából építtettek. Újabb időben célszerű fekvő-csarnokok is állíttattak fel. Az egész telep villamosan van világítva.

Tüdőbetegek gyógykezelése Ujtátrán évekkel ezelőtt egy külön e célra épült szanatóriumban történt. Az intézet számos súlyos tüdőbetegnek adott menedéket s ezek közül sokaknak visszaadta az életet. Morális eredményekben ez az időszak volt a leggazdagabb. S erre mindenkoron büszkén tekintenek vissza a szanatórium intézői.

De a Koch-féle bacillus fölfedezése óta az emberek tartózkodóbbak lettek tüdővész betegek iránt s nem szívesen érintkeznek fürdőhelyen tuberkulotikus vendégekkel. Ez indította arra Ujtátrafüred tulajdonosát, hogy az előhaladott tüdővészések fölvételét a szanatóriumba megtagadja.

Még mindig fenmarad a légzőszervek megbetegedéseinek nagy csoportja, melyben szenvedők Ujtátrán gyógyulást remélhetnek s számosan fényes sikert érnek el. Ide tartoznak a hurutos megbetegedések, a hörg- és gégehurutok, a fajlagos csúcshurutok, a vérköpés, a mellhártya-izzadmányok és rosszul visszafejlődött tüdőlobok, az öröklött tüdővésztes hajlam, a görvélykórnak sokalaku jelenségei. Magától értetődik, hogy a legtöbb ily betegnek 4—5 hónapot kell Ujtátrán tölteni s ha öröklött hajlam leküzdéséről van szó, az intézetet több éven át fölkeresni, esetleg a telet is a hegyekben tölteni. A téli gyógy mód 1899. év óta ismét életbe lett léptetve és világhírű gyógyintézetté nőtte ki magát.

Az előadottakon kívül Ujtátrán még alkalmazva lesz: szanatóriumi kezelés, levegő- és hizlaló-kúra, villamos gyógy mód. tejkúra, gyógytorna, masszálás, pneumatikus kezelés sürített és ritkított levegővel, a respirationalis therapia segédeszközei gége- és torokbajoknál s különféle ásványvizek, melyeknek módszerű használatára az ujtátrafüredi éghajlat nagyon alkalmas.

Az orvosi teendőket a fürdőtelepen és a szanatóriumban Fái Miklós dr. fürdőorvos végzi. Az intézet jól felszerelt laboratóriummal van ellátva, melyben górcsöv: és vegyi vizsgálatok, köpetkémlelések és vizeletanalízisek végeztenek. Van házi gyógyszer-tára is, melyet a szezon derekán a rendes gyógyszer-tár Tátrafüreden vált fel.

Ujtátrafüred elsősorban az idegrendszer bajai ellen bír kitűnő hatással. Ilyen: a neurasthenia, hysteria, fejfájás, hátgerinc-izgatottság, álmatlanság s egyéb ideges állapotok Basedóvkor ellen valóságos specificum hírében áll. A vérszegénység, görvély s öröklött tüdővész hajlam serdülő fiataloknál Ujtátrának leghalásabb indikációi közé tartozik. Sápadt, satnya gyermekek rossz csontképződéssel és hiányos táplálkozással, épp úgy, mint más oknál fogva fejlődésben visszamaradt gyermekek, Ujtátrán igen gyorsan összeszedik magukat.

Szépen gyógyulnak azok a tüdőhurutok is, melyek influenza után szoktak visszamaradni. Továbbá szívbántalmak, ha még erős, vagy aránylag fiatal egyénéknél mutatkoznak, gyomor-, bél- és májbajok, általános gyengeség, idült méhlob, mely a szülés után megzavart visszafejlődésből ered, váltóláz, lépdaganatok és elhízás. A ki nagy munka után pihenni, üdülni, edződni és erősödni vágyik, az jobb választást alig tehet Ujtátrafürednél.

A fürdővendégek szórakoztatására szolgál jól szervezett zenekar, három tekepálya, croquett, két lawn-tennisz-ground, zongora s más. A gyógyterembendúsan felszerelt könyvtár, magyar, német és francia folyóiratok állnak a vendégek rendelkezésére. Tombola, hangverseny, tánc minden héten. A csinos protestáns templomban minden vasárnap istentisztelet tartatik.

Mint túristák megszállóhelye Ujtátrafüred a tátrai kirándulások központján fekszik, honnan kocsin, lóháton vagy gyalog a látogatottabb pontok könnyen elérhetők. Elsőrendű kalauzok, hátszlovak és kocsik mindig kéznél vannak s a túristák hasznos útbaigazítást kapnak. Sportkedvelőket a vadásztársulat időről-időre vadászatra szokta hívni. A kiterjedt vadasterületen van vadsertés, őz, zerge, süketfajd, nyírfajd, császármadár, sas, pisztráng s m.

Lakásárak: A szobák áta idény szerint változik. A főidény (július—augusztus) igen csinos szoba egy személy részére naponként 4—9 koronaért; a tavaszi, őszi és téli idényben 3—6 koronaért kapható. Második személy 1 korona 20 fillér. Túrista-szobák ára 1 korona 60 fillértől 2 korona 40 fillérig. Gyógy- és zenedíj már a lakás árában beszámítva. Étkezés: A vendéglő és kávéház házi kezelésben van. Van nagy és kis étterem, tágas,

fedett és részben üvegezett veranda, terraszok. A szanatóriumi betegek külön étteremben orvosi előírás szerint készült ételeket kapnak. A konyha kitünő, izletes és változatos. Az árak olyanok, mint bármely előkelő fővárosi vendéglőben, sőt még valamivel olcsóbbak. Van table d'hotes és á la carte. A penzió árak a következők: I. oszt. penzió a főidényben, 50 korona egy hétre, az év többi részében, 42 korona. Áll a következőkből: Reggeli: tea vagy kávé vagy kakao, vaj és tojással és süteménnyel. Tízórai: vaj, tojás, tej választás szerint. Ebéd: leves, kétféle hús, tészta, gyümölcs, sajt. Uzsonna: kávé vagy tea vagy kakao süteménnyel. Vacsora: válogatott hús, tészta vagy sajt. II. oszt. penzió a főidényben 36 korona. Áll a következőkből: Reggeli: kávé vagy tea vagy kakao. Ebéd: leves, sült, tészta. Uzsonna: kávé. Vacsora: sült és sajt. Hízókúra (Mastkur) betegek részére a főidényben 50 korona, az év többi részében 42 korona. Meleg fürdő a főidényben 1 korona 20 fillér, fenyőfürdő 1 korona 60 fillér, nedves ledörzsölés 60 fillér. Az elő- és utóidényben 25 százalékkal olcsóbbak. Orvosok és családjaik nagy kedvezményben részesülnek.

Tátrafüred (Ó-Tátrafüred).

Vasúti állomása Poprád-Felka, hol mindenkor kényelmes kocsik állanak rendelkezésre, melyeken 7 korona viteldíjért 1 $\frac{1}{4}$ óra alatt a fürdőbe lehet érni.

A tátra-lomnici vasúti állomás 6 kilométer távolban van. 1904. év óta Poprád-Felka állomásról villamosvasút közlekedik Tátrafüredre; menetjegy ára egy korona.

Tátrafüreden posta- és távídahivatal és távbeszélő-állomás van, mely utóbbi a poprád-felkai vasúti állomással, a Poprád városi posta- és távírdahivatallal, Alsó- és Ujtátrafüreddel és Virágvölgygyel van összekötve.

Tátrafüred Ujtátrafüreddel jóformán össze van építve s az ótátrafüredi kis vendéglőtől az ujtátrafüredi nyaralókig csak 160 lépés.

Tátrafüred régebben Schmöks-nek s később Schmek-s-nek neveztetett s még a múlt század vége felé szűz természetiességekben nyugvó erdővaden volt. Csak 1797-ben lett *Csáky István* gróf a forrás gyönyörű környékére figyelmes s három kis lakóházat s

kápolnát építtetett ide s a nyár egy részét rendszerint itt töltötte.

Tátrafüred s környéke később *Csáky Károly* gróf birtokába ment át s 1833-ban *Reiner János György* vette bérbe. Neki és fáradhatatlan nejének köszönhető, hogy e kies hely fokanként emelkedve, végre tágabb körben, sőt az ország határán túl is ismertté lett.

A tulajdonképpeni fürdőterület *Mühlenbach* község tulajdona. De ezt a területet még 1843-ban *Reiner Györgynek* zálogosította el, aki, azt 1869-ben *Schwartz Károly* bécsi kereskedőre ruházta át. Ez a szerződést 1873-ban a borsod-miskolci gőzmalomnak adta át. 1880 óta a szepesi hitelbank és k. takarékpénztár birtokában van.

Mióta a vasúthálózat a Magas Táttra közvetlen közelébe hatolt, az egykoron csendes fürdőből európai színezetű gyógyhely lett, melyben nemcsak az ország fővárosából s az Alföldről, hanem a külföld legtávolabb részeiből is megfordulnak vendégek. S e rohamos fejlődés kiindulási pontját képezte számos új fürdőtelep és nyaralóhely létesítésének, melyek mintegy gyöngysor emelkednek ki a Táttra sötét fenyveseiből. Hosszu évtizedeken át Tátrafüred volt az egyetlen gyógyhely a Tátrában. Jelenleg körülötte az ujonann alakult telepeknek egész sora emelkedik. Dacára annak, Tátrafüred megtartotta vezető rangját s most is a legnagyobb, leglátogatottabb s legdivatosabb fürdőhelye az egész Tátrának. Újabb időben *Ótátrafüred*-nek is nevezik, megkülönböztetésül a többi Tátrafüredektől.

Ótátrafüred 1014 m. t. f. magasságban fekszik, a Szalóki csúcs déli lejtőjén, mértföldekre terjedő fenyveserdő közepén.

Éghajlata alhavasi. Levegője tiszta, ment minden portól, füsttől és szennytől s a magas fekvésnek megfelelőleg ritkított. Hőmérséke kisebb, mint a magyar Alföldé s évi középben $5\cdot5^{\circ}$ tesz ki. Esőmennyisége nem éri el az Alpok gyógyhelyein észlelt mennyiséget, mert a Táttra nem esik többé a nedvességgel terhelt Golfáramlat befolyása alá.

A tavasz határozott jellegű s a fenyvesek balzsamos illata és a növényzet erőteljes, buja fejlődése által nagyon kellemessé tétetik. A nyár mérsékelten meleg, inkább hűvös, az ősztartósan derült szokott lenni; utógyógyimódnak és vadászatra igen alkalmas.

Otátrafüreden ez időben 24 lakóház van, mely közül 20 a hitelbanké, 4 pedig magántulajdonu nyaraló. A társulat igazgatása alatt van 400 lakószoba, közel 550 fekhelyyel.

Az igazgatósági iroda a Scepusia nevű épületben van elhelyezve. Itt rendelendők a bérkocsik, hátsólovak és hegyi vezetők s szerzendő a szükséges tájékozás a kirándulások és a fürdő helyi viszonyai felől. Az Adria-épületben van Maurer Adolf árubazárja.

Az egyszerű, de kényelmes turistaszobáktól kezdve a legelegánsabb lakosztályokig modern kényelemmel elégítik ki a közönség minden kívánságát és ízlését. Általános, nagy előszeretettel örvend a nagyobb Scepusia-villa kényelmes verandákkal, az 1900-ban épült Csáky-ház elegáns lakosztályaival, magas nivón áll minden tekintetben. Nagyszerű az 1904. év tavaszán megnyílt Nagy-szálló 115 szobával, impozáns építészeti alkotás, mely úgy belsőleg, mint külsejében egyenlő, harmonikus fényűzést és kényelmet nyújt. Uralkodó magaslaton, széles félkörű frontjával délre nézve, egy díszes park közepén, minden helyisége kényelmes lakályosságot s elragadó kilátást nyújt. A főbejáraton át jutunk a hatalmas társalgó-szalomba, jobbra-balra díszes társalgótermek, zene- és olvasótermek nyílnak. A lakószobák nagy változatossággal vannak berendezve. Vannak hálószobák két szakasszal, melyek egy elmés berendezéssel pillanat alatt elegáns szalonná varázsolhatók át. Van egy bizonyos számú lakosztály előszoba, fürdőszoba, toalett és külön bejárással. A sok erkély, loggia, különösen emelik a díszes helyiségek kellemét. A nagy szálló külön éttermekkel s konyhával bír és minden emeleten fürdőszobákkal, villamos világítás és központi fűtéssel van ellátva. A szállodában, mely egész éven át nyitva marad, a penzió-rendszer hozatott be. Ezáltal az

elegáns világnak egy oly otthona lett megteremtve, milyen külföldön is kevés létezik. Úgy a Nagy-szálló, mint a Csáky-ház s az új fürdőház Höpfner Guidó, budapesti műépítész alkotása.

A többi szálloda is kényelmesen van berendezve, valamennyi villamos-szobajelzővel, klozet-rendszerrel ellátva.

Az egész fürdőtelep kitűnő vízvezetékekkel van ellátva.

A fürdő északnyugoti részén van a r. katolikus templom, melyet Császka György volt szepesi püspök építtetett. A templom norvég stílusban épült s szép arányokat mutat. A templomtól feljebb van Klotild főhercegnő nyaralója négy holdas bekerített park közepén. Mindkét épületet ajánljuk a megsejmlésre.

A főhercegi villa alatt van Odescalchi Géza herceg nyaralója, mely azonban már az új-tátrafüredi magán-villákhoz sorakozik.

Gyógyeszközökül Ótátrafüreden a következők vannak berendezve: hidegvízgyógymód, külön férfiak és nők részére, forrásgyógykezelés, melyhez a Castor-, Pollux-, Hygiea- és Csáky-források vize használtatik. Az utóbbi tiszta szénsavas víz, míg az első három kettédszénsavas vasat is tartalmaz, úgy hogy az előbbieket a tiszta savanyúvizek, utóbbikat a gyenge acélforrások közé számíthatjuk.

Ásványos, törpefenyő- és szénsavas fürdők.

Tej-gyógymód, Oertl-kúra, testgyakorlat, massage

A legnagyobb kényelemmel s ízléses fényüzéssel van az 1903-ban megnyílt új fürdőház berendezve. Már a bejáratnál kellemesen lep meg a tágas, világos folyosó, mely kiválóan alkalmas rossz időben a fürdő utáni sétára is. Az épület két szárnyában sorakoznak egymás mellé a fürdőszobák, melyek luxus fürdőkre, külön öltözködő helyiséggel és üvegcáddal, valamint I. osztályu fürdőkre angol fayence-kádakkal van beszerelve. A fürdőkben meleg és hideg, fenyő- és szénsavas fürdők adatnak és mindegyik szabályozható hideg és meleg zuhanyokkal van ellátva. Az épület középső részében van a vízgyógyintézet férfiak és

nők részére külön osztálylyal és a modern hydrotherapiának megfelelőleg fényesen van berendezve, fél- és egész fürdők, ülőfürdők, gőzszekrény, zuhanyokkal felső és alsó, valamint nagyobb és kisebb nyomással, massage és pakkoló ágyakkal, inhalatóriummal. Mindenütt központi fűtés szabályozható ventilációval.

Ezeka gyógyhatányok külön és együttesen használva, jó eredményt mutatnak fel a következő bántalmaknál:

Általános ideggyengeségnél, méhszenvnél, gerincagyi izgatottságnál, Basedow-kóránál, hypochondriánál és hűdéseknél, a légzőszervek bántalmainál, mint hörgőhurutoknál kezdődő csúcshurutoknál, tüdővész hajlamnál, mellhártya-izzadmányoknál, tüdőlégdagnál, kezdődő szívbajoknál, idült gyomor- és bélhurutnál, alhasi pangásoknál, ideges dyspepsiánál, úgyszintén máj- és lép-bántalmaknál, sápkóránál és vérszegénységnél, bujakóránál, görvélynél, angolkóránál, váltóláz és köszvényénél. Jó hatás éretik el még a méhbántalmak több nemeinél, mint idült méhlobnál, méhhurutnál, medence kötőszöveti izzadmányoknál, szülés utáni tökéletlen méhviisszafejlődésnél, a bőr általános gyengeségénél, lassu felüdüléseknél hosszú betegségek után.

A tátrafüredi gyógytényezők számos kiváló fürdő után, mint Karlsbad, Marienbad, Ems után utógyógymóddal igen jó eredménynyel használhatók.

Mint fürdőorvos a nyári évad alatt Jármay László dr. működik. Dvones Arthur gyógyszerára a Hygiea-épületben egész nyáron át nyitva van.

Azoknak, kik a Tátrát tudományos búvárlatok, fűvészeti vagy tájismereti célból látogatják, vagy ha nagyobb társaságok, egyesületek és iskolai növendékek tesznek kirándulást, az ótátrafüredi igazgatóság különös kedvezményeket nyújt, épp úgy, mint azt az alsó- és új tátrafüredi teszi.

Multságokra és kedélyes szórakozásokra Ótátrafüred bő alkalmat nyújt. Vannak szép, kiterjedt sétányai, társalgóterem zongorával, kávéház tekeasztallal és számos hirlappal, magyar és német könyvtár, kitűnő zenekar s más egyéb. Időről-időre tánevigalmak tartatnak, hangversenyek, tombolák, kirándulások rendez-

tetnek a közeli völgyekbe, a távolabb eső tavakhoz és hegycsúcsokra. A sétatér a telep felső részén két párhuzamos verőfényes platón fekszik s mindhárom fürdő vendégeinek állandó gyűlhelye. Fedett sétahelyül a kávéháznak fedett, nagy verandája szolgál, melyből nyílik a csinos gyógyterem.

A telepnek gondosan fentartott, kiterjedt erdei sétányai vannak, van ezenkívül férfi és női tekepálya, három mintaszerű tennis-groundja, egy nagy bicikli-ground. Fénykép-műterem, cipész- és szabóüzlet, virágcsarnok, fodrászterem stb.

Allandóan a legjobb népzenekar van szerződötve.

Az egész telep, a nagyobb lakóházak, étterem, kávéház és a sétatér villámosan világíttatnak. 1904. telén lépett életbe a téli szezon és pedig a Nagy Szállodában: mindenképpen fényesen vált be és nemcsak betegek nyertek itt gyógyulást és üdülést, hanem a téli sportkedvelőinek egész serege talált itt szórakozást a koresolyapályán és szánútakon. A tarpataki kocsit, a széplaki, lomnici és poprádi kocsit állandóan hókével lesznek havazás után járhatóvá téve. A sétaútak hengereztetnek.

Árak: A jobb szobák ára a főidényben 4—8 korona közt változik, az elő- és utóidényben felével olcsóbb. Túristaszoba 2 korona.

Szolgálat- és zenedíj nem számíttatik, orvosok és családtagjaik a fürdőket díjtalanul használhatják s a lakás áraiban is kedvezményben részesülnek. Hosszabb tartózkodásnál (4 héten túl) a lakás áránál kedvezmények adatnak. A fürdők árai: I. osztályu melegfürdő 2 korona, 10 fürdő 16 korona, egy luxus-fürdő 4 K., 10 fürdő 30 K., egy fenyőfürdő 2 K. 50 fillér és 5 korona; egy szén-savas fürdő 3 K. 50 fillér; egy vizgyógymódra szolgáló jegy ára 1 K. 60 fillér; egy meleg turista-fürdő 1 K.

A vendéglőt, valamint a kávéházat évek óta Matejka Vince bérli.

A nagy étteremben kizárólag étlap és couvert szerint étkeznek s az árak körülbelül olyanok, mint a fővárosi szállodai vendéglők árai. Elő- és utóidényben 6 koronaért személyenkint naponta teljes ellátás és lakás

nyújtatik. A nagyterem alatt van a sörház, nagyobb-részt kalauzok és kisebb igényű vendégek által látogatva. Egy másik ily sörház van a bérkocsiállomás mellett a köznép részére. Turisták az élelmicikket rendszerint itt szerzik be.

Alsótátrafüred.

Vasuti állomása Poprád-Felka, a hol mindenkor kényelmes kocsik állnak rendelkezésre, melyeken 7 korona viteldíjért egy óra alatt a fürdőbe lehet érni.

Alsótátrafüreden posta- és távirdahivatal és távbeszélő-állomás van, mely utóbbi az egész megyei hálózattal össze van kötve.

Alsótátrafüredről Ó- és Újtátrafüred kocsin 20 perc alatt, gyalog 30 perc alatt érhető el.

Alig félórai séta távolságra Ó- és Újtátrafüredtől, ezektől keleti irányban, 120 méterrel lejjebb, fekszik szép fenyőerdő közepén, Alsótátrafüred. Tengerszín feletti magassága 890 méter s az úgynevezett „dara-főző” körül épült, Alsó-Erdőfalu község területén. A poprád-tátrafüredi országúttal két jól gondozott szárnyút kapcsolja össze.

Alsótátrafüred megalapítását Bohus József kezdeményezte 1881-ben, de még ugyanazon évben a Késmárki bank részvénytársulat vette át s az felismerve a hely jövőjét, a mai gyógyfürdőt építtette oda.

Alsótátrafüreden a havasi levegőnek szerencsés összetalálkozását látjuk a kiterjedt moórtelepekkel, melyek a fürdőhelynek értékét tetemesen növelik és javallatainak körét tágítják.

Alsótátrafüreden 12 épületben 240 szoba áll a vendégek rendelkezésére. Majd minden szoba cserépkályhával és kettős ablakkal van ellátva, a klozetek a vízvezetékkel összekapcsolva. Számos fedett erkélyei kedvezően vannak alkalmazva és pompás kilátást nyújtanak. A folyosók szélesek, világosak és léghuzam ellen szélfogókkal védettek.

Alsótátrafüreden a főbb épületek a következők:

Zerge, Sas, Siketfajd, Ózike. Gerlice, Fecske és Mókus, utóbbi épületben van elhelyezve az igazgató-

sági iroda, posta, távirda és távbeszélő s az olvasó és társalgó helyiségek.

Az étterem s előtte lévő tág tornác, valamint a kávézó terem, melyben billiárd áll, a vendégek kulináris igényeit kitűnően látja el. Az ételek és italok kifogástalan jók.

A fürdőház 18 helyiséggel bír és fedett ivócsarnokkal van ellátva. A fürdőház építésénél az újabbkori fürdőtechnika vívmányai lettek felhasználva. Van benne, 14 fürdőszoba; ebből 8 be van rendezve lápfürdőnek, mely női bajoknál fölülmulja Franzensbad hatását. 2 törpefenyőfürdőnek és 4 meleg szénsavas fürdőnek. Minden fürdőszobában van a kád fölött tetszés szerint mérsékelhető zuhany, továbbá mindenütt kályha, fehér-ruhamelegítő és pamlag. Az alsótátrafüredi fürdőház eddig az egyetlen moórfürdő az országban ily felszereléssel. Ezenkívül van a fürdőházban egy hidegvízosztály nagy medencével férfiak számára, felső, alsó és oldalzuhanyokkal s egy teljesen felszerelt hidegvízosztály nők részére, úgyszintén egy inhalatórium.

Alsótátrafürednek tartozéka a Tátrakilátáshoz címzett vendéglő is, nagy nyitott terrászszal. A Tátrakilátás mind a három Tátrafüred vendégeinek kedvelt találkozási helye. Van itt cukrászat, kávéház, vendéglő és 5 kiadó szoba. Innen egészen a lublóí váríig terjedő szép kilátás nyílik.

A „darafőző“ nevű forrás tetejébe gloriett épült s a séta-csarnokkal kapcsolatba hozatott. A forrás Utschig-féle emelőgéppel lett ellátva, mely üveg-gömbbe húzza föl a vizet, mi által szénsavtartalmából semmit sem veszít.

Gyógyjavallatok: Mérsékelt meleg lápfürdők mindazon esetekben beválnak, midőn kiméletet igénylő szervezetekben az anyagcserét szelíden serkenteni s ez által a táplálkozást s vérképződést javítani akarjuk, tehát sápkórnál vagy más okból származó vérszegényes állapottól, különösen nőknél. Női bántalmakra szintén kedvező hatással vannak a lápfürdők.

A nyákhártyákkal közvetlen érintkezésbe hozva, a lápföldben jelenlevő vas-sók, a timföld és a savak össze-

húzólag hatnak, csökkentik az elválasztást, edzik a szöveteiket. Innen magyarázható az, a gyógyító befolyás, melyet lápfürdők méhhurutnál, idült méhlobnál, elhajlásoknál, a méhtartó szalagok lazultságánál nemcsak a szövödményes vérszegénységre, hanem magára a helyi bántalomra is gyakorolnak.

Magasabb hőfoku lápfürdőket oly kórállapotoknál alkalmazunk, midőn izzadmányok felszivódását akarjuk megindítani, legyenek azok a medencében az ízületekben, az izmokban, az idegekben, vagy a testnek bármely más részén.

Alsótátrafüred gyógytényezőiben tehát a legkülönbébb természetű kóresetek feltalálhatják a gyógyulásra vagy javulásra szükséges föltételeket. Mint havasi gyógyhely, tiszta levegőjénél és védett fekvésénél fogva ajánlható a légzőutak idült hurutja ellen. Ily betegek rendszeres hidegvíz-gyógymódban is részesülhetnek s tej-, savó- vagy ásványvízivást folytathatnak. Mint vaslápfürdőnek 890 m. magasságban, dús fenyvesek között páratlan hatást kell tulajdonítanunk mindennemű vérszegénységgel szövődött, vagy e nélkül fennálló női betegségekben. Kedvező hatást várhatunk továbbá idült gyomor- és bélhurutnál, csúzos és köszvényes izzadmányoknál, a gerincagynak izgatottságai, vagy hűdési tünetekben nyilvánuló betegségeinél.

Alsótátrafüredről számos erdei sétaút vezet szerte-szét a fenyvesbe. Egyik északnak visz a Tátra-kilátás felé és meglehetősen meredek. Feleúton elágazik Ótátrafüred felé. Egy másik út a Mária Terézia-úttal köti össze a fürdőt és ez kocsiközlekedésre is használható. Ugyanezen irányban megy a régi turistaút is. Azonkívül Ó- és Ujtátrafüredre az országút tulsó oldalán is vezetnek regényes és árnyas szép erdei sétautak.

A vendégek szórakozására szolgálnak: cigányzene, vadászat, horgászat, tekeasztal, zongora, könyvtár s szebbnél szebb kirándulások. Ezek épp oly könnyen tehetők meg Alsótátrafüredről, mint a többi, a turistaút mentén fekvő telepekről. Bérkocsik, hátsólovak, hegyi kalauzok itt mindenkor kéznél vannak s az igazgató szíves előzékenységéből jó tanácscsal és útbaigazítással láttatnak el a vendégek.

Alsótátrafüred alatt, evvel jó kocsióttal összekötve, szép magánvilla-kolónia alakult, köztük Karácsonyi Jenő gróf, Zichy Géza gróf. Széchenyi Aladár gróf, Hausmann Alajos gyönyörű villái stb.

A szobaárak Alsótátrafüreden megközelítőleg olyanok, mint Ó- és Ujtátrafüreden. Főszезonban 20—60 korona hetenként minden mellékdíjjal együtt, elő- és utószezonban 30—40%-kal olcsóbb. Nagyobb lakások, úgyszintén egész szezonra szóló lakások külön elszámolás szerint adatnak ki.

Egy moórfürdő ára 3 korona 60 fillér, fenyőfürdő 1 korona 40 fillér, ásványvízfürdő 1 korona, bepakolás és gőzszekevény 2 korona, félfürdő vagy ledörzsölés 1 korona.

Alsótátrafüred fürdőigazgatója Horti Valér, fürdőorvosa dr. csügedi Papp Samu.

Sétakirándulások Alsó-, Ó- és Ujtátrafüred környékén.

A források. Az ótátrafüredi sétatérrel kiindulva, jól gondozott sétaút vezet, mely nemsokára átszeli a tarpataki kocsitutat, innen mintegy 200 lépésnyire északra van a Kőomlás, egy nagy gránittömb, melyre a Magyar Kárpátgyesület a következő föliratot vésette: Felhőszakadás által lesodortatott 1813. Magyar Kárpátgyesület. 1874.

Innen a sétaúton, melynek baloldalán a Melanie-rét fekszik, félóra alatt az úgynevezett Ötforráshoz érünk. Ezek közül a Reiner-forrás, a Leutsch-forrás és Vámbéry-forrás köemlékkel van jelölve s fölirattal ellátva. Közvetlenül mellettük számos forrás bugyog a földből. Egy emelkedett helyen van a Reiner-emlék, Reiner György egykori tátrafüredi bérlő emlékére a fürdővendégek adakozásából emelve.

A Szilágyi Dezső-út. Pár lépéssel a Reiner-forráson innen, veszi kezdetét egy új sétaút, mely Weisz Miksa dr. buzgólkodása folytán készült. Ez a tátrai sétautak gyöngye s Tátrafüred egykori törzsvendégének, Szilágyi Dezső tiszteletére, az ő nevét viseli. Az út kanyargásokkal még 200 méterrel

magasabbra vezet az ú. n. Málnás-rétre, hol a Hilgermann Laura énekesnő tiszteletére emelt Laura-pavillon áll gyönyörű kilátással, innen pedig, mindig a legszebb kilátást nyújtva, havasi réteken, részben pedig a legsűrűbb fenyves őserdőn hatol át s némi lejtővel egyenesen a tarpataki Tarajkára visz. Az egész út hossza Tátrafüredről a Tarajkáig ötnegyed óra. A Hilgermann-empléktől tovább egy új út épül, mely szerpentinekben a Szalóki gerincig fog vezetni. Nagyobb része egész 1800 méter magasságig már kész, s egyike a legszebb sétautaknak az egész Tátrában, különösen az a pont, hol az út eléri először a gerincet, a Zerge-szálloda felett magasan a tarpataki völgy felett a legszebb kilátási pont az egész Tátrában. E ponton szintén egy pavillon fog épülni. Ez az út szintén Weisz Miksa dr. úr alkotása.

Tátra-kilátás. Régebben „szép kilátás“-nak nevezték s Alsó-Tátrafüred területéhez tartozik. Ujtátrától 20, Ótátrafüredtől 15 percnyi távolságra esik. Legkényelmesebben érünk oda a Pollux és Castor melletti kanyargó-úton, vagy a Hygiea melletti sétaúton.

Ujtátrafüredi vízesés. Ujtátrafüredről nyugoti irányban, az éttermek mellett elhaladva, jól gondozott sétaúton, melynek baloldalán a *János-forrást* találjuk, 8 percnyi távolságban a fürdőtől az ujtátrafüredi vízesésre bukkanunk. (Merengő.)

A patak közvetlen partjain kigyózik „Pál fordulója“, mely Luczenbacher Pál tiszteletére lett elnevezve.

Az ujtátrafüredi körséta a gyógyvendégek legkedveltebb sétája. Mintegy 3 kilométernyi területben vezet az Európától és prot. templomtól déli irányban s tág körben jön ki a Merengőnél.

Vancsó-tó. Ujtátrafüredtől déli irányban, 10 percnyi távolságban a fürdőtől, csatlakozásban a körsétával s Alsótátrafüred felé vezető ösvénynyel.

Zsedényi-emplék. U- és Ujtátrafüred közt. közel a templomhoz áll. Zsedényi Ede tiszteletére lett emelve,

ki 40 éven át hű látogatója volt Tátrafürednek. Az emlék a vendégek közadakozásából épült. A mauzoleum közepén Zsedényinek Zala szobrász által faragott márványszobra áll, melylyel Klotild főhercegnő ajándékozta meg az emléket.

Kecskekő. A Szilágyi Dezső-úttól nem messze, a pavillontól balra térve, körülbelül 10 perc alatt érünk ide. Ez már a törpefenyő alsó határán van; nagyszerű regényes kilátást nyújt a Poprádvölgybe.

Haramia-kő. A Tátra-kilátáshoz vezető útnak felén északnak ágazik el egy erdei út, mely fehér-vörös jelekkel van jelölve s $3\frac{1}{4}$ óra alatt egy kimagasló bércre visz, melynek egyes sziklatömbjei úgy vannak egymásra tolva, hogy köztük egy barlangszerű rés marad. De haramiak itt sohasem laktak. A Haramiakő a Tarajka keleti lejtőjén van. Innen egy ösvény a Tarpataki szállodához vezet.

Toronyhegy. Mielőtt a haramiakőhöz érnénk, jobbra egy út ágazik el, mely pár perc alatt a Toronyhegyre vezet. Innen nyílik egyike a legszebb tátrai körképeknek. E ponton áll a Tivadar-emlék nevű ércpavillon.

Wagner-út. Pár lépéssel a toronyhegyi úton túl ismét egy út ágazik el s ez a Wagner bécsi udvari tanácsos költségén épült Wagner-út. Kis lejtővel levezet a Tarpatakhöz azon a ponton, hol a vízesések után a patak egész simán, szép apró szigeteket s árnyas ligeteket képezve csergedezik s mindig a patak partján a hosszú vízesés mellett éri el félóra múlva a tarpataki sétautat. A hosszú vízesés ezen útról látható legjobban. Azon ponttól, hol az út a patakhoz ér, a víz mellett lefelé haladva szintén vezet egy regényes út folyton a patak partján, mely félóra múlva a tátralomnici útra ér.

Károly-nyughely. A tátrafüredi gyógyszertár mellett szintén kiindul egy sétaút, mely tekervényes fordulatokban felvezet a Tátrafüred felett keleten fekvő dombra, menetközben szépen átlátjuk a két Füredet. Károly-nyughelynek nevezik a halom tetején fekvő kis havasi rétet; visszafelé a rétről egyene-

sen tovább haladva a Castor- és Pollux-forrásokhoz érünk le.

Máriássy-rét. Ótátrafüredtől déli irányban, a Petőfi-háznál elhaladva, tekervényes utakon sűrű erdőbe jutunk, mely a savanyúvíz-patak partján kigyózik jobbról balra. A jobb parton találjuk az Oltványi-forrást a Madonnával s közel hozzá egy fedett pihenőt. A patak medrében látjuk a Csudafát, ledült élő fenyőt, melynek oldalágaiból díszes koronák nőttek ki. Kissé lejjebb van a Xántus-forrás, kelletlen ízű vizével, evvel szemközt pedig a Máriássy-rét, mely régi időben a tátrafüredi vendégek lapdázó, karikázó s piknikező helye volt. Közel hozzá egy kis tisztáson áll a tátrafüredi kórház. A rétről lefelé egy út vezet Alsótátrafüredre.

Azonkívül Tátra-Lomnicra, Tátra-Széplakra úgyszintén a Tarpataki és Felkai völgybe is vezetnek utak, melyekre később a kirándulásoknál vissza fogunk térni.

Tátralomnic.

A poprádvölgyi vasutnagylomnici állomásától szárnyvonat visz Tátralomnicra. A főidényben direct kocsik járnak Budapest és Tátralomnic közt. Tátralomnictól Nagylomnic 8 km., Matlárháza 2 km., Barlangliget 9 km., Tátraháza 9 km., Javorina 27 km., Alsó-, Ó- és Ujtátrafüred 6 km., Csorbai tó 25 km.

Posta és távirda helyben, a szanatórium épületében.

Tátralomnic, a Mária-Terézia-úton, Tátrafüredtől 6 km. távolságra, a Maklár (Matlárok) nevű erdei réten fekszik, mely egyes fenyőcsoportok által van tarkázva, 849 m. t. f. magasságban. A területet a hozzátartozó, nagyobbbrészt letarolt erdőterülettel együtt a földművelési minisztérium oly célból vette meg, hogy azon mintaszerű erdőgazdaságot és nyaralótelepet létesítsen. E célból a fürdőtelepnek szánt területet, a rétet alagsövezettette, parkoztatta, befásítottatta, jó országutakkal s szerteszét menő sétautakkal látta el. Nagy áldozatok árán vízvezeték

létesített s minden intézkedést megtett arra nézve, hogy e helyen nagyszabású fürdő- és nyaralóhelyet alapítson.

A völgyalapályon kihasított telkeken legott megindult az építkezés. Elsők közt volt a szepesi hitelbank, mely nagy áldozatok árán két szállodát, kávéházat és vendéglőt építtetett oda, összesen 101 lakószobával. Az egyik épületben, a Bethlen-házban van elhelyezve az igazgatóság.

A magán-villegiatura is szemmel látható fejlődésnek indult s számos stilszerű nyaraló épült. Ilyen a Liptay Béla br., Orczy Agatha br., Pejacsevich K. gr., Königsegg J. gr., Magyar László, Cornidesz urnő, Radakovski tábornok, Fabinyi Ferenc kuriai bíró, Gerevics igazgató, Kopácsy-Karczag Juliska úrnő vilája stb.

A tátralomneci szanatórium palotaszerű épület, a fürdőtechnika legújabb eszközeivel ellátva. A vízgyógyintézet külön osztállyal bír férfiak és nők részére.

Vannak napfürdők is, azaz pamlagok a lapos háztetőn elhelyezve, melyeken a betegek sütkéreznek. Innen lejutnak a nagy vízmedencébe, mely 20—22 R. foku vízzel van megtöltve. Ennek közelében van a mechano-therapia részére berendezett terem.

Az épület első részén van a nagy váróterem, olvasóterem és 10 fürdőszoba.

A szanatóriumnak orvosa Hammersberg Árpád dr.

A tátralomneci szanatórium részére a javallatokat a vízgyógymód indikációi adják meg. Különös jó eredménnyel bír vérkeringési zavaroknál, sápkórnál, constitutió-nális bajoknál és idegbántalmaknál.

Tátralomnicról nagyszerű látvány nyílik a Lomnici csúcsra és az udvartartásához tartozó szomszéd mellécsúcsokra. Fenséges központját képezi az annak a hegyágnak, mely a Zöldtő-csúcson a főgerincről elválik, mind magasabb lesz s legyezőszerű kiszélesítést nyer, míg dél felé hirtelen leereszkedik és Tátralomnic felé tart.

Tátralomnic tartozékát képezi a lomnici verseny-tér, mely 7 km. távolságra fekszik a fürdőtől s Nagylomnic közvetlen közelében van. Itt vannak a versenyistállók is. Az európai versenyterek közt a tátralomnicit tartják legszebb fekvésűnek; nyár közepén ennek van legüdebb levegője.

Kisebb igényű turisták részére nem messze a teleptől áll a lomnici turistaház, vendéglővel és 12 szobával.

A vendégek szórakozására szolgál: galamblövészet, lawn-tennis, állandó zenekar, tánc, hangversenyek és tombola.

Kirándulások Tátralomnicról épp oly könnyen tehetőek, mint a turistaút mentén fekvő bármely más telep-ről. Fél napi kirándulás tehető a Tarpataki vízesésekhez. (6 km.) Ide igen szép, gondozott sétaút vezet, mely a második vízesés hídjánál éri el a Tarpatakot. Ha ez a kirándulást egynapivá akarjuk tenni, akkor azt kiterjesztjük egész az Öttőig. Fél nap alatt járható meg a Kőpataki tó, de a kirándulás kiterjeszthető egészen a Lomnici csúcsig, mely Tátralomnicról 5 óra alatt mászható meg. A Lomnici csúcs csoport jobboldalán van a Morgás, könnyen megmászható és hálás kilátású hegykúp a Késmárki csúcs jobboldalán. Ugyancsak jobboldalt van a Fehérvízüölgy, melyen fölfelé haladva, eljutunk a Zöldtóhoz, Fehértóhoz és a mellette lévő Kopakúpra és Kopahágóra, a Homlokosra, a két Mészárszékre, Bolondgerőre és Sirokára.

Rövidebb sétautak: a három tóhoz, 3 kilométer hosszú szép sétány, gyönyörű erdei kilátással, Matlárházára 2 km., a Tátrafüredekre 6 km.

Az árak Tátralomnicon ugyanolyanok, mint Alsó-, Ó- és Ujtátrafüreden. Szoba 3—6 korona, hydropathapénzió hetenként 32 korona.

Szolgálat, gyógy- és zenedíj nem számítatik.

A turistaház és Bethlen-ház közt van a vasúti állomás.

Tátra-Lomnic épp úgy, mint Csorbató, az állam által a Nemzetközi hálókocsitársaságnak lett bérbeadva. Az építkezések, melyekre a társaság magát kötelezte, itt már sokkal előhaladottabb stádiumban

vannak, mint Csorbatónál. A szanatórium felett levő hegyoldalon áll már befejezéséhez készen a nagy Tátra-Palace-hotel, ez még nagyobb lesz, mint a tátrafüredi Nagy-szálló s berendezése fényben s kényelemben párját ritkítja. Megnyílik 1905. év nyarán.

Ugy a Palace-hotel, mint egyáltalában egész Tátra-Lomnic villamos világítással van ellátva.

Matlárháza.

Tátralomnictól 2 km., Nagy-Lomnictól 9 km., Barlagligettől 7 km., Alsó-, Ó- és Ujtátrafüredtől 8 km., a a Csorba itótól 27 km.

Matlárháza a Mária Terézia-út mentén, a tátrafüred-barlangligeti vonal kellő közepén fekszik, ott, hol a bővizű Kőpatak a turistautat metszi. A telep egy terjedelmes és fenyőerdőktől körülvett hegyi rétnek északkeleti szögletét foglalja el. Fekvése alhavasí. Levegője és ivóvize kitünő. Magassága 900 m. t. f.

Matlárházán 4 épületben összesen 74 szoba áll a vendégek rendelkezésére. Ezek a régibb szállóban egyszerűbbek és olcsóbbak, a legújabban épült Tátra nevű épületben nagyobb kényelemmel vannak berendezve, kályhakkal, szobátávirddával és angol klozettekkel ellátva. A fürdőházban meleg tisztasági, törpe-fenyő-fürdők és zuhanyok adatnak.

Kocsik és hátraslovak egy nappal előbb rendelődök.

A Tátra keleti részeinek megtekintésére Matlárháza épp oly kedvező kirándulási pont, mint Tátralomnic. Gyakori kirándulások tétetnek innen a Fehérvíz völgybe, a Kőpataki és a Zöldtóhoz, a Lomnici csúcsra s m. A tarpataki völgybe szép jelzett sétaút vezet, mely később egyesül a lomnici sétaúttal.

Egy másik út Matlárházáról a fehérfalhoz vezet: itt egyesül a Zöldtó felé vezető, a fehérvíz mentét követő úttal.

Matlárháza mérsékelt igényű, csendes és olcsó helyet kereső vendégeknek való, kik inkább pihenni és üdülni vágyanak.

A vendégek szórakozására szolgál: kuglizó, croquett-hely, zongora.

Matlárháza megalapítója és tulajdonosa: Loysch Mátyás, hunfalvi birtokos.

Szoba ára 1 korona 60 fillértől 3 koronáig.

Reggeli kávé 40 fillér. Négy fogásból álló közebed 2 korona. Sütek 80 fillértől 1 korona 40 fillérig.

Teljes ellátás hetekint 24 korona.

Meleg kádas fürdő 40 fillér, törpefenyőfürdő 60 fillér, zuhany 30 fillér.

Tátraháza.

A késmárki vasuti állomástól 4 km., Matlárházától a Szikra-uton 9 km., a Késmárki Itatótól 7 km. Tátralomnictól 11 km., Alsó-, Ó- és Ujtátrafüredtől 17 km., Barlangligettől 12 km.

Posta Tátraházán, vasuti- és távirdaállomás Késmárkon.

Tátraháza a fenyves erdő alsó határán, a Fehérvíz nevű hegyi pataknak vízszintes völgyében, 670 m. t. f. magasságban fekszik. A gyógyhely Késmárk város határába esik, ettől 4 km. távolságban. Egykoron malmok és majorok állottak a helyen, a hová a telep tulajdonosai, Kéler Pál és Szelényi Gusztáv a kies fürdőhelyet építették.

A rendkívül üde, ozondús, minden portól ment, balzsamos illatu levegőnek, a szép fenyveserdőnek, az idilli csendnek s olcsóságnak tulajdonítható, hogy Tátraháza oly törzsvendégekkel dicsekedhetik, kik évenként adnak itt maguknak találkozót.

Tátraházán van 7 épület, összesen 55 vendégszobával. Az épületek villastílbén vannak építve és a következők: Tátraháza-villa, Túristaház, Hygea, Vadászlak, Iris, Auróra, Diana.

A vendégek szórakoztatására szolgál: zongora, croquet, lawn-tennis, kuglizó, vadászat, halászat és rákászat. Kirándulások Tátraházáról, a 7 km.-nyi távolság hozzászámításával a Mária Terézia-útig, a Magas Tátra mind azon pontjai felé tehetők, melyek rendszerint Matlárházáról és Barlangligetről tétetnek. Így

a Zöldtóhoz vagy Fehértóhoz 5 óra, a lomnici versenytérre lóháton $3\frac{1}{4}$ óra, Alsó- Ó- és Ujtátrafüredre lóháton 3 óra.

Tátraháza elsősorban nyaraló és üdülőhely, másodsorban lábadozóknak, sápkóros leányoknak, vérszegényeknek s gyenge szervezetű gyermekeknek ajánlható.

Szoba ára napi 1 korona 20 fillértől 2 korona 80 fillérig, egész évadra 100—120 korona, kiszolgálat 1 korona 20 fillér hetenkint. Vendéglői árak olcsók: kávé 20 fillér, sült 70—80 fillér, tészta 40 fillér, gyógy- és zenedíj nincsen. Fenyőfürdő 80 fillér, meleg kádas-fürdő 50 fillér, tükör-fürdő 40 fillér, vízkúra hetenként 4 korona.

Barlangliget.

A szepesbélaí vasuti állomástól 10 km., Matlárházától 7 km., Tátralomnictól 9 km., Alsó- - és Ujtátrafüredtől 15 km., Széplaktól $18\frac{1}{2}$ km., a Csorbai tótól 35 km., Zsdjártól 7 km., Javorinától 18 km., Halastótól 29 km., Zakopánétól 41 km., Késmárktól 15 km.

Barlangligeten posta-, távirda- és távbeszélőállomás van, továbbá csendőrállomás és hidegvízgyógyintézet.

A Tátra keleti határán, a bélaí mészhavasok és a szepesi Magura közt, a zsdjári hágót alkotó Kotlinavölgyben, mely Szepesvármegyét Gácsországgal rendszer kocsiúttal köti össze, ős fenyveserdő közepén fekszik Barlangliget. Az út alig észrevehető emelkedéssel jut el Kotlinavölgybe, melyet a Magas Tátra keleti oldalához támaszkodó, jóval alacsonyabb mészkőhegységbe a Béla-patak mosott.

A telep a kanyarulatossá keskeny völgynek egy öblösebb helyén, az út mindkét oldalán terül el. A völgynek magassága a t. f. 763 m.

Barlangligetnek levegője tiszta, pormentes, a fenyvesek üde illatától eltelt. Legfőbb ékessége a szép fenyőerdő, a gyönyörű vegetáció (mészflóra), melyhez foghatót a Tátra déli oldala nem mutat fel. Nem kevésbé fontos a Rausch nevű hatalmas forrás,

mely a közel hegyoldalból fakad s a telep számos csurgóit s szökőkutait mindig tiszta vízzel látja el s a Béla-patak, mely a telep keleti szélén számos apró vízesésben törik meg.

Elragadó látványt nyújt az örült sebességgel alárohanó víztömeg, a mint tajtékzó dühhel tombol meredek sziklaágyában.

Barlangligeten összesen 36 épület van. E közül 18 villa magántulajdon, a többi pedig az igazgatóság rendelkezésére áll. A magántulajdonu nyaralók egy része sudar fenyőfák között áll. A szobák butorzata nagyjából fenyőezett fenyőfából készült, az ágyak tiszták és ruganyos betéttel vannak ellátva, többnyire kályhával és szobavirágokkal felszerelve.

Legtöbb vendég a Szepes-Béla, Vaskapu és Concordia nevű bérházakban lakik. Kisebb épületek: Budapest, Nefejejs, Tündérlak, Kaltstein-villa, Thalia, Tátra.

A kaszinó-vendéglőtől $\frac{1}{2}$ km. távolságban, szélmentes erdőtisztáson áll a fürdőintézet. Vizét a Rausch-forrásból kapja. Van benne vízgyógyintézet, Kneipp-kúrához szükséges eszközök, meleg tisztasági-, sós-, törpefenyő- és moórfürdők, összesen 8 fürdőszobában.

Fürdőorvos Fialka Gusztáv dr., aki kézi gyógyszertárt is tart.

A fürdővendégek ételmezése a kaszinó termeiben történik. Ennek emeletén van a táncterem, mely egyúttal színpaddal is bír és a szép kaszinóhelyiség. Van ezen kívül külön olvasó, tekéző, kártyázó és zongorahelyiségek.

A fürdőtelep, úgyszintén a barlang villamosan van világítva.

A hydropathavendégek közös asztalnál étkeznek. A dívó étkezési mód Barlangligeten az étlapszerinti; de egyesek, kivált soktagu családok, penzióban is élnek.

Barlangliget, mint üdülohely és vízgyógyintézet javalva van vérszegénységnél, idegbántalmaknál, neu

rastheniánál, idegfájdalmaknál, szívbántalmaknál, idült gyomor- és bélhurutnál, váltóláznál és mindenütt ott, a hol üdülés és erősödés céloztatik.

Barlangligetnek több mint 26 km. hosszú sétautai közül a lankásan, a hegy felé vezető utai Oertl-féle kúrára is alkalmasak. Sétautjai közül megemlítendők a magas síkra, a Rausch-patak forrásához, a Mária Terézia-kilátáshoz s a kilátáshoz vezető utak.

A vendégek szórakoztatására szolgál: az állandó zenekar, zongora, kuglizó, croquet, lawn-tennis, tornahely s számos kirándulás gyalog, lóháton és kocsin. Kocsik és hátraslovak egy nappal előbb rendelendőek az igazgatóságnál. A hegyi kirándulások közül legkedveltebb a Zöldtóhoz, Rézaknákhöz, Drechselhäuschenhez, Tokárnyára, Javorinába s a Halastóhoz.

A szobák ára 14—36 korona hetenként, vagy 80—230 korona az egész évadra, illetve 1 koronától 4 korona 80 fillérig naponta. Átlag a jobb szoba a főidényben 3 korona 60 fillértől 4 korona 60 fillérbe kerül.

A 4 fogásból álló ebéd ára 2 korona 40 fillér, heti penzió, azaz reggeli, ebéd és esteli 24 korona hetenként.

Gyógy- és zenedíj nincs. Bérkocsi a belai vasúti állomástól (gyorsvonatoktól) 5 korona, a keresztfalvi állomástól (személyvonatoktól) 6 korona, omnibusz 1 korona, podgyáskocsi 4 korona.

Cseppköbarlang. Barlangligettől a kissé meredek nyugoti lejtőn, tekervényes úton negyedóra alatt elérjük az úgynevezett Forráskatlant (Quellgründchen), melynek északkeleti lejtőjén van a barlang szájadéka. Itt egy menedékházat találunk, melyben kissé megpihenünk, sárkamáslit öltünk s a belépő, világítási és kalauzolási díjat megfizetve, a barlangba térünk. A bemenet kezdetben vízirányos, azután meredeken lefelé vezet a barlang legmélyebb fenekére. A barlang legszebb és legérdekesebb részletei: a Szobor-csarnok, különböző szoboralaku képződésekkel, a Verbovszkyterem és Hableány-hon, melynek falazata a legfino-

mabb patyolatburkolattal van bevonva s melynek fenekén kristályvizü medence látható. Ezen egy kis csónak úszik néhány égő gyertyával. A terem oldalait és boltozatát cseppkőből alkotott dús csipkézet, párkányok, oszlopsorok, függönyök stb. díszítik. Mikor a magnézium-fény kigyúl, minden úgy ragyog, csillog, mintha egy dúsan megrakott ékszerszekrényt látnánk magunk előtt.

A barlang magassága a tenger színe felett 800 és 1000 méter közt változik, hőmérséke 6·5—11° C° közt ingadozik.

A bélai barlangot már régebben ismerték ugyan, de csak 1881-ben tették hozzáférhetővé. Verbovszky, Kaltstein és Weber ügybuzgalmának köszönhető, hogy Béla városa az ügyet magáévá tette s hogy 1884-ben egy helyet sikerült fölfedezni, melynek áttörése által az eddigi hosszadalmas út megrövidítettett; a barlangnak villamos a világítása.

A barlang július és augusztus hónapokban hétköznap 11, 1 és 3 órakor látogatható. Belépő-díj személyenként 3 korona 60 fillér. A barlang bejárása 2 órát vesz igénybe.

Zakopáne.

Vasuti állomás; Chabovkától (41 km.) Neumarkton át szárnyvonal vezet Zakopánéba, Barlangligettől 41 km. Kocsin a Halastóhoz 8 óra, Koscieliskóig 2 óra. Gyalog Jascurowkáig $\frac{3}{4}$ óra, a roztokai menedékházig 5 óra, a Halastóig 7 óra.

Zakopánén van posta- és távirdaállomás.

A M. Tátra északi oldalán, a Poronini völgynek felső harnadában, szemben a Giewont meredeken lehajló falaival, 832 m. t. f. magasságban fekszik a lengyelek havasi gyógyhelye: Zakopáne. E hely eredetileg 8 km. hosszúra elnyúló falu, melynek élelmes népe szegényes, de tiszta házait vendégek befogadására rendezte be. A lengyel Tátra-egyesület, a tartományi kormány, a kerület és zakopáni uradalom vállvetve dolgoznak a gyógyhely

föllendülésén. 1886-ban hivatalosan klimatikus gyógyhelynek nyilvánított és 1893-ban Zakopáne kormányzata egy gyógybizottságra ruháztatott, mely körülírt hatáskörben végrehajtási joggal is bír és egyenesen a gácsországi helytartóságnak van alárendelve. A tartományi kormány kitűnő országutat létesített. A gácsországi Tátraegylet szép kaszinót építtetett s közadakozás útján épült a Tátramúzeum.

Zakopánén van három vízgyógyintézet s kaphatók törpefenyő- és moórfürdők.

Zakopánén évenként több mint 3000 vendég fordul meg a jobb lengyel társadalmi osztályokból és ezek többnyire kis faházakban laknak s saját konyhatartást visznek.

De vannak nagyobb szállodák és fényesen berendezett nyaralók is. Ilyen a nagy Tengerszem-szálloda, a Hotel pod Giewontem szép étkező termekkel. Van több penzió, 4 vendéglő, 2 cukrászda s több árubolt.

Néhány fedeles hintó, de leginkább a Zakopánén divó vászontetővel ellátott parasztszekerek közvetítik a kocsiközlekedést az egykori vasgyárral, most papiranyag- csiszoló és papirgyárral (Kuznice), a jaszcurowkai fürdővel (20 C. fokú indifferens therma), Koscieliskóval. Roztokával (Halastó). Alsó-, Ő- és Ujtátrafüreddel és Scsavnicával.

A magyar határon fekvő Lyssa nevű fürész-malomig kitűnő kocsitűt épült, mely folytatva lesz a Halastóig. Azonban még eddig a magyar útvonalakkal hiányos az összeköttetés, mert az ország határáról Javorináig körülbelül 3 kilométer hosszú vonalon nincs járható kocsitűt, a híd a Bialka-folyón át évek előtt elsodortatott és máig sem készült el.

Jelenleg nagy kerülővel Poronin és Podbanskon át kell menni kocsin Barlangligetre és azon túl Tátrafüredre egy nap alatt. Egyébiránt szárazabb időben a rossz uton és a patakon is át lehet némi nehézséggel kocsin jutni. Biztos kilátás van reá, hogy ez az útdarab és a Bialka hídja még ez évben megépül.

Zakopáne központját a régi templom tere képezi. Itt van a legtöbb bolt s legélénkebb forgalom.

Zakopánéból legkönnyebben lehet bejárni a liptó-árva-galíciai Tátrának északi és nyugot részeit. Egyaránt kényelmesen érhető el innen és a Halastótól a Lengyel Öttó, Svinica, Závrat, Gránát-, Krzyzne-, Koszysta-csúcsok, a Beszkid, Kopakrólowa és Kopa Magóry és a gyógyhelyhez legközelebb fekvő Giewont, Lysanki, Sarnia skola és Suchy wierch.

A zakopanei vasúti állomásról Neumarkton át nagy kerüléssel az árvavölgyi vasútra s azon át Kralovánra, a kassa-oderbergi vasút fővonalára is el lehet jutni.

Az árak Zakopánében mérsékeltek. Jó szoba a Giewontban 2 korona 40 fillértől 4 koronáig. Gyógydíj az egész évadra személyenkén 6 korona. 3 tagból álló család után 16 korona; minden további személy 2 koronát fizet. Zenedíj 2 korona hetenkint és személyenkint.

III. A Kassa-Eperjes-Orlói vonalon.

Eperjes.

Kassától 52 km., Abostól 38 km., Orlóról 32 km. Berger-szálloda. Vasuti állomáson társaskocsik.

Eperjes szab. kir. város. Sárosvármegye székvárosa, 12.000 lakossal. Van Eperjesen evang. kerületi kollégium, hittani és jogi akadémiával, királyi katolikus főgimnázium, püspöki katolikus könyvtár.

Közel Eperjeshez van *Ceméte* fürdő. *Sóvár* kiterjedt sóaknáival, melyeknek vizét sós fürdők berendezésére tervezik felhasználni. *Vörösvágás* és *Dubnik* világhírű opálbányaival.

Bártfa város.

Vasuti-, posta- és távirdaállomás.

Sárosmegyében, a Tapoly-folyó jobbpartján, a Gácsországba vezető régi országút mentén fekszik.

Régi várfal és védbástyák romjai veszik körül, melyek a várárokkal együtt ez időben kertekké vannak alakítva.

Bártfát III. Béla idején a XII. században az országba hívott ciszterciták alapították. Ők építették a *Szt. Egyed-templomot* is. A templom régibb része a XIII. századból való és gót stílben épült. Ujabb időben állami segélylyel teljesen renováltatott. 12 oltára közül legművésziesebb az, melyen Krisztus születése van ábrázolva s Stoss Veit-től való. Legnagyobb műbecse van a XV. századból eredő szentélytartónak. Érdekeseek még a falifestmények, a keresztelő medence, templomszékek, Serédy Gáspár síremléke s. m.

Bártfának másik kiváló műemléke a *városháza*, melyet a XV. században építettek s később stílszerűen restauráltak.

Bártfán át vezetett a régi római hadiút észak felé.

Bártfafürdő.

Vasuti állomás Bártfa város 4 kilométer távolságban a fürdőtől. Posta- és távirdaállomás helyben.

Bártfa várostól félórányira, ős fenyveserdő közepén fekszik, melyhez fogható ritka helyen található. A fürdőtelep a Kárpátok Beszkid nevű hegyláncolatának déli lejtőjén terül el, 318 m. t. f. magasságban. Bártfa e század elején az országnak legelőkelőbb fürdője volt s mióta társulat bírja a várostól bérben s az a vasutat kiépítette s nagyszabásu szállókat s fürdőházat, gyógytermet s mértföldekre terjedő sétákat létesített, azóta Bártfafürdő újból előkelő fürdőközönség találkozó helyévé vált.

Bártfának 12 savanyúforrása közül 5 ivásra, 7 pedig fürdésre használtatik. Főalkatrészüik szénsavas natrium, chlornatrium és szénsavas vasoxydul. Az u. u. Orvosforrás a gleichenbergi vízzel vetekedhetik.

Bártfát jó eredménynyel ajánlják gyomor- és bélhurtnál, főleg pedig vérhiánynál, női- és idegbántalmaknál.

Nagy-Sáros, Kis-Szeben.

Eperjesről Orló felé utazva még a következő helyek birnak érdekel:

Nagy-Sáros, jól fentartott Rákóczi-féle kastélylyal, melyben Rákóczi 1701-ben a császáriak által elfogattatott. Már a magyarok bejövetele előtt védvárként szerepelt a szarmaták ellen. Múmalom.

Osztropataka Bánó Józsefnek szép angol kertjével és kastélyával.

Kis-Szeben szab. kir. város, régi várfallal és őrtornyokkal körülvéve. A gót stíli kat. templom a XV. században épült. Van Kis-Szebenben ev. kollégium, kat. gimnázium, tót és német ev. templom.

Szulín, kénsavas natriumot, konyhasót és szén-savas vasoxydult tartalmazó ásványvíz. Mint borvíz nagy elterjedésnek örvend.

Héthárs. Rákóczynak kedvenc tartózkodási helye.
Zborói várrom, *Pécs-Ujfalu* várrommal.

Szinnye-Lipóc, uton Branyiskó felé. Vize *Salvator* név alatt szerzett magának nagy hírnevet.

Orló-Lubotin, határállomás Lublófürdő felé.

Lublófürdő.

A poprádvölgyi vasut podolini állomásától 20 km., az abos-orkói vasutnak Lubotin-Lublófürdő állomásától 15 km.

Posta- és távirdaállomás helyben.

Lubló a Poprád fővölgyének kies mellékvölgyében, többszörös hegylánc által védve, egy 70 holdas jól gondozott parkban fekszik és minden oldalról kiterjedt fenyveserdők által van körülvéve. 556 m. t. f. magassága mellett mint subalpin gyógyhely is szerepel.

A fürdő hírnevét azonban vasas vize állapította meg.

Az ásványvízforrások közül legismertebbek az *Andor*-, *Amália*-, *Alfréd*- és *Mária*-forrás.

Az ásványvizek Czerniczky-féle készülékkel, Sie-

mens-féle palackokba töltetnek és kereskedelembe hozatnak.

A lublóí lápföld a legjobb minőségű ásványláp-földekhez tartozik.

Az új fürdőház a balneotechnika legújabb vívmányai szerint épült s vannak benne pezsgő-, moór- és zuhanyfürdők.

A fürdőtelep 12 épülethől áll. A völgyben van a fürdőház, étterem és kiosk, míg a völgyemelkedés oldalain szétszórva a svájci stílusban épült lakóházak, összesen 120 vendégszobával. A fürdő Probstner Alfréd tulajdona.

A szobák ára 1 korona 60 fillértől 6 koronáig, ásványvízfürdő 1 koronától 1 korona 60 fillérig; moórfürdő 3—5 korona, zuhany 40 fillér. Kávé 50 fillér, társasbéd 2 korona 60 fillér; sült 80—100 fillér; tészta 60 fillér; napi penzió 4 koronától 4 korona 40 fillérig. Gyógydíj hetenkint 2 korona, ugyanannyi a zenedíj is. Szolgálat hetenkint 1 korona 40 fillér.

Fürdőorvos: dr. Platzer Sándor.

Lublófürdő javalva van hiányos, vagy kóros vérképzésnél, az emésztő és légzőszervek hurutos bajainál, idegbajoknál, betegségek utáni üdülésnél s különösen női nemi bajoknál.

A fürdőtől egy óra távolságra fekszik Lublónára; a XII. században épült s jelenleg Zamoyski gróf tulajdona, meglátogatása egy órát vesz igénybe.

IV. Zsolna-Ruttka-Poprádi vonalon.

Rajecfürdő.

Vasuti állomás a zsolna-rajeci szárnyvonalon, (14 km.). Posta és táviráda helyben.

Zsolnától déli irányban, egy vadregényes völgy alján, a Rajcsanka-patak partján, 420 m. t. f. magasságban fekszik Rajecfürdő.

Egykoron Thurzó gr. nádor hitvese gyűjtött maga körül Rajecen előkelő fürdőközönséget. Később

mindinkább feledésbe ment a fürdő, míg azt Smialovszky Valér tulajdonos újból ismertté tette.

Rajecfürdő ereje 29° C. és 33° C. meleg hév-vizeiben rejlik, melynek leginkább Schlangenbad és Wildbadhoz hasonlítanak. Javalva vannak a rajeci thermák idegbántalmak, csúzok, köszvények s különösen női bajok s szegényvérűség ellen.

Rajecről kényelmesen megtekinthetők az elmúlt idők romanticizmusának színhelyei, a felvidéki várak, mint Budatin. Lietava. Hricsó. Óvár, Sztrecsnó. Bitse, Szúlyó. Bisztric (Podhragy). a Várnai völgy. Roszudec. Sztoch havas.

Szobaárak 1—3 korona. gyógydíj 10—12 korona, fürdő 1—2 korona, sült 80 fillértől 1 korona 40 fillérig, teljes penzió 5 koronától feljebb.

Kralován. Elágazás Árvavármegyébe.

Kralovánnál ömlik be az Árva-folyó a Vágba s innen ágazik el az árvavölgyi vasut, mely az ország határáig, Sucha-Horáig vezet s onnan Gácsországon át csatlakozik Neumarktra, illetőleg Zakopanera. A szűk mederbe szorított Árva-folyó meredeken leeső hegyek alján tör magának utat. A hegyek jórészt fenyveserdővel vannak borítva s szép tájrészleteket tüntetnek föl. Párnyicán, Nagyfalun át érünk Alsó-Kubinba s azontul Árvaváraljára, az árvai vár tövében.

Árva vára egyike a legnagyobb váraknak az országban. A honfoglalás idejében már állott s sok viszontagságokon ment keresztül, míg 1556-ban a Thurzók birtokába került. Ez időben élte a vár fénykorát.

A várrom 111 m. magas, északi oldalán hirtelen az Árva-folyóba eső sziklahegyen épült s három részből áll: az alsó-, közép- és fellegvárból. Három kapun és udvaron át jutni a tulajdonképpeni várudvarba, melynek kazamatái felett nagy térség van kimagasló gloriettel s szép kilátással a hegyek felé. E várrészben van az árvai uradalom okmánytára, könyvtára és múzeuma elhelyezve. Följebb a Thurzók által épült

középvárba jutunk, melyben az uradalom igazgatóinak képcsarnoka tekinthető meg. Ugyanitt van a sziklába vésett 91 m. mély kút, mely állítólag az Árva-folyóval összeköttetésben van s melyen át ostromzár idején rucák közvetítésével levelezést folytatott a szorongatott vár ura meghitt embereivel.

Legrégibb része a várnak a fellegvár, mely 1800-ban elpusztult s mely ideiglenes falépcsőzet által van a középvárral összekötve. A fellegvár legészakibb, jól fentartott helyiségéből kis erkély nyílik a szabadba, gyönyörű kilátással az árvai Holára.

A vasutvonal további része egész az ország határáig szintén igen regényes, szép vidéken vopul át s érdemes a megtekintésre.

Fenyőháza nyaralótelep.

A fenyőházai vasuti állomástól 1 km., Rózsahegytől 5 km.

Posta és távirda helyben.

Liptóvármegye déli részén, a Vág-folyó balpartján, szép fenyőerdő által övedzett völgyben fekszik a nyaralóhelyek legifjabbika: Fenyőháza.

A földmívelési minisztérium a fenyőházai kincstári erdőnek a vasuti állomáshoz közel eső részén 64 házhelyet hasított ki olyanok részére, kik olcsó nyaralás céljából Fenyőházán megtelepedni óhajtanak. Olcsó telkek és olcsó faárak mellett a jobb telkek csakhamar vevőkre találtak s a telep már is annyira fejlődött, hogy ez időben 19 épület, vendéglő, kávéház, fürdők, posta- s távirdahivatal áll a nyaralók rendelkezésére. E közül 16 új épület, 3 pedig a kincstári régibb épületek átalakításából került elő.

A telep fokozatos fejlesztése mellett egy szállóval kapcsolatos hidegvízgyógyintézet is épült.

A kincstár, mint fürdőtulajdonos, vízvezetékét létesített a telepen s az minden házba bevezettetett.

Szobaárak 2 korona 20 fillértől 5 koronáig, külön ágy 80 fillér, társasebéd 2 korona 40 fillér. Gyógydíj nem fizettetik.

Koritnyica.

A rózsahegyi vasuti állomástól 26 km., Besztercebányától 50 km.

Posta- és távirdaállomás helyben.

A Vág völgyet Rózsahegnél elhagyva, a Revúcapatak mentén jól gondozott állami út vezet Besztercebánya felé. 15 km. távolságban elértük Oszadát, honnan az út délkeleti irányban a Prasivahegy alá, ennek katlanszerű öblébe visz. Itt fekszik 847 m. t. f. magasságban, ősfenyvesek ölébe fektetve, a magyar Pyrawarth: Koritnyica. A fürdőtelep három völgy beszögelése által van alkotva s hideg szelek ellen a meredek hegyoldalak által védve, de hátránya az, hogy az inzuláció a mély katlanban rövidebb ideig tart, mint a déli hegy lejtőn s ennek folytán a reggelek és esték hidegek.

Koritnyicán 350 kiadó szoba van, megfelelő étkező, kávézó, társalgó és tánctermekekkel. Koritnyicának főforrása: a Béla-, Zsófia- és Ferenc József-forrás.

Ezekben a kénsavas sók a dominálók s azért javalva vannak aranyeres bántalmaknál, gyomorhurutnál, alhasi pangásoknál, máj- és léptúltengésnél, idült székrekedésnél, hypochondriánál.

Szobaárak naponta 1 korona 60 fillértől 9 koronáig, hetenként 12 koronától 60 koronáig. Az elő- és utóidényben lakás, ételmezés, fürdés, gyógydíj és zenedíj összesen heti 52 koronában számíttatik. Gyógydíj személyenként 10 korona, zenedíj 8 korona, meleg ásványvízfürdő 1 korona 20 fillér, 80 fillér, fenyőfürdő 1 korona 80 fillér, 1 korona 20 fillér, lápfürdő 3 korona, szikes fürdő 1 korona 40 fillér, hidegvízműveletek ára 8 korona hetenként.

Koritnyica Ormai József és társainak tulajdona. Fürdőorvos: a társtulajdonos Ormai József dr.

Lucski hévfürdő.

A liptó-teplai vasuti állomástól $\frac{3}{4}$ óra, Rózsahegytől 2 óra. Alsó-Kubintól az Oszádkai hegyen át $2\frac{1}{2}$ óra.

Posta helyben, távirda a teplai vasuti állomáson.

Lucski Liptóvármegyének egy mellékvölgyében,

az 1610 m. magas Chocs havas nyugoti nyújtványa által képzett s Madocsány felé lankásan lehajló völgyben 600 m. t. f. magasságban fekszik. Ős fenyveserdő határolja a telepét, mely három oldalról hegyek által körülvéve, hideg szelek ellen védve van.

A lucskai hévizek részint fürdésre, részint ivásra használatnak s hőmérsékük 30—34° C. A főforrás a közös medencét látja el vízzel s igen bő. A gázkiömlés benne oly hatalmas, hogy a víz forrni látszik.

Lucskinak jelentőségét és fontosságát magas fekvése, langyos, szénsavdús hévize — az egyedüli hév víz, mely Szliácsot megközelíti — és ennek vastartalma adja meg.

Az eddigi tapasztalatok szerint jó sikerrel használják a lucski fürdőt szűkvérűségben, idegbántalmakban, női bajokban s a légző szervek bántalmaiban szenvedők.

Vendégek befogadására 106 szoba szolgál. A főépület a Valéria. Lucskin van gyógyterem s 70 □ m. területű tükörfürdő.

A telep tulajdonosa: özv. Tholt Jánosné, fürdőorvos: Hlavács Samu dr.

A szobák ára 1 korona 20 fillértől 4 koronáig, fürdő 80 fillér és 60 fillér, gyógydíj 10 korona. Teljes ellátás u. m. lakás, fürdés, szolgálat és étkezés hetenként 50—60 korona.

Lucsivnafürdő.

Lucsivna falutól 1½ km., a batizfalvi vasuti állomástól 4 km., Felkától és Poprádtól 8 km.

Posta Lucsivnafaluban, távirda Batizfalva állomáson. A személyvonatok Lucsivnafürdő megállóhelyen állanak meg.

Szepesmegye nyugoti határán, a vasuti megálló közvetlen közelében, fenyvesekkel körözött kis völgy fenekén fekszik Lucsivnafürdő, 759 m. t. f. magasságban. Fürdővendégek részére 8 épületben összesen 52 szoba áll rendelkezésre. A főépület Neptun, vagy Sanatórium, melyben a vízgyógyintézet van elhelyezve.

A faluban lévő kastélyban is kapható 2—3 bútorozott lakás. összesen 11 szobával s egy-egy konyhával. A sétautak árnyékosak s többnyire fenyő- és nyírfaerdőben vezetnek. A pihenő helyekről gyönyörű kilátás nyílik a Magas Tátrára s a festői fekvésű fürdőre.

Kirándulási pontok: a fürdőhöz félóránnyira fekvő Szurkoshegy, a kétóránnyira eső Horahegy, a lucsivnai barlang s m.

Fürdőtulajdonos: Váradi Szakmár Dónát, lucsivnai nagybirtokos, aki a vendégek ételmezéséről is gondoskodik.

Az ételek jók s az étteremben a közös asztalnál költetnek el.

Az intézetnek rendes fürdőorvosa van.

Lucsivnafürdő a kisebb, csendesebb, nem drága nyaralóhelyekhez tartozik. Ennek csendje miatt azt különösen oly családok szeretik, melyeknél több apró gyermek van.

A tulajdonos engedelmével szabad a vadászat, halászat és rákászat az urasági erdőkben és vizekben.

A vízgyógyimódot használó vendégek külön kosztot tartatnak. Az egész napi ételmezésért a hydropaták naponta 3 koronát, a más vendégek 4 koronát fizetnek. Ebéd 2 korona, teljes reggeli vajjal és süteménnyel 40 fillér, kávé vajjal és süteménnyel 60 fill., tejes vacsora 60 fillér, hús vacsora 1—1:30 kor., napi penzió 3 korona 60 fillér. Szoba egy ágygyal és kiszolgálással 3 korona 20 fillér, két ágygyal 4 korona. Hydropathák a vízkuráért, szolgálatért és szobáért hetenként 21 koronát, esetleg 29 korona 50 fillért fizetnek.

Zenedíj és gyógydíj nem fizettetik. A vasuti megállóhely fentartásáért azonban személyenként 2 korona díj szedetik az egész évadra.

V. Poprádvölgyi vonalon a Dunajecig.

Késmárk.

Poprádtól 10 km., Tátrafüredről 18 km., Barlanglgettől 12 km.

Késmárkon vasuti-, posta- és távirdaállomás van.

Késmárk a szepesi felföldnek legnagyobb s a

megyének legélénkebb forgalmu városa. járásbirósággal, szolgabírói és adóhivatallal s telekkönyvvvel.

Késmárk nevezetességei közül felemlítjük: a kereszt-templomot, mely egyike a legszebb templomoknak Magyarországon s 1486-ik évből való. A templom gót stílusban épült: a főhajó boltozatának ívezetei s bordái rendkívül finomak. A főoltáron a feszület a szobrászatnak egyik remekműve. Evvel szemben állottak egykor a városi tanácsurak támlászékei s ezek felett áll az orgona 22 mutációval, mely részben Günther Györgytől ered 1651-ből.

Nem kevésbé érdekes a késmárki protestáns fátemplom, mely 1717-ben épült. Közel hozzá van az új protestáns templom, Késmárknak legszebb s legmonumentálisabb épülete, mely Hansen báró bécsi műépítész tervei szerint készült s 1894-ben avattatott fel.

A templomban lesznek elhelyezve Thököly Imre hamvai.

A városháza 1461-ben épült s 1533-ban megújított. A torony rajta 1642-ből való.

A késmárki vár kezdetben apáca-kolostor volt (1190). 1348-ban a város tanácsa kápolnát építtetett hozzá s azt Szt. Erzsébet tiszteletének szentelte. De a Zápolya és Ferdinánd király közt folytatott villongások alatt csakhamar elvesztette szent célját. A kolostor és a szomszéd házak erődítményekkel lettek. ellátva s lassan tökéletes várrá fejlődtek. 1462-ben Berczal és Barthosz volt a vár kapitánya, kiktől azt Zápolya István és Imre 16.000 forinton megvette. II. Zápolya István és János is birták a várat. Utóbbtól azonban azt Ferdinánd király elvette s Batthyányi Ferenc hívének adományozta. János király a várat 1530-ban ismét visszafoglalta és Laszky Hiéromosznak adta. Ettől Bethlenfalvi Thurzó Szaniszló vette zálogba s ez ismét Tököly Sebestyénnek adta át.

Tököly Imrének halála után a Rueber-család vonult be a várba s később I. Lipót rendelete folytán Késmárk város birtokába ment át. A várnak volt öt tornya, kettős fala s árka. A legszebb tornyot Tököly építtette 1628-ban. A várkápolna ritkította párját az országban, festményei művészi becsüek voltak. A kápolna alatt a Tököly-család sírboltja volt. Itt lett

Laszky Albert is eltemetve. Jelenleg a vár stílszerűen restauráltatik.

Késmárkon találunk protestáns liceumot, melyet az evangélikus egyház 1533-ban alapított. Az iskola első rektora Khauffay Rikárd volt 1561-ben. A liceumnak van 21.000 kötetből álló könyvtára. Ujabban Jóny 240.000 forintnyi örökségben részesítette az iskolát s ez lehetővé tette, hogy az intézet továbbra is megtartsa eddigi kulturális misszióját.

Késmárkon van állami ipariskola, lenfonó- és szövőgyár, himzőgyár, vászonfehérítő, keményítő- és árpadara-gyár, serfőző és szeszgyár; találni itt sok fejlett iparágat, mint a minő a kocsigyártás, ezüstműves-, ötvös-, nyerges-ipar.

A szállodák közül legajánlatosabb a Central-szálloda (előbb Huminszky), a Korona-vendéglő és a város nyugati szélén a Mecse-szálloda és turista-telep. Ez már a városon kívül van, a Poprád-folyó jobbpartján és egyik szigetén, mely nagy gonddal szép parkká van alakítva.

A szálloda maga modern szabásu épület, az emeleten fényes táncteremmel, a földszinten látogatott ivócsarnokkal s kávéházzal. A szálloda nyugati részén vannak meleg kádás fürdők s zuhanyok.

A szállodaárak Késmárkon jutányosak. A szoba ára 2 korona és 2 korona 40 fillér, sülték 60—80 fillér, kávé 40 fillér.

Leibic-kénfürdő.

A késmárki vasuti állomástól 10 km., Leibic XVI. szepesi várostól 7 km.

Posta Leibicon, távirda- és vasuti állomás Késmárkon van.

A Leibici fürdő a hasonló nevű várostól északnyugatra, a Setzenseifen nevű patak balpartján, egy szűk völgyben fekszik, mely délnyugot felé nyitva van, 732 m. t. f. magasságban.

Terebélyes vörösfenyő- s lomberdő környezi a fürdőt, számos sétautakkal s északnyugot felé nyílt kilátással a Tátrára.

A Leibici kénfürdőt már 1294-ben ismerték, ké-

sőbben Lubomirszky herceg szépesi helytartó különös gondjaiba vette. Az adótól fölmentette azokat, akik ide telepedtek s a fürdő jövedelmében is részesítette. Egy kádas fürdőért akkor egy polturát fizettek s a régi házak még az ő idejéből valók. A tulajdonos város 1852-ben gyógyházat építtetett, lakószobákkal, fürdőkkel és táncteremmel, 1876-ban pedig egy másik nagyobb épületet svájci stílusban 40 szobával.

A leibici kénes fürdőket leginkább idült csúsz, aranyeres bántalmak, görvélykór, nyálkahártya bajok, bőrbetegségek ellen szokták használni. A fürdő magas és egészséges fekvése arra utalná, hogy itt az ivókúrára s a klimatikus előnyökre helyeznék a főszűlyt.

Felső-Ruzsbachi fürdő.

A podolini vasut állomásától 4 km., Késmárktól 16 km.

Posta-, távirda- és vasuti állomás Podolinon.

Ruzsbach a Poprádvölgy egyik gyönyörű mellék-völgyében, 758 m. magasságban fekszik. Középmagas hegyek koszorúja övezi a völgyet, mely csak délfelé tágul ki, nagyobb részt szép fenyvesekkel borítva.

A ruzsbachi fürdő és gyógyforrásai már régen ismeretesek. Legnagyon híre volt 1640 táján, mikor a Szepességben Lubomirszky hg. volt lengyel helytartó. Később mindinkább hanyatlott. A 80-as évek elején Zamojszky gróf vette meg a fürdőt.

A fürdőben mindössze 20 szerény berendezésű szoba van. A főforrás mésztufából álló dombon fekszik. E domb magának a forrásnak köszöni keletkezését s incrustált s kövesült fadarabokat, leveleket s rovarokat tartalmaz. A domb csúcsán mésztufa-képletek által képezett medencében bugyog fel a hévíz. A víznek hőfoka 24-20° C. Ezenkívül van még több más forrás Ruzsbachon s néhány moffeta, azaz kiszáradt forrás, melyekből nagymennyiségű szénsav-gáz ömlik ki. A moffeta közelében állva, földalatti morajt hallani, mely hőmpolygó víz morajához hasonlít.

Felső-Ruzsbatchot nagymennyiségű szénsavtartalma, úgyszintén hőfoka és vegyi tartalma kénsavas sókban, nemkülönbén magas fekvése, üde levegője elsőrendű fürdővé és klimatikus gyógyhelylyé predesztinálják, kár, hogy ez időben egészen el van hanyagolva.

Koronahegyi fürdő és a Dunajec áttörése.

A Koronahegyi fürdő a bélai vasuti állomástól 36 km., a gácsországi muszinai vasuti állomástól 16 km. Alsó-, Ó- és Ujtátrafüredről kocsin oda-vissza Scsavnicával együtt két nap alatt tehető meg.

Posta- és távirdaállomás: Ó-Falu.

Az út Barlangligeten át vezet Tótfalura és onnan a Magura gerincén át Ó-Falura, azontúl a Dunajec partján a fürdőbe. A kocsikat legcélszerűbb a Vörösklastromnál hagyni és a további utat Scsavnicáig tutajon megtenni. Visszafelé gyalog vagy könnyű lengyel-szekeren a Dunajec partján vissza a Koronahegyi fürdőig vagy nagy kerülővel Nedecen át Ó-Faluba kell menni, hova a kocsik rendelendők.

A Dunajec partján, közvetlenül a galíciai határszélen, a Vörösklastrom közelében, szűk völgyben, melyet egekig nyúló bércek határolnak, bugyog a már régi idő óta ismert, szénsavban és kénhidrogénben gazdag Koronahegyi forrás, régi nevén Szmerdzonka, azaz bűdös víz. A természeti erők rendkívüli összeütközésének kellett itt történnie, hogy a Dunajec a Pieninok sziklaóriásait keresztül törhette. Előbb a Koronahegyet vette ostrom alá s innen derékszögben visszaveretve, hömpölyög tovább szikláról sziklára, mígnem Scsavnicánál medre kitágul s folyása szelidebb lesz. A Koronahegy, orgonasípalaku sziklaormaival, a zúgó folyó s a sötét fenyvesek közt a festői szépségű Vörösklastrom oly képet nyújt, a minőt Magyarországon keveset látni. Az Ál-Duna kataraktáinak, a Vaskapunak ez egy kisebb, de festőibb kiadása.

A kénforrás a kolostor közelében van. Tőszom-

szédságában áll a régi fogadó tíz lakószobából s fürdő-kamrával. Közel hozzá az új szálloda 20 lakószobával s az eperjesi gör. kat. püspök szép nyaralója. Kissé távolabb Littmann szállodája 15 szobával, igen jó konyhával.

Utóbbi időben a fürdőpark is fejlesztetett, mely a vadregényes vidék által kiegészítve, kellemes sétahelyet nyújt.

A Koronahegyi fürdő az eperjesi gör. kat. püspökség tulajdonát képezi. Tengerfeletti magassága 485 m.

Szoba ára 1—2 koronaig. Húsételek 60 fillértől 1 koronaig.

A Vörösklastrom, vörös cserépfedeléről úgynevezett remetelak, a Dunajee jobb partján fekszik, a Koronahegyi fürdőtől 10 percre. Mint a karthausi rendnek kolostora 1319-ben alapított s Károly király által kiterjedt birtokkal gazdagított. 1431. és 1433-ban a husziták által kifosztatott 1563-ban a reformáció alatt rendeltetésétől elvonatott. 1622-ben Palocsay Horváth György, később Rákóczi Pál s 1692-ben Matyasovszky László nyitrai püspök és kir. kancellár kezébe került, ki 1705-ben az olasz kamaldulensi rendet telepítette ide, de ezeket II. József császár feloszlatta. 1870-ben a klastrom az egész birtokkal az eperjesi gör. kat. püspök birtokába került.

Mindezekre az eseményekre az épületnek félig romokban heverő falain a fölíratok és testmények emlékeztetnek. A zárdatemplomon kívül a régi épületek romokban hevernek vagy gazdasági célokra használatnak. A révparton óriási hársfák állanak, melyeket egykoron a Vörösklastrom szerzetesei ültettek.

A Koronahegyi fürdő, illetőleg Vörösklastrom a Scsavnicai fürdőbe utazóknak végkocsiallója. Itt tutajra ülnek és a dunajeci kataraktákon Scsavnicába eveznek. A tutaj két vagy három kivájt fatörzsből áll, mely össze van kötve s melyre keresztbe deszkát tesznek. Plaid vagy takaró vitele ajánlatos. E járművek teljesen biztosak s a hármastutajok a lapátsapás és zuhógók vize ellen is védnek.

A merész kanyarodások által folyton változó tájkép az égbe meredő festői sziklák közé zárva, annyira megkap. hogy időnk sem marad kemény ülésünkre panaszkodni.

Eleinte a Koronahegynék tart utunk, melynek csúcsán a lengyelek menedékházat építettek. A kilátás innen gyönyörű.

Épszőgben, egyet kanyarodva, majd balra, majd jobbra haladva, érjük el egymásután Grabsica, Vsinya és Klastrom nevű sziklákat. Golicát és Facimiech nevű szorost.

Ezután következnek a Carnagura, Pecki, Ligárki Cservena skala és Szokolica, azaz Súlyomvár.

A Súlyomvár a legmeredekebb szikla az egész vidéken s e tájon bugyog ki a simára nyúlt sziklák között a Pienin-patak, a hasonlóvárromokkal. Itt keresett menedéket a tatárpusztítás elől Kuni-gunda, IV. Béla leánya, férjével, Boleslav lengyel királylyal.

Ezután jönnek a nagy átjáratok. Przechodki wielkie, melyeken át lengyel túristák a merdek sziklákra rándulnak, ott a nyári éjben messzire látható tüzeket élesztenek, tűzijátékokat rendeznek, azután a Vörösklastrom mellett tutajokra szállnak és mozsarak durrogatása közt, zenészó és ének mellett a holdvilágos éjben Scsavnicára eveznek. Eddig a jobbpart Magyarországhoz, a balpart Gácsországhoz tartozott.

Innen kezdve már egészen Galiciába jutunk. Itt, valamint a Cukorsüveg nevű sziklánál a koldulás minden nemével találkozunk. A kéregetők hol táncolnak, cigánykereket vetnek, fejen állnak, vagy a folyó közepéig bele mennek a vízbe alamizsna után, hol kalapot nyujtanak, hol üdvözlő beszéddel fogadják az utast. A Biela-Skalánál egyszerre kitágul a völgy és két órai víziút után elérjük a lengyelek nagyhírű fürdőjét, Scsavnicát.

Scsavnica.

A mûszinai vasuti állomástól 10 km.

Posta- és távirdaállomás helyben.

A fürdő kopasz hegyektől körülvett völgyben fekszik s szél ellen védve van. Az alsó fürdő a hason-

nevü faluhoz csatlakozik, melynek egyszerű földműves házai vendégek befogadására vannak berendezve. Itt lakik a vendégek szegényebb része, javarészt kaftános lengyel zsidók. A felső fürdő európai jelleggel bír, parkozott sétányokkal, modern villagietúrával, városias vendéglőkkel, kávéházakkal, szép kirakatu boltokkal. Itt van a nagy gót stíli templom, a fürdőigazgatóság, gyógyterem, posta- távirdahivatal, zene-pavillon, fedett sétány, bérkocsik s a fürdőnek legfőbb kincse: a gyógyforrások.

Ezek közül leghathatósabb: a Valéria-, Ilona-, Angelika-, Magdolna-, Jozéfa-, István- és Simonforrás. Mindannyi konyhasós víz s különböző mennyiségben kettedszénsavas nátront, lithiumot, magnéziumot, vasat, meszet, jódot és brómot tartalmaznak. A scsavnicai források leginkább hasonlítanak az emsi, seltersi, gleichenbergi és rohitschi vizekhez.

A források közelében van Dietl dr. krakói orvostanár és Szalay József emlékszóbra. Utóbbi volt Scsavnicának megteremtője és főtulajdonosa. Magyar szülőktől származott, de naturalizált lengyel volt, ki a nagy vagyont érő fürdőt a krakói tudományos akadémiának hagyományozta.

Scsavnicán vannak meleg ásványvízfürdők, beléggzőkamra, vízgyógyintézet (Kolaczkowski dr.) gyógyszertár és öt gyakorló orvos. Az akadémia hivatalos orvosa Scriborowski dr.

Főszállodák: Martha, Patac, Kraszevski, Polszki s ezeken kívül van mintegy 183 nyaraló és magánbérház, összesen 1240 szobával.

Szobaárak 1–4 koronaig, gyógydíj 12 korona.

A vendégek száma az idény alatt mintegy 3000.

A fürdő főleg tüdő-, gége-hurutok, tüdővész-, gyomor-, bél és májbántalmak, vesebajok és vérszegénység ellen van javálva.

Kirándulások.

1. A Koprovavölgy és mellékvölgyei.

A Csorbai tótól a Podbanszkói erdőőri házig $3\frac{1}{2}$ óra; Podbanszkótól a Nefcervölgy torkolatáig $2\frac{3}{4}$ óra, a Nefcervölgyben levő vadászházig $3\frac{1}{4}$ óra, a Terianszkótóhoz $5\frac{1}{2}$ óra, a Sparalyukig $6\frac{1}{2}$ óra, a Zöldtóhoz 7 óra, Podbanszkótól a Hlinszkavölgy torkolatáig $3\frac{1}{2}$ óra, az Alsó-Szmrecsintóhoz $4\frac{3}{4}$ óra, a Glatkie-hágóig 6 óra, a Fekete-tóhoz, a lengyel Öttóvölgyéhez 7 óra, a Halastóhoz 10 óra. A Csorbai tótól a Menguszfalvi völgyön és Koprovahágón át a Hlinszkavölgybe 6 óra.

Ezenkívül hozzászámítandó a pihenésre szükséges idő.

A Koprovavölgy a tulajdonképpeni Magas Tátra nyugoti határszélét képezi s a leghosszabb, 11 km. hosszú Tátravölgy, mely mélyen benyúlik a hegységbe s kelet felől három mellékvölgyet vesz fel, u. n.: a Nefcer-, Hlinszka és a Szmrecsinvölgyet. Tanulságos a Koprova különösen azért, mert míg annak keleti oldala a Tátrát jellemző vad szaggatottság képét nyújtja, addig a nyugoti oldala simán domborodott gyepvel benőtt kúpokat tüntet fel, melyek közt a Krizsna és Nagy-Kopa, Ticha és Spana a 2000 métert részint fölülmulják, részint megközelítik. E mellett a Koprovavölgy lassan emelkedik s jól gondozott erdőn, kényelmes, bár hosszú gyalogolást enged.

A *jégárok* nyomai, kivált a *morénák* itt nem oly jelentékenyek, mint a M. Tátra déli oldalán. A völgy jobb oldalán két tisztán felismerhető oldalmoréna van. Az alsót a patak vize alámosta. A felső moréna a völgy

alsó részében igen széles és kevésbé magas. Két helyen, egymáshoz közel, homlokmorénák maradványai csatlakoznak ehhez a morénához.

A völgyben fölfelé haladva, tisztán felismerhető homlokmorénához jutunk, melyet a víz áttört és középső részétől megfosztott. Nem messze ettől a homlokmoránától egy sokkal magasabb és több kisebb következik. közel egymás után.

A Koprovavölgy felső részében kezdetben nyugotnak tart, később délnyugotnak s nagyobb fele ezt az irányt tartja meg; alsó végén ismét nyugotnak kanyarodik.

A Koprovavölgybe a legkényelmesebb kiinduló pont a Csorbató vagy Podbanszko. A Csorbai tótól az új lovagló uton nyugot felé megyünk $2\frac{1}{2}$ órát, a Grunyon letérünk s a Koprovavölgybe ereszkedünk. Nem szükséges a csorbai ösvényen egészen Podbanszkoig menni, mert az majd $1\frac{1}{2}$ órával hosszabbítaná meg az utat. A Koprovába érve, úgy is Podbanszktól jövő útra jövünk. melyen tovább haladva, $1\frac{1}{2}$ óra alatt, folyton a Koprova-patak mentén. egy ebbe beszakadó kisebb patakhoz érünk, mely a Nefcer-völgyben fekvő *Terianszko-tóból* ered. Ezen völgyben meredek lépcsőkön és tekervényes utakon a Nefcerkába érünk, ahol is egy kincstári menedékház. néhai Rudolf trónörökös vadászháza áll. A kincstári erdőtiszt engedelmével a házban meg is lehet hálai. Innen keleti irányban a Nefcer-vízesést találjuk (1563 m.), mely hasonlít a Tarpataki vízeséshez s igen szép havasi képet nyújt. Feljebb menve, 2 óra alatt a Terianszko-tóhoz (1947 m.) érünk, mely a Hrubí-, Triumetal-, Furkota-, Osztra- és Kriváncsúcsok által van környezve s egyike a Tátra legvadabb részleteinek; különösen a Kriván orna esik le egész meredeken a tó felé.

A Terianszko-tótól újabb egy óra alatt a Krátka által képezett ú. n. Spára-lyukhoz (hágó 2170) m.) érünk s innen egy óra alatt a Zöldtóhoz (2026 m.). Ezt keleti oldalán megkerülve s nagy törmelékű gránitgörgöttegen át a Zöldtóhoz jutunk. Ezt keleti oldalán

megkerülve, nagy gránittörmeléken át u. n. Zadni-Handel völgybe érünk, ahol elérjük a Csorbai tótól a Krivánra vezető utat s ezen másfél óra alatt a tavat. Az átjárás a Spáralyukon fárasztó s igen veszélyes; de a tour azért érdemel figyelmet s azért ajánlható edzettebb turistáknak, mert a lipitói havasok legérdekesebbjét, a Krivánt minden oldalról megkerüli s tájrészleteivel megismerteti.

A Nefcervölgyből a Furkotacsúcs s Osztra közt a Furkotahágó vezet a Furkotavölgybe. Erről később lesz szó.

A Nefcervölgy torkolatától egy óra alatt a Hlinszko-kosárhoz (1555 m.) érünk, itt nyílik a Koprovavölgy második mellék völgye a Hlinszkovölgy. Ebbe a völgybe nem kevésbé érdekes úton a Csorbai tótól a menguszfalvi völgyön át a Koprovahágón is el lehet jutni.

A Hlinszkovölgytől háromnegyed óra alatt a harmadik mellékvölgyhöz, a Szmrecsinvölgyhöz érünk és pedig az Alsó-Szmrecsin-tóhoz (1674 m.), további $\frac{3}{4}$ óra alatt a Felső-Szmrecsin-tóhoz (1723 m.). Innen meredeken fölfelé visz az út a völgy fenekéig, mely borzadályos vadságban mutatja be magát s a Csubrina (2378 m.) s a Koprovacsúcs (2370 m.) leeső, szaggatott szirtfalai által van összeszorítva. Az egész út a Csorbai tótól ide, több mint 7 órát tart s így a visszamenetellel együtt, egy teljes napot vesz igénybe.

A Szmrecsinvölgy torkolatán túl a Koprovavölgy felső végén, a Tycha nevű hegy lábánál, egy pásztor-kunyhóra találunk, innen egy ösvény észak felé, a Prihíba-hágóra s onnan le a Tychavölgybe vezet. E völgyön a Tychahágó át a Koscieloskoi völgybe lehet eljutni.

A Prihíba-hágón túl ismét elágazik az út északkeletre a Glatkie-hágón át a lengyel Öttó völgyébe; észak felé pedig a Goriezkova-hágón át Zakopaneba.

Ezekre az utakra később, midőn a Tátra északi részét leírjuk, még visszatérünk.

Kriván. 2496 m.

A Csorbai tótól, a lovagló út ama pontjáig, melyen a gyalogösvény kiágazik, $1\frac{1}{2}$ óra, Nad Pavlovu nevű gerincig 3 óra, a csúcsra $4\frac{1}{2}$ —5 óra.

Belanszkótól a Krivánra 7 óra. Podbanszkótól 6 óra.

I. oszt. kalauz díja Csorbai tótól 10 korona: Tátrafüredről 14 korona.

A Csorbai tótól: háromnegyed óra alatt a Furkota-völgy elágazásáig s újabb fél óra alatt a *Zlomiszko*-patakhoz érünk, a hol a Belanszkóból felvezető régi erdei utra bukkanunk. Ez hajdan, midőn még a Kriván fenhavasain aranybányákat műveltek s az ércet erre szállították, nagyon járatos út volt. E felett még zöldelő havasi legelőt, azontúl már éles hajlásokban meztelen szirtormokat és sziklatorkokat találunk.

A Kriván két nyujtványt bocsát ki. Egyet dél-nyugotnak, a másikat délkeletnek. E két láncolat közt fekszik a *Belanszkói* patak. A víz lejtős sziklafalról mintegy 200 méter magasságból zuhan le. A lejtő oldalait itt-ott nagyobb-kisebb sziklanyilások s kőrepedések váltják fel.

Ezen túl a *Zöldtő* falához érünk, a honnan nyugot felé térve, a *Nad Pavlovu* nevű hegygerincet mászszuk meg, a honnan már magasán a fennhavasi régióban, de még mindig tört ösvényen az *Aranybányákhoz* jutunk. Ezeket a bányákat egy lipthibbei társulat a múlt század második felében rendszeres művelés alá vette s a művelést jó ideig folytatta. De a hely magas fekvése, a kőzet keménysége s az aranyfémmenetek viszonylagos vékony volta a társulatot arra bírta, hogy a műveléssel fölhagyjon.

Az aranybányáktól fölfelé az út igen meredek, de félórai fáradságos járás után a keleti hegygerincen valamivel könnyebb lesz, bár itt is nagy szirtromok halmazán vezet keresztül. Közvetlenül a hegy csúcsa alatt ismét oly meredekké válik, hogy helyenként kezünket is igénybe kell vennünk. Végre ezzel is szerencsésen megküzdünk s az aranybányáktól egy óra alatt s így a Csorbai tótól öt óra alatt felérünk a

csúcsra, 2469 m. Ez patkóalakot képez, melynek nyújtványai délkelet és délnyugot felé néznek s kőhalmazokkal vannak fedve. Felülete délről északnak 4—6 m. széles s keletről nyugotnak 30—35 m. hosszú. Apró mohok és zuzmók közt itt még kis gyeppázsitok s egyes virágzó növények találhatók.

Ha erről a szédületes területről letekintünk s a roppant mély, csaknem függélyes irányu meredekséggel leeső Koprovavölgy felé nézünk, lehetetlen, hogy borzalommal ne lépjünk vissza. A kilátás csak délnek áll egészen szabadon. Szemünk előtt terül el a Vágvölgye, melyet a hatalmas Királyhegy s ennek elágazó alhavasai s hegynyújtványai határolnak. A völgy falvai mint apró hangyadombok látszanak innen s a távolabb eső Liptó-Ujvár pusztja szemmel alig vehető ki. Délkelet felé látjuk a Čsorbai tó erdőszegte vízfelületét, nyugotnak a Zöldtót, melyből a fehér Vág veszi eredetét. Északnak, a Koprovi völgy egyik torkában fekszik a Terianszkó-tó. A Terianszkó-tó felett, még inkább északnak, tükrödzik a Szmrecsin-tó, melyből a Béla-patak ered. Nemkevésbé érdekes a kilátás kelet felé, hol mintegy lábunk alatt látjuk azt a vad, szaggatott, kopasz s orgonasípokként kiálló, szétszórt szirtromokat, melyek által a Kriván a magas Tatra főláncolatával függ össze. Nyugatnak és északnyugatnak, hová a csúcs orma hajlik, a kilátás igen korlátolt.

A Krivánnak észak-nyugatra hajló kúpja, mely e hegy pittoreszk alakját még jobban kiemeli, szolgált nevének eredetül. „Krivi“ szláv jelző ferdét, görbét, s így Kriván ferde hegyet jelent.

A Krivánt 1840-ben Szászország akkori királya s a természettudományok buzgó pártolója, Frigyes Ágoston mászta meg. Ezen emlékezetes nap megörökítésére emlékoszlopot emeltek a hegy csúcsán. A 24 $\frac{1}{2}$ méter magas vasemlék 2 méter széles és épp oly magas kőből épült magas talapzaton állt. Négy oldalfalát vaslemezek képezték, melyeken a szász címer volt látható. Ennek az emlékoszlopnak most már nyoma sincs, jó mintázata látható a felkai múzeumban.

A kirándulást a Krivánra sokan a *Podbanszkó* nevű (972 m.) kincstári erdészházból is teszik. Ez Pribilinától 2 óra, Liptó-Ujvártól pedig $4\frac{1}{2}$ óra távolságban van. Kár, hogy Podbanszkó helyszűke miatt kevés turistának adhat helyet.

Pod-Banszkóról eleinte az út a Csorbató felé vezető úton vezet, a Palenica nevű alacsony hegyhátan elhaladva $1\frac{3}{4}$ óra múlva elhagyjuk az utat s $\frac{3}{4}$ óra múlva egy jó szerpentin úton a Grunik-dombra jutunk (1579 m.) s innen $\frac{1}{2}$ óra alatt a Kopa síkjára (1740 m.). Innen elég kényelmes ösvényen megyünk észak felé s egy óra alatt az előreugró Vizna-Prehíba (1994 m.) sziklaorra jutunk. Innen az út már fáradtságos s előbb gyepes lejtőn, azután hatalmas szikla-lépcsőkön érünk a Kriván nyugati gerincére (40 perc) s végül további 40 perc alatt magára a Kriván csúcsára.

2. Furkotavölgy. Furkotacsúcs 2405 m.

A Csorbai tótól: a Furkota-patakig $\frac{3}{4}$ óra, az Alsó-Furkotatóig $1\frac{3}{4}$ óra, az Alsó-Wahlenbergtóig $2\frac{1}{2}$ óra, a Felső-Wahlenbergtóig $3\frac{1}{2}$ óra, a Furkotahágóig $4\frac{1}{4}$ óra, a Furkotacsúcsig $4\frac{1}{2}$ óra, a Lorchhágóig $4\frac{1}{2}$ óra. Ugyanennyi időbe kerül a visszamenet a Mlinicavölgyön át. Elsőosztályú vezető díja 8 korona.

A visszamenet $\frac{1}{4}$ -del kevesebb időbe kerül.

A Furkotavölgy északról délfelé terjed s 6.5 km. hosszú. Alsó végét a Szmrekovica erdőrészt határolja, felső végét pedig a Furkotacsúcs. A Csorbai tótól egy órai gyalogolás után nyugati irányban a Furkota-patakot érjük el. Ennek mentén haladunk fölfelé s háromnegyed órai gyaloglás után az *Alsó-Furkotatóhoz* érünk, 1633 m. s feljebb, egy lépcsőzetes hegy oldalon áthaladva, a *Felső-Furkotatóhoz*, 1709 m. Folyton a patak szélén haladva, mindinkább meredekebbé váló nagytörmelékű gránitgörgetegen át, az *Alsó-Wahlenbergtóhoz*, 2060 m., érünk. E felett, mintegy háromnegyed órai távolságra fekszik a *Felső-Wahlenbergtó*, 2154 m., mely nagyságra nézve a Poprádi tavat közelíti meg s már a völgy végső fenekén fekszik, ott, hol a Fur-

kotavölgyet képező Szoliszkó és Osztra összeszőgellik s melyek mögött a Furkotacsúcs emelkedik ki. Ettől balra van a Furkotahágó, melyen át a Nefcervölgybe, a nagy Koprova völgynek egyik mellékvölgyébe lehet jutni.

Hogy erre a hágóra rátaláljunk, előbb a Felső-Wahlenberg-tavat a nyugoti oldalon kerüljük meg s balra a Furkotacsúcs és Osztra közti gerincnek tartunk. A fölmenés a gerincig elég könnyű, de az igen keskeny gerincről a Nefcerkavölgy felé meredek lejtő vezet s különösen az első része, melyen laza, gneisszerű kőzet van, lemenéskor nagy óvatosságot kíván, de ha ezen a rövid darabon áthaladunk, minden további nehézség nélkül érünk le a felső Terianszkótóhoz. A Csorbai tótól a gerincre négy óra alatt érhetünk fel és kis félóra alatt szállhatunk le a Terianszkótóhoz.

Visszamenet tehát ezen az előbbi fejezetben leírt úton is jöhetünk; vagy pedig a szintén itt leírt Sparahágón át mehetünk a Zöldtóhoz. Eme két hosszú úton kívül van még egy meglehetősen érdektelen, de kevésbé nehéz átjáró s ez az Osztra és Krátka közt levő Szuchavoda nevű hágó, mely a hasonló nevű völgyben és onnan az Osztra és Szedilko közt levő Szedilkohágón (2067 m.) vezet a Furkotavölgy legalsó részébe.

Ezek közül egyik sem ajánlatos rendes turistának, mert rendkívül sok időt vesz igénybe s legcélyszerűbb a kirándulást egyesíteni a Mlinicavölgy bejárásával s a Furkotahágóról jó negyedóra alatt kevés fáradtsággal a 2405 m. magas *Furkotacsúcsra* hágni.

A kilátás e csúcsról igen szép, mert egyidőben három völgybe, a Mlinica-, Furkota- és Nefcervölgybe látunk, számtalan tavaival. Akár a hágóról, akár a csúcsról magáról körülbelül egy óra alatt leereszkedhetünk a Lórenchágóra s onnan a Mlinicavölgy legfelső tavaához, a Szentiványi-tóhoz.

A Lórenchágóra a Felső-Wahlenberg-tótól direkt is vezet egy erősen kitaposott zergeösvény. A tavat e célból félig megkerüljük; aztán annak keleti oldalán

egyenesen a Szoliskonak tartunk. A feljárás nem éppen kellemes, mert jó darabon kistörmelékű görgetegen kell áthaladni. A hágóról egyenesen a Szentiványi-tóhoz ereszkedünk le.

3. Mlinicavölgy.

A Csorbai tótól: a Fátyolvízesésig $1\frac{1}{2}$ óra. Szkoktóig 2 óra. Felső-Zergetőig 3 óra, Szentiványi-tóig $3\frac{1}{2}$ óra, Döllertőig 4 óra, Lórenchágóra $4\frac{1}{2}$ óra, azon át a Furkotavölgybe s a Wahlenberg-tavaknál elhaladva vissza a Csorbai tóhoz 8 óra, ha a Furkotacsúcsot is megmászszuk, egy órával több. Elsőosztályu vezető díja a Szentiványi-tóig 5 korona.

A Mlinicavölgy a kisebb tátrai völgyek közé tartozik. Hossza 6.2 km., magassága a völgy felső medencéjében 2100 m. A völgy torkolatában fekszik a Csorbai tó, melynek, mint kirándulási központnak, a lipthói Tátra s a Mengusztalvi völgy felé nagy szerepe van.

A Mlinicavölgyben, különösen alsó részében, igen tekintélyes morénák terülnek el.

Az a gát, mely a Csorbai tavat körülveszi, a Mlinica-gleccser törmelékeiből alakult és dél. meg délnyugat felé a gleccser homlokmorénájának felel meg, míg északnyugaton és délkeleten oldalmorénának tekinthető.

A Csorba tói szállónak északi tornácáról egyenesen belátni a Mlinicavölgybe, melynek egyik szikla-lépcsőzetéről ezüstszalagként kígyózik a *Fátyolvízesés*. Jobbra egész közel látszik hozzánk a *Bástya*. Déli oldala jórészt gyeses s azon nem ritkán, kivált a tornácon felállított messzelátóval, de a nélkül is zergéket lehet látni.

A Mlinicavölgy baloldalát a Szolizskó képezi. Ez már vadabb arcot mutat. Tőle nyugotfelé emelkedik ki az Osztra és végre a Kriván. Keletnek belátunk a Mengusztalvi törmelék-völgybe, melyben rendkívül szép képet mutat a kétszúcsú Tátra, fehérülő hócsíkjaival. Balra tőle van a Tengerszemcsúcs s

ettől jobbra egy nagy hómező fehérlik ki, mely a Békástavak feletti lépcsőt jelöli a Hunfalvi hágó alatt.

Az út a völgybe a Csorbai tó északi részén indul ki és egy szép havasi réten áthaladva, rövid $1\frac{1}{2}$ óra alatt elérjük a vízesést. A Fátyolvízesés magassága mintegy 30 méter, a víz vékony fátyolalaku sugárban ömlik le a sziklafalakról. Innen félóra múlva buja növényzetű réten találjuk a Szoktavat (1806 m.). Újabb háromnegyed óra alatt a Felső-Zergetóhoz (2078 m.) s további félóra alatt, a nyugoti irányban, a Szentiványi-tóhoz (2069 m.) érünk, amely sokkal nagyobb a Zergétavaknál. Még feljebb egy kis nyergen átkelve, keleti irányban fekszik a Döller-tó (2105 m.), mely még nyár derekán is fagyva szokott lenni. A két tó közt emelkedik a Csorbai csúcs. A Szentiványi-tótól az átkelést a Furkotavölgybe vagy a Furkotacsúcsra már leírtuk az előbbi fejezetben.

Bástya 2366 m.

A Csorbai tótól a Bástyára 4 óra, vissza 3 óra.

I. oszt. kalauz díja 6 korona.

E hegy délről északnak elnyúló hosszú gerincet képezik, melyből négy csúcs emelkedik ki, u. m. a *Patria, Elő-Bástya, Sátán s Hátsó-Bástya*. Az első két csúcs megmászása nem jár semmi nehézséggel, de azért mégis megtart $3\frac{1}{2}$ órát, míg az Elő-Bástyára érünk. A Sátán és a Hátsó-Bástyára ellenben csak nagy nehézséggel és veszélyes úton lehet feljutni. Az Elő-Bástyára több irányból mehetünk. Legkényelmesebb a Poprádi tó felé vezető gyalogútat követni a domb tetejéig (1 óra) s azután egyenesen északnak fordulni. Innen törpefenyőn keresztül megyünk, melyből kiérve, szép növényzetű síma gyepen s végre nagyköví tőrmeléken s itt lehetőleg a hegy gerincén folytatjuk útunkat. melyen minden nehézség nélkül eleinte a Pátriára, aztán az Elő-Bástyára érünk. A kilátás úgy a havasok, mint a völgy felé egyaránt szép. A Gerlachfalvi csúcstól a Krivánig majd minden Tatra-csúcsot látni. Az Elő-Bástyáról vagy ugyanazon

úton térünk vissza, amelyen fölmentünk, vagy pedig nyugoti irányban egy vízmosás szélén a Fátyolvíz-eséshez 1693 m. ereszkedünk le, melyet $1\frac{1}{2}$ óra alatt érünk el, innen pedig újabb $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Csorbai tóhoz érünk.

Szoliszó.

A Csorbai tótól: a Szkoktóig $2\frac{1}{4}$ óra, a katlanig $3\frac{1}{4}$ óra, a csúcsra $4\frac{1}{4}$ óra. I. oszt. kalauz díja 6 korona.

A Mlinicavölgynek nyugoti oldalát a Szoliszkó-hegy képezi, mely inkább zergevadászokra, mint turistákra nézve bír vonzerővel s ritkán lesz megmászva. A feljutás a Mlinicavölgyből történik, a melynek jól gondozott gyalog és lovagló útján a Szkoktóig haladunk. Innen balra térünk s egy órai kapaszkodás után a Szoliszkókatlanba, a zergevadászok kedvenc állomásaihoz érünk. Innen helyenként nehéz és veszélyes a feljutás a csúcsra, s $1-1\frac{1}{2}$ órai időt vesz igénybe. A kilátás a csúcsról épp oly szép, mint a Bástyáról, csak hogy innen a lipthói Tatra felé tágabb kilátás nyílik.

Csorbai csúcs. 2385 m.

A Csorbai tótól a csúcsra $4\frac{1}{2}$ óra. I. oszt. kalauz díja 10 korona.

Tiszta szép időben már a Csorbai tótól látható a Csorbai csúcs alatt egy kőomladékos lejtő, mely a Felső-Zergetótól csaknem a csúcsig húzódik és a felette emelkedő sziklafalban egy hasadék, mely a csúcsig felér.

A Felső-Zergetótól nyugotnak ezen hasadék felé tartunk, átmászszuk a déli csúcsról meredeken a völgy felé lejtő gerincet és a tulsó, tehát inkább már nyugoti oldalon akadunk egy hasadékra, melyben aránylag könnyen elérjük a mellécsúcsot. Innen pedig a hegy nyugoti oldalán kissé leereszkedve, megkerüljük a két csúcs közti gerincet és könnyen felérünk a főcsúcsra.

A csúcsról kínálkozó kilátás megérdemli a megmászásra fordított fáradságot. Már magában a Mlinicavölgyön átvezető út, szép tavaival és a Fátyolvízeséssel a Magas Tátra legszebb kiránduló pontjai közé tartozik.

Visszafelé tekintve, meglepően hat a Bástya és Szolyiszkó vad szakadozott gerince, míg a völgyben a hóval borított Döllertó, a Szentiványi-tó, a két Zerge- és a Szkoktó kötik le figyelmünket, végre a Mlinicavölgy torkolata előtt a Csorbai tó és ezen túl az Alacsony Tátra határolja a látkört. Kelet felé a kilátás korlátolt, mivel a Gerlachfalvi és Tátracsúcs részben elfödik a szepesi hegyeket. De annál szebben látszanak a galíciai hegyek s a magyar Tátra északi csúcsai, különösen a Svinica- és a lengyel Öttóvölgye és a lipthói hegyek. Szédítő meredek a Csorbai csúcs északi oldala, mely alatt a Hlinszkavölgy terül el és a Koprovahágón túl a Menguszfalvi csúcsok és a Tengerszemcsúcs, mely alatt a Hincótó és a Békástavak láthatók.

4. Menguszfalvi völgy. A poprádi tó.

Tátrafüredről: a Prosztrédna-rét feletti útkanyarulatig kocsin 1³/₄ óra. Onnan gyalog a Poprádi tóig 1 óra, a Tengerszemcsúcsra 5 óra, a Hincói tóig 4¹/₂ óra, a Tátracsúcsra 5¹/₂ óra.

A Csorbai tótól a Poprádi tóig 1¹/₂ óra.

Elsőosztályu kalauz díja Csorbatótól a poprádi tóhoz 2 korona, a Hinczó tóhoz 5 korona.

A Menguszfalvi völgy iránya északról délfelé tart s 8 km. hosszú. A völgy felső része három mellékvölgyre ágazik, u. m. a Törmelékvölgyre, a Hincói fensíkra s a Békástavak medencéjére. A Törmelékvölgyből pedig a Sárkányvölgy és két kisebb völgyfülke ágazik.

A fővölgyben a Hincói fensík meredek falának tövé-
től kezdve több glecser-morénát látni. Ezek közt van a baloldalon egymás felett két oldalmoréna, mely jobban van megtartva. A Poprádi tónál hatalmas közép-
moréna

kezdődik, mely a Törmelékvölgy és a fővölgy glecserei által hozatott létre. A fővölgy glecsérje, mint erősebb, eltéríté irányától a gyengébb szomszédot és azután párhuzamosan haladott vele.

Kiérve a magas hegyek közül, két moréna terül el az Oszterva meredek falától a Poprád áttöréséig. Tovább dél felé mindinkább apad a felső moréna magassága, míg végre összeolvad az alsóval és egy homlokmorénába megyen át, melyen mély bevágás látható. A Menguszfalvi völgy egykori glecsérének vize egyideig ezen irányban folyt le s a Poprád-folyónak medrét képezte. S ez a víz volt az, amely Lucsivna felé tartva, az egész lejtőt gránithömpölyökkel borította el.

A Poprád régi és mai medre által határolt fensík jellemző morénaterület, melynek felszíne a sok emelkedéstől és mélyedéstől nagyon egyenetlen. Mind a fensíkon, mind a Poprád mai medrében óriási gránátsziklák hevernek, melyek csakis a jég hátán kerülhettek mai helyükre.

A Menguszfalvi völgy egyike a legszebbeknek a Tátrában.

A völgy egyes pontjait, beleértve a tengerszemcsúcsot is, lehet ugyan a három Tátrafüredről egy nap alatt megtenni; de a völgy megérdemli, hogy több napot töltsünk benne s e célra legalkalmasabb egy-két napra átrándulni a Csorbai tóhoz, vagy a Poprádi tó mellett lévő vendéglőhöz s a kirándulásokat innen tenni meg.

A Csorbai tótól nem a Tátra-Klotild-úton, hanem egy gyalogösvényen indulunk észak felé. A fürdőház és a Laszkáry-villa mellett elhaladva, a Mlinicarétet s a Bástya alsó nyujtványát (*Trigan*) átvágva, a Menguszfalvi völgybe érünk. Kevéssel a Hincó- és Krupa-patak összefolyása felett, mely az egyesülés alatt már Poprád nevet visel.

Alsó-, Ó- és Ujtátrafüredről jövő turisták rendszerint kocsin teszik meg az utat a Menguszfalvi völgyig. Átkelnek a Poprád folyó kettős ágán, végigmennek a *Prosztrudna-réten* s a Poprád jobbpartján a kocsíút nagy fordulójáig érnek. Itt kiszállnak s hátrahagyva a kocsit, gyalog folytatják az utat északi

irányban. Átkelnek a *Huszhalmon*, mely egy közép-moréna hordalékából áll s egy órai gyaloglás után eléri a *Poprádi tavat*, 1513 m. Ennek északi partján állott az egykori *Majláth-menedékház*, mely kétszer leégett s harmadszor Máriássy Ferenc építtette föl; jelenleg Hohenlohe herceg tulajdona, aki a menedékház helyén nagy, kényelmes, tizennégy szobával bíró vendéglőt építtetett. A ház bérlője a nyári hónapokban kitűnő hideg és meleg konyhával szolgál. Egy szoba ára egy ágygyal 3 korona, a második ágy 2 korona.

A Poprádi tó 6·8 hektár területű s egyike a lezsebbeknek a Tátrában. Vize sötétzöld, kristálytisztas ezernyi pisztránggal van benépesítve. A menedékház tornácáról délkeleti irányban látjuk magunk előtt az Oszterva gyepes lejtőjét s attól jobbra meredeken leeső sziklafalakat, melyek a zergéknek kedvenc tanyájuk. A tó környéke magas törpefenyővel, lúcs-, vörös- és cirbolyafenyőekkel van szegélyezve s rendkívül szép képet nyújt, a minőt a Tátrában csak kevés helyen találni. A menedékház mögött látjuk a Kopki szikláit s a Menguszfalvi törmelékvölgy végén a Tátracsúcs előőrseit. Jobbra, a hatalmas Bástyánégyes ormával. A tó felszíne a múlt évben a kifolyás eltorlaszolása által jelentékenyen emeltetett s jelenleg még szebb benyomást tesz. Azonkívül a tó körül egy szép sétaút épült.

Tengerszemcsúcs 2503 m.

A Tátra-Klotild-útnak menguszfalvi kanyarulatától a Tengerszemcsúcsra 5 $\frac{1}{2}$ óra. A Poprádi tótól 4 $\frac{1}{2}$ óra. I. oszt. kalauz díja a Csorbai tótól 9 korona, Tátrafüredről 13 korona.

A tátrai hegycsúcsok közül a Tengerszemcsúcs megmászása a legháládatosabb kirándulások közé tartozik. Aránylag nem nagy fáradság mellett gyönyörű kilátással jutalmazza azt, aki vele megmérkőzik. Hunfalvy János „magyar Riginek“ nevezte.

Első szakszerű megmászója 1840-ben Blázy Ede volt. kinek tiszteletére 1890-ben emléktáblát falaztatnak be a csúcs alatti sziklafalba.

A Poprádi tótól mohos lúcs- és terebélyes cirbolyafenyők közt jó gyalogút vezet a *Hincói menedékház romjaihoz* (1681 m.). A gunyhótól fölfelé eleinte a Békástavakból csergő patak mentén megyünk; később meredek, gyepes lejtőn át egy kúpra érünk, melyről a Békástavakat látjuk magunk alatt. A dőrcről lemenve s a tavat észak felől megkerülve, egy hómezőn át a keleti sziklalépcsőzetbe jutunk, melytől jobbra a sziklafalról szép zuhatag esik le. Fölérve a lépcső tetőzetére, nagytörmelékű kömező táru elöttünk, melyen áthaladva s balfelé térve, a *Hunfalvy-hágóra* érünk, melyet előbb Vágának (2415 m.) híttak. A Poprádi tótól 2 óra. Innen gyönyörű kilátás táru fel elöttünk a Poduplaszki völgybe, a Jeges- és Csehtavakra. Mélyen alattunk látjuk eleven zöld keretben a herceg Hohenlohe-féle vadászházat, jobbra a Tátacsúcs és Ganek meredeken leeső sziklafalait.

A Hunfalvy-hágóról balra térünk s két kisebb csúcs alatt elhaladva, egyenesen a főcsúcsra érünk (2503 m.). A körkép, mely innen elénk táru, elragadó. A Lomnici és Jégvölgyi csúcstól kezdve egészen a Krivánig majdnem minden csúcsot látunk. Észak felé szemünkbe ötlük a nagy Tengersizem és Halastó s a különféle völgyekben 13 kisebb-nagyobb tavat látni.

A Tengersizemcsúcs megmászása nem jár semmi nehézséggel s még könnyebb lesz, ha az ujonnan tracirozott út, melynek építését a M. O. Kárpátgyesület 1904-ben megkezdte, kész lesz. Azonkívül az egyesület a csúcs alatt egy kis menedékházat is fog építeni.

A Tengersizemcsúcs csak kevésse emelkedik ki a hegy tarajából, melyen három csúcsot látunk. A középső a legmagasabb, jobbra-balra két kisebb szatelita emelkedik ki. A hegy taraja délről észak felé vonul, a Tengersizem és a Poduplaszki völgy közé s mintegy 4—500 m. távolságban a csúcstól, egy

karcsú csúcsot bocsát ki. Ez a *Dénescsúcs*, (2431 m.). A Tengersizemcsúctól a *Tengersizemcsorba* választja el (2374 m.). A gerinc további folytatásában észak felé emelkedik ki a *Nad Zsabiemcsúcs*, (2261 m.), melynek két nyújtványa közt az északi Békástavak fekszenek.

Az előbb említett kunyhó romjaitól balfelé fordulva s egy meredek, lépcsőzetes lejtőt meghaladva, nem várt nagy tóra bukkanunk, mely az itt hirtelen kiszélesedett katlan egész területét foglalja el. Ez a *Nagy-Hincói tó* (1965 m.). Nagysága 19.1 hektár. Alatta, görelykúp által elválasztva, van a két *Kis-Hincói tó*.

A Hincói tótól fel lehet jutni a *Vadorzóhágóra* (2304 m.) s innen le a Tengersizhez és Halastóhoz. Erről később lesz szó.

A Hincói tótól nyugoti irányban a hátsó Bástya és a Koprovacsúcs közt van a *Koprovahágó* (2174 m.), melyen át a Hlinszkavölgybe s ezen át a Tátra leg-hosszabb völgyébe, a Koprovavölgybe lehet jutni.

A Vadorzóhágó.

A Csorbai tótól a hágóra 4³/₄ óra.

I. oszt. kalauz díja a hágón át a Halastóig 12 korona.

A Vadorzó a Hlinszkótótól északra fekvő Menguszfalvi csúcs és Chalubinski csúcs közt 2323 m. magasságban, meglehetősen széles behorpadást képez a főgerincben. A Hlinszkótótól meredek omladékkúpon felkapaszkodunk a Menguszfalvi csúcs sziklafalai alá és ezek mentén egy kis hómező felé tartunk, mely útmutatónk. Ezen átmenve, egy kis gerincre kapaszkodunk fel, melyen könnyen érünk fel a főgerincen lévő hágóra.

A Vadorzóhágó környezete a M. Tátrának egyik legvadabb pontja. E képből leginkább a szemben lévő Hátulsó-Bástya és a Sátán omladékkúpja válnak ki. A Koprovahágón túl látjuk a Hlinszkavölgyet, melyből a Csorbai csúcs, a Triumetal és a Hrubó egye-

nes sziklafalai emelkednek ég felé és mögöttük látjuk a Kriván görbe csúcsát.

Észak felé, mélyen alattunk nagy hómező terület, alatta a Tengerszem és a Nagy-Halastó és ezentúl a galíciai hegység. De leginkább hatnak reánk a Menguszfalvi és Chalubinszki csúcs borzalmas sziklafalai és első pillanatra lehetetlennek látszik itt utunkat folytatni.

S mégis a Menguszfalvi csúcs függőleges sziklafalán jobbra néhány keskeny sziklapad húzódik befelé és ezeknek egyikén jó járható ösvény vezet a Tengerszem felé kinyúló gerinc végéig. Ezen végigmenve, nyugot felé nagy hómezőhöz ereszkedünk le és az ebből lefolyó víz irányában, minden nehézség nélkül jutunk le a Tengerszem fala feletti kőgátra. A galíciai Tátraegyesület a hómezőről levezető úton néhány helyen vaskapcsokat erősítettett a sziklafalba, de ezek teljesen fölöslegesek, mivel a sziklákat kikerülhetjük s gyepes helyeken ereszkedhetünk le a Nagy-Halastóhoz vezető utra, a honnan kompon húsz perc alatt beérünk a Halastói szállóba. A lemenet a Vadorzóhágról három órát vesz igénybe.

A Vadorzóhágon veszedelmes hely nincsen és a szédüléstől mentes túrista ott biztosan járhat. A Vadorzóhágo a legrövidebb út, mely a főgerincen átvezet, s kivált a Halastótól való visszatérésre ajánljuk.

A Tengerszemcsúcsról a Halastóhoz.

A csúcsról le a Tengerszemig 3 óra, a keresztig $3\frac{1}{2}$ óra, a Halastóig $3\frac{3}{4}$ óra, a menedékházig $4\frac{1}{4}$ óra.

I. oszt. kalauz díja a Csorbai tótól számítva a Halastóig 14 korona.

A Tengerszemcsúcsról való lemenet a Halastóhoz tiszta fejet, jó inakat és bátorságot igényel s hozzá megbízható kalauzt. Gyenge túristák ne próbálkozzanak a lemenettel.

A csúcsról eleinte nyugotnak tartunk s több lépcsőzetes s görgeteges részlet leküzdése után a Tengerszemcsorbához érünk. Innen helyenként mere-

dek. sima sziklafalakon. melyeken vaskampók vannak beeresztve, megyünk le. A lemenet további folytatásában bal felé fordulunk s egy sziklaélre jutunk, mely mellett egy vékony hósáv húzódik le a völgybe. Hosszu és óvatos kapaszkodás után leérünk a görgetegre, mely közel $1\frac{1}{2}$ óráig tart s fárasztó, míg végre jobbfelől egy sziklafalhoz érünk, melyről meredek és sima pázsiton a Tengerszem irányában ereszkedünk le. A tavat jobbfelől megkerülve, kijövünk a tört ösvényre s hatalmas görgetegen s később ingoványos réten át a Tengerszem kifolyásához, hol egy vaskereszt van felállítva. Innen tovább is jobbfelé tartunk s a Halastavat a törpefenyőben vágott ösvényen kerüljük meg s újabb félóra alatt a menedékházhoz jutunk.

Aki a Halastavon tutajon óhajt átevezni, az jelt ad a mendékáz őröknek, kik 2 kor. 40 fillér díjért. 10 személyt beleértve, átviszik a menedékházhoz és szállodához. A Halastó és környékére később visszatérünk.

Tátracsúcs, 2565 m.

A Tátra-Klotild-út menguszfalvi kanyarulatától 7 óra. I. oszt. kalauz díja Csorbatótól 12 korona, Tátrafüredről 16 korona.

Első szakszerű megmászója *Déchy Mór* dr. volt, 1874. év szeptember 3-án.

A Tátracsúcsot két irányban lehet megmászni, az Omladékvölgy s a Hunfalvy-hágó felől. Az első utat a terület tulajdonosa a zergevad óvása miatt elzárta s így csupán a Hunfalvy-hágóról van az út megengedve, de valószínűleg minél hamarabb az első útirány újra felszabadul.

Ezen irányban az út valamivel kevésbé nehéz és veszélyes. A Hunfalvy-hágótól ugyanis jobbra térünk s egy keskeny szakadáson s meredek lépcsőkön át, melyeken kézzel-lábbal kell magunkat keresztül dolgoznunk, a Kopkinyeregre érünk, mely a Tátracsúcs és a Kopkicsúcs között vágódik. Hogy ide érhessünk, a Tátracsúcsot nyugoti szélességben kell megkerülnünk. A nyeregről látjuk magunk alatt

a Sárkánytavat. Innen a Tátracsúcs déli oldalán kapaszkodunk fölfelé s csakhamar egy kidomborodott kúphoz érünk, amely fölött a csúcs maga meredezik. Meredek hómezőn, mely a csúcs egyik szakadásában vonul fölfelé, kell magunk előtt lépcsőket vágni. Ezt elhagyva, éles bordákon át egy másik szirttorokba jutunk, melyen nemkevésbé fáradságos az út s itt is lépcsőket kell a fagyott hóba vágni. Ily veszélyes részlet után a Hunfalvy-hágótól számítva, 3 órai megérőltetett kapaszkodás után fölérünk a csúcsra.

A csúcs maga igen keskeny, talán $1\frac{1}{2}$ méter széles és 10 méter hosszú. A Déchy által fölépített kőhalomban találunk egy bádogszelencét s abban egy fehér lapon annak jegyzeteit az első felmászásról.

A körszemle magába foglalja a Tátra főgerincének szakadatlan koronáját, keleti részen a Késmárki és Lomnici csúcs, a Középorom, a Szalóki és a Ferenc-József-csúcs válnak ki, álláspontunkhoz közel a Tengerszemcsúcs magaslik fel, nyugaton a Bástya s a Kriván.

A völgy fenekén a Poprádi tó sima tükre, a főgerince meredélyei alatt a Hincótó egy része látható; a völgy mellékágaiban pedig a Békás tavak s a Sárkánytó.

Északra fordulva, ezen vad Tátraképet varázsként váltja fel egy alpesi táj látványa, az erdős hegyek által koszorúzott Poduplaski völgy, patakja ezüstszalagként kigyózik, viruló, zöld réteken át s nyiltabb vidékre siet ki. Az északnyugati bérc-sorok közt a Halastó s a lengyel Öttó völgykatlanai tűnnek elő.

A hegység déli oldalán a Csorbai tó csillámlik s a szepesi fensíkon túl emelkedik az Alacsony Tátra láncolata, melyből a Királyhegy emelkedik ki.

Oszterva. 1984 m.

Ó- és Ujtátrafüredről: a Tátra-Klotild-úton a Nagy-Ransch-patakig kocsin $1\frac{1}{2}$ óra, az Osztervacsúcsra $3\frac{1}{2}$ óra. Ugyanannyi a Csorbai tótól is.

I. oszt. kalauz díja a Csorbai tótól 5 korona, Tátrafüredről 7 korona.

Viszonylagosan csekély magasság mellett az Oszterva rendkívül szép kilátást nyújt s csekély fáradtsággal ejthető meg.

Már a Poprádi tótól látjuk annak nyugoti meredek sziklafalait, melyeknek keskeny párkányai zöldelő cirbolya- s lucfenyőkkel s kúszó törpefenyőkkel vannak benőve s az alattuk fekvő tóval festői képet adnak. Innen is lehet a hegyet megmászni, mely célra az Oszterva és Tupa közti nyeregben lenyúló s sima gyeppel benőtt völgyecsket választjuk. Másfél óra alatt feljutunk a csúcsra. De a fölmenet nagyon egyforma és a meredek, sikamlós gyepon fárasztó. Sokkal rövidebb uton s kényelmesebb módon jutunk fel az Osztervára, ha a Nagy-Rausch-patakig kocsin, lóháton vagy gyalog megyünk. Az erdészház mellett északnak térünk fel s a Polanáig egészen jól maradhatunk nyeregben is. Innen 1—1½ óra alatt, jórészt buja havasi legelőn keresztül fölérünk a csúcsra. Ezt a kirándulást úgy U- és Ujtátrafüredről, mint a Csorbai tótól nők is egy rövid nap alatt kényelmesen megtehetik s azt mindenkinek melegen ajánljuk. A kilátás az Oszterváról váratlan szép. Az ember belát az egész Menguszfalvi és Törmelékvölgybe. Nyugaton maga előtt látja a hármas Bástyát s annak csúcsai mögött a Szoliszkót és Osztrát. A Törmelékvölgyben teljes nagyságában pillantjuk meg a Tátracsúcsot, baloldalt tőle a Kopkit, jobboldalt a Vaskaput. Alattunk terül el a Poprádi tó zöld tükre sötét fenyőkeretben, távolabb nyugotnak a Csorbai tó, feljebb a völgy fenekén a Hincói tó s jobbra a Koncsisza meredek sziklafalai alatt a Sárkány- és Jegestó. Délnek messze-messze elbarangol a szem a szepesi és liptói felföldön s a liptó-gömöri havasokon.

A Batizfalvi völgy nyugati része és a menguszfalvi Törmelékvölgy a területtulajdonosnak további intézkedéseig zárva marad. A turistajárás ezen hegyrészekben el van tiltva. A zergevad rendszeres óvása a Tátrában szükségessé tette, hogy egyes menedékhelyek, remízek tartassanak fenn a zergék részére, hogy ez a nemes vad megszokott helyeiből fegyver-

durrogatás, lármá s üvöltgetés által meg ne zavar-
tassék. Figyelmeztetjük tehát a túristákat, hogy
revolvért ne vigyenek hegyi kirándulásaikra, mely
különben is alkalmatlan a járásnál. A Tátrában nincs
oly ragadozó vad, mely embert támadna s rablók
nem léteznek. Még az ujongatástól s kövek legurí-
tásától is tartózkodjanak. Mind ennek nincs céja, a
zergevadat pedig megzavarja, sőt kárt ejthet benne.
Ezt annyival inkább szívére kötjük minden túristának,
mert a féktelen lármá és lövöldözés, melylyel néhány
túrista a hegyek között örömének szokott kifejezést
adni, arra birta Hohenlohe herceget, hogy a Tátra egyes
részeit a túristák elől elzárta s félni lehet, hogy
idővel mások is követni fogják példájukat. Élvezzük
a természetet illő komolysággal! Ne csináljunk szük-
ségtelen lármát s a havasok birtokosai nem fognak
okot találni a hegyi örömök megszorítására.

5. Batizfalvi völgy. Koncsiszta 2540 m.

Felső-Hágítól a Batizfalvi tóig 3 óra, Ó- és Újtátra-
füredről a Batizfalvi tóig 3 óra, a Koncsisztára 5 $\frac{1}{2}$ óra.
I. oszt. vezető díja a Koncsisztára 10 korona.

A Batizfalvi völgy az aránylag keveset járt ha-
vasi völgyek közé tartozik, minek oka a régebben
hiányzó megszállóhelyek hiányában kereshető. Mióta
Felső-Hági megnyílt, előreláthatólag ez a völgy is
jobban lesz látogatva.

A Zsombtó, Batizfalvi lyuk, Zsinórvízesés, Fátyol-
vízesés, Batizfalvi tó, Gerlachfalvi csúcs, Koncsiszta
és az Oszterva, annyi szép havasi részletet nyújta-
nak, hogy megérdemlik, hogy túristák jobban láto-
gassák.

Felső-Hágiból, a Batizfalvi patak mentén át a
Zsomb nevű tóhoz jövünk, mely még szálaz őserdő-
ben fekszik, később egy szép havasi rétré: a batiz-
falvi *Lyukhoz* (1578 m.). Ennek közvetlen közelében
van három vízesés (szpadi), u. m. a Zsinórvízesés,
Gyöngyvízesés és Fátyolvízesés s félórával feljebb
a *Batizfalvi tó*.

Tátrafüredről az új felkavölgyi gyalogútat követjük, erről egy fehérén jelzett út válik el, amelyen haladva elérjük mintegy $1\frac{1}{4}$ óra alatt a Széplakról a Felkai tóhoz vezető veressel jelzett útat, amelyet követve mintegy negyedóra múlva a sziléziai sectió által épített új út a Batizfalvi tóhoz nyílik. — Ez mintegy negyedóra alatt vezet a tó partjához. A tó 1898 m. magasan fekszik s egyike a Tátra legszebb tavainak.

A Batizfalvi völgyben leginkább a Gerlachfalvi csúcs megmászása a *Fehérfal* felől, a Koncsiszta megmászása, a *Lukahágó* és a *Menguszfalvi hágó* birnak vonzerővel. A Gerlachfalvi csúcs megmászását későbbi fejezetben írjuk le. A Lukahágó a Tupa és Koncsiszta közt, a Menguszfalvi hágó pedig a Koncsiszta és a Vaskapu közt vezet le a Jegestóhoz s innen a Poprádi tóhoz. Ez az utóbbi átjáró újabban be van tiltva. A Koncsiszta 2535 m. magas csúcsot annak dél felé nyuló gerincén, a Batizfalvi tó nyugati oldalán másszuk meg, az út nem jár nagy nehézséggel s a kilátás igen jutalmazó. Visszafelé a Lukahágóra ereszkedünk le, t. i. a Koncsiszta és Tupa közti nyeregbe s a Suchavölgyön lefelé, többnyire út nélkül érjük el Felső-Hágót.

↗ Felkai tóhoz $2\frac{3}{4}$

6. Felkai völgy. Kis-Viszoka 2430 m.

Ó- és Újtátrafüredről: a Felkai tóig 2 óra, Virágoskertig $2\frac{1}{2}$ óra, Hosszútóig 3 óra. Lengyelnyeregre 4 óra, a Kis-Viszokára $4\frac{3}{4}$ óra, a Rovátkáig $5\frac{1}{2}$ óra, azon át s a Nagytarpataki Hosszútóig lemenve $6\frac{3}{4}$ óra, a Nagytarpataki völgyön vissza 4—5 óra, összesen 10—11 óra; a Lengyelnyeregről a Rosztoka menedékházig $3\frac{1}{2}$ óra. a Halastóig 5 óra, Javorinára $5\frac{1}{2}$ óra. Pihenésre azonfelül minden órára 15 perc időt kell számítani.

Vezető díja Tátrafüredről a Felkai tóhoz 4 korona, a Kis-Viszokára 7 korona.

Tátrafüredről a Nagyszállodán túl nyugatra indul ki az új fehér kereszttel jelzett, a M. O. Kárpát-egyesület által épített új út: Újtátrafüredről a vendéglőn túl a villák mellett jutunk ezen útra. Az új úton kényelmesen $1\frac{1}{2}$ óra alatt eljutunk a Kereszt-

halomra (1418 m.), a honnan szép kilátás nyílik a lipitói és szepesi felföldre s északnak a Szalóki csúcsra, a Szekrényeshegyre és a Gerlachfalvi csúcsra. A Kereszthalomról újabb félóra alatt a Felkai tóhoz (1667 m.) érünk. Pár száz lépéssel innen a tó partjától áll a Hunfalvy-menedékház, mely ez időben kaulauz szállásként használtatik. A M.-K.-E. sziléziai osztálya a Felkai tó déli partján „Sziléziai ház“ címen menedékházat építtetett.

Az épületben az étkezőhelyiségen és a vendéglős lakásán kívül van 6 jól bútorozott szoba 3 korona árban, a M. K. E. tagjai részére 2 korona. Külön ágy 1 korona. Jó konyha.

A Felkai völgy oldalmorénái 3 km. hosszú vonalban pompásan meg vannak tartva. A Kereszthalomról egészen világosan látni a völgy felső szélén a ritka törpefenyővel benőtt morénavonalat végighúzódni, míg végre a sűrű erdőben eltűnik. Szemben a baloldali, jó karban megmaradt morénavonallal, a jobbparti moréna is látható, de csak mint kevésbé kiemelkedő terrász. A Felkai tó (1693 m.) létrejövetelét kétséggkívül a völgyön ívalakban keresztülhúzódo törmeléktöltésnek köszöni.

A Felkai völgyet a tó felett leeső Gránátfal osztja ketté. E fal félkörben foglalja körül a tavat s mintegy 150—200 m. magas függőleges szakadást képez. Keleti oldalfalában borsónyi gránátkristályokat találni. A gránátfal északi lépcsőzetéről, mintegy 100 méter magasságból zuhan alá a Felka vize s egyenesen a tóba ömlik. A hegyi ösvény meredek tekervényekben vezet az északi gránátfal felé, melynek ereszként kiálló faláról örökösen csepeg a víz s azért Örökös-ésőnek is neveztetik. Azontúl egy élcs kanyarulattal s néhány lépcsőfokon áthaladva, a Felkai tótól kis félóra alatt elérjük a *Virágoskertet* (1793 m.). Innen sziklalépcsőzeteken át s óriás sziklatömbökön keresztül, újabb félóra alatt a *Hosszútóhoz* érünk (1953 m.).

A tó köröskörül élcs gránittörmelék által van körülfogva s alig ad valami kis vegetációnak helyet. A Gerlachfalvi csúcs oldalán örökös hómező nyúlik be a tóba, mely annak sajátos smaragdazöld színt kölcsö-

nöz. A Hosszútótól sivár tájrészlet nyílik meg előttünk. Egymásra halmozott, tenyészetenélküli gránit-omladék, majd hosszan elterülő hómezők, kisebb-nagyobb sziklapárkányok, vízmosások és szakadások mellett zig-zug irányban elhaladva, a tótól számítva egy óra alatt fölérünk a *Lengyelnyereg*re (2207 m.).

A M. K. E. sziléziai osztálya a Hosszútótól a Lengyelnyereg^{re} tekervényes járatokban lépcsőzetes utat készíttetett, mely gyengébb túristáknak is megengedi a nyereg^{re} való kényelmes feljutást. Folytatása ez annak a lovagló útnak, mely Széplakról a Kereszt-halom keresztezésével a Gerlachfalvi Riglin át visz a Felkai tóhoz s szükség esetén kocsin is járható. Őszinte elismerés illeti meg ezen osztály derék tagjait azért a lelkesedésért, melyet a M. Tátra iránt tanúsítanak.

A Lengyelnyereg^{ről} a látókör északnak messze elterül, nemcsak a Tátra északi csúcsaira a Sirokára s Svinicára, hanem a Poduplaszki- és Bialkavölgyön végig mélyen be Gácsországba, melynek számtalan falvairól csak a torony világa fehérlik felénk. Nyugaton látjuk a Gerlachfalvi csúcsot, keleten a Szek-rényeshegyet s délnek a Hosszú- és Felkai tavon túl a Poprádi völgy falvait.

A Felkai tónál, a Virágos kertben s a Hosszútónál majd mindig morgákat lehet látni, vagy hallani.

A Lengyelnyergen át van az átjáró a Poduplaszki- és Bialkavölgybe. E célból leereszkedünk a *Fagyott-tó*hoz (2047 m.) s onnan lefelé tartunk a herceg Hohenlohe-féle *Vadászház*nak (1310 m.), melyet 2 óra alatt érünk el. Innen a Rovinki völgy felé térünk s utunkat északi irányban folytatjuk a Roztoka menedékházig, a hol meghálunk. Vagy pedig letérünk a Bialkavölgybe s azon déli irányban haladva, két óra alatt a Halastóhoz érünk, a hol kocsmával összekötött menedékházat és szállodát találunk.

Hogy a Lengyelnyereg^{ről} a Rovátkára érjünk, nem szükséges egészen a tóig lebocsátkozni, hanem felelőn jobb felé, északkeletnek térünk s nagykövű görgetegen át egy törmelékfolyóba (Floss) jutunk,

melyen át, összesen egy órai járás után a Lengyelnyeregről, a *Rovatkára* (2363 m.) érünk. Innen leereszkehdhetünk a Nagytarpataki völgybe s ez esetben $3\frac{1}{2}$ órai vándorlás után a tarpataki Zerge-szállóhoz érünk.

Ugy kilátás, mint tájrészlet tekintetében nagyon egyforma és fárasztó az út a nagytarpataki völgyön keresztül s nem indokolja az újabb időben divatba jött túrt a Rovátkán és nagytarpataki völgyön át.

Ennél sokkal háladosabb a kirándulás a *Kis Viszokára*, 2430 m.; ezt annyival inkább ajánljuk a Lengyelnyereg folytatásaként megtenni, mert e csúcs a nyeregről háromnegyed óra alatt könnyen megmászható s semmi nehézséggel nem jár. Hogy a Kis-Viszokát elérjük, a Lengyelnyeregről jobbfelé, tehát keleti irányban tovább haladunk a tarajon s annak déli oldalán jutunk fel a csúcsra. A kilátás innen nagyon szép. Három nagy völgy torkába látunk be. Kelet felé látjuk a Nagytarpataki völgyet számtalan tavaival, északnak a Poduplaszki völgyet, a Fagyott- és Litvorovetőval, délnek a Felkai völgyet. Nyugotnak tünedeznek fel előttünk a Gerlachfalvi csúcs meredélyei s e mögött a Tátracsúcs, a Tengerszemcsúcs, a Batizfalvi csúcs s a Ganek.

Kelet felől emelkedik ki előttünk keskeny meredek oldalával a Szalóki csúcs és a Bibires.

A Lengyelnyeregtől nyugot felé, közvetlenül a gerincből emelkedik ki a *Felkai csúcs*, 2311 m. m.

Szalóki csúcs, 2453 m. m.

Tátrafüredről a Három tóig $2\frac{1}{2}$ óra, a Szalóki csúcsra $4\frac{1}{2}$ óra. I. oszt. kalauz díja 8 korona.

Az út eleintén azonos a Felkai völgybe vezető úttal, $3\frac{1}{4}$ óra múlva az út jobbra tér. Innen a Nagy-Sóhegyre $1\frac{1}{4}$ óra, a Három Szalóki tóhoz (1675 m.), $1\frac{3}{4}$ óra. Utóbbiak csak apró tócsák.

A Szalóki csúcs déli lejtőjén 2453 m. magasságban egy kis másodrendű glecser nyomaira akadunk, melynek végmorénája a Háromtó legalsóbbikának gátját képezi.

A törpefenyőn áthaladva, vagy az *Élesgerincen* (Schartiger Kamm) folytatjuk az utat a *Királyorr* felé (2230 m.), vagy pedig a rövidebb irányt követjük északra, a mellék- és főcsúcs közti hajlásban, melyen át a Háromtótól számítva két óra alatt a csúcsra érünk.

A kilátás a Szalóki csúcsról tágabb, mint a Lomniciról. Különösen szép, mondhatni borzadályos a letekintés a Nagytarpataki völgybe, az abban lévő számos tóra, a Középoromra, Lomnici csúcsra és Jégvölgyi csúcsra.

Nyugot felől látjuk a Gerlachfalvi csúcsot, Tátra-csúcsot, Tengerszemcsúcsot; délnek messze elbarangol a szem a Poprádi völgyön, a lipitói fensíkon, a gömör-lipitói havasokon, míg északra mélyen belátni Galiciába.

A Szalóki csúcs és Királyorr közti sziklatorokon át le lehet jutni a nagytarpataki tisztásra (Ziemsblöse). A lemenet nehéz és nem veszélytelen s csak gyakorlott turistáknak ajánlható vezető mellett.

Jelenleg egy új út építése van folyamatban, Tátrafüredről a szalóki gerincire. Ez az út a Szilággyi-út folytatását képezi s egy-két év alatt elkészül. Az út Weisz Miksa dr., a M. O. K. E. választmányi tagjának fáradhatatlan buzgóságának s a tátrafüredi vendégek áldozatkészségének köszönheti létesítését.

Székényes 2356 m. és Bibircs 2488 m. m.

A felkai tótól a Bibircsre 5 óra.

I. oszt. kalauz díja 13 korona.

A Szalóki csúcs és Kis-Viszoka közé ékelve, terül el egy hegygerinc, mely keletről nyugot felé vonul s a *Bibircsben*, 2488 m. éri el legnagyobb magasságát. A Bibircs köbalaku hegy, meredeken leeső falakkal — innen elnevezése — és sokáig hozzáférhetetlennek tartották. Gömör Olivér 1890-ben Kirner vezető kalauzolása mellett megmászta, mi végből a hegy keleti oldalán lévő bevágást kereste föl s azon a vágott kúpú csúcsra felhatolt. Azóta számosan, különösen a sziléziai osztály tagjai közül ismételték

a túrt, mely ujabbban a merész túristák egyik próbakövévé vált. A kilátás sokban hasonlít a Kis-Viszoka kilátásához: a kirándulás maga egyike a legérdekesebb és legszebb sziklamászásoknak.

A Bibircstől déli irányban ágazik ki a *Szekrényes*, a *Karó* és *Fonatos* dülőkkel, melyek inkább zergevadászokat érdekelnek. A zergevad óvása ugyanis szükségessé teszi, hogy egyes hegyrészekben őket senki se háborgassa. Ily zergebúvóhelyek, melyeken sónyalatók is tartatnak fenn, a Szekrényes és Bibircs. Itt túristák nem szívesen láttatnak.

Gerlachfalvi csúcs vagy Ferenc József-csúcs 2663 m. m.

1. Tátrafüredről a Felkai tóhoz 2 óra, a Próbáig 3 óra, a Gerincere 4 $\frac{1}{2}$ óra, a Kiscsúcsra 5 $\frac{1}{2}$ óra, a Nagycsúcsra 6 $\frac{1}{2}$ óra.

2. A régi csorbai ösvényen a Felkai patakhoz 1 óra, a Batizfalvi tóig 3 óra, a Fehérfalig 5 $\frac{1}{2}$ óra, a csúcsra 7 óra. I. oszt. kalauz díja 12 korona.

A Gerlachfalvi csúcs első megmászója Steinberg berlini tanár és Holst tanuló volt 1872-ben. 1875-ben Déchy Mór dr. hatolt fel a csúcsra s e kirándulást thermo- és hypsometrikus mérésekkel együtt szakszerűen leírta.

Jóideig az általa követett irányban történt a csúcsra való feljutás. Később a Felkai tó alatti vörös vízmosságban közelítették meg a katlan feletti tarajt. Még később Ruman stólai kalauz a *Batizfalvi lyukon* át egy rövidebb fölmenetet fedezett föl s ez a 80-as években szokásba jött. Legujabbban Horvay Jakab kalauz talált még ennél is rövidebb feljárót a *Virágoskertből* egyenes irányban a Kiscsúcsra. Jelenleg majdnem kizárólag ezt a legutóbbi utat használják. Mi előbb a Batizfalvi völgyből való felszállást s azután fogjuk ezt a rendesen használt utat leírni.

A fölmenet a Batizfalvi völgyön át sokkal hosszabb: a Batizfalvi tavat jobboldalról kerüljük meg s a kápolna mellett a gerlachfalvi falak felé irányít-

juk utunkat. Ezek alatt félóraig haladva, egy háromszögletű hómezőre érünk, mely sötét sziklatorkolatba nyúlik fel, melyből hóvíz csörgedezése hallatszik. Ez a szakadás a Gerlachfalvi csúcsról vezet le s jelzi az irányt, melyen elérhető. E célból, miután a sziklatorok alulról meg nem közelíthető, a mellette lévő *Fehérfalat* iparkodunk megmászni. E fal már távolról feltűnik s fölismerhető azokról a fehér függőleges csikokról, melyek rajta láthatók s azt a benyomást teszik, mintha a szikla lépcsőzetén meszes víz folyt volna le. A Fehérfalhoz egy hómező vezet, a falon magán pedig vaskapcsok találhatók, melyeket a M. K. E. veretett a sziklába. A Fehérfalon áthaladva, balra térünk s egy tarajra jövünk, melyen az átjárat rendkívül nehéz s *Gerlachfalvi próbának* neveztetik. Ezt leküzdve, a főtorkolatba érünk, ama hómező felső végéhez, melyet alant a fekete szakadásban láttunk. Innen már könnyű a fölmenet s kisebb-nagyobb hómezők mellett elhaladva, egy óra alatt a csúcsra jutunk. Egészben véve a Batizfalvi tótól 4, s a három Tátrafüredtől $6\frac{1}{2}$ —7 óra alatt föl lehet érni a főcsúcsra.

A másik, legjáratabb út a Virágoskertből indul ki. E célból a Virágoskert s Hosszutó közt levő nagy vízmosást választjuk; mindjárt kezdetben a sziklafal tövénél van az úgynevezett próba, melyen vaskampók és láncok segélyével másznak fel. Az út helyenként szédelgős párkányokon és sziklabordákon át vezet föl, útközben egyes vaskampók vannak megerősítve. Így érünk föl a gerincre s nemsokára a kis csúcsra. A kilátás már innen is nagyszerű s borzadályos, nagyszerű kelet és nyugat felé a lomnici és tátrai csoporton s borzadályos délnek a gerlachfalvi katlan felé. A kis csúcsról, mely voltaképpen a főcsúcs keleti és nyugati tarajának összeszőgeléséből ered, a út még jó darabig zig-zúg éleken át vezet föl s lefelé, míg végre egy nagy vízmosáshoz érünk, mely örökös hóval van borítva s mely meredeken visz föl direkt a csúcsra. Ez a legutolsó részlet nem jár többé nagy nehézséggel. A fölmenet a kis csúcsról a nagy csúcsra $1\frac{1}{2}$ órai kemény kapaszkodást vesz igénybe.

A kilátás a Ferenc József-csúcsról, mint Magyarország legmagasabb pontjáról, a helynek megfelelő, a mennyiben majd minden Tátracsúcsot látni róla. Festői csoportosulásban sorakoznak a csipkézett szegélyű sziklatornyok és gerincek egészen a Rézaknáig, a hol a mészkőzet szelidebb alakzatot vesz föl s a Vág és Poprád fensikig, hol domborubb s alacsonyabb hegysorok nyulnak ki a látóhatárba. Keleten látjuk a Tarpataki és Felkai völgy közt kiemelendő hegy-csoportot s azok kimagasló csúcsait: a Lomnici, Jég-völgyi és Szalóki csúcsot. Nyugaton a görbeszarvu Kriván, mely a Magas Tátra védbástyáiaként szerepel s a Tátracsúcs kötik le figyelmünket. Utóbbinak kettős ormát fehérítő gránittörmelékekkel és hócsíkokkal látjuk tarkázva.

A Magas Tátrában a legmagasabb csúcsok nem a főgerincben, hanem annak mellékágaiban emelkednek föl. A Magas Tátra főgerince félkörű hajlásának legdélibb pontjából ágazik ki az a rövid mellékgerinc, mely a Felkai és Batizfalvi völgyek közt délkeletnek vonul, a Gerlachfalvi csúcscsal meg van koronázva és lejtőzésében két ágra szakad, melyek gyorsan leereszkedve, a gerlachfalvi görgeteg-tömkelegekkel telt katlant zárják be.

A Gerlachfalvi csúcs a Magas Tátra főgerincéből elváló és délnek húzódó mellékgerincek legjellegzőbb példáinak egyike. E mellékgerincek derékszőgben ágaznak ki a főgerincből és félkörű hajlásuknál fogva sugarakként nyúlnak ki több világírány felé.

A Magas Tátra déli oldalán ezeken emelkednek ki a legmagasabb csúcsok és azon feltűnő saját-ságot mutatják, hogy a mellékgerincek rendszerint nem folytatódnak a hegység ellenkező oldalán. Külső alakjuk kimosás útján keletkezett. Sokkal szaggatottabbak, hasadtabbak és hatalmasabb görgeteghalmazzal vannak fedve, mint a főgerinc, mely mint a hegység erősebb magva, vázként tartotta fenn magát.

Hazánk ezredéves jubileuma alkalmából 1896-ban a csúcs tetején emléktábla helyeztetett el, melyet Eggenhofer Teréz úrnő saját költségén készíttetett.

Ezt az emléktáblát királyunk születés napján (augusztus 17-én) a M. O. Kárpátgyesület nevében Roth Márton alelnök a csúcs tetején 50 egyleti tag jelenlétében felavatta s ugyanazon nap a sziléziai menedékházban tartott rendkívüli közgyűlésen azon találó gondolat által vezéreltetve, hogy a hegyek királyát csak királyi név illetheti meg, méltán *Ferenc József-csúcsnak* keresztelte el a csúcsot örök időre.

Tarpataki völgy.

Ó- és Újtátrafüredről: a Tarajkáig $3\frac{1}{4}$ óra, a Tarpataki szállóig 1 óra, a Nagyvízesésig $1\frac{1}{2}$ óra, az Óriásí-vízesésig 2 óra, a Tüzelőköig $2\frac{3}{4}$ óra, az Öttöig 4 óra, a Kis-Nyereghágóig $5\frac{1}{2}$ óra. A második vízesés hídjától a Kőpataki tóhoz $2\frac{1}{2}$ óra, ugyanonnan Tátra-Fomnicra $1\frac{1}{2}$ óra, Matlárházára 2 óra, Tátrafüredről a Nagytarpataki Tüzelőköig $2\frac{1}{2}$ óra, a Kanalasormatóig 4 óra, a Nagytarpataki hosszútóig $4\frac{1}{2}$ óra, a Rovátkára $5\frac{1}{2}$ óra, a Rovinki hágóra $5\frac{1}{2}$ óra.

Ó-Tátrafüreden áthaladva a Tengerszem és Tündérak nevű épületek közt fölfelé vezető kocsúton, vagy pedig, ha gyalog megyünk, a Pollux és Castor mögötti sétaösvényen északnak tartunk s jól gondozott úton háromnegyedóra alatt a *Tarajkára* érünk (1280 m.). Innen felhallatszik már a zúgó Tarpatak moraja s belátni a mély völgy torkolatába s annak hátterére: a Középoromra és Lomnici csúcsra. A kiszélesbült láttér, mely a Tarajkáról nyílik, megérdemli, hogy szemünket rajta jó ideig megpihentessük. Menjünk tovább a Tarajka gerincén, annak legdélibb pontjára, a hol több pad van elhelyezve s gyönyörű körképet nyújt a Poprádvölgyre. Délfelől belátjuk az egész Poprádi völgyet számtalan falvaival és városkáival s derült napokon még a lublói várat is. Ezen a helyen a M. O. Kárpátgyesület egy kilátó-tornyot emelt, összekötve azt nagy hazánkfia és a lelkes Tátra-barát Szilágyi Dezsőnek emlékével, azt 1904. évben a közgyűlés alkalmával ünnepélyesen fölszentelte. Ha eléggé élveztük a lapályt, akkor vegyünk szemlét azokon a

sajátszerű emelkedéseken, melyek a Tarpatakat kétoldról övezik, mert ezek egy régi jégkorszak utolsó nyomai.

Hogy volt oly korszak a föld fejlődési történetében, midőn a magas Tátrát állandó hó borította s főbb völgyeiben hatalmas glecserek vonultak a sík felé, azt Zeuschner és Sonklar vizsgálataiból tanultuk legelőbb felismerni.

Valamint a két Tarpatak a Középorom alatt a Rajnerháznál egyesül, úgy egyesültek itt a jégkorszakban a két glecser-folyamok egy hatalmas áradattá. Még ma is látni az egykori jobboldali moréna nyomait közel a Rajner-gunyhóhoz, körülbelül 1300 m. magasságban a t. sz. felett, a mint egy hosszan elnyúló sánc alakjában kíséri a patak medrét. A baloldali moréna itt valószínűleg szorososan a völgy lejtője mellett haladt s a jobb Tarpatak által lett elpusztítva. Ma már senki sem vonja kétségbe, hogy a Tarpataki völgynek az a része, melyben a morénamaradványokat látjuk, egykoron glecserek által volt borítva. Nemkevésbé fontos azon lankás rész földerítése, mely a Tarpataki völgyet a vízesések alatt a szepesi fensíktől elválasztja. A Hosszú vízeses alatt, mintegy 1110—1090 m. magasságban a t. sz. felett az egész Tarpataki völgy nagy kiterjedésben törmelékekkel van borítva. Több helyen hatalmas, lazán felrakódott sziklatömegek borítják a dombokat: ilyenek pl. az ú. n. „Rablókövek“. Ezek szemlélete már Sonklar-ban azt a meggyőződést keltette, hogy csakis a glecserjég hátán jöhettek jelenlegi helyökre. Végigmenve a dombláncolatokon, a Rablókótól egészen fel a tarpataki szállóig, különösen pedig a Tarajka tetejére érve, az előttünk elterülő kép minden kétséget kizár előttünk, hogy egy moréna-töltésen állunk, egy nagyszerű moréna-amphitheatrumnak déli oldalán, mely az egykori hatalmas Tarpatak-glecser legnagyobb kiterjedésének határát jelöli.

A Tarajkáról leereszkedve, a meredek parti ösvényen négy perc alatt a *tarpataki szállóhoz* érünk, mely vendéglőt és 11 turistaszobát tartalmaz.

Az egykori Róza-menedékház helyén, mely 1893-ban leégett, két új épület emeltetett, mely most a vendéglővel együtt Tarpatakfürednek neveztetik. Az egyik vendégszobákat, a másik fürdőkamrákat tartalmaz.

Szoba ára 1 korona 20 fillértől 3 koronaig. Heti pen-

zió, azaz élelmezés és lakás személyenként 46—50 korona hetenként.

Az étkező-tornácról gyönyörű kilátás nyílik a hegyvidékre, a Poprádvölgyre s a messze távolban fekvő lublóí, branyiszkói s iglóí hegyekre.

A tarpataki szálló egyike a leglátogatottabb helyeknek a M. Tátrában, hol szép napokon több száz idegen fordul meg.

A tarpataki szállótól 15—20 perc alatt elérünk a Nagy-vízeséshez 1226 m. m.

A Nagy-vízesés alatt egy kis mellékúton lehaladva, rájövünk a

Hosszú-vízesésre, mely egymásra gördült gránit-tömbökön végighömpölyögve, nem kevésbé szép képet nyújt, mint a fentemlített középső vízesés. Ez a vízesés legjobban a Wagner-útról tekinthető át. A Nagy-vízesés, vagy mint szintén nevezik, második vízesés felett még egy harmadikat, a

Kis-vízesést, 1276 m. m., találjuk.

Mind a három vízzuhatagot a tarpataki szállótól egy óra alatt meg lehet járni. A táj rendkívüli szépsége s a részletek kifogástalan tájképi alakulása megérdemlik, hogy a völgyben a turista hosszasan tartózkodjék. Ritka hely az a természetben, mely egy és ugyanazon ponton oly tökéletes öszhangzásban egyesítette volna a szép vizet, vegetációt, erdőt, sziklát, eget s hátteret, mint itt. Ez teljes képet ad a művészeknek.

Érdekesek a Tarpatak vízesései alatt levő zöld-vizű medencék, melyek helylyel-közzel mértani pontossággal vannak mintegy körzővel kivésve. Ily medencékben nagyobb vízállásnál észrevesszük, hogy egy vagy két kerek kő örökös mozgásban van s csiszolja az üreg falát. Gutta et lapis cavant lapidem.

A Nagy-vízeséstől nyugoti irányban látjuk azt a nagykövű görgeteget, mely egy régi temető helyére emlékeztet s valóban nem is más, mint az egykori tarpataki glecsernek jobboldali morénája. A Nagy-vízesés hídjáról indul ki az út a Kőpataki tóhoz. A Lomnici csúcs keleti oldalán levő lejtős terület itt egy

tág medencévé szélesedik ki és abban fekszik a Kőpataki tó s a Kis-tölesértó, melyekből a hatalmas Kőpatak veszi eredetét. Egykor a Lomnici csúcsot is innen mászták meg, mely célból a tó alatt levő Tüzelőkőnél háltak meg s hajnalkor folytatták útjukat. Ez az út könnyebb, de több időt vesz igénybe. A tó különben közvetlen Tátra-Lomnicról s Matlárházáról is elérhető 2 óra alatt. Az előbb említett hídról a tóig mintegy $2\frac{1}{2}$ óra alatt meglehetősen rossz úton lehet eljutni. Ugyanezen hídról $1\frac{1}{2}$ óra alatt szép sétaúton Tátra-Lomnicra s 2 óra alatt Matlárházára sétálhatunk.

A harmadik vízeséstől mindinkább összetömörülő fenyőerdőben, melybe egy-egy nyír-, nyár- és cirbolya-fenyő vegyül, kis negyedóra alatt elérjük a

Reiner-kunyhót (1286 m.), a hasonló nevű havasi réten, melynek északnyugoti szélén a *Zerge-szálló* áll.

Ebben a házban van 8 kiadó szoba 2 korona s azon felüli árban. A vendéglőben mindenkor meleg ételek kaphatók. Konyha és pince jó.

Gyöngébb hegyi kirándulóknak vagy olyanoknak, kik a Lomnici csúcson a napkeltét akarják élvezni, a *Zerge-szálló* alkalmas megszállóhely.

Innen, ha valaki nem akar ugyanezen úton a Tarajkára visszamenni, ajánljuk az ú. n. Jármay-úton haladni, mely a *Zerge-szállótól* a Szalóki hegy meredek lejtőjén, egyenes irányban 20 perc alatt a vízesések kikerülésével vezet Tarpatakfüredre.

Gyengébb túristák a *Zerge-szállóig* lovagolni szoktak. Innen azonban már a legtöbben gyalog mennek tovább. Mintegy 200 lépéssel a vendéglő alatt egyesül a Kis-Tarpatak a Nagy-Tarpatakkal. A hídon átkelve, a lépcsőzetesen készített, meredek, de jó úton félóra alatt az

Óriás-zuhataghoz érünk (1408 méter m.), mely már a Kis-tarpataki völgyben van. Két magas sziklafal által képezett sötét árok szorítja össze az elemet, mely mintegy 40 m. magas falról zuhog a mélységbe. A sziklafal mellett alig állhat három ember egymás mellett s ezen segítő, a M. K. E. 1904. évben

diszes vashidat vezetett át, melyről sokkal jobban lehet látni a vad elem játékát. Az Óriás-zuhataghoz a kis-tarpataki ösvénynek egyik mellékága vezet.

Kevéssel az Óriás-zuhatag felett egy hídra akadunk, mely a Kis-Tarpatakon átvisz s ez alatt alig néhány lépés távolságra rabukkanunk a völgyszakadékban a *Művészek vízesésére* s a hídon túl ugyanazon vízmeder rejtett öblében az *Idilikus kertre*. A fő-ösvényen tovább haladva, 10 perc alatt a

Kis-Lépcsőre érünk, melyet megkerülendő, a M. K. E. tekervényes utat készítettetett a Kis-Tarpatak jobb ágának meredek lejtőjén. Ezt elhagyva, kiértünk egy havasi rétre, mely nyilván valaha tófenék volt s melyen a vad csermely kies szigetet alkotott. Ezen keresztülhaladva, a

Kis-Tarpataki tüzelőkőhöz érünk (1587 m. m.). Ez egy előre hajló gránittömb, mely elég védelmet nyújt szél és eső ellen s rendszerint pásztorok tanyája szokott lenni. Szükség esetén azonban turistáknak is pihenőt nyújt s nem egy hegyi kirándulónak, aki a Lomnici csúcs megmászását vette célba, szolgált már éjjeli tanyául. Innen negyedóra alatt az u. n.

Tófalhoz érünk (1640 m. m.), mely nem egyéb, mint a völgyet elzáró, óriási sziklafal, mely felett az Öttó fekszik. Itt rendszerint békében legelő zerge nyáját lehet látni. Innen a magyar Turista-Egyesület buzgólkodása folytán egész az Öttöig igen jó, lépcsőzetes út vezet, mely a meredek falon a fölhatolást igen megkönnyíti s megrövidíti. Utközben egy mélyedésben fekvő hómező felett a tavak lefolyását látjuk, amint a víz meredek sziklafalon ezüstszalagként lefelé iramodik s a sziklapárkányokon megtörve siklik lefelé. Az új menedékház már messziről szembetűnik s folyton a látótérben marad. Alighogy a gyepes fensíkot elértük, magunk előtt látjuk az Öttavak egyikét, 2017 méter magasságban. Eleinte csak az alsó tavat, mely mellett és felett három tó bukkanik fel. Az ötödik és legkisebb tó (2026 m. m.) a felső lépcső alatt van s nem ritkán még nyár derekán is hóval van borítva. Az Öttó lépcsőzetén majd mindig morgákat lehet

látni és füttyülni hallani. Itt a katlanban, a második tó partján épült a Magyar Túrista-Egyesület Térymenedékháza, mely 1898-ban lett ünnepélyesen felavatva. Ez az egész Tátrahegység legmintaszerűbb s legjobban berendezett ily háza.

Aki jó hegymászó és nem akar ugyanazon úton visszamenni, az Öttő második, tehát balra eső tavától, részben kistörmelékű és mozgó s azért fárasztó görgetegen s vízmosásban a Jégvölgyi csúcs és Középorom végső éle (az ú. n. Szélestorony) közt fölmegy a

Kis-Nyereghágóra, (2380 m. m.) s innen a Kéktócsához, (2157 m. m.) ereszkedik le, a honnan ismét a *Fehérpadkát* kell megmásznia s a *Vadásztető* mellett leér a nagytarpataki *Hagymatóhoz* s innen 2—2½ óra alatt a Zerge-szállóhoz. Az egész körjárat 5 órát vesz igénybe.

A Kis-Nyereghágó a Markazitesúcs (2617 m. m.) és a *Szélestorony* közt fekszik.

A Markazitesúcs a Jégvölgyi csúcsnak csatlósa, a Szélestorony pedig a Középoromnak leghátsóbb csúcsa.

A Kis-Nyereghágóról a Varangyostó mellett elhaladva, a Javorinkavölgybe s ezen át Javorinába lehet letérni. Ez az út az Öttőtől 5 órát vesz igénybe. Ez az átjárás azonban jelenleg be van tiltva. Igen érdekes, de rendkívül nehéz s helyenként veszélyes az átjárás az Öttőtől a Zöldtóhoz, a Zöldtó-csúcs s Téry-csúcs közt fekvő Téry-hágón át. Eddig még igen kevesen tették meg, az átjárás egy napot vesz igénybe. Jó vezető nélkül még gyakorlott turistának sem ajánlható.

Lomnici csúcs 2635 m. m.

Ó- és Újtátrafüredről: a Tüzelőkőig 2½ óra, a Tarajig 4¼ óra, a csúcsig 6 óra.

I. oszt. kalauz díja 10 korona.

A Lomnici csúcsot sokáig a legmagasabb Tátra-csúcsnak tartották. Már a 17. és 18. században s e század elején akadtak tudósok, a kik a Lomnici

csúcsot buvárlataik tárgyául tüzték ki. Megmászása egyes helyeken nagy óvatosságot igényel, de egyébként nem jár különös nehézséggel.

A Kis-Tarpataki völgyben az előbbi fejezetben leírt Tófaltól jobbra, tehát kelet felé irányítjuk utunkat s innen félóra alatt a *Próbá*-hoz érünk, melynek meredek sziklahasadéka némi előízt ad a későbbi nehézségekről, a mennyiben kézzel-lábbal, sőt a térdekkkel is kell magát az embernek előredolgoznia. Innen rövid negyedóra alatt a *Kápolná*-hoz érünk, mely egyes éles gránitoszlopok által van környezve. Majd virágos pázsiton, szűk párkányon, éles sziklafalakon s kisebb-nagyobb gránittörmeléken keresztül újabb háromnegyedórai kapaszkodás után a *Lomnici taraj* első bevágásához érünk (2200 m. m.). E helyről látni a Kőpataki tavat s a Késmárki csúcs sziklafalait. Itt rövid ideig megpihenünk s villásreggelizünk. Vagy pedig a Tarajon átkelve, a keleti oldalon tovább megyünk s 5 percnyi kapaszkodás után a *Mózes-forráshoz* (2260 m.) érünk s itt tartunk pihenőt, mert innen a csúcsra még másfél órai erős kapaszkodás vár reánk. Innen látjuk a Kőpataki tavat s a Késmárki csúcs nyugati sziklafalait. Tovább folytatva az utat, kietlen kőmezőn át s egy sima sziklafalon keresztül menve, eleinte jobbra fordulunk, nyugot felé, később balra, tehát a tarpataki oldalra s itt két nehéz részlettel kell megküzdenünk. Az egyik az ú. n. *Matirko visszatérte*, a másik *Emericy kesergése*, 2575 m. magas, mely helyeken a M. K. E. 1875-ben vasláncokat illesztetett be a falba. Ezen túl minden nehézség nélkül fölélni a csúcsra. Egészben véve a Lomnici csúcs megmászása, ha fáradságos is, de nem veszélyes, legalább jó izomzatu s tisztafejű emberre nézve nem. Erős hegymászók a csúcsot 6- és Ujtátrafüredről 5, sőt 4 óra alatt s ide-oda 8—10 óra alatt teszik meg; gyengébb turistáknak egy egész napi fáradságba kerül.

A Lomnici csúcs keskeny, hosszú tarajt képez, mely mintegy öt embernek ad helyet. A kőhalomban rejtett bádogszelencében a csúcsra feljutott turisták névjegyei találhatók.

A kilátás a Lomnici csúcsról nem oly szabad, mint a Gerlachfalvi vagy Tengerszemcsúcsról. Nyugot felől a Jég völgyi és Gerlachfalvi csúcs veszik el a kilátást. Legszebb a körszemle a Poprádi völgy felé, az Öttó-katlanba s azon túl a Jég völgyi csúcsra, a Középoromra s a mögötte kibontakozó csúcsokra, a Bibircsre, Szalóki és Gerlachfalvi csúcsra. Nagyon szép a körkép északnak, hol a Vörös- és Fehértó-katlanon túl a Bélai mészhegyek fehérlő sziklái közt az elevenzöld legelők és erdők simúlnak el a messze látóhatárban. Látható a galíciai havasok egy része is és azokon túl a halicsi nagy sík egészen Krakóig, melyet azonban csak ritka szép napon s igen jó látcsővel vehetni ki a távoli homályban. Ellenben borzadályos a lepillantás az északi függőleges oldalon, be a Vöröstó- és Kéktó-katlanba.

A lemenet a Lomnici csúcsról a Mózes-forrásig nehezebb a fölmenetnél. Innen a változatosság kedvéért letérhetünk a Kőpataki tóhoz (1½ óra) s Matlárházára (újabb 1¾ óra).

Legújabb időben a Magyar Túrlista-Egyesület az Öttótól új utat tervezett direkt a Lomnici csúcsra. Ezt az utat először Jordán Károly dr. (Budapestről) tette meg; mióta a legveszedelmesebb helyeken láncok és kampók lettek alkalmazva, ezt az utat már több turista megjárta, de még mindig egyikét képezi a legnehezebb s legveszedelmesebb sziklamászási problémának, melyet csak szédülésmentes s edzett turisták jó vezetővel s csakis oly időben, mikor a szakadékokban s ereszekben nem fekszik hó s a sziklák nem jegesek, járhatnak meg.

Fecsketorony 2625 m. m.

Ó- és Újtátrafüredről: az Öttóig 4 óra, a csúcsra 6½ óra.

I. oszt. kalauz díja 13 korona.

Az a szép karcsu csúcs, mely Tátrafüredről tekintve oly festőileg simúl a Lomnici csúcs oldalához, a katonai térképeken Északi mellékcúcsnak neveztetik

s általunk Fecsketoronynak jelöltetett. A csúcs első szakszerű megmászója Téry Ödön dr. volt. 1877-ben.

A Fecsketoronny megmászását a Öttő felől eszközöljük. A gerinctől délnek eső vízmosáson kapaszkodunk fel s a barlang magasságában jobbfelé tartunk a csúcshoz. A vízmosás, illetőleg völgytorok fekete színezetéről alulról is fölismerhető.

Eleinte gyepen, később görgeteges, meredek talajon haladunk fölfelé a vízmosás jobboldalán. A szakadékot elérve, a Középorom háta mögött a Szalóki csúcs, a Gerlachfalvi csúcs és a Bibires tűnik föl előttünk.

A völgytorkot elérve, azon áthaladunk s a baloldalon mászunk tovább. Jobbra a hegy oldalán, magasan felettünk, a nagy barlang mutatkozik. Ezt elérve, a vízmosás fenekén folytatjuk utunkat. A szakadék meredek, szűk kéményszerű falakkal bír s vékony vízer folyik rajta. Tovább menve, a feljárat mind meredekebbé válik. A görgeteg megmozdul lábunk alatt, a szakadék falai pedig meredeken, helyenként kéményszerűen esnek le. Hirtelen azonban a vízmosás megszakad s átfüggő sziklatömb zárja el az utat.

Ezzel nagy ügygyel-bajjal megküzdve, jobbra fordulunk s hátul kerülünk meg egy már elébb föltűnt toronyalaku sziklát. E pontot elérve, belátunk egy másik völgybe.

Fejünk felett előttünk a csúcs s további utunkra tájékozhatjuk magunkat.

Más vízmosást kell fölkeresnünk, melyhez mintegy 20 métert leereszkedve jutunk. De ezen sziklatorok is csak rövid ideig járható s ismét balfelé eső sziklára kell kapaszkodnunk, melyen minden további nehézség nélkül feljutunk a csúcsra. A fölmenet az Öttőtől mindössze 2½ órát vesz igénybe.

A Fecsketoronny kis nyereg által elválasztott kettős csúcsot képez s oly kicsi, hogy négy ember alig fér el rajta. A déli csúcson rakott kőrákásban palack van elrejtve Téry Ödön följegyzéseivel.

A Fecsketoronnytól megközelítőleg olyan kilátás nyílik, mint a Lomnici csúcsról,

Jégvölgyi csúcs 2629 m.

O- és Újtátrafüredről: az Öttöig 4 óra, a Gerincig $5\frac{1}{2}$ óra, a Kőparipáig $6\frac{1}{2}$ óra, a csúcsra 7 óra.

I. oszt. kalauz díja 12 korona.

A Jégvölgyi csúcsot már régebben gyakorta mászták meg, de a túrok leírva nem lettek. A miért is Dénes Ferencnek kell fentartanunk az elsőséget arra nézve, hogy a csúcsot 1876-ban szakszerűen megmásztá és leírta.

A Jégvölgyi csúcsot rendszerint az Öttö felől mászszák meg. Azon ívalaku főgerincnek, mely innen látható, a Jégvölgyi csúcs képezi legmagasabb pontját. Balfelől szorosan előtte emelkedik ennek csatlója, a *Markazit-torony* (2617 m.).

Jobbfelől, a Zöldtavi csúcs és Fecsketorony közti nyereg felé tartunk s eleinte gyepes, később görgeteges talajon haladunk fölfelé, miközben két hómezőre érünk.

Egy órai fárasztó út után, mintegy 2250 m. magasságban fenyegetően emelkednek az utolsó völgyszakadékok. Irányunkat délnyugot felé változtatjuk, hol egy hatalmas omladékkúp kövekkel borított hócsíkokat hord magán. Ezen át meredek füves lejtőre érünk, mely sziklalapokkal van áttörve s különös nehézségek nélkül a főgerincre vezet bennünket.

Innen délnek haladunk fölfelé, keskeny gerincen, mely gránittuskókkal elborítva, jobbról a Javorinkavölgybe, balfelől a Tarpataki völgykatlanba meredeken ledől. A főgerinc ezen részét a természeti erők még nem oldották fel túalakú csúcsokra. Csak egy helyen látszik meg romboló hatása. 2570 méter magasságban, azon a helyen, melyet Döller Antal találóan *Kőparipának* nevezett el. Jobbról-balról dőlnek le a mélybe a függőleges sziklafalak. Kézze, lábbal s mellkasunkkal előre dolgozzuk magunkat, a keskeny nyergen átnyargalunk s ha a nyereg felső

részét elértük, ismét lebocsátkozunk vagy 2—3 méterrel lejjebb. Innen a fölfelėjutás nincs többé nehézséggel összekötve. Óriás gránitlépcsők gyorsan visznek előre s a kőparipától számított 10 perc alatt, tehát a három Tátrafüredről összesen 7 óra alatt elérjük a Jégvölgyi csúcs koronáját.

A főgerinc tetőpontja kis fensíkot képez, mely kelet és nyugot felé lankán ereszkedő, 10—20 m. széles lejtővel bír.

A kilátás a Jégvölgyi csúcsról nagyszerű. Északon és északkeleten tűnnek föl a zöld színben díszlő Javorinai és Bélai mészhegyek. Köztük a Murány, Novi, Havran, Avas, Bolond Gerő, az Előlső és Hátsó Mészárszékek, a Homokos és Vaskapu. Rideg fekete-szürke színben tűnnek fel a Zöldtavi, Vörösvölgyi és Fehértavi csúcsok. Keleten a Lomnici csúcs és csoportja és a Késmárki csúcs mered föl. Délkeleten látjuk a Középmot s a közeli Markazittorony sziklaháta fölött a Szalóki csúcsot. Bibircset, Szekrényest, Javorovegerincet s a Gerlachfalvi csúcsot. E mögött a Tátracsúcsot, a Tengerszemcsúcsot, a Nagy-Barátot s közvetlenül a Tengerszemcsúcs felett a Krivánt.

A gránitgerincnek végpontját képezi a Svinica. E közt és a Kriván közt látható a Liptói havasok tömkelege.

Nyugat-nyugátészak felé látjuk feneketlen mélységben lábunk alatt a Javorinkavölgyet s az ebből kiemelkedő Sirokacsúcsot. E mögött húzódik el a Volszínláncolat.

Az ezen csúcsok által körülfogalt völgyeken fekvő olvasatlan számú havasi tavak, a messze északnak benyuló végtelen lengyel sík s a déli láthatárt elzáró gömör-liptói havasok kiegészítik a láthatárt, a melyen belül egy országot vél az ember látni.

A Jégvölgyi csúcsról mindezek után következtetve, a kilátás jóval tágabb, mint a Tengerszemcsúcsról, melyet eddig a legterjedelmesebbnek tartottak.

A Középorom 2475 m.

Tátrafüredről 5 óra. I. oszt. kalauz díja 10 korona.

Ezt a csúcsot is Téry Ödön dr. mászta meg legelőször. A megmászás egyike a nehezebb tátrai túroknak; a felvezető út e tüzelő kőnél tér el balra és egy szűk, meredek szakadékon át kell, néhol kigyószzerűleg felkúszni, miközben térdeinket és hátunkat is támasznak használjuk, majd előreálló sziklák mellett testünket átdobni.

A kilátás igen szép, de kissé korlátolt. A megmászás $2\frac{1}{2}$ —3 órát vesz igénybe a Tüzelőkőtől.

Lefelé hasonló nehézségek mellett a Nagy-Tarpataki völgybe is ereszkedhetünk, hol is az ottani Felső-Tüzelőkő környékén érjük el a völgytalajt.

Utóbbi években a középoromot északról az Öttö felől is megmászták, de ez az út még nagyobb nehézséggel jár.

A Nagytarpataki völgy.

A Zerge-szállótól északi irányban, anélkül, hogy a tarpataki hídon átmennénk, még zárt erdőben elég jó úton félóra alatt egy tág hegyi tisztásra érünk, az ú. n. Húros-tisztásra (Ziems-blösse). Itt kitárul előttünk a Nagytarpataki völgyet jellemző kép. Látjuk, hogy az északkeleti irányban a középorom s délnyugot felől a Szalóki csúcs meredeken leeső sziklafalai alkotják, míg északnak a Hagymástó lépcsője s e mögött a Legközépső hegy, a Kis-Viszoka s a Javorove zárják el. A Húros-rétig a sziklafalak luc- és cirbolyafenyővel vannak benőve s igen szép tájrészleteket nyújtanak. E tisztásig lóháton is el lehet jutni. Innen negyedóra alatt a nagytarpataki Tüzelőkőhöz érünk, melynél a Nagytarpatakon át kell mennünk s annak balpartján folytatjuk utunkat. A vad víz azonban nemsokára a föld alá vész s csak a Felső-Tüzelőkőnél jön ki újból napvilágra. Itt kissé megpihenünk s a tájon körültekintünk. Északnak gyeppel s törpefenyővel benőtt lépcső zárja el a látóhatárt; balra,

tehát nyugotnak, meredek kőmező fehérlik, mely fölött a Kanalasormató fekszik s a felett a Szalóki csúcs és a Szekrényeshegy. Jobbra, északkeletnek sötét szirttorok nyílik felénk; ez a Középorom Fehér-vízmosása. Idáig s innen egész a Rovátka lábáig a Magyar Turista-Egyesület épített elég jó sziklalépcsős utat; kilátásban van ennek folytatása a Rovátkáig. A Felső-Tüzelőkötől háromnegyed óra alatt fölérünk a Kanalasormatóhoz s onnan újabb félóra alatt a Nagytarpataki Hosszútóhoz. Innen két óra alatt a Rovátkára jutunk, mely a Nagy-Tarpataki völgy és a Poduplaski völgy között képezi az átjárót s a Jegestóhoz leereszkedve, a Lengyel-nyergén s Felkai völgyön át térhetünk vissza Tátrafüredre.

Útközben a Hosszútó és a Rovátka lába közt egy szép fekvésű, tágasabb völgykatlant érintünk, melyben több tó fekszik egymás mellett. Ezek közt újabb időben az elsőt Fuchstónak s a négy egymás mellett levő kis tavat Buchholz-tavaknak keresztelték el a Tátrahegység első buzgó kutatóinak tiszteletére.

A Felső-Tüzelőkötől egyenesen északnak tartva, jól jelzett marhacsapáson, mely itt tekervényes ösvényt képez, háromnegyed óra alatt fölérni a Tetőcskére, melytől keletnek a Fehértorony s a Vadászhat látható, északnak pedig a Jegestó fekszik. A Tetőcskéről átlátni a tág völgy sajátos alakulását, a mennyiben a közbe fekvő Legközépső hegység azt tulajdonképpen két kisebb völgyre osztja.

A nagytarpataki Jegestótól északnyugoti irányban háromnegyedóra alatt fölérni a Rovinki-hágóra, melyről a hasonló nevű völgyön le a Bialka-folyóhoz s a Roztoka-menedékházhoz lehet lejutni. Ezen átjárón való közlekedés, valamint a Rovinki völgy és a Javorinavölgy közti hegyrészek látogatása, beleértve a Siroka megmászását, ez idő szerint tiltva van s ezek csak külön engedélylyel járhatók be. Az engedélyt a hercegi uradalom igazgatója, Kegl Ede adja meg Javorinában.

A Nagytarpataki völgy kevés oly részlettel bír, mely a nagy fáradságot megérdemelné. Legjobb a

völgyet vagy egészen kihagyni a programból, vagy pedig azon alkalommal, midőn a Nagy-Vizesést tekintjük meg, a Zerge-szállótól mintegy félórányra bemenni a Nagy-Tarpataki völgybe s azt a Húros-rétről áttekinteni.

8. Fehérvízvölgy. Zöldtó.

Alsó-, O- és Újtátrafüredről: gyalog a Fehérvízig 2 óra, a Késmárki kosárig $3\frac{1}{2}$ óra, a Nyeregre 5 óra, a Hátsó-Rézaknához 6 óra, Javorinára $8\frac{1}{2}$ —9 óra, a Zöldtóig 5 óra, a Vöröstóig 6 óra, a Kéktóig $6\frac{1}{2}$ óra, a Fehértóig 5 óra,

Vezető díja a Zöldtóhoz 7 korona, hátsló 6 korona.

A Fehérvízvölgy mintegy 7 km. hosszú és 5 km. széles. Alsó részén közel a Fehérfalhoz $1\frac{1}{2}$ km. széles, s összes vízterülete 14 km.-t tesz ki. Iránya délkeleti.

A Fehérvíz alsó részén, az ú. n. Fehérfalnál a patak által áttört és jobb szánjától megfosztott homlokmorénát találunk.

Epp úgy kissé feljebb a völgy jobboldalán, a Morgásnak messzire látható vízmosása közelében, közel 1400 méter magasságban.

A Zöldtóból eredő patak baloldalán, nem messze a tótól egy hatalmas moréna kezdődik, mely eleinte növekedő viszonylagos magassággal a Fehértó medencéje előtt húzódik el és a Fehértó vize és a Tränkerpatak által áttörve, a Mészárszék felé halad. Ez a gát közép-morénának tekinthető, melyet a Zöldtó és Fehértó völgyének glecserei hoztak létre.

A Fehérvízvölgy-glecsernek a Zöldtó-medencében volt a legerősebb ága.

Az egykori glecsernek a legtanulságosabb nyomait a Weidau azon részén találjuk, mely az Előlső-Mészárszék és a Homlokos tövében elterülve, kelet felé a Réniasig és a Veresagyagig ér. E fensíkon a Tränkerpataktól lefelé haladva, két egymástól alig 300 lépésnyi távolságban lévő, nagy homlokmorénát találunk, melyek a patak felé erős gáttal függnek össze.

A Fehérvízvölgyben előforduló ezen jellemző és könnyen fölismerhető morénakon kívül még fölemlítendő az a hatalmas alapmoréna is, mely a Fehértál előtt

terülve el, messzire kinyúló hátat képez. A Fehérfal már csak a hátráló glecser műve.

Tátrafüredről a Mária Terézia-úton kocsin egy óra alatt s gyalog két óra alatt el lehet érni a *Fehérpatakot*, melynek mentén északnyugoti irányban haladva, egy óra alatt a *Farcsik* alatt fekvő *Fehérfalhoz* érünk. Ide Matlárházáról egy ujonnan épített kényelmes, két fehér-vörös háromszöggel jelölt sétaút vezet. Itt kezdődik a völgy szebb része. Egy óra alatt a *Késmárki kosárhoz* (1308 m. m.) jövünk, a honnan meredek hegylejtőn át az út az *Előlső-Rézaknához* visz. Ezt észak felől a bélai mészhavasok: a *Homlokos*, *Elő-* és *Hátsó-Lejtők*, délfelől pedig a *Kopa* határolják. Ezen utóbbinak északi oldalán van a bélai major, a hol jóízű tejet és vaját lehet kapni.

Innen jó félóra alatt fölérni a *Kopanyereg*re (1751 m. m.). Ezen hágó legkényelmesebb átjárót képez a déli s északi Tátra közt s lóháton is megtehető. A Nyeregről folyton északnyugoti irányban, meglehetősen lankás uton a *Hátsó-Rézaknához* érünk s ezeken át 2½ óra alatt Javorinába. Az egész út Alsó-, Ó- és Újtátrafüredtől Javorináig 8½—9 órát vesz igénybe.

A Késmárki kosár felett a völgy két ágra oszlik. A jobboldali ág, melyet főntebb leírtunk, északnyugot felé fordul s a Fehérvízpatak mentén nyúlik be az Előlső-Rézaknába és a Kopanyereg, a másik baloldali ág nyugotnak tart a Zöldtócsúcs felé és a Zöld-, Vörös- és Fehértóból hozza le a vizet.

A két völgy közt fekszik a *Kopa* 1838 m. m. A Késmárki kosár előtt levő hídról 1¼ óra alatt följutunk a Zöldtóhoz (1542 m. m.). A tó felett meredezik délfelől a *Késmárki csúcs*, a Hunfalvy-csúcs, a Fecske-torony, nyugot felől a Zöldtócsúcs 2532 m. m., a Vöröstócsúcs 2425 méter és a Fehértócsúcs. Északnyugotnak függélyes esésben látjuk közvetlenül a tóból kiemelkedni a cukorsüveg alakú *Karbunkulustornyot*. A Zöldtótól északnyugati irányban egy óra alatt föl lehet jutni a Vöröstóhoz (1813 m.), mely felett még a Kéktó fekszik.

A Zöldtótól északkeleti irányban pedig a Fehér-vízpatak eredetét képező, úgynevezett Fehértavakra (1614 m.) akadunk.

Visszafelé Barlangliget felé mehetünk. A szép, ujonnan épített úton a Weidauba érünk, honnan bámulatos kilátás nyílik a Zöldtő völgyére, innen az ú. n. Vörösagyagon át a meredeken emelkedő Homlokhegy lábánál fekvő Drechslerhäuschenbe, szép alpesi völgy, igen gazdag flórával érünk s végre háromórai kényelmes járás után a Csalántisztás lábánál a túristaútra jutunk. Ez az út vörös színnel van jelezve, míg az ezen utat keresztezés Matlárházáról a Késmárki kosár s a Kopahágóra vezető út sárgával.

A Zöldtő völgykatlana egyike a Tátra legszebb helyeinek, minden oldalról, kivéve keletről, óriási sziklaóriásokkal van környezve, délen a Késmárki csúcs, mely a Lomnici csúcsot fedi, nyugatról a Zöldtőcsúcs s a kétágu Fecsketorony, közvetlen a tó mellett emelkedik a Karbunkulus-torony, mely a Verestó csúcsot fedi. Délkeleten emelkedik a széleshátú Morgás.

A tó partján áll a Frigyes-menedékház, az egyesület védnöke Frigyes főhercegről elnevezve. A menedékházban a nyári hónapokban vendéglős van, ki hideg és meleg konyhát tart, két vendégszoba éjjelre is be van rendezve.

Szoba egy ágygyal 3 korona, két ágygyal 5 korona, egyesületi tagok 2, illetőleg 3 koronát fizetnek, a közös turistaszobában egy hálóhely 1 korona, illetőleg 70 fillér.

A Zöldtő vidéke a legszebb, legfestőibb tájrészlet az egész keleti Tátrában s ajánlom, hogy senki se mulassza el annak megtekintését.

Karbunkulustorony.

A Mária Terézia-úttól: a Zöldtőig 3 óra, a Karbunkulustoronyra 4³/₄ óra. Ugyanennyi Barlangligettől a Vörösagyagon át.

I. oszt. kalauz díja 9 korona.

A Karbunkulus egyenes falai a Zöldtóból emelkednek. Ezen aránylag nem nagy sziklaorom nevét

hez szép rege fűződik. E hegycsúcson — így szól a mese — egykoron egy rubintos kő ragyogott, mely a hold és csillagok fényét magába szította s éj idején a tó vidékét fényes nappallá varázsolta. Egy szegény vadászlegény e drága követ akarta kedvesének nászajándéku adni, hogy pártájába foglalhassa. Hegymászó vasakkal fölfegyverkeze nekiment tehát a csúcshoz s már azon volt, hogy a drágakövet onnan kitörje, midőn a villám belé csapott s őt a Zöldtóba vetette, a hol az északi part nagy fehér gránit-sziklája alatt eltemetve fekszik. Azóta nem világít többé a kő s a tó éjjeli homályba van fődve.

A Karbunkulustorony első megmászója Petrik Lajos volt 1891-ben. A Mária Terézia-úttól három óra alatt fölérünk a Zöldtóhoz s további egy óra alatt a Vöröstóhoz. Innen közvetlenül a Karbunkulustorony sziklafalai felé irányítjuk utunkat és ezek alatt egy kéményszerű hasadéokban fölfelé mászunk. Meredek, gyepes lejtőre kerülünk, mely a Karbunkulustorony és a mögötte lévő névtelen csúcs közti Rovátkához vezet föl. Közel a gerinchez érve, a Karbunkulustorony sziklafalában függőleges hasadékot látunk, mely közel a csúcs alatt szétágazik. A kelet felé forduló hasadék felső része kevésbé meredek és csavarodva húzódik a csúcs széle felé s abban itt-ott kevés gyepe is van. Ez a hasadék az, mely a csúcsra vezet, mert a valamivel lejjebb fekvő párhuzamos gyepes párkány éppenséggel nem közelíthető meg.

A lejtő ama magasságában, melyben a hasadék szétágazik, visszahagyjuk nélkülözhető holminkat és a sziklafalon óvatosan a hasadékig kapaszkodunk. Itt már jobb az út s néhány perc múlva elérjük a kúpot. A kilátás korlátolt, de a maga nemében nagyszerű.

Késmárki csúcs 2556 m.

A Mária Terézia-útnak a Fehérvölgygyel való keresztezésétől: a Kis-Morgásra 1½ óra, a Hunfalvy-árokig 4 óra, a Késmárki csúcsra 6½ óra. Ugyanannyi idő Barlangligetről.

I. oszt. kalauz díja 11 korona 50 fillér.

Már a múlt század elején ismertette e csúcsot Buchholtz és Windisch, legujabban pedig Weber Samu.

Az Itatótól a Fehérvíz mentén jelzett úton a Zöldtó felé haladunk. A Zsázsakutat elhagyva, a forbergi korámnál délfelé tartunk s tört ösvényen szép erdei rétre érünk. Innen a Kis-Morgás törpefenyő-övén keresztül s a Nagy-Morgás déli lejtőjén fölkapaszkodunk ama gerincre, mely a Morgás és a Késmárki csúcs közt húzódik s a Zöldtövölgybe bepillantást enged.

A gerinctől hatalmas gránittömbökön keresztül a Hunfalvy-árokba érünk. Itt őskori glecserek nyomait találjuk. Az árok keleti részét egy homlokmoréna képezi, kiszáradt hómedencével. A Hunfalvy-árokból szilárd gránitomladékon, majd laza törmeléken keresztül érjük el a hágót, mely a Hunfalvy-csúcsot a Késmárki csúcs gerincével összekapcsolja. A gerincre való följutás a déli lejtőn eszközölhető legkönnyebben, de azért a kínálkozó támpontokat kézzel, lábbal, könyökkel, térdel fogjuk körül. Egy hibás lépés a Kőpataki tóhoz, vagy a Hunfalvy-árokba sodorhatna. Harmadfél órai kapaszkodó után a Hunfalvy-ároktól elérünk ahhoz a hasadékhöz, mely a Késmárki csúcsot két oromra osztja. Először az alacsonyabb déli kúpot, később az északit másszuk meg. A kilátás mindkettőről megigéző. Látjuk a Morgást, a Fecsketornyot, Fehértócsúcsot, Karbunkulustornyot, a Vöröstó- és Hunfalvy-csúcsot, mint meredek sziklaóriásokat, miközben a Weidau zöld kertnek néz ki.

Lent a völgyben tűnnek föl a Fehér- és Háromszögtó, a Zöld-, Vörös-, Kék- és Kerektó. Délnyugot felé látjuk a Papyruszvölgyet és a Rézpad folytatását képező völgytorkot.

Az északi csúcsról tűnik föl a Lomnici és Jégvölgyi csúcs. A Villán alul, mely névvel az a bevágás jelöltetik, mely a Lomnici csúcs és Késmárki csúcs közt van, a völgy rémítő meredekséggel zuhan alá s mélyen alattunk ragyog eleven zöldben a Kőpataki völgy.

Ugy a déli, mint északi kúp egyes darabokból vannak összerakva és szerteszét repedezve. A déli kúp csúcsa túlalaku, az északi kúpot három összefutó gerinc képezi.

A Nagy-Morgás 2040 m.

Matlárházáról 3¹/₂ óra.

I. osztályu vezető díja 8 korona 50 fillér.

A Kis- és Nagy-Morgáshegy megmászása egyike a legkönnyebb tátrai túroknak és emellett igen jutalmazó, amennyiben nagyszerű látképet nyújt és pedig északnyugaton a Zöldtővölgybe, melyet három oldalról hatalmas hegyek környeznek, északra a Fehérvíz völgyébe (Melső-Rézaknák) a bélai hegyek által határolva, mélyen alattunk a Zöldtő és Fehértő, keleten és délen pedig a Poprád völgye és az azt környező szepes-gömöri hegyekre. Matlárházáról a Jánosforrás mellett elhaladva a „Schäbiger Berg“ lábához és onnan a kilátásra (1196 m.) jutunk. Innen lassan fölfelé haladva egy jól kitaposott, meredek ösvény vezet az első magaslathoz, onnan északi irányban a Nagy-Morgás északi lejtőjén a nyeregbe, mely a Kis-Morgást a Nagy-Morgással összeköti és onnan a gerincen előbb törpefenyő közt, később gyepon és törmeléken át jutunk a csúcsra. Visszafelé az 500 m. magas nyugati lejtőn a Zöldtő völgyébe ereszkedhetünk le, aránylag könnyen 1¹/₂ óra alatt.

Fehértőcsúcs 2231 m.

A Mária Terézia-útnak a Fehérvízvölgygyel való keresztezésétől a Fehértőig 3 óra, a csúcsra 5¹/₂ óra. Ugyanannyi Barlangligettől a Vörösagyagon át.

I. oszt. kaluz díja 9 korona 50 fillér.

Townson angol utazó már a múlt század végével mászta meg a Vörös- és Ujtó felől, a Vöröstő és a Kerekő közti gerincről.

Legkönnyebben jutunk föl, ha a Fehértavat dél

felől megkerüljük, a kis tavakat jobb felől hagyjuk s a Sárगतóhoz megyünk fel. Ennek délkeleti oldalán egy hómezőn a sziklakatlanon át meredek, fűvel benőtt lejtőre jutunk, melyen a gerinc felé kapaszkodunk. A legfelsőbb kúp megbarnított gránitja úgy néz ki, mintha egy darabból volna öntve s nem nyújtana támpontokat a felkapaszkodásra. De azért közelebb érve hozzá, találunk egyes kiemelkedő dudorokat, parkányokat és hasadékokat, melyeken egészen jól megállhatunk s mintegy háromórai út után a Fehértótól számítva fölérünk a csúcsra.

A csúcson, melyen fekvé négy ember fér el, kőből összehordott gula van, mely határdombnak vehető, a mennyiben a csúcs a Béla-, Késmárk- és a Javorinai-uradalom közti határt képezi.

A kilátás a Fehértócsúcsról egyike a szebbeknek. Délnek meredeznek a hóborított Lomnici, Késmárki, Hunfalvy- és Wébercsúcs, a Fecsketorony, Jégvölgyi csúcs és Zöldtavi csúcs és a Karbunkulustorony, északnak látjuk a Murányt, Havrant, Greinert, Bolond Gerőt, Mészárszékeket; délkeleten terül el előttünk a Papyrusvölgy, a Kerek- és Zöldtővölgyek, a Rézagnák, a Vörös- és Fehértővölgyek és a Weidau, nyugaton a Javorinai Siroka s a Woloszynláncolatok.

Látjuk a Kerek-, Vörös- és Kéktavat, Zöld- és Feketetavat, Háromszög- és Fehértavat s több apró tengerszemet, összesen 16 tavat.

Messzire elterülve a Poprádvölgyben, tűnik fel előttünk Lublówár, Koronahegy, Ófalu és Nedec vára, Javorina és messze északon Neumarkt fehérő toronyával. A lemenethez a hegy déli oldalát ajánljuk. Itt fűvel benőtt padokon és sziklanyújtványokon némi elővigyázat mellett lejutunk a gerinc horpadásához, mely a Vöröstővölgyből a Fehértócsúcs alá az átmenetet közvetíti. Lejebb a Sárगतóhoz s a mellette lévő tócsához jutunk.

Ettől elválva, az utolsó lépcsőzethez érünk, mely hat kisebb, névtelen tóhoz vezet. Ezek mind a Fehértó területéhez számíttatnak. Végre két óráig tartó menet után a Fehértóhoz jutunk le.

Újabb időben a Fehértó-csücsöt a Kopahágóról is járják meg, honnan a gerincen végig egész a csücs lábáig lehet eljutni.

9. Javorinka- és Javorovevölgy.

Alsó-, Ó- és Újtátrafüredtől: a Mária Terézia-úton a Fehérvízvölgyig gyalog 2 óra, a Fehérfalig $3\frac{1}{2}$ óra, a Nyereghágóra 5 óra, a Hátsó-Réztárnákon át Javorináig $8\frac{1}{2}$ óra.

Kocsin Alsó-, Ó- és Újtátrafüredről Barlangligeten és a Zsdjári hegyszoroson át egyszeri etetés után 5 óra alatt Javorinába lehet érni.

A Javorinkavölgy északról egyenes irányban dél felé tart s úgy alsó, mint felső részében erősen kiszélesedett. Hossza 7 km., szélessége 1 km. Javorinától délnek a *Holá* havas két völgyre osztja, melynek kisebb ága a *Sirokacsúcs* és *Zámki* hegyig terjed. Itt egy szűk völgyfenékben találjuk a *Csendestavat* (1711 m. m.), melyből a Javorinka-patak kisebb ága fakad. A fővölgy mélyen benyúlik a Tátrába s a Jégvölgyi csücs és Javorove által körülfoglalt kerekalakú katlanban záródik. Ennek legmagasabb lépcsőjén van a javorovei *Varangyostó* (1881 m. m.) és a kis *Kéktó*, melyekből a Javorinka-patak erősebb ága veszi eredetét. Egy harmadik ága a Javorinka-pataknak a Hátsó-Rézaknák felől a Karótóból kapja vizét. Ezen utóbbi és a fővölgy közt vonul el ama hegygerinc, mely a Vöröstócsücsből északnyugat felé terül el s melynek kimagasló pontja a *Portki* és *Nagy-Upláz* (1427 m.).

A Javorinka- és Javorovevölgy legkényelmesebben közelíthető meg Javorinából vagy Podszpádiból.

Javorinába vagy Barlangligetről jutunk el kocsin a Zdjári szoroson át (1081 m.) vagy gyalog ugyanazon úton, mely a Zöldtóhoz vezet. A vörös agyagon át egész az útelágazodásig megyünk, honnan balra az út a Zöld- és Fehértóhoz, jobbra a Kopahágóra vezet, melyet innen fél óra alatt elérünk. A hágóról ujjonnan

épített út húzódik le a lejtőn a hátsó rézaknákon át, ezek hatalmas, bujazöld rétet képeznek, hol nyáron Béla város marhaállománya legel. Azt elhagyva, a Javorinkavölgybe érünk, Hohenlohe herceg uradalmához, honnan jó kocs út vezet Javorinába (2½ óra).

Javorina a hasonló nevű uradalomnak igazgatósági helye, 1000 m. t. f. magasságban. Az uradalom az egykoron hatalmas báró Palocsay-család tulajdona volt, melyről leányágon a Salamon-családra származott s vétel útján 1879-ben Hohenlohe Kraft-Öhringen Keresztély herceg birtokába ment át.

Még a 60-as években virágzó vasgyárak voltak Javorinán, melyekben évente 15 ezer rud vasat termeltek. Ma már csak az egyik hámor dolgozik; a többi papíryanagygyárrá alakították át, melyek az ottani kitűnő faanyagot feldolgozzák.

Javorinában az uradalom igazgatója lakik (e. i. Kégl Ede). A túristák a háromnegyed órányira eső Podszpádiban találnak ugyan korcsmát, de ez csak igen mérsékelt igényeknek felel meg. Itt van az uradalom erdészeti hivatala, hol különös ajánlatra kitűnő elhelyezést és ételmezést is lehet nyerni. Javorinában hegyi kalauzokat s egyszerű lengyel parasztkocsikat könnyen lehet szerezni.

Hohenlohe herceg a javorinai uradalmat főleg a vadászat kedvéért vette meg s ennek rendezte be.

E célból a régi vadaskertet kibővítette s szarvasokkal benépesítette. Ezeknek száma ma már az ötszázat megközelíti. A zergevadat ott, hol orzók által veszélyeztetve látta, vadőrök által őriztette. A javorinai uradalomhoz tartozó Tátrának egy része ezen okból a túristák elől el van zárva s ide vagy éppen nem, vagy csak Kégl Ede jószágigazgatónak engedélyével s általa kiadott igazolási jegy s egy vadőr kíséretében szabad elmenni.

Ez időben a következő helyekre van a zajtalan kirándulás megengedve: a Nagy-Halastóhoz, a Lengyel nyergen át a Poduplaszki völgybe s a Rézaknákon s Nyergen át Javorinába. Javorinától negyed-

órai távolságban a Szkorusnyikhegy egyik kimagasló pontján szép vadászkastélyt építtetett a herceg, honnan három, hatalmas sziklaóriásoktól kerített havasi völgybe nyílik a legszebb kilátás.

Siroka 2230 m. m.

Javorinától: a Holikai kaszálóig $\frac{1}{2}$ óra, a Szkalkai-polanáig 1 óra, a Sirokai rétig 2 óra, a Csendestóig $3\frac{1}{4}$ óra, a Zámki-nyeregig $4\frac{1}{4}$ óra, a Sirokacsúcsra 5 óra. Kalauz díja Javorináról 6 korona.

A ki hosszabb időt szánt a Tátrának s azt minden oldalról meg akarja ismerni, jól teszi, ha a *Sirokát* is megmássza. Ehhez azonban a javorinai uradalom igazgatóságának írásbeli engedélye szükséges. *Javorinából* tekintve, szelid domborzatu, erdőfedte s gyepes hegynék látszik, melynek csupán felső részén venni észre sziklás nyujtványokat. Azt hinné az ember, hogy rövid két óra alatt fölérhet a csúcsra, pedig az a gyártól $4\frac{1}{2}$ órai időt vesz igénybe. A hegycsúcsról oly meglepően szép és tág kilátás nyílik, hogy a reá fordított fáradságért bőségesen kárpótol. Alig van hegy a Tátra északi oldalán, mely oly tanulságos áttekintést nyújtana a hegység északi alakulásairól, mint éppen a *javorinai Siroka*.

A javorinai vadaskert mellett elhaladva, a *Holica* alatti erdőrészen át egy hegyi kaszállóra érünk s innen másfélóra alatt előbb a Szkalka melletti rétre, aztán a Sirokai rétre (*Polana pod Sirokou*). Innen mind meredekebb lesz az út, de még mindig lábas erdőben visz fölfelé egy harmadik tisztásig, a honnan a törpefenyőtájba jutunk, melyen zig-zug irányu marnacsapáson egy óra alatt a *Csendestóhoz* (1711 m. m.) érünk. Nem messze a tótól van a *Kolbenheyer-forrás* (1770 m. m.), a honnan félóra alatt a *Zámki-hágóra* (1944 m. m.) érünk fel. Mind meredekebbé és fárasztóbbá váló úton újabb háromnegyed óra alatt magára a *Sirokacsúcsra* jutunk fel.

A kilátás a Sirokáról váratlanul szép. A sima havasi rétek, s enyhébb sziklaalakzatok után egyszerre

egy borzadályos meredekségben föltornyosuló szirtormokkal látja magát az ember körülvéve. Különösen szépen veszik ki magukat a Sirokáról a Barát, Tengerszemcsúcs, Tátracsúcs, Ganek, Gerlachfalvi s Batizfalvicsúcs. Tág félkörben húzódik el előttünk a Volosin-hegylánc és a Bélai mészhavasok. A Sirokának elszigetelt fekvése az északi Tátra domborodásában, lehetővé teszi, hogy a csúcsról igen tág körben s mélyen be lehet látni a hegyvölgyekbe s ormokra.

Lemenetnek a Siroka keleti oldalát ajánljuk, mely sokkal meredekebb az északinál s helyenként függélyesen leeső sziklafalak által torlaszolja el az utat. De egyuttal változatosabb is. Ezen az uton $1\frac{1}{2}$ óra alatt a Sirokai Zöldtóhoz érünk (1319 m. m.) s innen újabb kis óra alatt a Javorinkapatakhoz, melynek mentén 2 óra alatt Javorinába jutunk le.

A Siroka földtani formációja is érdekes, a meny nyiben északi oldala mészkőzetből, keleti része a Zöldtónál gránitból áll s ez utóbbiban egy keskeny sávoly vörös homokkő található.

Greiner 2148 m.

Barlangligetről vagy Matlárházáról a Kopahágóra $3\frac{1}{2}$ óra, a Greinerre $5\frac{1}{2}$ óra.

I. osztályu vezető díja Tátrafüredről 10 korona. Barlangligetről 8 korona.

Barlangligetről vagy Matlárházáról az előbb leírt úton $3\frac{1}{2}$ óra alatt eljutunk a Kopahágóra. A hágóról egy ujonnan épített út vezet előbb a széles mezőre (1832 m.) a Greiner és Bolond Gerő közt levő nyeregbe. Itt balra fordulunk s a Greiner déli sziklás lejtője alatt csak északi lejtőjére érünk s innen a csúcsra. A Greiner csúcsa körülbelül ötven négyszög méter, vagyis minden oldala meredeken esik le. Úgy a kilátás, mint a perspektiva minden oldalról gyönyörű s egyike a legnagyobb szerűeknek a Tátrában.

Délfelé az előtérben a Hátsó-Rézaknak völgyét, ezek mögött a Fehér- és Zöldtót körülvevő hegyeket, a háttérben a Poprád és Hernád völgyét látjuk, dél-

Időbeosztás és útjelzések.

A) Könnyű túrok.

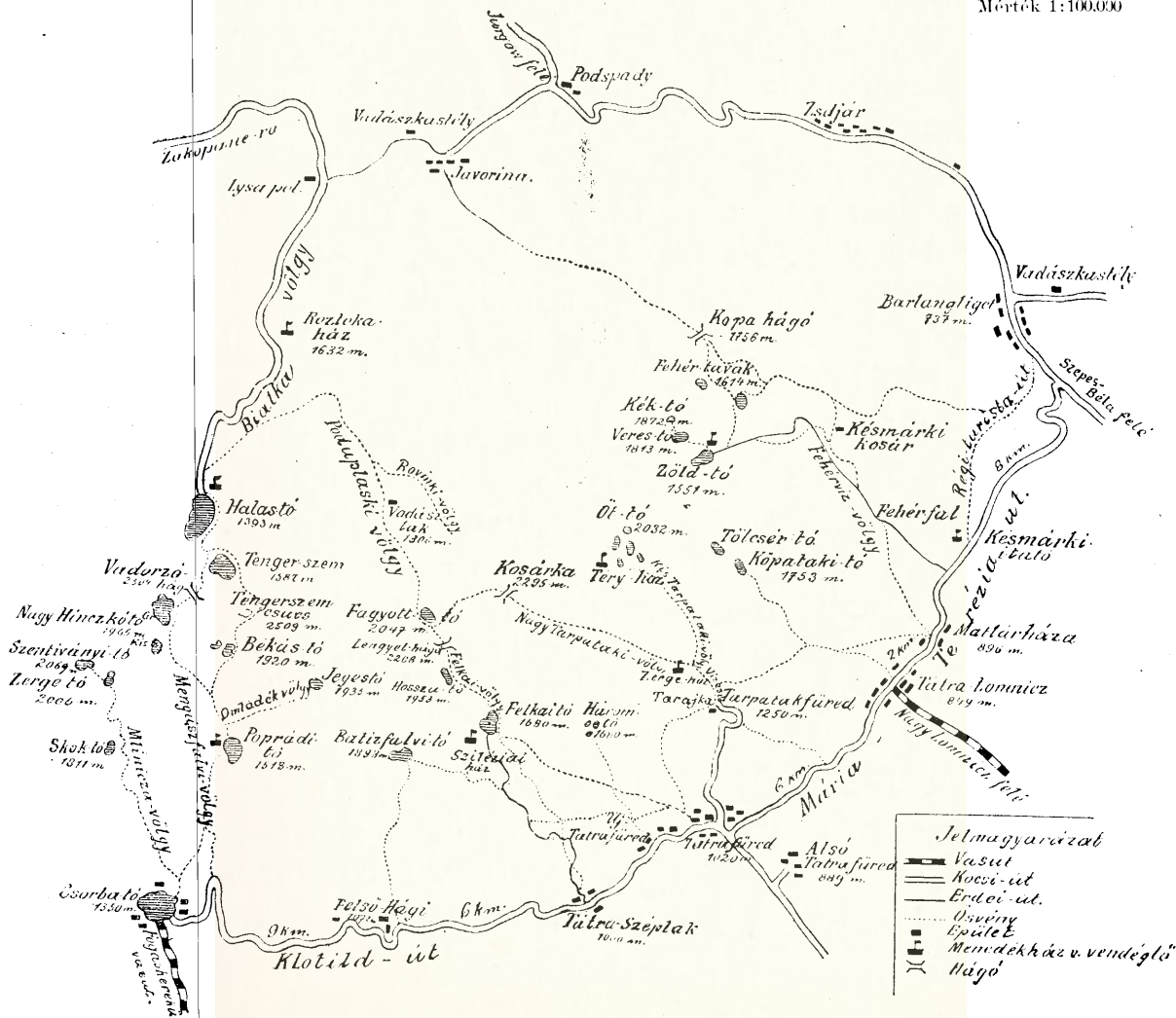
- Csorbató—Szentiványi tó 4 óra, sárga jelzés.
Csorbató—Poprádi tó $1\frac{1}{2}$ óra, fehér keresztjelzés.
Poprádi tó—Hinckotó 2 óra, az út elágazásig veres jelzés.
Poprádi tó—Békás tavak $1\frac{1}{2}$ óra, az út elágazásig veres jelzés.
Felső-Hági—Batizfalvi tó 3 óra, nincs jelezve.
Széplak—Felkai tó gyalogút $1\frac{1}{2}$ óra, fehér-veres jelzés.
Széplak—Felkai lovagló-út 2 óra, veres jelzés.
Széplak—Batizfalvi tó 3 óra, előbb veres, azután az út elágazásától fehér jelzés.
Tátrafüred—Felkai tó lovagló-út 2 óra, veres jelzés.
Tátrafüred—Felkai tó gyalogút 2 óra, fehér kereszt jelzés.
Tátrafüred—tarpataki vízesések $1\frac{1}{4}$ óra, kék-veres jelzés.
Tarpataki vízesések—Öttó $2\frac{1}{2}$ óra, kék jelzés.
Tátrafüred—Tarpatak—Tátra-Lomnic $2\frac{1}{2}$ óra, veres jelzés.
Tátrafüred—Tarpatak—Matlárháza 3 óra, kék jelzés.
Tátra-Lomnic—Kőpataki tó $2\frac{3}{4}$ óra, fehér-veres kereszt jelzés.
Matlárháza—Kőpataki tó 3 óra, veres jelzés.
Matlárháza—Fehérfal (2 fehér-veres háromszög jelzés).
Zöld tóig $2\frac{1}{2}$ óra, a túrista-úttól sárga jelzés.
Barlangliget—Zöldtó $3\frac{1}{2}$ óra, veres jelzés.
Barlangliget—Javorina—Halastó kocsin 5 óra.

B) Nehéz túrok, csakis vezetővel.

- Poprádi tó—Hinckotó—Vadorzóhágo—Halastó 7 óra.
Poprádi tó—Tengerszemesúcs, Halastó 8 óra.
Felkai tó—Lengyelnyereg—Fagyott tó—Halastó 8 óra.
Felkai tó—Lengyelnyereg—Rovátka—Nagyarpataki völgy—Tátrafüred 8 óra.
Barlangliget—Zöldtótölgye—Kopahágo—Halastó 9 óra.

Időbeosztás és utjelzések a Magas Tátrában.

Mérték 1:100,000

nyugaton az előtérben a Javorovevölgyet, amögött a Sirokavölgy fekszik; nyugatra a Bialka s Rosztokavölgy, valamint a lengyel Öttó völgye, a háttérben a hatalmas Wollosyn-hegylánc, az Aryai s Galíciai határhegység a Babiagurával látszik. Északra lábunk alatt mutatkozik az erdővel környezett Podspady s Zdjarr falu szétszórt házai, a távolban a Kassa és Tarnow közt elterjedő nagy sík, keletre látjuk a Bolond Gerőt, a Mészárszéket, a Homlokost, a háttérben a Poprád völgyét elrekesztő hegyeket.

Visszamenet a széles mezőről északkeleti irányban egész jó úton lejuthatunk Zdjárra s innen Barlangligetre. Avagy a széles mezőről a gerincen vándorolunk végig, mely a Bolond Gerő, Mészárszékek s Homlokoson át 6—7 óra alatt vezet Barlangligetbe.

10. Bialkavölgy.

Oldalvölgyei: 1. a Poduplaszki völgy a Rovinki-, és Békástavi mellékvölgyekkel. 2. a Halastóvölgy és 3. a Roztokavölgy a Lengyel Öttóval.

Alsó-, Ó- és Újtátrafüredről: a Lengyel-nyeregig 4 óra, a Fagyott-tóig $4\frac{3}{4}$ óra, a hercegi vadászházig a Rovinkavölgyben 6 óra, a Roztoka-menedékházig 7 óra, a Nagy-Halastóig $8\frac{1}{2}$ óra; innen a Lengyel Öttóig $2\frac{1}{2}$ óra.

Javorinából: a roztoki menedékházig 2 óra, a Nagy-Halastóig $3\frac{1}{2}$ —4 óra.

A Csorbai tótól: a Menguszfalvi völgyön át a Poprádi tóig $1\frac{1}{2}$ óra, a Hincói tóig 4 óra s a Vadorzóhágon át a Nagy-Halastóig 8 óra.

A Bialka folyó a Tátra északi elágazásait a hegység hossz tengelyéhez függélyes irányban választja ketté s egyuttal Gács- és Magyarország határát képezi. Eredetét a *Tengerszemből* és a *Nagy-Halastóból* veszi s innen egyenesen északnak folyik. Utközben felveszi a Poduplaszki- és Roztoka-patakat s ezeknek mellékereit.

A Bialkavölgy elnevezését azon ponttól kezdve viseli, melyen a Poduplaszki-patak a Halastó lefolyását képező Fehér-érbe szakad. Az egész völgy hossza a

Javorinka-patak torkolatáig 16 km. s közel 2000 m. magasságig terjed.

A Poduplaszki völgynek egyik mellékvölgye a Békástavak völgye, melyben a két *Békástó* van (Zsabjé sztavi) 1717 m. m. Ezeket a Poduplaszki-pataktól egy óra alatt lehet elérni.

A Poduplaszki völgynek egyik másik mellékvölgye a *Rovinki völgy*, mely a *Jaksch-veremtől* északnyugoti irányban megy lefelé s szakad be a fővölgybe.

Ez eleinte tág, feljebb azonban mind szűkebb lesz s meredek szirtfokon s hosszú gránittörmeléken keresztül 2½ óra alatt a *Vámkőhágóra* visz, melyen át a Nagytarpataki völgybe lehet lejutni. Ezen út azonban el van tiltva.

A Rovinki- és Poduplaszki-patak összefolyásától ¼ órai távolságban, a völgy jobboldali magaslatán találjuk a *Rovinki-vadászházat*, 1310 m. m. Innen egy órai gyaloglás után elérjük a *Csehtavat*, 1617 m. m. s újabb félóra alatt a *Jegestavat*, 1771 m. m., mely a Ganek, a Tátracsúcs és Tengerszemcsúcs közt völgyfenékben fekszik.

A Cseh- és Jegestótól vissztérve a Poduplaszki-patakig, ismét délnek fordulunk s háromnegyed óra alatt a Vaskapu alatti *Zöldtőhöz* (1569 m. m.) érünk, melyet elhagyva, meredek hegyszoroson s sziklapárányokon keresztül a Vaskapu-hágóra jutunk, s innen le a Menguszfalvi Törmelék-völgybe s a Poprádi tó partján lévő menedékházhoz. Ezen út szintén tilalmas. A Zöldtőtől keleti irányban, ettől háromnegyedórai távolságban van a *Litvorovi tó*, 1619 m. m.

A Rovinki-vadászháztól két óra alatt, meredek sziklalépcsőzeteken s gránittörmeléken keresztül elérjük a *Fagyott-tavat*, 1966 m. m. s onnan újabb egy óra alatt a Lengyelnyerget, a honnan a Felkai völgybe lehet lejutni.

Közel azon helyhez, a hol a Bialka-folyó a Rosztoka-patakkal egyesül, van a Rosztoka-menedékház lengyel néven: Sroniszko pola, 1006 m. m., melyet a galíciai Tátraegyesület állittatott fel s benne a nyári hónapokban vendéglőst tart.

A menedékházban van 3 szoba, konyha és előszoba. Éjjeli szállás ára 80 fillér, melyért szalmazsákot, vánkost és pokrócot kapni. Hideg ételek, italok s meleg tea szabott árak mellett adatnak. A galíciai Tátraegyesület tagjai szelvényjegyek előmutatására a fizetett árnak felét visszakapják. Mintegy félóra távolságban a Rostokától van a Mickiewic-vízesés.

A Roztoka-háztól egy negyedóra alatt a Miczkievic vízesése mellett elhaladva, elérjük a galíciai kormány által Zakopaneból a Halastóhoz vezető újonnan épített kitűnő kocsitutat, mely 1½ óra alatt a Halastóhoz vezet.

Nagy-Halastó és Tengerszem.

A Nagy-Halastó a Tátra északi részén egyike a legnagyobb havasi tavaknak. Területe 33 hektár, tehát 13 hektárral nagyobb a Csorbai tónál és csak 1·8 hektárral kisebb a Lengyel Nagytónál. Fekvés és a tájrészletek nagyszerűsége tekintetében a Halastavat illeti meg a tátrai tavak közül az elsőség. A lengyelek *Ribie jezeró*-nak és *Morszkie okó*-nak is hívják, mely elnevezés azonban a Tengerszemet illeti meg, mely a felett fekszik. A tó vize sötétkék s ezernyi pisztránggal van benépesítve, melyeket kivált borongós napokon gyakran látni, a mint a víz színe felett repkedő rovarok után kapkodnak, vagy a part közelében gyűlnek össze egy-egy odavetett ételmorzsa körül.

A tó legnagyobb mélysége 49·5 m., hőmérséke a nyári hónapokban 11—13° C. A tavon tutaj közvetíti a közlekedést az északi és déli part közt, a miért 2 korona fizetendő a menedékház vendéglősenek. A tó északi partján, egy kimagasló sáncon áll a *Sztasic* nevű menedékház.

Ezt is a galíciai Tátraegyesület építtette s 30 személynek adhat menedéket. De nyár derekán, midőn a Halastavat a Zakopánén nyaraló lengyel turisták tömegesen látogatják, a menedékház elégtelennek bizonyult. A lengyeleknek elsőbbségük lévén, a magyar kirándulók nem ritkán a padlásra szorultak, vagy éppenséggel a szabadban voltak kénytelenek az éjszakát tölteni.

Ezen a bajon segítve lett egy új szálló építése által, mely 28 szobát és éttermet tartalmaz. A 2 ágvas szoba ára a galíciai Tátraegylet tagjai részére 3 korona 20 fillér, nem tagok részére 6 korona. A menedékházban egy tekvőhely ára ugyanezen arányban 80 fillér, illetve 1 korona 60 fillér.

Mindkét épület 1899. évben leégett és ideiglenesen egy deszkából épült primitív menedékház állíttatott fel. Azonban az új építkezéshez már hozzáfogtak és kilátás van rá, hogy az új vendéglő még ez évben elkészül.

A Halastó tág medencéjét számos szirtorom veszi körül, melyek közt néhány jellemző alakkal s névvel bír, mint: a Zerge, Barát, Török, Tizenkét apostol, Hét korona, Tengersizemsúcs s e kettő közt a nyulánk Dénescsúcs. A tó sötétkék vizében a meredek szirtek s hómezők szépen tükröződnek vissza, hacsak nem hirtelen támadt zivatar nem hozza a hullámokat vad háborgásba.

A Halastótól déli irányban fekszik a nemkevéssbbé szép és terjedelmes *Tengersizem*. Hogy ide feljussunk, megkerüljük a Halastavat annak déli partjáig, vagy pedig tutajon evezünk át, ami kis félórai időt vesz igénybe. Átérve a tulsó partra, tekervényes úton egy lépcsőzetes hegyháttra mászunk föl, melyen vaskereszt áll. A hegyhát alatt terül el a Tengersizem kerek tükre. A tó nagyobb a Csorbai tónál. 21·3 hektár területtel bír s legmélyebb része 77 m. Környéke felette vadregényes. A tó vizébe csaknem közvetlenül esnek le a hegyek ormai, melyeknek hasadékaiból kisebb-nagyobb hómezők fehérlenek ki. Az ember alig hinné, hogy ezeken keresztül fel lehet menni a Tengersizemcsúcsra. A Tengersizemet a Nagy-Halastó déli partjától háromnegyed óra alatt érjük el, innen a Tengersizemcsúcsot három óra alatt.

A Nagy-Halastótól a Chalubinski hágón át 3½ óra alatt a Szmrecsintóhoz s onnan a Koprovavölgyön át Podbanszkóra, illetőleg a Hlinszkavölgy s Koprovahágón át pedig a Csorbai tóhoz lehet eljutni, mint már előbb leírtuk.

Lengyel Öttó.

A Roztokavölgy már Gácsország területén fekszik, de alkotásánál s összefüggésénél fogva a Magas Tátrának központi magvához tartozik. Az e völgyben fekvő *Lengyel Öttó* a legszebb tátrai részletek közé tartozik, melynek megismerését mindenkinek ajánljuk, a ki több időt szánt a Tátrának.

Lengyel túristák az Öttóhoz Zakopane felől jönnek a Zavrathágón át. Ezt az utat a következő fejezetben fogjuk leírni.

A három Tátrafüreden lakó túristák a Lengyel Öttó megismerését rendszerint a *Halastavi* kirándulással kötik össze s innen mennek a Roztokavölgybe. Edzett túristák az egyenes utat választják a heggyen át s vagy a Lengyelnyergen keresztül a Poduplaszki völgybe ereszkednek, amidőn a Roztokamenedékházban éjjeli szállást találnak, vagy pedig a Hincói tó mellett elhaladva, a Vadorzohágón át a Nagy-Halastóhoz mennek, hol a lengyel Tátraegyesület által fölépített menedékházban meghálnak. A lipitói oldalról a Koprovavölgyön s a Glatkiehágón át lehet a Lengyel Öttóhoz jutni s az ottani menedékházban meghálni. Mind a négy esetben úgy kell a túrt beosztani, hogy még az est homálya előtt a nevezett menedékházak egyikét el lehessen érni.

A Halastótól két és fél óra alatt lehet a Lengyel Öttó völgyébe jutni. E célból a Bialka baloldalán vezető erdei úton egy negyedóráig lefelé megyünk s azután balfelé a Roztokai hegyláncnak irányítjuk útunkat. — Ennek gyepes gerincén, a Szvisztovka nevű heggyen (1771 m.) átkelve, kissé leereszkedünk a völgy irányába s nemsokára egy kiterjedt gránittörmelékmezőn át a Lengyel Öttó völgyébe érünk. Előbb az első tóhoz jutunk, mely 7·7 hektár nagyságú, azután az alantabb fekvő Kis tóhoz, melynek partján gránittömbökből összerakott kis menedékház áll s végül a Nagy tóhoz (1669 m.), mely alatt a hatalmas Siklava-vízesés zuhog. A Nagy tó 35 hektár

területtel bir. a Táttra legnagyobb tava. A többi két tó rejtve fekszik s a következő fejezetben fogjuk érinteni.

A Nagy tótól vagy egyenesen Zakopáneba mehetünk a Zavrathágón, vagy visszatérve az első tóhoz. a most leírandó úton megyünk lefelé a roztokai menedékházhoz.

Gyengébb túristák a túrista-úton (Klotild- és Mária Terézia-úton) kocsin Javorinába hajttnak. Itt a gyár alatt levő hídon átkelve, a Pod Holicou nevű parton háromnegyed óra alatt a Bialka-folyóhoz érnek, ahol a Liszan nevű fűrészmalom áll. Innen a folyó balpartján délnyugoti irányban folytatják az utat s újabb egy óra alatt a Roztokavölgy torkolatáig jutnak, hol a fõntemlített menedékházban megpihennek.

A menedékháztól délnyugoti irányban a Bialkavölgyből a szűk Roztokavölgybe térnek át. E völgy északi oldala szelidebb s lassan emelkedő, a déli hirtelen föltornyosuló hegyek által van körülvéve. Amott a Volosin-hegylánc, Roztoka (2075 m. m.), Volosin (2295 m. m.) s a Ksizsne havasai, emitt az Ubocshegy szegélyzik. A Volosin-lánc síma gyeppele fedett lejtőiről nem ritkán lavinák gördülnek le a völgybe s nagy pusztítást tesznek az erdőben. A völgy baloldalán egy elhagyott szénégető úton csakhamar kiérnek az erdőből s a mindinkább összeszűkülő völgyben, meredek lejtőn a törpefenyőtájba jutnak, ahova már elhallatszik a *Sziklava*-vizesés zúgása, de amelyet csak közvetlen közelben látunk meg, miután még egy közbeeső nyeret meghaladtunk. A Sziklava 43 m. m. sziklafalról zuhogtatja le a Roztoka-patakot majdnem függélyes irányban. A vizesés fölött mintegy negyed órát fölfelé haladva, találjuk a Nagytavat. Ez a Lengyel Öttó közül a legnagyobb, egyúttal a legterjedelmesebb tó a Tátrában. Területe 35 hektárt foglal el s közepén 78 m. mély. A táj vadregényessége vetelkedik a legszebb Tátrarészletekkel.

Átkelés Zakopaneba a Lengyel Öttótól.

A Zavrathágó 2158 m.

A Halastó melletti szállótól: a Lengyel Öttóig $2\frac{1}{2}$ óra, a Zavrathágóra 4 óra, a Feketetőhöz $5\frac{1}{2}$ óra, Zakopánéba 8 óra.

A ki még beljebb akar hatolni a M. Tátra északi völgyeibe és át akar kelni Zakopánéba, az a Nagy tó északi partját megkerüli, a Pusztá-dolina nevű buja havasi réten áthalad, megmássza a Kozi-vierch Pusztó nevű sziklaormát, leereszkedik az 1889 m. m. fekvő *Hátsó-tóhoz* s ettől jobbra tekervényes ösvényen felhatol a *Zavrathágóra* 2158 m. m. Innen gyönyörű kilátás nyílik a Svinicára, nyugot felől a Volosin-láncolatra, délfelől a Krivánra, Szolyiszkóra és Hrubóra, és kelet felől a Tengerszemcsúcsra. A hágóról meredeken visz le az út hómezőkön és apró törmelék-görgetegen át egy kietlen sziklakatlanba, melyben a lengyel *Fagyott-tó* (Zamarzli sztaw) fekszik s attól folyton lefelé haladva, a Feketetőhöz jutunk, 1620 m. m. E tó 22·8 hekt. nagyságú, legmélyebb pontja 47 m. Vize sötétzöld, melyben a közeli Koscielec és Svinica ormai visszatükröződnek.

A galíciai Tátraegyesület itt is menedékházat építtetett s erre nagy szükség is van, mert a Zakopáni fürdővendégek e szép tókatlant sűrűn látogatják.

A Fekete-tótól eleinte törpefenyőn és gránit-törmelékmezőn, később zöldelő völgyön át a Szuchavoda-völgybe jutunk le. Balfelől fekszenek a *Gonsienica-tavak* s ezektől nyugot felé van a *Lilijore-hágó* 1990 m. m., mely a Koprova- és Tichavölgy és Zakopáne közt közvetíti az átjárást.

Utunk további folyamán a *Królova* nevű 1600 m. m. buja havasi rétre jutunk, mely a Kopa Magóri és *Kopa Królova* közti bevágásban van. A Javorzsinkavölgy lankás hegyoldalán ereszkedünk le a *Szupniów-uplaz* nevű havasra s kevéssel azután elhagyjuk az erdőt s kiérünk a *Bocon-kúpra*, melyről szép kilátás nyílik a Zakopáni és Dunajecvölgyre s azok mögött

a *Babia-Gurára* (1722 m. m.). Nyugat felől látszik még a Krokiev, Szuchi-vierch és Gievont. Malolacsnyák, Kondraeska, Goricskova, Beszkid és Kopa Magóri.

A Bocon-kúpról félóra alatt leérünk Zakopánébe.

Visszafelé Zakopaneból más úton is jöhetünk és pedig a Goriczkova hágón át a Tychavölgy felső részébe s innen akár a már említett Prihíba-hágón át a Koprovavölgybe s Podbanszkora vagy a Koprova-hágón át a Menguszfalvi völgybe, a Csorbaitóhoz.

Svinica 2306 m. m.

Zakopánéból: a Feketetőig $2\frac{1}{2}$ óra, a Szvinica-csúcsra $5\frac{1}{2}$ óra, oda és vissza 9 óra.

I. oszt. kalauz díja 6 korona.

A Svinicának exponált fekvése kimagyarázza a messze látóképet, mely e hegyről nyílik s a melyet párhuzamba lehet hozni a Tengerszemcsúcsról vagy a Jégvölgyi csúcsról nyíló kilátással. A M. Tátra északi oldalán a Svinica megmászása a leghálásabb kirándulások közé tartozik s azt melegen ajánljuk mindenkinek, akinek ideje engedi a Tátrába mélyebben behatolni. Annyival inkább, mert e kirándulással útba lehet ejteni a Feketetavat és a Gonsienicove-tavakat, a Magórát és Królovát.

Zakopánéból a kuzsnicei vashámor mellett elhaladva, az előző fejezetben leírt úton $1\frac{3}{4}$ óra alatt a Kopa Magóri és Kopa Królova közti nyeregére érünk. A Magóráról a Szuchavodavölgybe ereszkedünk s itt ama pontig haladunk, melyen az út kettéágazik. Az egyik ág egyenesen délnyugat felé tart s a *Lilijore-hágóra* visz. 1990 m. m., mely a *Beszkid* (2006 m.) és a *Szkrajnyá-turnia* (2081 m.) közt a Tichá- és Koprovavölgybe vezet. Másik ága balfelé a Gonsienicove-tavak felé visz, melyeknek legalsóbbika: a *Litvorovető* (1619 m. m.) a válaszüttől egy óra alatt elérhető. A hét tó közül a keleti fekvésű a legnagyobb.

A *V-Roztoce* nevű tó sziklatöltésén tört gyalogúton délfelé fordulunk s negyed óra alatt egy magaslati

térségre érünk, melyen a hegység jellemző alkotása tanulságosan mutatja be magát. Itt tehát megpihenhetünk s szemlét tartunk a vidéken. Közvetlenül előttünk, déli irányban látjuk a Svinica nyugoti csúcsát, hirtelen leeső meredélyeivel, kelet felől a Koscielec-hegyet s nyugaton a Középső-Turniát, míg alattunk a Gonsienicove tavak tűnnek föl.

A sík kömezőtől meredek út vezet harántirányban a *Középső-Turnia* hegyen át egész ama pontig, melyen a Svinicát érinti s vele nyeret képez. E helyen a sziklához támasztva, kis menedékházat találunk, melyet a galíciai Tátraegyesület állított ide. A nyeregől bukkanik föl előttünk egyenesen déli irányban a Kriván. Az út innen fölfelé mind nehezebb lesz s még egy órát eltart, míg a vörös festékekkel jelölt irányban sziklaomladékon át a nyugati kisebb csúcs déli taraján át egy sziklatorokba érünk, melyen a galíciai Tátraegyesület rést töretett s azon át lehet csúszni egy másik torokba, melyen át a Svinica keleti magasabb csúcsát, 2306 m. m. érjük el.

A csúcs alig 4 m. széles és 8—10 m. hosszú kőomladékos taraj, melyről kivált kelet felé hirtelen esik le a szirtfal. De azért gyakorlott turisták, kiknek szabad fejük s biztos lábuk van, ebben az irányban letérhetnek a Lengyel Öttöhoz.

A Lilijovehágon át a Ticha- és Koprovavölgybe, s ezen át Podbanszkóba jutunk, illetve innen tesszük meg a kirándulást s Svinicára s a Lengyel Öttöhoz.

Gieront 1897 m. m.

Zakopánéból: a Kalatovki nevű rétig 1 óta, a Polana Kondrataváig 1½ óra, a Gievontcsúcsra 3 óra.

Már a hegy német értelme: Gähe Wand, azaz meredek fal igazolja a látszatot, mely Zakopánéból tekintve, bennünket elfog. Meredeken leeső sziklaóriásnak látszik, melynek kettős orma közt a déli órákban a nap áttör s a zakopáni fürdővendégek előtt időjelzőül tekintetik.

Zakopánéból a vashámornak vesszük útunkat, be-térünk az erdőbe s egy óra múltán juhkosarak és szénapajták mellett egy lépcsőzetesen nyugot felé húzódó rétre érünk, a *Polana-kaiatovkira* 1169 m. m. Feljebb az erdőben a Bisztrapatak zúgása köti le figyelmünket, mely itt a Kondracskapatakkal egyesül. Innen nyugot felé térünk s újabb félórai gyaloglás után egy hasonló szép rétre érünk: a *Polana Kondratavára*, 1343 m. m., ahonnan jobbfelé meredek lejtőn át a Kondracska és Gievont közti nyeregre jutunk, 1788 m. m. A nyeregről félóra alatt könnyen föl-érünk a Gievont legmagasabb csúcsára.

E túrt összeköthetjük a 2000 m. m. *Kondracska-csúcs* megmászásával s e célból a fentemlített nyereg-ből nyugot felé, tehát jobbfelé térünk fel a Kon-dracskára. Utóbbiról lejőve, folytathatjuk utunkat a gerincen és a *Cservoni-vierch-malolacsniákt* is meg-mászhatjuk, 2109 m. m.

12. Koscieliskói völgy.

Zakopánéból Koscialiskóig kocsin 2 óra; kocsi ára a vendéglősnél 4–5 korona.

Pizánától a Cservoni vierchre 3 óra.

A Koscieliskói völgy aránylag alacsony hegy-hátak által van összealkotva, de a tájrészletek szépsége és sokfélesége és a völgy nagy terjedelme meg-érdemlik, hogy ezt a völgyet is befogadjuk művünk keretébe.

Koscieliskó Zakopánéval rendes, de elég rossz kocsitúttal van összekötve. A kocsmától fölfelé me-gyünk e patak mentén egészen a Sziklakapuig. Ezen már csak a patak és út férnek el szűken s itt a galíciai Tátraegyesület Kantok Kázmér tiszteletére emléktáblát illesztett be a falba.

A sziklakapun túl erdei rétre és feljebb erdőbe érünk, melyen keresztül *Ó-Koscieliskóba* jutunk, hol egykoron vasgyár létezett. Az országúttól balra van Krzeptowski vendéglője, feljebb pedig a *Jeges-forrás*

(Lodowe), 978 m. m., mely mellett a galiaiai Tátra-egyesület fedett pihenőt állíttatott fel. Tovább a patak mentén a *Felső-sziklakapuhoz* érünk, hol a Tátra-egyesület Kraszewszki tiszteletére emléktáblát állíttatott fel.

Ezen túl jönnek a völgynek festői tájrészletei, különböző alakú sziklák a zöld erdőkeretben, melyeket külön névvel jelöltek. Ilyen: a Bagoly, Saturnus, Krakkó, Szmitnia s m. A *Pizana* nevű réten túl alagútszerű barlangba jutunk: a *Sárkánybarlangba*, 1120 m. magas s még feljebb a Szmrecsin-tóhoz.

A Pizanától a Krakov nevű hegyszoroson át $2\frac{1}{2}$ —3 óra alatt a *Cservoni-vierchre*, azaz Vöröshegyre jutunk, 2109 m. magas.

A Koscieliskói völgyből Podbanszkóra két járt út vezet, a hosszabb a Tychahágón át a Tichavölgyön végig — melyről már volt szó — és a másik, rövidebb út a Kamenisztahágón át Pod Kamenistonra s innen negyedóra alatt a folyón átkelve a túlsóparti Podbanszkóra.

Mindkét út egy napot vesz igénybe.

Helynevek jegyzéke és a helyek t. f. magassága.

	Lap		Lap
A bos-Orló 213		Békástavak,	
méter	40	1679 m.	138
Aggteleki		Békástavak f.	
csepkőbarlang	69	hágó 2240 m.	
Alsó-Erdőfalu		Békástavak	
736 m.		Halastónál	
Alsó-Tátrafüred	93	(Zsabjésztavi)	
876 m.		1717 m.	178
Aranybányák	128	Békástavak m.	
Árvaváralja	113	zuhatag 1471	
		méter	
B abia-Gura		Bélai cseppkő-	
1722 m.	184	barlang 884	
Baldóc-fürdő		méter	106
443 m.	51	Bélánsztkői csár-	
Barlangliget		da 779 m.	
762 m.	41, 104	Bélánsztkópatak	128
Bártfa	109	Beszkid Zako-	
Bástya, elő		páne m. 2006	
2366 m.	133	méter	184
Bástya, hátsó,		Bialka folyó, hid	
2334 m.		Lyssa m. 974	
Batizfalva 758 m.	40	méter	
" állomás		Bialkavölgy	177
7416 m.		Bibircs 2488 m.	149
Batizfalvi csúcs		Bisztra 2250 m.	8
2458 m.		Blázy-él	
Batizfalvi lyuk	144	Bocon-kúp	184
Batizfalvi tó		Bolond Gerő	
1893 m.	144	2062 m.	15
Batizfalvi völgy	15, 144	Buehholtz-tavak	165

	Lap		Lap
Bukovina 961 m.		Emericzky keser- gése 2575 m.	159
Bussóc 590 m.		Eperjes	109
C habovka	41		
Chalubinski-cs.	139	F agyott tó a	
2437 m.		Lengvel nye- reg alatt 1966	
Chocholov 755 m.	5, 6	méter	147, 178
Chocs 1613 m.		Fagyott tó (len- gyel) Zamaršli	
Cölöptó 1571 m.		sztav	183
Csarni Dunajec	178	Farcsik (Stöss- chen) 1530 m.	167
673 m.		Farcsik, hátsó	
Csehtó 1617 m.	175	1463 m.	
Csendestó a		Farcsik, középső	
Sirokavölgy- ben 1711 m.		1526 m.	
Cserwoni-vírh- 2126 mm.		Fátyolvízés a	
Cserwoni-vierck- malolacsniák	186	Mlinicavölgy- ben, alja 1693	
2109 m.	40	méter	132
Csorba v. állo- más 915 m.		Fátyolvízés a	
Csorbai csúcs	134	Batizfalvi	
2385 m.		völgyben	144
Csorbai él 2246		Fecsketorony	
méter		2625 méter	159
Csorbai tó 1387	75	Fehérfal 1052 m.	167
méter		Fehértó 1615 m.	167
Csubrina 2373 m.		Fehérpadka	158
D énes-csúcs 2431		Fehértó-csúcs	
méter	139	2231 m.	171
Dobsina		Fehértorony	
„ jégbar- lang 969.5 m.	65	Fehérvízvölgy	166
Döllertó 2104 m.	133	Feketehegy für- dő 630 m.	56
Dovalov falu 663		Feketetó a Zöld- tó völgyben	
méter		1580 m.	
Dunajec	121	Felka város 695	
Durlberg 1838 m.		méter	60
E les gerinc		Felkai csúcs 2311	
(Schartiger		méter	148
Kamm) 1938		Felkai tó 1673	
méter	149	méter	146

	Lap		Lap
Felkai túrista-telep	61	Gorockova, Kéleti 1824 m.	127
Felső-Erdőfalu 718 m.		Gorickovavölgy 1333 m.	
Felső-Hági 1072 méter	78	Gránát (Volosinlán) 232 m.	
Fenyőháza	39, 114	Gránáttal	146
Ferenc József-csúcs 2663 m.	150	Greiner 2148 m.	176
Fonatos (Flechte) 2223 m.	150	Grúnyik 1575 m.	126
Forberg falu 701 méter		Hági, alsó 910 méter	
Fuchstó	165	Hagymatavak (Schnittlauchseen) 2025 m.	
Furkotacsúcs 2405 m.	130	(Aschlauchseen) 2040 m.	
Furkotahágó	130	Halastó, nagy 1393 m.	179
Furkota alsó 1637 m.	130	Halastó mene-dékház 1415 m.	179
Furkotó felső 1709 m.	130	Halastópart 1404 m.	
Furkotavölgy	130	Haramiakő 1191 méter	98
Ganek 2461 m.	41, 73	Háromlábú férfi 2314 m.	
Gánóc		Háromtó, Szaloki 1675 m.	149
Gerlachfalva 778 m.		Havran 2151 m.	172
Gerlachfalvi csúcs 2663 m.	150	Hernád áttörése	59
Gerlachfalvi ész. csúcs 2629		Hincói mene-dékház 1681 m.	138
Gerlachfalvi katlan 2007 m.	150	Hincói tó, nagy 1965 m.	139
Gerlachfalvi nyereg 2593 m.		Hincói tó, kis 1942 m.	139
Gievont 1899 m.	185	Hlinszkavölgy	127
nyereg 1788 m.		Hlinszkói kosár 1552 m.	127
Glatkie-hágó 2067 m.	127	Hochvald l.	
Gölnicbánya	40	Csorba 915 m.	75
Gonsienicove tavak	183	Holáhegy 1456 méter	173
Gorickovahágó 1807 m.	127		

	Lap		Lap
Holicahegy Javorina és a Poduplaszki völgy közt 1630 m.	152	Jegestó a N-Tarpataki völgyben	165
Hollókő 2151 m.		Jégvölgyi csúcs 2629 m.	162
Homlokos (Stirnberg) 1950 m.	167	Jégvölgyi hágó 2385 m.	
Hosszútó a Felkai völgyben 1953 m.	146	Kalatovki-rét 1169 m.	185
Hosszútó a Nagytarpataki völgyben 1886 m.	165	Kamenista 2166 méter	
Hrubó, Krivántól északnak 2240 m.		Kanalastormató	165
Hunfalvi-hágó (Vága) 2412 m.	138	Kápolna	159
Huszhalom	137	Karbunkulustorony 2139 méter	168
Huszpark l. Poprád		Károly-nyughely 1111 m.	98
Igló	54	Kassa	45
Iglófürdő 580 m.	55	Kecskekő	98
		Kéktó 2157 m.	166
		Kereszthalom 1434 m.	146
Jablunka 611 m.		Kereszthegy Szepesh. m. 506 méter	53
Jakubina 2189 m.	178	Késmárk város 623 m.	41, 117
Jaksch-verem	156	Késmárki csúcs 2556 m.	169
Jármay-út		Késmárki Itató 908 m.	103
Jascsurovka-fürdő 901 m.	108	Késmárki Kosár 1308 m.	167
Javorina igazg. lakása 1018 m.	175	Kicsora 1287 m.	
Javorinkavölgy a Feketepatak torkolatánál 1266 m.	173	Kienberg—l. Szurkoshegy	117
Jegesforrás-Lodowe 978 m.	187	Kis-Szeben	111
Jegestó a Menguszfalvi Törmelékvölgyben 1935 m.		Királyorr 2230 méter	149
Jegestó a Poduplaszki völgyben 1771 m.	178	Kis-Ladna	40
		Kolbenheyerforrás 1770 méter	175

	Lap		Lap
Koncsisza 2540 méter		Középorom 2440 méter	
Kondracska cs. 2000 m.	144	Középső csúcs 2132 m.	164
Kondratava polana 1343 m.	186	Kralován	113
Kondratavavölgy	186	Krátka 2370 m.	129
Kopa (Durlsborg) 1838 m.		Kressenbrunnen Farsik m.	
Kopa a Krivánon 1760 m.	167	1200 méter	
Kopahágó 1756 méter		Kriván 2496 m.	128
Kopa Králova 1534 m.	167	Krizsna 2104 m.	
Kopa magori 1719 m.		Królová 1600 m.	183
Kopki északi csúcs 2362 m.	183	Krompach	40
Kopki déli csúcs 2311 m.		Krzsieszanica 2128 m.	7
Kopkinyereg	183	Kuznicei vasgyár l. Zakopane	
Koprovacsúcs 2370 m.		Landok-csárda 728 m.	
Koprovahágó 2173.9 m.	141	Lapis refugii	59
Koprovavölgy 1555 m.		Leibic kénfürdő 732 m.	119
Koritnyica 847 méter		Leibic város	119
Koronahegy fürdő 485 m.	139	Lejtők, előlső	167
Koscieliskói erdészlak 934 méter		„ hátsó 2032 m.	
Kotlin útelágazás Landok felé 739 méter	125	Leluchov-Orló	41
Kőparipa 2070 m.	115	Lengyelnyereg 2207 m.	147
Kőpataki tó 1752 m.	121	Lersch-villa 798 m.	
Kőpataki tűzkő 1732 m.		Leszna l. Erdőfalu	
Körséta	186	Liljovéhágó 1990 m.	184
		Liptó-Szt-Iván	40
		Liptó-Szt-Miklós	39
		Liptóújvár v. álmás 694 m.	40
		Litvorovi tó 1619 m.	178
	156	Litvorovi völgy, Poduplaszki	
	156	torkolat 1203 m.	178
	97	Lőcse, Lőcsefürdő	57

	Lap		Lap
Lodowe-Jeges- forrás	187	Menguszfalvi cs., középső, 2377 méter	140
Lomnic, nagy 649 m.	41	Menguszfalvi hágó	145
Lomnici csúcs 2635 m.	158	Menguszfalvi völgy	14, 135
Lomnici taraj 2200 m.	159	Merengő	97
Lomnici villa a Késmárki cs. felé 2517 m.	170	Mészárszék, elől- ső 2011 m.	172
Lomy 1299 m.	131	Mészárszék, hátsó 2019 m.	
Lorenhágó	111	Mlinicavölgy	132
Lublófürdő 556 méter	111	Morgás, kis 1568 méter	171
Lubotin	111	Morgás, nagy 2040 m.	171
Lucsivna falu 770 m.	116	Mosztki 994 m.	
Lucsivna fürdő 795 m.	116	Mózesforrás 2261 méter	159
Lucski fürdő	115	Mühlenbach 588 méter	
Lukahágó	145	Murány 1827 m.	
Magura Raacs- ková 2122 m.		Musina	41
Magura szepesi, csárda m. 950 méter		Nad Pavlovu 1921 m.	128
Majláth-mene- dékház 1515 méter		Nad Prjehibu 1992 m.	127
Margitfalu	40	Nad Zsabiem cs. 2261 m.	139
Máriássy-rét	99	Nagy-Sáros	111
Markazittorony 2617 m.	162	Nagytó 1676 méter	181
Matheóc 657 m.		Nedec, csárda 476 m.	
Matirkó vissza- térte	159	Nefcervölgy	126
Matlárháza	102	Nefcer vízesés 1563 m.	
Medziane-csúcs 2238 m.	8	Novihegy Podsz- spadi m. 2000 méter	
Menguszfalvi cs., keleti 2384 méter	140	Nyereghágó kis 2380 m.	

	Lap		Lap
Omladékvölgy l.		Poduplaszki	
Törmelékvölgy		völgy, a Cseh-	
Oravica falu,	135	tó alatti va-	
csárda 772 m.		dásház 1310	
Oszterva 1984		méter	147
méter	142	Polana kalatovki	
Osztrá 2271 m.	131	1169 m.	186
Örökös eső	16	Polana kondra-	
Ó-Tátrafüred,		tova	186
Anna-templom		Polana Wachs-	
1017 m.	87	mundska, szál-	
Ötforrás	96	lás m. 1377	
Öttó, lengyel		méter	
előlő 1672		Poprád város	
méter		670 m.	62
Öttó, lengyel fe-	181	Poprád-Felka	
keté 1724 m.	183	vasuti állo-	40, 59
Öttó, lengyel		más	
hátsó 1889 m.	183	Poprádi tó 1513	
Öttó, lengyel		méter	135
nagy 1669 m.	181	Poprádi várhegy	
Öttó, tarpataki	157	(Schlössen)	
Öttó, tarpataki		932 m.	
közép 2008 m.	157	Poronin 745 m.	
		Portki	173
Pátria 2205 m.	133	Pribilina-csárda	
Pavlovarét 1304		761 m.	40
méter	128	Prjéhiba-hágó	
Pivnicsna	41	1879 m.	127
Pizané	187	Ptácsnik 1191 m.	
Podbanszko 972		Rablókő l. Ha-	
méter	130	ramiakő	
Pod Holicou 1038		Racskovapatak	
méter	182	772 m.	
Pod Kameniston		Rajec-fürdő	112
930 m.	187	Ránk-Herlány	46
Pod Pálenicu		Ráosztoka 1953	
1263 m.		méter	
Podszpadi 910		Reiner-forrás	
méter	173	1188 m.	154
Poduplaszki		Rézaknák	167
völgy, felsőrét		Rókus 707	
1175 m.		méter	

	Lap		Lap
Roth Samu-cs. 2620 m.		Szvisztovka 1771 méter	
Rovátka 2363 m.	147	Szalók, kis 647 m.	
Rovinki hágó	165	Szalók, nagy 691 méter	74
" völgy		Szalóki cs. 2453 méter	148
Rovinki vadász- ház 1310 m.		Szalóki Háromtó 1675 m.	149
Rózsamenedék- ház 1244 m.	154	Szedilkóhágó	131
Rózsahegy	39	Szedilkóhegy a Kriván m. 2067 méter	
Roztoka-csúcs 2075 m.	181	Szekrényeshegy 2356 m.	
Roztokavölgy Bialkánál 1006 méter	182	Széles torony 2378 m.	158
Ruttka	39	Szentiványi-tó 2069 m.	133
Ruzsbach, felső 758 m.	120	Szepeshely	50
S árkány-barlang 1120 m.	187	Szepes-Igló	54
Sárkánytó 1880 méter	142	Szepes-Olaszi	50
Sarpanec 712 m.		Szepes-Remete	49
Sátán 2432 m.	133	Szepes-Szombat hid 669 m.	
Scavnica	123	Szepes-Szombat templ. 683 m.	69
Sibra	53	Szepes-Vár	50
Siedem Granatov 2101 m.		Szepes-Váralja	50
Sirató 2158 m.		Széplak 987 m.	79
Sirokahegy 2220 méter	175	Szilágyi Dezső-út	96
Sóhegy, kis	148	Szilágyi-emplék	153
Sóhegy, nagy	148	Sziléziai ház 1678 méter	146
Spána a Ticha v. 1843 m.	125	Szkorusnik hegy az északi Bé- kástó fölött	
Spáralyuk 2176 méter	127	1975 m.	
Stóla 850 m.		Szkok-tó 1811 méter	133
Stösschen l. Faresik		Szkrajnyá-Tur- nia 2081 m.	184
Stoószifürdő 670 méter	48	Sziklaomlás 1086 méter	96
Svinica 2306 m.	184		
Szádellői völgy	71		

	Lap		Lap
Sziklavavízesés	182	Tarpataki tüzelő-	
Szlatvin	53	kő k. 1592 m.	157
Szmrecsin 2092		Tarpataki tüzelő-	
méter		kő n. 2544	
Szmrecsintó, alsó		méter	165
1674 m.	127	Tarpataki völgy,	
Szmrecsintó, felső		kis	155
1735 m.	127	Tarpataki völgy,	
Szmrecsinvölgy	127	nagy	164
Szmrecskovec		Tátracsúcs 2558	
1365 m.		méter	141
Szolyiszkócsúcs,		Tátrafüred,	
előlső 2310 m.	134	U-Tátrafüred	87
Szolyiszkócsúcs,		Tátraháza 670 m.	103
hátsó 2410 m.		Tátrakilátás 1001	
Szontagh-csúcs		méter	97
„ tó 2034		Tátra-Lomnic,	
méter	17	indóház 849	
Sztasics I. Ha-		méter	99
lastó		Tengerszem 1584	
Sztracena I. Dob-		méter	179
sinaí völgy		Tengerszemcsúcs	
Szuchavoda völgy	184	2503 méter	137
Szurkoskegy =		Tengerszem-	
Kienberg 906		csúcs, csorba	
méter	117	2374 m.	138
Szvisztovkahegy	181	Tepla	39
T arajka 1280 m.	153	Teriánszko pa-	
Tarpatak egye-		tak, híd 1101	
sülése 1286 m.	156	méter	126
Tarpataki Raj-		Teriánszkótó	
ner-kunyhó		1947 m.	126
1286 m.	156	Thörichter Gern	
Tarpataki lépcső	157	I. Bolond Gerő	
„ hosszú		Thurzófüred 572	
vízesés 1176		méter	47
méter	155	Tichahágó 1689 m.	127
Tarpataki nagy		Tichavölgy 978	
vízesés 1226 m.	155	méter	127
Tarpataki óriás		Tizenkét apostol	
zuhatag 1408 m.	156	Tokárnya 1220	
Tarpataki tófal		méter	
1640 m.	157	Tomanova len-	
		gyel 1991 m.	

	Lap		Lap
Tomanova, lipitói 1861 m.		Velkákopa 2053 méter	
Tomanovanye- reg 1681 m.		Vichodna állo- más 759 m.	130
Tomanovató 1589 m.		Vichodna falu 774 m.	
Toronyhegy 1118 m.	98	Virágos kert 1793 m.	146
Tófalu 643 m.		Virág völgy	64
Tölcsértó 1908-5 m.	156	Viszoka, kis 2430 méter	145
Triumetal 2431 méter	126	Viszoki vierch	
Tupa 2293 m.	143	Voloszin-kozy- wierch 2295 m.	182
U boc 1684 m.		Vöröstó 1813 m.	167
Uj-Tátrafüred, templom 987 m., keleti bejá- rat 992 m.	81	„ csúcs 2466 m.	
Uplaz, kis, Javo- rina m. 1667 méter	173	V-Rostoce-tó	
Uplaz, felső, szál- lás 1383 m.		W agner-út	98
V adászház, Ho- henlohe-féle 1310 m.	138	Wahlenberg-tó, alsó 2060 m.	
Vadásztető	165	Wahlenberg-tó, felső 2164 m.	130
Vadorzohágó 2304 méter	139	Waksmundska nyereg 1411 méter	
Vámkőhágó	178	Weszter-szálloda l. Szalók, Nagy	74
Vancsótó	97	Z adni Handel	127
Váracs 2017 m.		Zakopáni tem- plom 832 m.	107
Varangyosbéka- tó 1881 m.	173	Zakopánévölgy	184
Varangyosbéka- csúcs 2430 m.		Zakopáne vasmű 1012 m.	107
Várna	39	Zámki hágó 1944 méter	175
Vaskapu 1603 m. csúcs		Zápolya-kápolna Csütörtökhelyen	59
2429 m.		Závrathágó 2158 méter	183
Vazsec-Vágfalva 809 m.		Zergetó, alsó 1927 m.	133

Zergetó, felső 2078 m.	Lap	Zsákóc-Izsák- falvi polana 879 m.	
Zlomiszko	128	Zsdjár, kocsma az alsó végén 858 m.	
Zöldtő a Kriván a. 2026	127	Zsdjári szoros 1072 m.	
Zöldtő a Vaskapu a. 1569 m.	178	Zsdjári templom 994 m.	
Zöldtő a Siróka alatt	176	Zsedényi-emplék	97
Zöldtő Kés- márki 1542 m.	166	Zsinórvízesés	144
Zöldtő-csúcs 2532 m.		Zsomb-tó	144
Zöldtővölgy	167	Zsolna	39

TARTALOMJEGYZÉK.

I. Általános rész.

	Lap
A túristaság lényege, haszna es jogosultsága . . .	1
A központi Kárpátok hegyrajza	4
1. A Chocsláncolat	6
2. A liptó-árva-galiciai Táttra	6
3. A Magas Táttra	8
4. A szepesi Magura.	18
A Magas Táttra növényélete	20
A Magas Táttra éghajlati viszonyai	24
Általános uti jegyzetek, a kirándulások ideje, a megszállás helye. Fölszerelés	31
Hegyi kalauzok, bérkocsik, háttas lovak	33
Utlevál, posta, távirda, pénz, költség	35
Vasuti menetek a Magas Táttra felé. Általános uti tájékoztató. Időbeosztás	37

II. Különleges rész.

Városok, fürdők, nyaralóhelyek, túristatelepek és egyéb megszállóhelyek.	45
---	----

I. A kassa-poprádi vonalon.

Kassa.	45
Ránk-herlányi fürdő a szökőkúttal	46
Thurzófürdő	47
Stoószi fürdő	48
Szepes-Remete	49
Szepes-Olaszi, Szepesvár, Szepesvár-alja, Szepeshely	50
Baldóc gyógyfürdő	51

	Lap
Sibrai fürdő	53
Szlatvini ásványvíz	—
Igló XVI szepesi város	54
Igló-Füred	55
Feketehegy	56
Lőcse, Lőcse-fürdő	57
Hernád áttörése, Lapis refugii, Zápolyakápolna	59
Poprád-Felka	—
Felka. Tátra-muzeum	60
A felkai turistatelep és nyaralóhely	61
Poprád Kárpáti Muzeum	62
Huszpark	63
Virág völgy	64
Dobsinai jégbarlang	65
Az aggteleki cseppkőbarlang. A szádellői völgy	69
Szepes-Szombat	72
Gánócfürdő	73
Nagy-Szalók. Weszter-szálloda	74

II. A turista-út mentén a Csorbai tótól Barlangligetig.

Csorbai tó	75
Felső-Hági	78
Tátra-Széplak	79
Ujtátrafüred	81
Tátrafüred (Ó-Tátrafüred)	87
Alsótátrafüred	93
Sáta, kirándulások Alsó-, Ó- és Ujtátrafüred kör- nyékén	96
A források	96
A Szilágyi Dezső-út	96
A Tátra-kilátás	97
Ujtátrafüredi vízesés	97
Ujtátrafüredi körséta	98
Vancsótó	98
Zsedényi-emlék	98
Kecskekő	98
Haramiakő	98
Toronyhegy	98
Wagner-út	98
Károly-nyughely	98
Máriássy-rét	99

	Lap
Tátralomnic	99
Matlárháza	102
Tátraháza	103
Barlangliget	104
Zakopane	107

III. A kassa-eperjes-orlói vonalon.

Eperjes	109
Bártfa város	109
Bártfafürdő	110
Nagy-Sáros, Kis-Szeben	110
Lublófürdő	111

IV. A zsolna-ruttká-poprádi vonalon.

Rajecfürdő	112
Kralován. Elágazás Árnavármegyébe	113
Fenyőháza	114
Koritnyica	115
Lucski hévfürdő	115
Lucsivnafürdő	116

V. A poprádvölgyi vonalon a Dunajecig.

Késmárk	117
Leibic kénfürdő	119
Felső-Ruzsbachi fürdő	120
Koronahegyi fürdő és a Dunajec áttörés	121
Scsavnica	123

Kirándulások :

1. A Koprovavölgy és mellékvölgyei	125
Kriván	128
2. Furkotavölgy. Furkotacsúcs 2405 m.	130
3. Mlinicavölgy	132
Bástya	133
Szoliszkó	134
Csorbai csúcs	134
4. Menguszfalvi völgy	135
Tengerszemcsúcs	137

	Lap
Vadorzóhágó	139
A Tengersizemesúcsról a halastóhoz	140
Tátracsúcs	141
Oszterva	142
5. Batizfalvi völgy. Koncsisztacsúcs 2540 m.	144
6. Felkai völgy. A Kis-Viszoka 2430 m.	145
Szalóki csúcs	148
Szekrényes és Bibires	149
Gerlachfalvi csúcs vagy Ferenc József-csúcs	150
7. Tarpataki völgy	153
Lomnici csúcs	158
Fecskotorony	160
Jégvölgyi csúcs	162
Középorom	164
Nagy tarpataki völgy	164
8. Fehérvízvölgy	166
Karbunkulus-torony	168
Késmárki csúcs	169
A Nagy-Morgás	171
Fehértó csúcs	171
9. Javorinka- és Javorovevölgy	171
Siroka	175
Greiner	176
10. Bialkavölgy és Rosztokavölgy	177
Nagy-Halastó és Tengersizem	179
Lengyel Öttó	181
tkelés a Lengyel Öttó felől Zakopanebe. A	
Zavrat-hágó	183
Svinica	184
Gievont	185
11. Koscieliskói völgy.	186

WESZELY ISTVÁN

ANGOL SPORT-, GUMMI- ÉS ACÉLÁRUCIKKEK RAKTÁRA

BUDAPEST, IV., KER., VÁCI-UTCA 9. SZÁM.

Vadász-, utazó- és turistafölszerelések.
Lodenruházat. Eredeti angol felsőkabátok uraknak és nőknek. Kötött gyapjúárúk, sweaterek, lábszárak stb. stb.

A dániai „Lavala” jegyü mosható bőrruházat főraktára. — Amerikai és orosz sárcipők, gummicizmák. Eredeti angol HICKSON-féle vadász- és tennisz-cipők.

Lawn-tennisz raketek és labdák, Ayres, Slazenger stb. elsőrangú angol gyárosoktól. Football, Croquet, Polo, Golf Badminton stb. kerti sportjátékok. Phelan és Sandow-féle szobatornaszerek.

„STABILIST”kofferek, bőrtáskák, utazási kényelmi cikkek. —————

Gummi fürdőkádak, légpárnák stb. stb. HENCKELS J. A. solingeni acéláruinak főraktára. —————

„STAR” amerikai önborotválók.

A „Rohonczy Columbus” korcsolyák főraktára. Árjegyzék bérmentve.

ALSÓ-TÁTRAFÜRED

GYÓGYFÜRDŐ

940 méternyire a tenger színe feletti magasságban, a Magas Tátra gyönyörű fenyvesei közepén fekszik.

Évad megnyitása június hó 1-én.

GYÓGYESZKÖZÖK: Lápfürdője, kapcsolatban a havasi levegővel, messze fölülmúlja Franzensbad hatását a legtöbb női bajnál. — Mint klimatikus gyógyhely versenyezhet már 900 métermagasságánál fogva bármely más elsőrangú hasonló teleppel. **Vízgyógyintézete,** külön a nők és külön a férfiak részére. a vízkezelés összes proceduráira, pontosan szabályozható zuhanyokkal, gőzszekrény stb. kifogástalanul van berendezve.

A szénsavas fürdők egy — Dr. Wagner-féle — készülékkel lesznek előállítva.

A fenyőfürdők készítésére csakis a törpefenyő friss hajtásai lesznek felhasználva.

A belégzési gymnód (inhalatió) használatára 2 kamara lett berendezve, melyeknek levegőjét porlasztott sóoldattal és fenyőkivonattal telítik.

Massage és villanyozás fürdőorvosilag alkalmaztatik.

Fürdőorvos Dr. PAPP SAMU.

GYÓGYJAVALATOK: Különösen mindennemű idült női bántalmak, vérszegénység és sápkór, izom- és ízületi csúsz, bél- és gyomorhajók és mint utógymnód, más, különösen hévvizfürdők után.

240 legnagyobb kényelemmel berendezett szoba

és kitűnő vendéglő. A vendégek tetszésük szerint étlap szerint étkezhetnek vagy teljes penzióban. Nemzeti zenekar, kávéház. gyógyterem bel- és külföldi lapokkal, gazdagon felszerelt könyvtár, croquet, lawn-tennis és kuglizó-pályák stb. Hegyi kalauzok, háttaslovak, bérkocsik mindig kaphatók. Tömeges kirándulóknak rendkívüli árendemény.

Vasuti állomás: POPRÁD-FELKA.

M. kir. posta-, távirda- és táv-

beszélőhivatal Alsó-Tátrafüred.

Tulajdonos: a Késmárki Bank

Részvény-Társulat. o o o o

Tudakozódást vagy lakásmegrendelést alulírt fürdőigazgatóság-hoz kérünk címezni:

HORTI VALÉR
fürdőigazgató
ALSÓ-TÁTRAFÜRED, Szepesm.

TÁTRA-SZÉPLAK WESZTERHEIM

magaslati gyógyhely, nyaraló- és turistatelep

fekszik 1007 m. t. f. magasságban a Magas Tátra déli erdős lejtőjén napsütötte tisztáson, a Tátrafüredet a Csorba-tóval összekötő Klotild-út mentén, Tátra-Füred-től 3 1/2 kilométernyire.

Idény: május 1-től október 20-ig.

Gyógytényezők: magaslati klíma modern berendezésű **víz-gyógyintézet, szénsavas fürdők**, terrain- és dietakurák, villanyozás, gyógygimnasztika és massage. (Vibratios mass.)
Mérsékelt árak! — Bővebb fölvilágosítással szolgál Dr. Guhr Mihály fürdőorvos és a fürdőigazgatóság

Tátra-Széplakon.

FELSŐ-RUZSBACH gyógyfürdő.

U. p. és vasuti állomás Podolin. Telefon helyben.

Szepesmegye Poprád egyik mellék-, délnek fekvő völgyében, 617 m. tengerszintfeletti magasságban fekszik. Észak felől magas fenyvesekkel borított hegyek környezik, melyek azt az északi szelektől teljesen megvédik.

A fürdő fenyvesekkel körül van véve, a melyekben sétányok keresztül-kasul száguldoznak. A legközelebbi hegyekről igen szép kilátás a Magas Tátrára és a poprád-völgyi városokra

Felső-Ruzsbach fürdő erős, szénsavas torrásai miatt, a melyek csodás hatásnak, már a XVI. század óta ismeretes.

Gyógyjavalatok: Felső-Ruzsbach gyógyfürdő javalva van: csúsz (rheuma), köszvény, mirigydaganatok, a tüdő és légutak hurutos fájdalmainál, nemkülönben gyomor- és bélhurutok, egyéb emésztőszervi és női bajokkal. — A teljesen pormentes, fenyőillatos levegőben való tartózkodás különösen tüdőbetegekre, lábbadozókra s nyaralókra kitűnően hat. — Mindennemű fölvilágosítással készségesen szolgál

a fürdőkezelősége.

FENYŐHÁZA.

A m. kir. kincstár tulajdonát képező vízgyógyintézet klimatikus gyógyhely és nyaralótelep 10 percnnyire fekszik a Kassa-oderbergi vasút hasonló nevű állomásától, a Vág jobb partján, a Kárpátok „Fátá“ nevű hegycsoportjának alján, 450 m.-nyire a tenger színe felett. Gyorsvonattal Budapestről 8, Bécsből 7, Boroszlóából 9, Berlinből 14, Poprádról a Szent-Iványi Csorbatótól és a Tatra-Füredektől átlag 2 óra alatt érhető el. A telepnek a modern hydrotherápia kívánalmainak megfelelően berendezett, dr. Saád Andor kincstári orvos vezetése alatt álló vízgyógyintézete, öt kincstári szállodája, fényes ét-, gyógy-, zene- és játszótermei, kávéházi helyiségei és tágas verandái vannak. Az összes helyiségekben villamos világítás. Az épületek mind vízvezetékkel, az egész telep vízzel öblített szennyvízesatorna-hálózattal van ellátva. A telep északról magas hegyek által védett fekvése miatt enyhe éghajlatu, levegője a körülötte elterülő nagy-kiterjedésű fenyvesek által tisztítva pormentes és ózondús. A telepről minden irányban jól gondozott kocsí- és gyalogséta-utak vannak összesen 42 km. terjedelemmel.

Több lawn-tennis- és croquet-pálya áll a közönség rendelkezésére. Megtekintésre érdemes a 22 km. hosszú villamos erdei vasút és az új villamoserőre berendezett műfűrészt.

Az idény június hó 1-től szeptember hó 15-ig terjed, a szállodák azonban, valamint a helyben levő postások távirdahivatal egész éven át nyitottak.

Az előkelő kényelemmel berendezett szobák ára a főidény alatt (júl. és aug. hó) 2—6 kor. Teljes ellátás (pensio), még pedig: reggeli, ebéd öt tál étel és vacsora két tál étel 4.60 kor. (Egyszerűbb ellátás 3 kor.) Table d'hôte öt fogással személyenként 2.60 kor., külön asztalnál terítve 3 kor.

Az elő- s utóidény alatt a szobák ára legalább hét napig tartózkodó vendégek számára 50%-al olcsóbb.

Ugyanekkor teljes ellátás még pedig: reggelire tej vagy kávé kenyérrel, ebédre 4 tál étel, vacsorára pedig egy sült elő- vagy utóétellel, szobával együtt naponként 4 kor.

Gyógydíj nem fizettetik! Zenedíj hetenkint 1 kor.

A telepen 22 magán-villa van, melyek egynemelyikében családi lakások konyhával is bérelhetők. Nyaralótelkeket olcsó árért a m. kir. kincstár ad el.

Prospektust küld s felvilágosításokkal szívesen szolgál:

Jáhn Nándor, kincstári berlő.

BAYER-FÉLE

MAGYAR TURISTA-TAPASZ

Tyukszem, bőrkéreg- és bőrkeményedés ellen a legjobb és legbiztosabb szer. — **Egy eredeti tekercs 80 fillér. — 1 korona beküldése után bérmentve.**

CONTRATUSSIN

Szamarhurut, rekedtség, gégefő- és bronchialcatarrhus ellen. — **Egy palack 1 kor. 40 fill. — 2. kor beküldése után bérmentve.**

Vöröskereszt gyógyszerház Budapest, VI., Andrássy-út 84.

Kapható: gyógyszerházakban.

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSAI BUDAPESTEN.

EGYETEMES REGÉNYTÁR

EDDIG MEGJELENT KÖTETEK JEGYZÉKE.

A legújabb és legjobb eredeti és fordított regények gyűjteménye. Minden kötet külön is kapható. Egy-kötet ára díszes piros vászonkötésben **1 kor.**

II. 7-8.	Abonyi. Magduska öröksége, regény.	2.-
IV. 12.	— A „penzes molnár“ románcza	1.-
XVII. 14.	— Férfiak	1.-
I. 18.	Aidé. Az uri körökben	1.-
X. 5-7.	Alexander Mrs. Sibilla	3.-
XV. 8-9.	— Egy házasság története	2.-
XV. 16.	Ambrus Zoltán. A gyanu	1.-
XVII. 12-13.	Anatole France. A vörös liliom	2.-
VIII. 3-4.	Andor. Tündező világ	2.-
XIX. 11.	Bárony István. Igaz mesék	1.-
XVI. 18.	— Keresd az asszonyt	1.-
XII. 9.	— Ecce Homo	1.-
XV. 18.	— A kaméleon leány története	1.-
XVII. 9.	— A királytigris	1.-
XV. 10.	Benedek Elek. Falusi bohémek	1.-
I. 16.	Beniczky. Saját kezébe regény	1.-

III. 1—2.	Beniczkyné. „Ő az“, regény	2.—
V. 1 2.	— A hegység tündére, regény	2.—
VI. 6—7.	— Rang és pénz, regény	2.—
VII. 18.	— A ver	1.—
XII. 11—12.	— Közvélemény	2.—
IX. 11.	Békefi Antal. Kálvárián	1.—
XIX. 16.	Blicher (Clausen). Féri bácsi	1.—
XVIII. 16.	— Heine Inga	1.—
X. 8.	Beüthy László. Két leány és egy legény	1.—
I. 7—8.	Boisgobey. A kék fátyol, regény	2.—
IX. 17.	Borostyán N. Mindszenti Katalin	1.—
VII. 6—7.	Bret-Harte. Yerba Buena	2.—
XI. 14—15.	Bréte Jean de la. Vadrózsza	2.—
XX. 9.	Bródy S. Erzsébet dajka	1.—
XX. 1—2.	— Az ezüst kecske	2.—
XX. 3.	— Két szőke asszony	1.—
XX. 4.	— Árva lányok	1.—
XX. 5—6.	— A nap lovagja	2.—
III. 17.	— Emberek. Elbeszélések	1.—
V. 10.	— Faust orvos	1.—
VIII. 16.	— Nyomor	1.—
IX. 9.	— Hófeherke, regény	1.—
IV. 16.	Burnet F. H. „A kis lord“, regény	1.—
II. 17—18.	Carmen Sylva. Tabori posta, regény	2.—
III. 7—8.	Cherbuliez. Holdenis Meta, regény	2.—
V. 17—18.	— Miss Rovel, regény	2.—
XI. 10—11.	— A Csókás-tanya	2.—
VI. 5.	Coleman John. Curly, egy színész tört.	1.—
I. 13—14.	Collins. „Nem!“ Regény	2.—
I. 4—5.	Convay. Beatrice hazassága, regény	2.—
II. 3—4.	— Elő halott, regény	2.—
V. 3—4.	— Paulina, regény	2.—
XIV. 10—11.	Coppée. A bűnös, regény	2.—
VIII. 17.	Couperus Lois. Végzet, regény	1.—
IX. 7—8.	Croker B. A szép Neville kisasszony	2.—
XIII. 7—8.	— Családi hasonlatosság, regény	2.—
XIV. 7—8.	— A milliomos	2.—
XV. 11—12.	— Asszony-e vagy leány	2.—
XVI. 8—9.	— Két férfi	2.—
XVII. 6.	— Gwen, angol regény	1.—
XVIII. 6—7.	— A másik	2.—
XIX. 7—8.	— A vándormadár, regény	2.—
XXI. 6—7.	— Balmaine kisasszony multja	2.—
XI. 8.	Csehov P. Antal. A parbaj	1.—
IV. 1—2.	Csiky Gergely. Az elvált asszony, reg.	2.—
XIX. 14.	Daudet E. De Circe kisasszony	1.—
V. 13—14.	— Az elítélt leánya	2.—
II. 13—14.	Delpit A. A marquisné, regény	2.—
IX. 5—6.	— Hét év multan, regény	2.—
III. 3—4.	— A hitetlen, regény	2.—
X. 11.	Doyle A. Conan. A nábob kincse	1.—
XII. 18.	— Az üldöző	1.—
III. 18.	Dosztojevszkij. Fehér éjszakák, regény	1.—
I. 15.	Eckstein. Violanta, regény	1.—
VIII. 18.	Farina Salvatore. Vénus, regény	1.—
IX. 10.	Filon. Ibolya, regény	1.—
I. 9.	Feuillet. A halott, regény	1.—
II. 6.	— Az özvegy, regény	1.—
VI. 8—9.	— Művészbecsület	2.—

XII. 17.	Gárdonyi. Két menyasszony s más elb.	1.—
XV. 13.	— A kekszemű Dávidkáné	1.—
I. 17.	Gonzales. Egy csontváz elbeszélése	1.—
IV. 5.	Gottier. Busuló Gentry	1.—
XIX. 10.	Greville. Egy régi háztartás	1.—
III. 10.	Groller. A tábornok ur fia, elbeszélés	1.—
VIII. 5–6.	Gunter A. C. Marina (Mr. Barnes of New-York)	2.—
XII. 13–14.	— Az amerikai	2.—
XI. 16.	Gyalui Farkas. A szabadító	1.—
VI. 10.	Gyarmathyné. A havasok alján	1.—
X. 12.	— Asszonyokról — asszonyoknak	1.—
XIII. 5.	Gyp. A szeleburdi, regény	1.—
XVII. 16.	— Ő nem féltékeny	1.—
XIX. 12–13.	Haggard Rider. Beatrice	2.—
IV. 3–4.	— „Ő”, regény	2.—
XI. 5–6.	— Salamon király kincse	2.—
XIII. 17–18.	— Ismeretlen ország, regény	2.—
XIX. 9.	Heltai. Száműzöttek, regény	1.—
V. 11–12.	Herceg Ferenc. Fenn és lenn	2.—
IX. 1–2.	— Simon Zsuzsa, regény	2.—
XIV. 18.	— Az első fecske, elbeszélések	1.—
XI. 7.	Herman Ottóné. Knopfmacher	1.—
VI. 3–4.	Hevesi J. Piros narancsok	2.—
V. 15.	Heyse P. Felejtethetlen szavak	1.—
XV. 17.	Hope Antal. A zendai fogoly	1.—
XVI. 14–15.	— Hentzau Rupert	2.—
VII. 14.	Hungerford Mrs. Kis hercegnő	1.—
IX. 18.	— A kis hőbortos	1.—
V. 16.	Jókai M. A ki a szívet a homlokán hordja	1.—
III. 9.	Kazár. Lég és föld. Kitörölt evek, két elbeszélés	1.—
IV. 15.	— A szívárvány, regény	1.—
XIV. 15–16.	Kemechey Jenő. Mara rózsái, regény	2.—
VII. 13.	Kövér Ilma. Damáz Margit	1.—
XII. 15.	— Ket világ közt	1.—
XVI. 13.	Kupa A. Jó szerencsét	1.—
X. 15–16.	— A napszámosok, regény	2.—
XIII. 9–10.	— Képzelt királyok, regény	2.—
X. 17.	Lara Contessa. A komédiásné, regény	1.—
XIV. 9.	Lengyel L. Balázs Klára	1.—
XVII. 15.	— Dénes Olga házassága	1.—
IV. 17–18.	Letneff. Anjuta. Orosz regény	2.—
II. 9.	Lindau. Jung Helén, elbeszélés	1.—
VI. 17.	— Lázban, regény	1.—
XVIII. 14.	Loti Pierre. Aziyade	1.—
XVIII. 17.	Lőrinczy György. Megtépett fészkek	1.—
XIX. 15.	Malonyay D. A tartódi medvehajítás	1.—
XVI. 16.	— Judith könyve, regény	1.—
II. 5.	Margitay. Megölt lelkek, regény	1.—
IX. 16.	Mercedes. Noemi	1.—
IV. 6.	Milkó I. Uri emberek	1.—
I. 3.	Mikszáth. A lohinai fű, elbeszélés	1.—
II. 16.	— A fészkek regényei, elbeszélés	1.—
	— „Almanach“ 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905. évre	2.—
VI. 15–16.	Mudrony. Ildeiné leánya, ered. regény	2.—
XVI. 12.	Murray. A püspök kalandja	1.—

TÁTRAFÜRED KLIMATIKUS GYÓGYHELY

vizgyógyintézettel a Magas Tátra központjában, 1020 méter magasságban.

Poprád-Felka vasutállomástól villamos kocsiközlekedés. Északról teljesen védett, gyönyörű fekvéssel, sűrű fenyőerdők közepette. Pormentes ózondús levegő. Legrégibb és legnagyobb fürdőtelep a Magas Tátrában.

19 lakóházban 400 szoba 600 ágygyal.

Nagyszámu turistaszobák.

Ujonnan épült modern fürdőház

központi gőzfűtéssel, vizgyógyintézettel férfi- és nő-osztálylyal. Szénsavas fürdők, törpefenyő-fürdők, inhaláció. Villamos világítás

Az új NAGY-SZÁLLÓ 120 szobával

a legnagyobb kényelemmel van berendezve. Éttermek, társalgók, fürdők a házban. Központi fűtés, elegáns lakosztályok, penziórendszer. — **Téli idény, téli sport.** A turisztika központja. Megbízható hegyvezetők. Háts lovak, 5 tennisz-pálya. Kitűnő zenekar. Elsőrendű konyha. Nagy kávéház. Gyógyszertár egész évben.

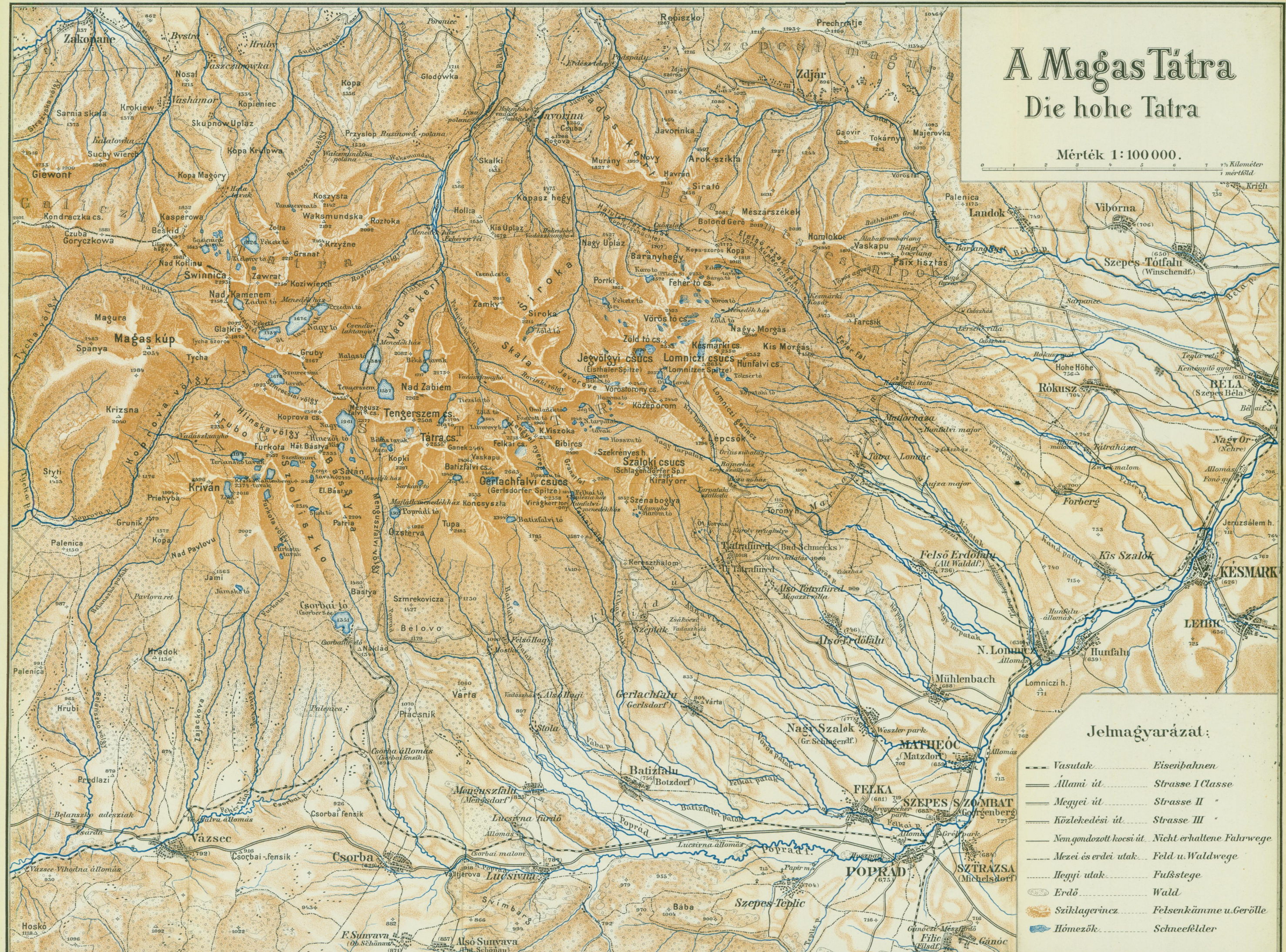
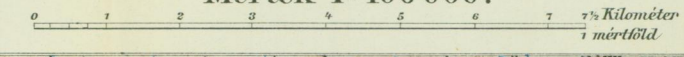
Savanyuviz-források. — Fürdőleirást kívánatra küld

A FÜRDŐIGAZGATÓSÁG.

A Magas Tátra

Die hohe Tatra

Mérték 1:100 000.

Jelmagyarázat:

	Vasutak	Eisenbahnen
	Állami út	Strasse I Classe
	Megyei út	Strasse II "
	Közlekedési út	Strasse III "
	Nem gondozott kocsí út	Nicht erhaltene Fahrwege
	Mezei és erdei utak	Feld u. Waldwege
	Hegyi utak	Fußsteige
	Erdő	Wald
	Sziklagerincz	Felsenkämme u. Gerölle
	Hómezők	Schneefelder